

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jiří Večeřa

**Europeizace české právní úpravy
ochrany spotřebitele**

Disertační práce

Školitel: Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. června 2010

Mým rodičům a Elli

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci na téma „Europeizace české právní úpravy ochrany spotřebitele“ vypracoval samostatně a výhradně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Brně dne 12. června 2010

Jiří Večeřa

„Community law and national law are tied closely together; they form a coherent whole. Because of this interconnection, the Community and national legal orders are sometimes also referred to as an integrated legal order.“¹

„Právo Společenství a národní právo jsou úzce provázány; tvoří souvislý celek. Z důvodu tohoto propojení jsou komunitární a národní právní řády někdy také označovány za sjednocený právní řád.“

Rád bych srdečně poděkoval panu Prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., vedoucímu Katedry občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, za jeho vstřícnost, ochotu a řadu nepostradatelných rad a doporučení při zpracování této práce.

Můj dík patří rovněž paní JUDr. Markétě Selucké, Ph.D., odborné asistentce na Katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, jakož i dalším pedagogům a studentům doktorského studia na obou uvedených právnických fakultách, a v neposlední řadě též mé rodině a blízkým za jejich všestrannou podporu.

¹ JANS, J. H., LANGE, R. de, PRECHAL, S. et al. *Europeanisation of Public Law*. Groningen : Europa Law Publishing, 2007. s. 7. Ačkoli tyto názory se zatím objevují především v kontextu europeizace práva veřejného, která je komplexnější a dalekosáhlejší, lze je očekávat i ve vazbě na europeizaci práva občanského, resp. soukromého.

K tematickému zaměření a cílům disertační práce

Projekt evropské integrace v rámci Evropských společenství, resp. Evropské unie představuje velmi ambiciózní a svojí koncepcí a rozsahem historicky bezprecedentní projekt spolupráce nezávislých a suverénních zemí a národů Evropy, a to jak co do počtu zúčastněných států (horizontální integrace),² tak i co do šíře a dosahu (vertikální integrace).³ To je třeba konstatovat i přesto, nebo spíše právě proto, jak kontroverzně přijímán a často jen velmi bolestně prosazován je každý významnější krok směrem k dalšímu prohloubení evropské integrace. Jejím výsledkem je – jak jej vnímáme dnes – útvar sdružující takřka všechny evropské země západního kulturního okruhu, příp. země k tomuto okruhu se hlásící, a to i přesto, že některé z těchto zemí o plnohodnotné členství v důsledku své moderní historie zatím toliko aktivně usilují.

Zvláštním fenoménem, dá se říci katalyzátorem procesu evropské integrace, který umožnil její faktickou realizaci, je vznik s dynamický rozvoj evropského práva,⁴ které

² Původní členská základna ESÚO 1952, resp. EHS 1958 (Německo, Francie, Itálie a země Beneluxu – Belgie, Nizozemsko a Lucembursko) byla postupně rozšiřována k 1. 1. 1973 o Velkou Británii, Irsko a Dánsko (Velká Británie a Dánsko současně s přistoupením k EHS ukončily své členství v ESVO, jehož byly zakládajícími členy), tzv. jižní vlnou rozšíření k 1. 1. 1981 o Řecko a k 1. 1. 1986 o Španělsko a Portugalsko, vstupem neutrálních zemí k 1. 1. 1995 o Rakousko, Švédsko a Finsko, tzv. východní vlnou rozšíření k 1. 5. 2004 o Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Litvu, Lotyšsko, Estonsko, Maltu a Kypr a k 1. 1. 2007 o Bulharsko a Rumunsko. Podrobněji in SCHELLE, K., VEČEŘA, J., VESELÁ, R. et al. *Podíl českých zemí na integračních a unifikačních snahách v Evropě*. 1. vydání. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009. s. 154-158.

³ Cíl dalšího prohlubování integrace je opakovaně zakotven ve zřizovacích smlouvách Unie, a to jak v jejich preambulích, tak i přímo v úvodních ustanoveních. Viz např. pododst. 14 preambule SEU: „ROZHODNUTI pokračovat v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejbližší občanům v souladu se zásadou subsidiarity“; čl. 1 odst. 2 SEU: „Tato smlouva představuje novou etapu v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji a co nejbližší občanům“; pododst. 2 preambule SFEU: „ROZHODNUTI položit základy stále užšího svazku evropských národů“.

⁴ Základními (ústavními) dokumenty, na kterých je evropské právo založeno a od kterých odvozuje svoji existenci a působení, představují zřizovací smlouvy. Jedná se zejména o Smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli, podepsána v Římě dne 18. 4. 1951, její platnost byla omezena na 50 let – od 23. 7. 1952 do 23. 7. 2002; Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii a Smlouvu o založení Evropského (hospodářského) společenství, podepsány v Římě dne 25. 3. 1957, vstoupily v platnost dne 1. 1. 1958; Smlouvu o Evropské unii, podepsána v Maastrichtu dne 7. 2. 1992, vstoupila v platnost dne 1. 1. 1993 (tzv. Maastrichtská smlouva, kterou došlo mimo jiné k přejmenování Evropského hospodářského společenství na Evropské společenství). Stěžejní jsou rovněž některé smlouvy provádějící významné změny (rekodifikace) zřizovacích smluv, zejména Jednotný evropský akt, podepsán v Lucemburku dne 17. 2. 1986 a v Haagu dne 28. 2. 1986, vstoupil v platnost dne 1. 7. 1987; Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, podepsána v Amsterdamu dne 2. 10.

se postupně situovalo do role samostatného a na právních řádech členských zemí do značné míry nezávislého právního řádu, který v jejich vzájemném poměrování dokonce sebevědomě aspiruje na pozici nadřazenosti (resp. aplikační přednosti, viz níže). Na základě evropského práva dochází mimo jiné také k postupnému sblížení řady oblastí právních řádů členských států.

Integrační projekt, založený na vnitřním trhu a jeho čtyřech základních svobodách (volném pohybu zboží, osob fyzických i právnických, služeb a kapitálu) a společných politikách členských států ve vybraných oblastech hospodářského života, se delší dobu dotýkal takřka výhradně oblasti veřejného a zejména správního práva členských států Společenství. Teprve postupným prohlubováním a přechodem od toliko hospodářské rovněž ke stále užší integraci finanční a měnové, jakož i politické a kulturní, a tomu odpovídajícím zdůrazňováním role a neustálým rozšiřováním dosahu evropského práva (za velkého přispění rozhodovací činnosti Evropského soudního dvora) začalo evropské právo stále více expandovat i do sfér, které s hospodářským životem pouze více či méně souvisejí. Jednou z nich je i oblast občanského, resp. soukromého práva členských států, v jehož rámci se europeizace nejméně nejvýrazněji projevuje v oblasti ochrany spotřebitele.⁵

1997, vstoupila v platnost dne 1. 5. 1999; Niceská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, podepsána v Nice dne 26. 2. 2001, vstoupila v platnost dne 1. 2. 2003; Listina základních práv Evropské unie, vyhlášena v Nice dne 7. 12. 2000, v upraveném znění vyhlášena ve Štrasburku dne 12. 12. 2007, vstoupila v platnost dnem vstupu v platnost Lisabonské smlouvy, tedy 1. 12. 2009; Smlouva o Ústavě pro Evropu, podepsána v Římě dne 29. 10. 2004, proces její ratifikace ztroskotal; Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsána v Lisabonu dne 13. 12. 2007, vstoupila v platnost dne 1. 12. 2009. Ve vazbě na přístup České republiky k Evropské unii je třeba upozornit zejména na Evropskou dohodu zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (tzv. Asociační dohoda), podepsána v Lucemburku dne 4. 10. 1993, vstoupila v platnost dne 1. 2. 1995; Smlouvu o přistoupení České republiky a dalších zemí k EU (tzv. Athénská nebo Přístupová smlouva), podepsána v Athénách dne 16. 4. 2003, vstoupila v platnost dne 1. 5. 2004. Pro ratifikaci Lisabonské smlouvy Českou republikou byl klíčový nálezn Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 29/09, kterým Ústavní soud rozhodl, že Lisabonská smlouva a její ratifikace nejsou v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

⁵ Průlomová byla v tomto směru úprava Maastrichtské smlouvy, na jejímž základě došlo nejen k zavedení ochrany spotřebitele nebo opatření v oblasti cestovního ruchu mezi v čl. 3 SES výslovně definované cíle činnosti Společenství, ale především k založení Evropské unie a vytvoření tzv. třech pilířů evropského práva, přičemž třetí pilíř zakotvoval spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí. Srov. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001. s. 22-24. SCHELLE, K., VEČEŘA, J., VESELÁ, R. et al. *Podíl českých zemí na integračních a unifikačních snahách v Evropě*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2009. s. 162-165.

Východiska a tematické zaměření disertační práce

Východiskem pro zpracování disertační práce je proces stále významnějšího pronikání evropského práva do českého občanského práva. Jejím úkolem je právní analýza dle názoru autora aktuální a v české právní nauce dosud nepříliš obsáhle rozpracované tematiky prolínání českého občanského práva s právem evropským, a to se zaměřením na oblast právní úpravy ochrany spotřebitele, kde je vliv evropského práva mimořádný.

Disertační práce vychází z teze, že v současném stadiu vývoje nelze zatím v žádném případě hovořit o systematické harmonizaci či dokonce unifikaci občanského práva členských států.⁶ Europeizace se doposud dotýká toliko účelově vybraných dílčích oblastí a institutů, a to převážně tam, kde je zvláštní důraz na zvýšenou ochranu určitých právem chráněných zájmů (ochrana spotřebitele, zákaz diskriminace atd.), jakož i v souvislosti s harmonickým odstraňováním bariér vnitřního trhu za účelem nerušeného požívání jeho čtyř základních svobod subjekty práva napříč členskými státy.⁷ Současně je vždy nutné, aby bylo provedení harmonizace v dané oblasti s ohledem na rozdílné právní tradice, úpravy a zájmy členských států fakticky, jakož i politicky průchodné.

Na úvod bude zařazen obecný přehled problematiky, zaměřující se na právní rámec evropského práva, formy a stručný přehled oblastí a institutů českého občanského práva, jejichž úprava je významně ovlivněna sblížením s úpravou práva evropského. Zvýšená pozornost zde bude věnována vymezení prostředků a forem

⁶ „O evropském občanském právu lze hovořit jenom se značnou nadsázkou.“ HURDÍK, J., FIALA, J. et al. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In Hurdík, J., Fiala, J., Selucká, M. (ed.). *Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. s. 156, 158-159.

⁷ V kontextu pojmového vymezení europeizace občanského práva je velice zajímavé její srovnání s europeizací práva trestního. Je nesporné, že i trestní právo členských států podléhá i přes své rozdílné koncepce a přístupy silnému vlivu evropského práva. Tento trend byl aktuálně fundamentálně posílen Lisabonskou smlouvou, kterou došlo k převedení i zbývající části III. pilíře (policejní a justiční spolupráce v trestních věcech), dosud upravené v čl. 29-42 Smlouvy EU, do hlavy V. části třetí SFEU (čl. 67-89 SFEU), a zahrnutí této problematiky pod společnou úpravu s věcmi civilními. Tato bývalá součást III. pilíře se tedy od 1. 12. 2009 řadí mezi oblasti vyznačující se nadnárodní (*supranacionální*) povahou kompetencí Unie. SCHELLE, K., VEČEŘA, J., VESELÁ, R. et al. *Podíl českých zemí na integračních a unifikačních snahách v Evropě*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2009. s. 168-169. Postupné vyprázdnění dřívějšího III. pilíře, založeného na principech (obyčejného) mezinárodního práva, ovšem nic nemění na skutečnosti, že úprava (bývalého) I. pilíře byla již dříve zdrojem europeizace řady trestněprávních institutů. FENYK, J. in Fenyk, J., Svák, J. *Europeizace trestního práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008. s. 16.

působení evropského práva, kterými je tzv. europeizace národních úprav spotřebitelského práva prováděna. Jedná se přitom vedle pramenů primárního práva zpravidla o směrnice, kde budou podrobeny analýze jak právně aprobované způsoby, tak i možné důsledky jejich vadného provedení do národního práva. Významnou roli je třeba přiznat i judikatuře Soudního dvora. Autor je toho názoru, že analýza prostředků a forem působení evropského práva při jeho působení na úpravu českého občanského práva je pro pochopení a správnou aplikaci právních norem českého spotřebitelského práva klíčová.

V další části disertační práce budou postupně analyzovány jednotlivé zvláštní druhy tzv. spotřebitelských smluv, upravených v hlavě páté části první – § 51a a násl. ObčZ, a to obecně nepřipustná ujednání spotřebitelských smluv, spotřebitelské smlouvy uzavírané na dálku, smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku, smlouvy uzavírané mimo provozovnu dodavatele a smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek. Následně bude podroben rozboru vliv evropského práva na některé obecné smluvní typy ObčZ, kde europeizaci podléhají zejména některé aspekty úpravy smlouvy kupní a smlouva cestovní. Zvláštní, silně europeizovanou kategorií jsou pak smlouvy, kterými je sjednáván spotřebitelský úvěr.

Předmětem zkoumání bude rovněž zvláštní typ deliktní odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, mimo jiné též její vztah k obecné úpravě § 420 a násl. ObčZ. V závěru disertační práce bude věnována pozornost úpravě dotčených oblastí a institutů v návrhu nového občanského zákoníku. Součástí hmotněprávních úvah budou i otázky volby práva ve spotřebitelských smlouvách, které se v právní praxi často projevují jako stěžejní, a stručně zrekapitulováno bude konečně i současné stadium prací na evropském kodexu soukromého práva.

Cíle a metody zpracování disertační práce

Za cíl disertační práce při rozboru výše uvedených tématických okruhů a otázek si autor klade v první řadě jejich doktrinální ukotvení, vymezení místa a role právní úpravy ochrany spotřebitele v systému evropského a českého občanského práva. Vedle právně-teoretických úvah si ovšem disertační práce klade rovněž ambici nabídnout na právní praxi orientovaný výklad pojednávané problematiky, zaměřující se na řadu výkladových nejasností a rozporů české právní úpravy s výchozí úpravou unijního práva. Kde je tato

k dispozici, bude proto věnována pozornost relevantní judikatuře českých vyšších soudů a Evropského soudního dvora.

Tam, kde to bude přínosné, nabídne autor rovněž srovnání s harmonizovanou právní úpravou německou jako právního řádu do značné míry příbuzného českému právu. Německá úprava pojednávaných institutů si dle názoru autora zaslouhuje zvýšenou pozornost, jelikož se vyznačuje nejen větší komplexností a propracovaností, ale je k ní rovněž k dispozici nesrovnatelně obsáhlejší penzum judikatury vyšších soudů, jakož i komentářů a rozborů ze strany právní nauky. Srovnání s ní proto může být mimo jiné velmi přínosné i pro formování české úpravy *de lege ferenda*.

Hlavním úkolem rozboru nejasných či problematických otázek předmětné české i evropské právní úpravy bude jak jejich teoretické rozpracování na bázi názorů právní nauky a dostupné judikatury vyšších soudů, tak zejména též návrh podle názoru autora nejvhodnějšího interpretačního řešení a jeho důkladné odůvodnění. Ohledně ustanovení, která jsou v rozporu s předpisy evropského práva, pak budou rozpracovány možné způsoby reagování na tento rozpor za účelem jejich s unijním právem co možná nejsouladnější interpretace a aplikace.

Autor by byl rád, kdyby svojí disertační prací obohatil, resp. přispěl k dalšímu rozvoji a upevňování názorů české právní nauky v oblasti soukromoprávní úpravy ochrany spotřebitele v kontextu úpravy evropského práva, jejímuž soustředěnému tlaku je tato vystavena a v jejímž europeizovaném kontextu musí být interpretována a aplikována.

Brno, červen 2010

Autor

Obsah

K tematickému zaměření a cílům disertační práce.....	4
Obsah	9
Seznam použitých zkratk	13
1 Europeizované oblasti občanského práva	17
1.1 Evropské spotřebitelské právo	20
1.2 Ochrana osobních údajů	22
1.3 Evropské mezinárodní právo soukromé	24
1.4 Europeizace práva duševního vlastnictví	27
2 Výchozí úprava europeizace v právu EU	30
2.1 Výchozí úprava v primárním právu Unie	31
2.1.1 Úprava ve Smlouvě ES (před Lisabonskou smlouvou)	32
2.1.2 Úprava SFEU (Smlouvy ES ve znění Lisabonské smlouvy)	34
2.1.3 Úprava kompetencí ke sblížení právních předpisů	37
2.2 Konkrétní právní úprava v sekundárním právu	40
2.2.1 Směrnice jako základní prostředek europeizace	41
2.2.2 Nařízení a jejich okrajové využití v této oblasti	44
2.2.3 Další prameny evropského práva	45
2.3 Role judikatury ESD a principů evropského práva	46
2.3.1 Relevantní druhy řízení před Soudním dvorem	49
2.3.2 Základní principy evropského práva dovozené ESD	56
2.4 Odpovědnost státu za škodu způsobenou porušením unijního práva	60
3 Europeizace zvláštní právní úpravy spotřebitelských smluv	64
3.1 Obecné otázky právní úpravy spotřebitelských smluv	66
3.1.1 Systematika a základní atributy právní úpravy	66
3.1.2 Pojem stran spotřebitelské smlouvy	70
3.2.3 Modifikace zásad rovnosti stran autonomie vůle	74

3.2	Nepřípustná ujednání spotřebitelských smluv	76
3.2.1	Neplatnost nepřipustných ujednání spotřebitelských smluv	80
3.2.2	Vzorový katalog nepřipustných ujednání	82
3.2.2.1	Rozhodčí doložky a prorogace příslušnosti	83
3.3	Spotřebitelské smlouvy uzavírané na dálku	86
3.3.1	Prostředky komunikace na dálku	87
3.3.2	Informační povinnosti dodavatele	88
3.3.3	Právo spotřebitele na odstoupení od distanční smlouvy	91
3.3.4	Dodatečné povinnosti při použití elektronických prostředků	93
3.3.5	Vynětí některých druhů smluv z režimu smluv distančních	95
3.4	Smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku	96
3.4.1	Vymezení pojmu distančních smluv o finančních službách	97
3.4.2	Informační povinnosti dodavatele	98
3.4.3	Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy	100
3.5	Smlouvy uzavřené mimo provozovnu dodavatele	103
3.5.1	Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy	105
3.6	Smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek	108
3.6.1	Jaké smlouvy spadají pod pojem timesharových smluv?	109
3.6.2	Povinné náležitosti timesharové smlouvy	111
3.6.3	Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy	113
3.6.4	Ochrana spotřebitele před volbou práva a jazyka smlouvy	115
3.6.5	Základní změny provedené novou směrnicí STimeshare II	115
4	Europeizace právní úpravy obecných smluvních typů občanského práva	119
4.1	Harmonizace vybraných aspektů kupní smlouvy	120
4.1.1	Právní vztahy, na které je třeba úpravu aplikovat	120
4.1.2	Shoda prodávaného zboží s kupní smlouvou	122
4.1.3	Rozpor s kupní smlouvou po převzetí věci – záruční doba	125
4.1.3.1	Délka záruční doby	126
4.1.3.2	Nároky kupujícího z vad zboží	130
4.1.3.3	Běh záruční doby a uplatnění vad	133
4.1.3.4	Náklady spotřebitele a zánik nároků z vad zboží	134

4.2 Cestovní smlouva	136
4.2.1 Výchozí pojmy právní úpravy cestovní smlouvy	137
4.2.2 Předmluvní informační povinnosti CK	140
4.2.3 Povinné náležitosti cestovní smlouvy	141
4.2.4 Možnosti odstoupení od cestovní smlouvy	146
4.2.5 Porušení povinností z cestovní smlouvy	148
4.3 Spotřebitelský úvěr	151
4.3.1 Specifika právní úpravy	152
4.3.2 Pojem spotřebitelského úvěru a aplikace SpotřÚ	154
4.3.2.1 Roční procentní sazba nákladů (RPSN)	157
4.3.3 Povinné náležitosti smlouvy	158
4.3.4 Zvláštní prvky ochrany spotřebitele	159
4.3.5 Změny zaváděné novou směrnicí SSpotřÚ II	161
4.3.6 Změny zaváděné novým zákonem SpotřÚ 2011	164
5 Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku	166
5.1 Rozhraničení aplikace ObčZ a OdpVad	167
5.2 Předpoklady odpovědnosti za škodu	169
5.2.1 Extenzivní pojem výrobce v OdpVad	169
5.2.2 Pojmy výrobku a vadnosti výrobku	171
5.3 Liberační důvody, promlčení a prekluze práva	172
6 Vybrané obecné aspekty ochrany spotřebitele	175
6.1 Úprava v návrhu občanského zákoníku	175
6.1.1 Spotřebitelské smlouvy stricto sensu	176
6.1.2 Europeizované obecné smluvní typy občanského práva	178
6.2. Volba práva ve spotřebitelských smlouvách	181
6.2.1 Opomenutí výslovného provedení směrnic	181
6.2.2 Ochranné normy jako imperativní ustanovení?	182
6.2.3 Rozšíření ochrany spotřebitele v nařízení Řím I	185
6.3 Revize spotřebitelského acquis	186
6.3.1 Přejít od minimální k úplné harmonizaci	188

6.4 Práce na evropském kodexu soukromého práva	190
Seznam pramenů disertační práce	192
Seznam použité literatury	192
Seznam ostatních použitých pramenů	201
Seznam citovaných rozhodnutí	204
Zusammenfassung der Dissertation	208
Summary of the dissertation thesis	211
Klíčová slova / Schlüsselwörter / Key words	214

Seznam použitých zkratk

- Amsterodamská smlouva - Amsterodamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty, podepsaná v Amsterodamu dne 2. 10. 1997, vstoupila v platnost dne 1. 5. 1999
- BGB - Bürgerliches Gesetzbuch; německý občanský zákoník ze dne 18. 8. 1896, ve znění pozdějších předpisů
- Brusel I - nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
- CestR - zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů
- ESD - Evropský soudní dvůr, resp. Soudní dvůr (podle čl. 19 odst. 1 věty první SEU „se Soudní dvůr Evropské unie skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů.“)
- ex. - původní číslo příslušného ustanovení před přečíslováním zřizovacích smluv, provedeným Lisabonskou smlouvou
- Lisabonská smlouva - Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. 12. 2007, vstoupila v platnost dne 1. 12. 2009
- Listina - usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů
- LZPEU - Listina základních práv Evropské unie, vyhlášená v Nice dne 7. 12. 2000, v upraveném znění vyhlášeném ve Štrasburku dne 12. 12. 2007, vstoupila v platnost dnem vstupu v platnost Lisabonské smlouvy, tedy 1. 12. 2009
- Návrh - návrh občanského zákoníku, ve znění pozdějších změn a doplnění
- ObčZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- OdpŠk - zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů
- OdpVad - zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů
- OchOsÚ - zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- OchrSpotř - zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
- OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Řím I - nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)
- Římská úmluva - Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsaná v Římě dne 19. 6. 1980
- SCestPobZáj - směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy
- SEIObch - směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“)
- SES (též Smlouva ES) - Smlouva o založení Evropského společenství, podepsaná v Římě dne 25. 3. 1957, vstoupila v platnost dne 1. 1. 1958, ve znění před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost
- SESAE - Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii, podepsaná v Římě dne 25. 3. 1957, vstoupila v platnost dne 1. 1. 1958
- SEU (též Smlouva EU, společně se SFEU jako Smlouvy) - Smlouva o Evropské unii, podepsaná v Maastrichtu dne 7. 2. 1992, vstoupila v platnost dne 1. 1. 1993
- SFEU (též jen Smlouva, společně se SEU jako Smlouvy) – Smlouva o fungování Evropské unie – Smlouva ES ve znění Lisabonské smlouvy

- SMimoOP - směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. 12. 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory
- SNekalPr - směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. 5. 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách)
- SNepřPodm - směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách
- SOdpVad - směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. 7. 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, ve znění pozdějších předpisů
- SpotřÚ - zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.
- SpotřÚ 2011 - zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
- SŘS - zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- SSmlDál - směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. 5. 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, ve znění pozdějších předpisů
- SSmlFSDál - směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, ve znění pozdějších předpisů
- SSpotřÚ - směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. 12. 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru
- SSpotřÚ II - směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS
- SSpProdej - směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. 5. 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží

- STimeshare - směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. 10. 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí
- STimeshare II - směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně
- Ústava - ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních předpisů
- ZMPS - zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
- ZnSIS - zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, ve znění pozdějších předpisů
- ZoPS - zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů

1 Europeizované oblasti občanského práva

Jako výchozí a určující moment jakékoli právní úpravy zasahující do oblasti občanského práva a přijímané na úrovni Unie je třeba vnímat skutečnost, že občanské právo a soukromé právo obecně je tradiční doménou národních států a s ohledem na různé právní kultury se mezi jednotlivými členskými zeměmi významně odlišuje i v základních pojmech a východiscích.⁸ A to přesto, že soukromé právo evropských zemí společně čerpá z tradice vycházející z recepce práva římského.⁹

Základní dělicí linií je v této souvislosti třeba vést mezi právní kulturou kontinentální a angloamerickou.¹⁰ České právo lze v této souvislosti jednoznačně podřadit právní kultuře kontinentální,¹¹ v jejím rámci jej pak lze zejména v důsledku postupného odklonu od koncepcí právních úprav z dob totalitního socialistického zřízení, navazování na právní tradice prvorepublikové i starší z dob habsburské monarchie, jakož i mohutné aproximace českého práva v rámci přístupových jednání dle názoru autora přiřadit k *německému právnímu okruhu* (právní rodině), společně zejména s německým, rakouským a částečně i švýcarským právem.¹²

⁸ „It has been argued that Europea legal systems will never converge, because of fundamental differences amongst their underlying (legal) cultures.“ HOECKE, M. van. *The Harmonisation of Private Law in Europe: Some Misunderstandings*. In Hoecke, M. van, Ost, F. (ed.). *The Harmonisation of European Private Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000. s. 3.

⁹ Základem recepce římského práva byla kodifikace východořímského císaře Justiniána, provedená v 1. polovině 6. století a od středověku souhrnně nazývána jako tzv. *Corpus Iuris Civilis*. KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995. s. 42-53.

¹⁰ KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995. s. 92-101. Klíčový rozdíl mezi oběma právními kulturami tkví mimo jiné v rozdílných soustavách pramenů práva a jejich závaznosti, zejména v úloze soudních precedentů a právních obyčejů, jakož i děl významných autorů (tzv. společné mínění učenců, *communis opinio doctorum*). GERLOCH, A. in Večeřa, M., Gerloch, A., Schlosser, H. et al. *Teória práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2007. s. 40-44.

¹¹ KNAPP, V. *Velké právní systémy: Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1996. s. 120.

¹² V české právní teorii není rozlišování tzv. právních okruhů (*Rechtskreise*), příp. právních rodin (*Rechtsfamilien*) příliš obvyklé, německá právní nauka s nimi ovšem běžně pracuje. Srov. BLUMENWITZ, D. in Staudinger, J. von. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR [online]. Neubearbeitung 2003. München : Sellier/de Gruyter, 2003. EGBGB Art. 6, Rn 180-181. Beck-online, die Datenbank [databáze]. Verlag C. H. Beck oHG, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. WINKLER von MOHRENFELS, P. *Rechtsvergleichung (Vorlesung) : Rechtskreise und Rechtsfamilien* [online]. Rechtsvergleichung, Allg. Teil II (§ 6), S. 4. vydáno 13. 11. 2004 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <[http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Lehre/WS2004/WS2004_Rvgl\(2\).pdf](http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Lehre/WS2004/WS2004_Rvgl(2).pdf)>. Z české právní

Po přijetí nového občanského zákoníku,¹³ který mnohem výrazněji než v současnosti platný a totalitním zřízením silně poznamenaný občanský zákoník¹⁴ navazuje na prvorepublikovou právní tradici, Všeobecný zákoník občanský¹⁵ a orientuje se též na německý občanský zákoník,¹⁶ bude tato tendence ještě výrazně posílena.

I přes již zmíněnou značnou odlišnost mezi právními tradicemi, koncepcemi a úpravami občanského práva jednotlivých členských států Unie vyvstala i v této oblasti s prohlubujícím se procesem integrace v rámci Evropských společenství, resp. Unie potřeba jejich postupného sblížení, která se nejprve projevila na úrovni politických jednání¹⁷ a s odstupem více než deseti let se začala významně projevovat i na úrovni obecně závazných pramenů evropského práva.¹⁸

Tento postupný a stále významnější proces bývá obecně nazýván jako *européizace občanského práva*. Lze ji charakterizovat jako postupné pronikání unijního práva do oblasti národního občanského práva členských států a jeho stále významnější

doktríny např. ZOUBEK, V. *Právověda a státověda : Úvod do právního a státovědního myšlení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 224.

¹³ Vláda předložila návrh občanského zákoníku, jehož hlavním zpracovatelem je prof. JUDr. Karel Eliáš, Dr., jako tisk 835/0 prostřednictvím tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Jiřího Pospíšila dne 7. 5. 2009 Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Návrh se v současné době nachází v 1. čtení. Návrh občanského zákoníku. Sněmovní tisk 835/0, VI.n.z. občanský zákoník. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=835>>. Aktuální znění návrhu rovněž in ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.

¹⁴ Současný občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, byl přijat tehdejším Národním shromážděním dne 26. 2. 1964 a je účinný od 1. 4. 1964.

¹⁵ Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, ABGB), vyhlášen císařským patentem ze dne 1. 6. 1811 pod č. 946/1811 Sb. z. s., účinný od 1. 1. 1812. Aktuálně platné znění rakouského Všeobecného občanského zákoníku viz *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)* [online]. stav k 1. 5. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <[http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB).html)>.

¹⁶ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), RGBL. (Reichsgesetzblatt, říšská sbírka zákonů) s. 195, přijat dne 18. 8. 1896, účinný od 1. 1. 1900. Aktuálně platné znění německého Občanského zákoníku viz *Bürgerliches Gesetzbuch* [online]. naposledy změněno k 28. 9. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://bundesrecht.juris.de/bgb/>>.

¹⁷ K zařazení ochrany spotřebitele mezi politiky Společenství došlo teprve v 70. letech minulého století, konkrétně na pařížském summitu konaném ve dnech 19.-21. října 1972. SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 3. The history of the European Union : 1970-1979 A growing community. *EUROPA – The official website of the European Union* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <http://europa.eu/abc/history/1970-1979/1972/index_en.htm>.

¹⁸ Prvním obecně závazným pramenem komunitárního práva v oblasti ochrany spotřebitele byla směrnice Rady 84/450/EHS ze dne 10. 9. 1984 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se klamavé reklamy. V oblasti ryze soukromoprávní pak směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. 12. 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory.

ovlivňování, které je realizováno zejména prostřednictvím vydávání obecně závazných právních aktů evropského práva (zpravidla směrnic), kterými jsou členské státy vázány, resp. které jsou povinny odpovídajícím způsobem provést do vnitrostátního práva.¹⁹ Postupující europeizaci dochází během posledních takřka tří desítek let ke stále významnějšímu a dalekosáhlejšímu působení evropského práva a jeho stále hlubšímu pronikání do národních právních řádů členských států.²⁰ Dochází tím k tomu, že národní právní řády jsou stále významněji (spolu-) určovány právem evropským. Někteří autoři v této souvislosti jdou v souvislosti se stále větší provázaností národních právních řádů s unijním právem až tak daleko, že hovoří o jednom koherentním celku, který tvoří sjednocený právní řád.²¹

V aktuálním stadiu vývoje nelze ovšem hovořit o systematické harmonizaci či dokonce unifikaci občanského práva členských států.²² Europeizace se zatím dotýká toliko dílčích, účelově zvolených oblastí občanského práva či konkrétních institutů, a to takřka výhradně tam, kde je zvláštní důraz na určité právem chráněné zájmy (ochrana spotřebitele, zákaz diskriminace atd.), jakož i v souvislosti s odstraňováním bariér vnitřního trhu za účelem nerušeného požívání jeho čtyř základních svobod subjekty práva napříč členskými státy.²³ Současně je vždy nutné, aby bylo provedení harmonizace s ohledem na rozdílné právní tradice a úpravy, jakož i politické zájmy členských států právně-technicky, jakož i politicky průchodné.

¹⁹ Proces europeizace je podmíněn i řadou semi- a mimoprávních aspektů a impulzů, mezi nimiž hraje bezesporu velmi důležitou roli globalizace včetně globalizace práva, vyznačující se vznikem moderního fenoménu tzv. „*multicentrismu (pramenů) práva*.“ Ten se významně projevuje právě v rozvoji a významu evropského práva jako autonomního právního řádu, operujícího na nadnárodní (*supranacionální*) bázi. VEČEŘA, M. Europeizace práva a její právně teoretický kontext. In *Czech Law in the European Union : sborník prací*. Ostrava : KEY Publishing, 2007. s. 62-63.

²⁰ Joerges v rozboru střetávání a postupné adaptaci německé civilněprávní tradice v důsledku harmonizačního tlaku unijního práva hovoří o „odnárodnění civilně-právní nauky“ (*denationalisation of private law scholarship*). JOERGES, Ch. The Science of Private Law and the Nation State. In Snyder, F. (ed.). *The Europeanisation of Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000. s. 76.

²¹ JANS, J. H., LANGE, R. de, PRECHAL, S. et al. *Europeanisation of Public Law*. Groningen : Europa Law Publishing, 2007. s. 7-8.

²² Tato skutečnost vyplývá již z vymezení pravomocí Unie v primárním právu a jejich omezení, vyplývajících ze zásady svěřeni pravomocí, zásady subsidiarity a zásady proporcionality (viz níže). Srov. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001. s. 27-31.

²³ TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 631-635.

V následujícím textu budou stručně vymezeny dílčí oblasti občanského práva členských států Evropské unie, kterých se europeizace především dotýká.

1.1 Evropské spotřebitelské právo

Oblast ochrany spotřebitele, resp. evropského spotřebitelského práva, na které se tematicky zaměřuje tato práce, je jednou z dílčích oblastí občanského, potažmo soukromého práva, kde je vliv evropského práva a tomu odpovídající europeizace národních právních řádů velmi pregnantní až určující.²⁴ S ohledem na rozsah a konkrétnost evropskoprávní úpravy a stupeň harmonizace právních úprav národních právních řádů s ní lze patrně konstatovat, že se jedná o sektor, kde se europeizace občanského práva projevuje nejvýrazněji.²⁵

Jako předmět zkoumání je česká právní úprava ochrany spotřebitele v kontextu její evropskoprávní předlohy kromě svého značného významu a vysokého stupně europeizace vhodná též proto, že na ní lze dobře dokumentovat a demonstrovat zrod a postupný vývoj úpravy v komunitárním, resp. unijním právu a následnou postupnou harmonizaci právního řádu vnitrostátního s ní.

K europeizovanému spotřebitelskému právu patří zejména tyto dílčí oblasti a právní instituty, které budou v následujících částech práce postupně blíže pojednány:

- zvláštní úprava spotřebitelských smluv, *eo ipso* spotřebitelské smlouvy a spotřebitelské právo v užším slova smyslu (*stricto sensu*),²⁶ kde základním

²⁴ Křepelka a Skřivánková uvádějí jako nejvýznamnější příklady harmonizace soukromého práva společné standardy ochrany spotřebitele, právo obchodních společností nebo úpravu pracovních podmínek. KŘEPELKA, F., SKŘIVÁNKOVÁ, K. *Právo Evropské unie : multimediální učební text*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007. s. 69.

²⁵ Obecná právně-naučná literatura často ostatní europeizované oblasti občanského práva, s výjimkou specifické úpravy evropského mezinárodního práva soukromého a justiční spolupráce v civilních věcech, zcela pomíjí. Srov. TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 635. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001. s. 179, 278.

²⁶ S rozlišováním na spotřebitelské smlouvy *stricto a lato sensu*, tak jak je v této práci definováno a aplikováno, se autor v odborné literatuře dosud neseťkal. Toto doktrinální rozčlenění ovšem považuje za velmi vhodné k demonstraci odlišností v koncepci obou institutů a rozdílů jejich právní úpravy.

prvkem harmonizace je modifikace právního režimu vybraných druhů smluv, uzavíraných mezi dodavatelem (podnikatelem) a spotřebitelem, oproti obecné právní úpravě daného smluvního typu, a to za účelem ochrany spotřebitele jako slabší a při smluvním vyjednávání znevýhodněné smluvní strany;²⁷

- některé obecné smluvní typy občanského práva jako spotřebitelské smlouvy v širším slova smyslu (*lato sensu*), u nichž je dána zvláštní potřeba harmonizace právní úpravy, příp. jejich určitých aspektů, a to s ohledem na zvýšený zájem na ochraně spotřebitele, jakož i podporu přeshraničního uzavírání a realizace těchto smluv při odstraňování bariér vnitřního trhu;²⁸
- specifickým, silně europeizovaným občanskoprávním smluvním typem je rovněž smlouva pojistná,²⁹ která se podle výslovného ustanovení § 261 odst. 7 ObchZ řídí ObčZ a zvláštními zákony. Právní úprava tedy obecně podléhá režimu ObčZ, její základ je ovšem vyhrazen zvláštnímu zákonu č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů (*ZoPS*), přičemž ustanovení § 1 odst. 2 ZoPS výslovně stanoví subsidiární použití ObčZ. ZoPS slouží mimo jiné k provedení řady směrnic, upravujících dílčí oblasti pojišťovacího práva,³⁰ jakož i některých směrnic či jejich vybraných ustanovení, spadajících do oblastí spotřebitelských smluv;
- další oblasti spotřebitelského práva, zejména (striktně objektivní) odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku jako zvláštní případ občanskoprávní odpovědnosti za škodu;

²⁷ Patří sem zejména právní úprava obecně nepřipustných ujednání spotřebitelských smluv, spotřebitelských smluv uzavíraných na dálku, smluv o finančních službách uzavíraných na dálku, smluv uzavíraných mimo provozovnu dodavatele a smluv o užívání budovy nebo její části na časový úsek.

²⁸ Náleží sem zejména právní úprava vybraných aspektů kupní smlouvy uzavírané spotřebitelem, cestovní smlouvy a smlouvy o sjednání spotřebitelského úvěru.

²⁹ S ohledem na značnou specifičnost, jakož i rozsah a komplexnost nebude problematice právní úpravy pojistné smlouvy, resp. pojišťovacího práva v této práci věnována bližší pozornost.

³⁰ Srov. výčet směrnic v poznámce pod čarou ad 1) k § 1 odst. 1 zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů nebo v poznámce pod čarou ad 1) k § 1 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů.

- se zajištěním standardu ochrany spotřebitele a rozvoje vnitřního trhu souvisí rovněž některé zvláštní instituty na pomezí veřejného a soukromého práva, upravené unijním a po jeho vzoru i českým spotřebitelským právem. Pozornost si v této souvislosti zaslouží zejména harmonizace některých povinností a postupů při prodeji výrobků a poskytování služeb, právní úprava zakázaných, tzv. nekalých obchodních praktik,³¹ nekalé soutěže,³² nebo zvláštního postavení občanských sdružení spotřebitelů a jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitele.³³

1.2 Ochrana osobních údajů

Zvláštní subkategorii na pomezí práva občanského, správního a ústavního, navazující na úpravu ochrany osobnosti (§ 11 až 16 ObčZ), o jejíž dynamický rozvoj se významně zasloužilo právo ES/EU,³⁴ je právo na ochranu osobních údajů.³⁵ Právní úprava ochrany osobních údajů se vyznačuje vyvažováním protichůdných zájmů a hledáním rovnováhy mezi různými právy, typicky právem na ochranu soukromí na jedné a právem na informace na druhé straně.³⁶

³¹ Zejména ustanovení § 3 až 6 a § 9 až 19 OchrSpotř.

³² Ustanovení § 44 až 54 ObchZ.

³³ Zejména ustanovení § 25 a 26 OchrSpotř a navazující ustanovení § 83 odst. 2 písm. a), b) a § 159a odst. 2 OSŘ, jakož i § 155 odst. 4 OSŘ.

³⁴ Velký význam při etablování právních standardů v této oblasti sehrála rovněž normotvorba na úrovni Rady Evropy, které bývá německou právní naukou charakterizována jako evropské právo v širším slova smyslu (*Europarecht im weiteren Sinne*). HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 3-4.

³⁵ Pojem osobního údaje je zákonem vymezen jako „jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitého subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určité, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.“ § 4 písm. a) OchOsÚ.

³⁶ MATOUŠOVÁ, M., HEJLÍK, L. *Osobní údaje a jejich ochrana*. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 6.

Počátek této právní subdisciplíny se datuje do 70. let minulého století³⁷ a je spojen s mohutnou expanzí informačních a komunikačních technologií, jakož i s procesem globalizace a stále narůstajícím počtem podnikatelských i jiných subjektů, působících na nadstátní, kontinentální či globální platformě. Rovněž rozvoj moderního sociálně tržního státu je spojen se zpracováním obrovského množství osobních údajů občanů (obyvatel), potřebným k plnění řady jeho různorodých úkolů a cílů.³⁸

Druhým pólem, který dodává ochraně osobních údajů na významu, je v evropských zemích, resp. zemích tzv. západního kulturního okruhu tradiční důraz na ochranu základních lidských práv a svobod, mimo jiné práva na zachování důstojnosti a ochranu soukromí³⁹ (srov. čl. 10 Listiny), když s masovým zpracováním osobních údajů jsou ohledně těchto práv spojena značná rizika.

Právní úprava ochrany osobních údajů na úrovni českého práva je provedena především v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (*OchOsÚ*), provádějícím směrnicí Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. 10. 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů, ve znění pozdějších předpisů, jakož i Úmluvy Rady Evropy č. 108, o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat, podepsané ve Štrasburku dne 28. ledna 1981.

S rozvojem využívání informačních technologií je spojena i evropskoprávní úprava vybraných otázek elektronického obchodu a dalších služeb informační společnosti, zejména uzavírání smluv elektronickou cestou, práv a povinností poskytovatelů služeb informační společnosti, šíření obchodních sdělení elektronickými prostředky, jakož i ochrany osobních údajů v této sféře. V českém právu byla vtělena především do zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, ve znění pozdějších předpisů (*ZnSIS*), částečně i do ustanovení ObčZ, a to za účelem provedení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického

³⁷ *Ibidem*, s. 1.

³⁸ MAŠTALKA, J. *Osobní údaje, právo a my*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 11.

³⁹ Maštalka definuje soukromí jako „okruh skutečností osobního života.“ *Ibidem*, s. 3. Ochranu soukromí jako základní cíl vyzdvihuje i § 1 *OchOsÚ*: „Tento zákon (...) k naplnění práva každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí upravuje práva a povinnosti při zpracování osobních údajů a stanoví podmínky, za nichž se uskutečňuje předání osobních údajů do jiných států.“

obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“, *SEIObch*),⁴⁰ jakož i pro oblast ochrany osobních údajů významnější směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. 7. 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (Směrnice o soukromí a elektronických komunikacích).⁴¹

1.3 Evropské mezinárodní právo soukromé

Předmětem intenzivní europeizace je oblast zahrnující úpravu občanského práva hmotného a procesního, která byla dříve vyhrazena mezinárodnímu právu soukromému a procesnímu jednotlivých států. Jedná se o právní úpravu těch vztahů soukromého práva, které v některém svém významném aspektu přesahují hranice státu a vyznačují se proto tzv. mezinárodním prvkem.⁴²

Základním pilířem Evropských společenství již od uzavření Římských smluv bylo na základě celní unie (založené Smlouvou o založení Evropského společenství uhlí a oceli) vytvoření nejprve společného trhu a následně (jednotného) vnitřního trhu (srov. čl. 14 SES, čl. 26 SFEU), vyznačujícího se postupnou realizací hospodářské a měnové unie jako eventuálního předstupně další, ještě dalekosáhlejší ekonomické, politické

⁴⁰ Problematice uzavírání smluv elektronickou cestou a dalším otázkám spojeným s implementací SEIObch do českého práva bude níže věnována zvláštní pozornost v souvislosti s problematikou spotřebitelských smluv uzavíraných na dálku.

⁴¹ V rámci Lisabonské smlouvy byl potvrzen vysoký význam ochrany osobních údajů, který se projevil zařazením obecného ustanovení čl. 16 SFEU (do odst. 2 bylo v upravené podobě převzato ustanovení čl. 286 odst. 1 SES):

„1. Každý má právo na ochranu osobních údajů, které se jej týkají.

2. Evropský parlament a Rada přijmou řádným legislativním postupem pravidla o ochraně fyzických osob při zpracovávání osobních údajů orgány, institucemi a jinými subjekty Unie a členskými státy, pokud vykonávají činnosti spadající do oblasti působnosti práva Unie, a pravidla o volném pohybu těchto údajů. Dodržování těchto pravidel podléhá kontrole nezávislými orgány.

Pravidly přijatými na základě tohoto článku nejsou dotčena zvláštní pravidla uvedená v článku 39 Smlouvy o Evropské unii.“ (Čl. 39 SEU představuje zvláštní úpravu pro oblast společné zahraniční a bezpečnostní politiky.)

⁴² KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 4. vyd. Brno : Doplněk, 1999, s. 17.

a právní integrace členských zemí.⁴³ Tyto integrační trendy byly od počátku zaměřeny na odstranění překážek a podporu explozivního rozvoje přeshraniční spolupráce a realizace čtyř tzv. základních svobod společného, později vnitřního trhu (volného pohybu zboží, osob fyzických i právnických, služeb a kapitálu, čl. 26 odst. 2 SFEU).⁴⁴ Logickým a nutným prostředkem a projevem budování společného, resp. vnitřního trhu byl i silný tlak na vytváření odpovídajících právních nástrojů, což vedlo mimo jiné k aprobaci subkategorie mezinárodního práva soukromého na úrovni evropského práva, která bývá obecně označována jako evropské mezinárodní právo soukromé.⁴⁵

Dynamický rozvoj evropského mezinárodního práva soukromého má svoji logiku zejména v tom, že v souvislosti s masivním rozvojem vnitřního trhu Společenství, resp. Unie dochází k explozivnímu rozšíření právních vztahů mezi subjekty z různých členských států, příp. s jiným euro-zahraničním prvkem (např. plnění ze smlouvy se nachází v jiném členském státě). Pro tyto právní vztahy jsou klíčové otázky vymezení rozhodného hmotného práva, jakož i procesní příslušnosti soudních a dalších orgánů určitého státu.

Evropské právo se na tento trend snažilo reagovat záhy. Vzhledem k nedostatku přímo svěřené pravomoci byla legislativní činnost původně prováděna především prostřednictvím (obyčejných) mezinárodních smluv mezi členskými státy, k jejichž vyjednávání a uzavření ovšem docházelo pod křídly ES, a to v souladu s (tehdy

⁴³ Ekonomická teorie obecně vymezuje několik základních stupňů mezinárodní ekonomické integrace, a to v tomto pořadí podle intenzity spolupráce: pásma volného obchodu ⇒ celní unie ⇒ společný trh ⇒ hospodářská (a měnová) unie ⇒ úplná ekonomická (a politická) integrace. Koncept vnitřního trhu ES, resp. EU bývá naukou obvykle řazen do kategorie (nedokonalé) hospodářské a měnové unie. MUSIL, P., FUCHS, K., FRANC, A. et al. *Ekonomie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 399-400. SCHELLE, K., VEČEŘA, J., VESELÁ, R. et al. *Podíl českých zemí na integračních a unifikačních snahách v Evropě*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2009. s. 146-148, 151-154, 161-162, 165-166.

⁴⁴ Pro základní svobody vnitřního trhu je charakteristické jejich velmi široké horizontální působení (účinky vůči třetím osobám, *Drittwirkung*), tedy povinnost jejich aplikace nejen ve vztazích mezi adresáty práva na jedné a členskými státy na druhé straně, ale též ve vztazích mezi jednotlivými fyzickými a právnickými osobami navzájem. HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 226-228.

⁴⁵ Evropské mezinárodní právo soukromé lze definovat jako souhrn hmotně-, jakož i procesněprávních norem upravujících vztahy s mezinárodním prvkem, které jsou součástí práva EU nebo vnitrostátního práva členských států jako důsledek přijetí unijněprávní úpravy. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V., NOVOTNÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. dotisk 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 26.

platným) ustanovením čl. 293, 4. odrážkou SES. Pro tyto smlouvy bývá obecně užíván pojem *smlouvy subsidiární*.⁴⁶

Poté, co v rámci Amsterodamské smlouvy došlo k převedení příslušných ustanovení, týkajících se vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva (společné justiční a vnitřní politiky v civilních věcech), ze Smlouvy EU do čl. 61 a násl. SES, a tím k jejich převedení ze III. do (tehdejšího) I. – komunitárního, *eo ipso* supranacionálního pilíře, jsou postupně právní předpisy evropského mezinárodního práva soukromého přijímány ve formě nařízení, tedy aktů nadaných obecnou a bezprostřední závazností. Do těchto nařízení je často přejímána úprava obsažená původně v subsidiárních či jiných mezinárodních smlouvách. Na jejich základě dochází k postupnému sjednocování právní úpravy členských států, a to bez potřeby jakékoli zvláštní inkorporační aktivity členských států.

V důsledku Amsterodamské smlouvy tedy došlo k faktickému útlumu uzavírání subsidiárních smluv a jejich nahrazení „solistikovanější“ formou nařízení.⁴⁷ Tento vývoj byl završen Lisabonskou smlouvou, která ustanovení čl. 293 SES jako kompetenční bázi uzavírání subsidiárních smluv bez náhrady zrušila. V SFEU se analogické ustanovení již nevyskytuje.⁴⁸

Nejvýznamnějšími prameny evropského mezinárodního práva soukromého jsou:⁴⁹

- v oblasti hmotněprávní nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (*Řím I*), které nabylo účinnosti dne 17. 12. 2009 a kterým dochází k převzetí a prohloubení úpravy Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsané v Římě dne 19. 6. 1980 (tzv. *Římské úmluvy*);
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (*Řím II*);

⁴⁶ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001., s. 65-66.

⁴⁷ ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 1. dotisk 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007. s. 21-22, 392.

⁴⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 36.

⁴⁹ Jednotlivé prameny evropského mezinárodního práva soukromého a jejich systém přehledně vymezeny *ibidem*, s. 37-46.

- v oblasti procesněprávní nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. *Brusel I*), do kterého byla převzata úprava Bruselské úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsané v Bruselu dne 27. 9. 1968 (tzv. *Bruselské úmluvy*), jakož i Luganské úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsané v Luganu dne 16. 9. 1988 (tzv. *Luganské úmluvy*), což byla úmluva takřka totožná s Bruselskou úmluvou, kterou však vedle států ES uzavřely rovněž státy ESVO;⁵⁰
- nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (tzv. *Brusel IIa*), které nahradilo nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. 5. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (tzv. *Brusel II*).

V souvislosti s tematickým zaměřením této práce je v závěrečné kapitole práce věnována pozornost v praxi velmi významnému aspektu, spadajícímu do sféry evropského mezinárodního práva soukromého, a to volbě práva ve spotřebitelských smlouvách.

1.4 Europeizace práva duševního vlastnictví

Důležitou právní disciplínou, která bývá zpravidla nazírána jako samostatná, systematicky ovšem vycházející a navazující na právo občanské, je právo duševního vlastnictví, které hraje stále významnější roli v moderním hospodářském životě společnosti. S ohledem na eminentní zájem nositelů na nadnárodní ochraně jejich jak

⁵⁰ Evropské sdružení volného obchodu (anglická zkratka EFTA), jehož členy jsou dnes Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko.

průmyslových, tak i autorských práv je rovněž právo duševního vlastnictví předmětem rozsáhlé europeizace.⁵¹

Lze konstatovat, že u práva autorského se vliv unijního práva principiálně omezuje na dosažení potřebného stupně harmonizace národních právních úprav prostřednictvím harmonizačních směrnic, příp. zajištění určitého standardu ochrany ve všech členských státech.⁵² Jediná zásadnější přímá úprava formou nařízení se týká ochrany proti ilegálním dovozům padělaného a pirátského zboží ze třetích zemí, a to nařízením č. 1383/2003 ze dne 22. 7. 2003 o přijímání opatření celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, která mají být přijata proti zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo.

Naproti tomu u práv průmyslového vlastnictví byla přijata řada přímo aplikovaných nařízení a došlo rovněž k významnému rozvoji zvláštních institucí na úrovni Společenství, resp. Unie. Tyto evropské právní předpisy a instituce bud'

- přímo zajišťují ochranu práv průmyslového vlastnictví, a to prostřednictvím ochranných známek Společenství, příp. průmyslových vzorů Společenství, které spravuje Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu (*OHIM*)⁵³ se sídlem ve východošpanělském Alicante a které byly zavedeny nařízením Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. 12. 1993, nově kodifikovaným v nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. 2. 2009 o ochranné známce Společenství, resp. nařízením Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. 12. 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství, nebo alespoň

⁵¹ V oblasti europeizace práva duševního vlastnictví lze rozlišovat dvě částečně protichůdné roviny právní úpravy, a to jednak a) vlastní evropskoprávní úpravu těchto práv a jednak b) zvláštní úpravu vybraných aspektů nakládání s těmito právy ve vazbě na vnitřní trh, volný pohyb na něm a jeho odůvodněná omezení. TÝČ, V. *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*. 1. vyd. Praha : Linde, 1997. s. 149.

⁵² Příkladmo lze zmínit směrnici Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991, nově kodifikovanou ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. 4. 2009 o právní ochraně počítačových programů, směrnici Rady 93/98/EHS ze dne 29. 10. 1993, nově kodifikovanou ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. 12. 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, nebo směrnici 92/100/EHS ze dne 19. 11. 1992, nově kodifikovanou ve směrnici 2006/115/ES ze dne 12. 12. 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem.

⁵³ Blíže informace o činnosti OHIM viz *Trade marks and designs registration office of the European Union* : *webové stránky* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/index.en.do>>.

- propojují národní systémy registrace a ochrany, jak je tomu v případě evropských patentů, spravovaných Evropským patentovým úřadem (EPO)⁵⁴ se sídlem v Mnichově a zavedených na základě Evropské patentové úmluvy.⁵⁵

Z dalších unijních předpisů v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví lze upozornit např. na politicky ožehavou úpravu nařízení Rady (ES) č. 510/2006 ze dne 20. 3. 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin, na jehož základě lze dosáhnout zápisu do Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení (tzv. *Database of Origin and Registration, DOOR*), spravovaného Komisí.⁵⁶

Lisabonskou smlouvou bylo do Smlouvy, konkrétně mezi ustanovení věnovaná sblížování právních předpisů, zavedena nová kompetenční základna v čl. 118 SFEU, na jehož základě jsou Evropský parlament a Rada za účelem zajištění řádného fungování vnitřního trhu pověřeny přijmout opatření o vytvoření evropských práv duševního vlastnictví. Je třeba dodat, že tato kompetenční základna byla již velmi potřebná, když dosavadní komunitární předpisy v této specifické oblasti byly přijímány toliko na základě obecných předpisů o sblížování právních předpisů, zejména čl. 95 SES,⁵⁷ příp. dokonce na základě flexibilní klauzule čl. 308 SES.⁵⁸

⁵⁴ Bližší informace o činnosti EPO viz *European Patent Office : webové stránky* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.epo.org/index.html>>.

⁵⁵ Úmluva o udělování evropských patentů, podepsána v Mnichově dne 5. října 1973.

⁵⁶ Za Českou republiku je v Rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení aktuálně zaevidováno celkem dvacet chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení, mimo jiné chráněná zeměpisná označení „České pivo“, „Starobrněnské pivo“ nebo „Pardubický perník“ a chráněná označení původu „Žatecký chmeľ“ nebo „Pohořelický kapr“. U dalších osmi chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení, podaných prostřednictvím Úřadu průmyslového vlastnictví, probíhá řízení o udělení ochrany. Jedná se například o chráněná zeměpisná označení „Olomoucké tvarůžky“ nebo „Karlovarské oplatky“. DOOR - Database of Origin and Registration [databáze]. *webové stránky Komise* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>>.

⁵⁷ Např. směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991, resp. její kodifikované znění, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. 4. 2009 o právní ochraně počítačových programů.

⁵⁸ Např. nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. 12. 1993, resp. jeho kodifikované znění, nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. 2. 2009 o ochranné známce Společenství, stejně jako nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. 12. 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

2 Výchozí úprava europeizace v právu EU

Před tím, než bude přistoupeno k rozboru jednotlivých dílčích segmentů a institutů české právní úpravy ochrany spotřebitele, které jsou vystaveny harmonizačnímu působení práva EU, je třeba podrobit bližší analýze způsoby, jakými vůbec ke sblížování českého spotřebitelského práva s jeho evropskoprávními předlohami dochází, resp. na jakém kompetenčním základě a jakými prostředky a postupy je europeizace prováděna.

Je třeba zdůraznit, že europeizace národních právních úprav ochrany spotřebitele je založena na bázi kompetencí, právních nástrojů a aplikačních i interpretačních pravidel evropského práva.⁵⁹ Bez analýzy z evropského práva vycházejících forem a mezi europeizace, jakož i k tomu využívaného instrumentária je proto bližší zkoumání a posouzení působení tohoto moderního fenoménu významně limitováno. Bez primárního zkoumání evropského práva jako určujícího prvku harmonizace národních právních řádů je také v podstatě vyloučena možnost posoudit, do jaké míry je úprava či aplikace českého práva v souladu či rozporu s příslušnými normami práva EU, tím spíše v případě vzájemné rozpornosti obou právních úprav zhodnotit možnosti odpovídajícího interpretačního a aplikačního řešení.

⁵⁹ Ačkoli předpokladem závaznosti právních aktů evropského práva v prostředí národního práva je z pohledu národního (ústavního) práva existence odpovídající primární (základní), příp. i dalších, navazujících recepčních norem (srov. čl. 10 a 10a Ústavy) a ačkoli ústavní soudy členských států pravidelně zdůrazňují své výsadní postavení (svojí komplexitou a koherencí v této souvislosti vyniká judikatura německého Spolkového ústavního soudu se sídlem v baden-württemberském Karlsruhe, ze které při definování své rozhodovací linie opakovaně čerpá i brněnský Ústavní soud), právní nauka pravidelně zdůrazňuje aplikační i interpretační autonomii a prioritu práva EU. Týč v této souvislosti konstatuje, že „prvotní zdroj závaznosti práva EU v členských státech je samotné toto právo EU.“ TÝČ, V. Působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu. In Hurdík, J., Fiala, J., Selucká, M. (ed.). *Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. s. 13. Stejný názor zastává a v návaznosti na prvotní tzv. *integrační klauzule* podrobněji doktrinálně rozpracovává MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. vyd. Brno : Masarykova univerzita a Doplněk, 2004. s. 371-375, 405-408, 435-439. Rozbor aktuální judikatury Ústavního soudu in MALENOVSKÝ, J. „Evropské nálezy“ a mezinárodněprávní základy práva ES/EU: Ústavní soud i česká nauka pokračují v zastřešování. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 8, s. 281-286. Rozbor judikatury Spolkového ústavního soudu (*Bundesgerichtshof, BGH*) in HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 188-198.

2.1 Výchozí úprava v primárním právu Unie

Kompetenčním základem evropskoprávní harmonizační úpravy spotřebitelského práva jsou příslušná ustanovení primárního práva EU. Jeho základní součástí tvoří zřizovací smlouvy ve znění pozdějších předpisů primárního práva, změn a dodatků, LZPEU, ke zřizovacím smlouvám připojené protokoly a v neposlední řadě též obecné právní zásady, uznávané za integrální součást evropského práva (např. zásada *pacta sunt servanda* nebo zásada právní jistoty).⁶⁰ Zvláštní postavení, svojí povahou obdobné právu primárnímu, mají též subsidiární smlouvy, mezinárodní smlouvy uzavírané Unií a obecné zásady mezinárodního práva.⁶¹

S ohledem na to, že teprve krátce před dokončením této práce došlo ke vstupu v platnost Lisabonské smlouvy (k 1. 12. 2009), která provádí signifikantní posun v samotném půdorysu, jakož i významné obsahové změny a v neposlední řadě též komplexní přečíslování Smlouvy EU i Smlouvy ES (nově jako Smlouva o fungování Evropské unie, *SFEU*), bude v následujícím textu pro srovnání vedle aktuálně platného znění zřizovacích smluv stručně pojednán rovněž výchozí právní stav před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost.⁶²

⁶⁰ ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 233-235.

⁶¹ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001. s. 63-66. HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 128-141.

⁶² V důsledku Lisabonské smlouvy došlo k formálnímu i institucionálnímu splynutí Evropských společenství a Evropské unie a tím ke zjednodušení jejich poměrně nepřehledné institucionální struktury. Podle nového znění čl. 1 odst. 3 věty 2. SEU „Unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní.“ Smlouva o založení Evropského společenství byla transformována na Smlouvu o fungování Evropské unie (*SFEU*). Naproti tomu platnost SESAE a existence Evropského společenství pro atomovou energii zůstává Lisabonskou smlouvou nedotčena. Dosavadní komunitární právo, založené na nadnárodním (supranacionálním) charakteru, přenosu vybraných suverénních pravomocí ze členských států na Společenství a přijímání rozhodnutí v řadě oblastí bez nutnosti souhlasu všech členských států (toliko na základě kvalifikované většiny), bylo Lisabonskou smlouvou formálně překvalifikováno na právo unijní. Na základě Lisabonské smlouvy došlo k převedení i zbývajících částí III. pilíře (policejní a justiční spolupráce v trestních věcech) do rámce supranacionální úpravy (ve smyslu dřívějšího I. pilíře, přičemž členění na jednotlivé pilíře se formálně ruší), tedy k převedení příslušných ustanovení ze Smlouvy EU do *SFEU*. Ve Smlouvě EU zůstává mimo obecných ustanovení zachována toliko úprava (bývalého) II. pilíře, tedy společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Její úprava setrvává i ve znění Lisabonské smlouvy na principech běžné mezinárodní smlouvy, kdy rozhodnutí je třeba zásadně přijímat na základě jednomyslného souhlasu všech členů. Je nicméně třeba konstatovat, že i zde dochází ohledně méně důležitých, zejména prováděcích rozhodnutí a aktů k přehození výhybky k rozhodování kvalifikovanou většinou.

Tokár v této souvislosti hovoří o „komunitarizaci“ Unie, ačkoli obratem trefně dodává, že se tento pojem Lisabonskou smlouvou současně vyprazdňuje, když sám pojem „Evropských společenství“ („*European Community*“) v důsledku Lisabonské smlouvy zaniká a (po takřka šedesáti

2.1.1 Úprava ve Smlouvě ES (před Lisabonskou smlouvou)

Ve Smlouvě ES (před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost) se europeizace občanského práva projevovala v řadě ustanovení. Podle ustanovení čl. 2 SES,⁶³ vymezujícího obecný rámec jeho činnosti a působení, bylo „posláním Společenství vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik nebo činností uvedených v čl. 3 a 4 podporovat v celém Společenství harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, (...) trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, (...) zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“

Podle konkretizujícího čl. 3 odst. 1 SES⁶⁴ zahrnovaly činnosti Společenství pro účely vymezené v čl. 2 za podmínek a v harmonogramu stanoveném touto smlouvou mimo jiné:

- c) vnitřní trh, který se vyznačuje odstraněním překážek volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy;
- h) sblížování právních předpisů členských států v míře nutné pro fungování společného trhu;
- p) přínos k dosažení vysoké úrovně ochrany zdraví;
- t) přínos k posílení ochrany spotřebitele;
- u) opatření v oblasti energie, civilní obrany a cestovního ruchu.

Protipólem a hlavním korektivem pozitivního vymezení věcné působnosti Společenství podle uvedeného ustanovení byla sada tří (negativních) obecných zásad, vymezujících mantinely činnosti ES, zakotvených v čl. 5 SES.

Podle odst. 1 tohoto ustanovení „Společenství jedná výhradně v mezích pravomocí svěřených mu Smlouvou a cílů v ní stanovených“ (tzv. zásada svěřeni

letech) mizí z platného evropského práva. TOKÁR, A. Lisabonská zmluva. In *Konštitucionalizácia a zákonodárstvo v podmienkach SR ako členského štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe*. 1. vyd. Bratislava : Slovak Academic Press, 2008. s. 106-107.

⁶³ Jednalo se o výchozí ustanovení, vymezující základní obecné cíle Společenství. Srov. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001. s. 63-66.

⁶⁴ Toto ustanovení, navazující na čl. 2 SES, vymezovalo konkrétní oblasti, kde byla dána věcná působnost Společenství. Srov. *ibidem*.

pravomocí, příp. zásada omezeného zmocnění – *Prinzip der begrenzten Einzelmächtigung*).⁶⁵

Podle ustanovení čl. 5 odst. 2 SES „v oblastech, které nespadají do jeho výlučné pravomoci, vyvíjí v souladu se zásadou subsidiarity Společenství činnost pouze tehdy a do té míry,

- pokud sledovaných cílů nemůže být dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto,
- z důvodu jejich rozsahu či účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství.

Ve vazbě na zásadu subsidiarity⁶⁶ je třeba zejména upozornit na to, že obě uvedené podmínky musí být naplněny současně, musí tedy být dána jak absence možnosti řešení na úrovni členských států, tak současně, s ohledem např. na potřebu efektivního řešení na nadnárodní úrovni, např. odstraňování bariér vnitřního trhu, je vhodnější cíle dosahovat na úrovni ES.

Třetí uvedená zásada, zásada proporcionality (přiměřenosti), byla zakotvena v čl. 5 odst. 3 SES, podle kterého „činnost Společenství nepřekročí rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů této smlouvy.“ Zásada proporcionality se vztahuje na veškerou činnost Společenství, prováděnou jak v oblasti sdílené, tak i (na rozdíl od zásady subsidiarity) v oblasti výlučné pravomoci.⁶⁷

Naopak členské státy byly podle Smlouvy ES povinny k řádné aplikaci a provádění evropských předpisů na základě povinnosti loajality (věrnosti smlouvám –

⁶⁵ Zásada svěřeni pravomocí (omezeného zmocnění) byla do primárního práva výslovně a pod tímto názvem zavedena teprve Lisabonskou smlouvou (nyní čl. 5 SEU), právní nauka ji ovšem standardně dovozovala již dříve. TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 86-87. BLAHOŽ, J., KLÍMA, K., SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. 1. vyd. Dobrá voda : Aleš Čeněk, 2003. s. 92. HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 150-153.

⁶⁶ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, op. cit., s. 29-31. HERDEGEN, M. *Europarecht*, op. cit., s. 80-81.

⁶⁷ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, op. cit., s. 31. K podmínkám aplikace zásady proporcionality a judikatuře ESD v této oblasti in GROUSSOT, X. *General Principles of Community Law*. Groningen : Europa Law Publishing, 2006. s. 145-160. Analýza klíčové role zásady proporcionality při přezkumu veškeré činnosti Unie, jakož i ve vztahu k zásadě svěřeni pravomocí a zásadě subsidiarity in TRIDIMAS, T. *The General Principles of EU Law*. 2nd ed. New York : Oxford University Press, 2006. s. 175-192.

Vertragstreue),⁶⁸ zakotvené v čl. 10 SES, podle něhož „členské státy přijmou veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z této smlouvy nebo jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství. Usnadňují mu plnění jeho poslání. Zdrží se jakýchkoli opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů této smlouvy.“⁶⁹

Z obecných principů je v kontextu europeizace občanského práva třeba upozornit rovněž na princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti ve smyslu čl. 12 SES (nově čl. 18 SFEU), který lze aplikovat jako měřítko a případný korektiv národních prováděcích úprav.⁷⁰

2.1.2 Úprava SFEU (Smlouvy ES ve znění Lisabonské smlouvy)

Na základě Lisabonské smlouvy došlo k celkové reformě Smlouvy ES, její transformaci na SFEU, významnému přepracování řady ustanovení i její celkové struktury v zájmu systematictějšího a přehlednějšího uspořádání, jakož i komplexnímu přečíslování. Lisabonskou smlouvou došlo rovněž k rekonstrukci ustanovení, sloužících jako základ pro přijímání harmonizačních předpisů v oblasti sblížení národních právních úprav ochrany spotřebitele.

Podle SFEU náleží oblast europeizace občanského práva mezi sdílené pravomoci ve smyslu čl. 2 odst. 2 SFEU, podle něhož „svěřují-li v určité oblasti Smlouvy⁷¹ Unii pravomoc sdílenou s členskými státy, mohou v této oblasti vytvářet a přijímat právně závazné akty Unie i členské státy. Členské státy vykonávají svou pravomoc v rozsahu,

⁶⁸ ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 69-77. HERDEGEN, M. *Europarecht. op. cit.*, s. 74-75.

⁶⁹ Smlouva obsahuje vedle obecné úpravy povinnosti loajality i zvláštní řízení vedené Komisí a následně příp. též před Evropským soudním dvorem, a to řízení o porušení práva ES, upravené v čl. 226 až 228 SES (resp. řízení o porušení práva EU, nově čl. 258 až 260 SFEU). Podrobněji viz níže.

⁷⁰ Zajímavou doktrinárně-aplikační otázkou, s ohledem na aktuální trendy právní nauky i praxe, je povinnost zohlednění zásady rovnosti (členských států) při přijímání harmonizačních právních aktů. Právní nauka dovozuje, že ani členské státy nesmějí být ze strany orgánů Unie bezdůvodně stavěny do nerovného postavení. V několika případech se těmito otázkami zabýval i Soudní dvůr ve své judikatuře. TRIDIMAS, T. *The General Principles of EU Law*. 2nd ed. New York : Oxford University Press, 2006. s. 95-96.

⁷¹ Pojem „Smlouvy“ je podle čl. 1 odst. 2 SFEU společným označením pro Smlouvu EU a SFEU jako smlouvy, na nichž je Unie založena, přičemž obě smlouvy mají stejnou právní sílu. Paralelní ustanovení je zakotveno do čl. 1 pododst. 3 SEU.

v jakém ji Unie nevykonala. Členské státy opět vykonávají svou pravomoc v rozsahu, v jakém se Unie rozhodla svou pravomoc přestat vykonávat.“

Na rozdíl od dosavadní úpravy Smlouvy ES, která byla značně problematická a nejasná, jelikož ve Smlouvě zpravidla chybělo jednoznačné vymezení, o jaký typ pravomoci se jedná a bylo nutné interpretačně dovozovat, jedná-li se o pravomoc výlučnou nebo sdílenou,⁷² SFEU zavádí výslovný katalog oblastí, ve kterých je Unii svěřena pravomoc sdílená.⁷³ Podle čl. 4 odst. 2 SFEU se sdílená pravomoc Unie a členských států uplatňuje (mimo jiné) v těchto oblastech:

- a) vnitřní trh;
- f) ochrana spotřebitele;
- j) prostor svobody, bezpečnosti a práva.

Význam pro oblast právní úpravy ochrany spotřebitele má rovněž nová kategorie podpůrných pravomocí podle čl. 6 SFEU: „Unie má pravomoc provádět činnosti, jimiž podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států. Oblasti těchto činností na evropské úrovni jsou“ (mimo jiné):

- a) ochrana a zlepšování lidského zdraví;
- d) cestovní ruch;
- g) správní spolupráce.

V rámci rekonfigurace kompetenčních ustanovení došlo Lisabonskou smlouvou rovněž k přerýsování a ostřejšímu vymezení hranic pravomocí Unie na základě trojice zásad: zásady svěřené pravomocí, zásady subsidiarity a zásady proporcionality. Jejich nová úprava byla přesunuta z čl. 5 SES do ustanovení čl. 5 SEU.⁷⁴

⁷² TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 89.

⁷³ Od pravomocí sdílené je odlišována výlučná pravomoc Unie, zakotvená v čl. 2 odst. 1 SFEU: „Svěřují-li v určité oblasti Smlouvy Unii výlučnou pravomoc, může pouze Unie vytvářet a přijímat právně závazné akty a členské státy tak mohou činit pouze tehdy, jsou-li k tomu Uní zmocněny nebo provádějí-li akty Unie.“ V čl. 3 SFEU je nově obsaženo výslovné vymezení dotčených oblastí.

⁷⁴ Na základě přesunu tohoto ustanovení ze Smlouvy ES do Smlouvy EU lze konstatovat důraz na tyto zásady a jejich právní význam. To vyplývá z inherentního formování skeletu evropského práva, kdy od přijetí Maastrichtské smlouvy je tendence vymezovat obecný právní a hodnotový rámec Evropské unie ve Smlouvě EU, zatímco SFEU slouží k zakotvení konkrétních mechanismů působení a fungování Unie co do hmotně-, jakož i procesněprávní úpravy. HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 43.

Podle čl. 4 SEU „v souladu s čl. 5 pravomocí, které nejsou Smlouvami svěřeny Unii, náležejí členským státům“. Článek 5 SEU ve znění Lisabonské smlouvy nově výslovně vymezuje tři uvedené základní zásady ohraničení kompetencí Unie:

„1. Vymezení pravomocí Unie se řídí zásadou svěřených pravomocí. Výkon těchto pravomocí se řídí zásadami subsidiarity a proporcionality.

2. Podle zásady svěřených pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Pravomocí, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům.

3. Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie.

Orgány Unie uplatňují zásadu subsidiarity v souladu s Protokolem o používání zásad subsidiarity a proporcionality.⁷⁵ Vnitrostátní parlamenty dbají na dodržování zásady subsidiarity v souladu s postupem uvedeným v tomto protokolu.

4. Podle zásady proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv.

Orgány Unie uplatňují zásadu proporcionality v souladu s Protokolem o používání zásad subsidiarity a proporcionality.“

Nově byla Lisabonskou smlouvou upravena rovněž zásada loajality, a to v čl. 4 odst. 3 SEU, podle něhož „podle zásady loajální spolupráce se Unie a členské státy navzájem respektují a pomáhají si při plnění úkolů vyplývajících ze Smluv. Členské státy učiní veškerá vhodná obecná nebo zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají ze Smluv nebo z aktů orgánů Unie. Členské státy usnadňují Unii plnění jejích úkolů a zdrží se všech opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů Unie.“

⁷⁵ Protokol o používání zásad subsidiarity a proporcionality, přijatý společně s Amsterodamskou smlouvou (viz výše) byl v rámci Lisabonské smlouvy přepracován a připojen k SEU a SFEU jako *Protokol (č. 2) o používání zásad subsidiarity a proporcionality*. Upravuje zejména oprávnění národních parlamentů podílet se na legislativní činnosti Unie, přičemž v této oblasti navazuje na *Protokol (č. 1) o úloze vnitrostátních parlamentů v Evropské unii*. Klade důraz na poměrování každého legislativního aktu unijního práva zásadami subsidiarity a proporcionality, které musí být v každém aktu výslovně provedeno a zmíněno. Zpravidla se tak děje v rámci preambule daného předpisu.

2.1.3 Úprava kompetencí ke sblížení právních předpisů

Co se konkrétního kompetenčního základu týče, bylo vydávání harmonizačních předpisů jako základní prostředek europeizace národních práv členských států, není-li ve Smlouvě upraveno zvláštní zmocnění, zpravidla založeno na ustanoveních upravujících sblížení právních předpisů podle čl. 94 a 95 SES, zařazených do části třetí, VI. hlavy, 3. kapitoly Smlouvy ES.⁷⁶ Toto ustanovení zůstalo Lisabonskou smlouvou po obsahové stránce nedotčeno a bylo toliko převedeno do ustanovení čl. 114 SFEU. Bývalý čl. 94 SES pak nalezneme jako čl. 115 SFEU.

Zatímco do přijetí Jednotného evropského aktu byl jediným kompetenčním základem čl. 94 SES, jehož zásadní nevýhodou ovšem byl požadavek na jednomyslné přijímání harmonizačních předpisů Radou, v rámci Jednotného evropského aktu byl do Smlouvy zaveden nový čl. 95 SES, na jehož základě byla orgánům ES vymezena pravomoc, přijímat opatření vedoucí k postupnému vytvoření a fungování vnitřního trhu, zahrnujícímu prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (čl. 14 SES). Průlomovým rozdílem oproti režimu čl. 94 SES bylo to, že ke schválení příslušných předpisů postačovala kvalifikovaná většina hlasů v Radě (čl. 205 SES, resp. čl. 238 SFEU).⁷⁷

Podle čl. 114 odst. 3 SFEU (ex. čl. 95 odst. 3 SES) je při přijímání opatření týkajících se zdraví, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele vycházet z vysoké úrovně ochrany a přihlížet přitom zejména k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích.

Při vymezení legislativního procesu, tedy procedury přijímání předpisů, odkazoval čl. 95 SES na čl. 251 SES, který upravoval tzv. spolurozhodovací proces.⁷⁸

⁷⁶ Odkaz na kompetenční normu, na jejímž základě došlo k přijetí daného aktu, bývá zpravidla uváděn na úvod preambule (srov. návěti preambule SMímoOP, z novějších návěti preambule SNeKalPr).

⁷⁷ Rozbor změn prováděných Lisabonskou smlouvou, týkajících se hlasování v Radě na bázi kvalifikované většiny, in TOKÁR, A. Lisabonská zmluva. In *Konštitucionalizácia a zákonodárstvo v podmienkach SR ako členského štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe*. 1. vyd. Bratislava : Slovak Academic Press, 2008. s. 110-111.

⁷⁸ Pro spolurozhodovací proces bylo charakteristické důležité postavení Evropského parlamentu, který se vedle Komise, která obecně zpracovává návrhy veškerých předpisů, a Rady významně podílí na přijímání legislativních aktů a je rovněž oprávněn jejich přijetí zcela zablokovat. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. op. cit., s. 73-74, 76. ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. op. cit., s. 257-259.

Spolurozhodovací proces postupně nahradil tzv. konzultační proces,⁷⁹ podle něhož k přijetí legislativních aktů navrhovaných Komisí byla primárně příslušná Rada, která sice byla povinna věc konzultovat s Evropským parlamentem, měla ovšem možnost jednomyslně prosadit přijetí předpisu i přes jeho nesouhlas.

Lisabonskou smlouvou byl spolurozhodovací proces podle čl. 251 SES v upravené podobě zakotven do čl. 294 SFEU jako tzv. *řádný legislativní postup*,⁸⁰ přičemž čl. 114 SFEU odkazuje na tuto novou procedurální úpravu.

Vedle obecného zmocnění k vydávání harmonizačních aktů podle čl. 94 a 95 SES byla Maastrichtskou smlouvou do hlavy XIV. části třetí SES (Politiky Společenství) zavedena zvláštní úprava kompetencí Společenství na poli ochrany spotřebitele,⁸¹ sestávající z jediného ustanovení čl. 153 SES:

„1. K podpoře zájmů spotřebitelů a k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá Společenství k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.

2. Požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele budou brány v úvahu při vymezování a provádění jiných politik a činností Společenství.

3. Společenství přispívá k dosažení cílů uvedených v odst. 1 prostřednictvím:

- a) opatření přijatých podle čl. 95 v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu;
- b) opatření, která podporují, doplňují a sledují politiku členských států.

4. Rada postupem podle čl. 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímá opatření uvedená v odst. 3 písm. b).

5. Opatření přijatá podle odst. 4 nebrání členskému státu zachovávat nebo zavádět přísnější ochranná opatření. Tato opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Jsou oznamována Komisi.“

⁷⁹ Nahrazování konzultačního procesu procesem spolurozhodovacím souviselo s narůstáním významu Evropského parlamentu a bylo realizováno postupně Jednotným evropským aktem, Maastrichtskou a zejména Amsterodamskou smlouvou. ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 256-257.

⁸⁰ Řádný legislativní postup podle čl. 294 SFEU mimo jiné definitivně pohltil zvláštní, tzv. kooperační proceduru podle (bývalého) čl. 252 SES.

⁸¹ Zavedení tohoto nového, zvláštního ustanovení do Smlouvy ES bylo potvrzeno, jaký význam si postupně ochrana spotřebitele jako jedna z novějších politik v rámci práva Společenství vydobyla. TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy. op. cit.*, s. 278.

Důraz na zájem Unie na účinné ochraně zájmů spotřebitelů je ve SFEU podtržen zařazením čl. 153 odst. 2 SES nově do obecné části první SFEU (Zásady), tedy mezi základní ustanovení, která je třeba zohledňovat při veškerých aktivitách Unie. Podle čl. 12 SFEU tedy „požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele budou brány v úvahu při vymezování a provádění jiných politik a činností Unie.“

V ostatním zůstal bývalý čl. 153 SES zachován beze změny a nově je umístěn jako čl. 169 SFEU do hlavy XV. třetí části Smlouvy.

Bez ohledu na uvedené kompetenční normy umožňovala ovšem Smlouva ES i v případě, že při formulování primárního práva bylo vymezení určité potřebné kompetence Společenství opomenuto, tuto mezeru vyplnit. Sloužil k tomu specifický nástroj tzv. flexibilní klauzule čl. 308 SES, podle kterého „ukáže-li se, že k dosažení některého z cílů Společenství v rámci společného trhu je nezbytná určitá činnost Společenství, a tato smlouva mu k tomu neposkytuje nezbytné pravomoci, přijme Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně vhodná opatření.“ Lisabonskou smlouvou byla flexibilní klauzule rekodifikována do čl. 352 SFEU.⁸²

Toto ustanovení do jisté míry prolamuje výše uvedenou zásadu omezeného zmocnění podle čl. 5 odst. 2 SEU (dříve čl. 5 odst. 1 SES).⁸³ Podmínkami jeho aplikace je proto striktní dodržení rámce Smlouvou vymezených cílů Unie, a to (výhradně) ve vazbě na zajištění fungování společného (resp. vnitřního) trhu, přičemž sama Smlouva neposkytuje pravomoci k přijetí daného opatření. Toto navíc musí být k dosažení daného účelu nezbytné a přiměřené (proporcionální).⁸⁴ Všeobecná shoda o významu a obsahu daného opatření je pak zajištěna prostřednictvím požadavku jednomyslnosti při přijetí v Radě.⁸⁵

⁸² Na základě tohoto ustanovení došlo k zobecnění původního čl. 308 SES v tom směru, že namísto výhradního použití v rámci společného trhu je flexibilní klauzuli možné aplikovat obecně „k dosažení některého z cílů stanovených Smlouvami.“ Do odst. 2 byla pak byla v duchu zásady subsidiarity zakotvena povinnost Komise upozornit vnitrostátní parlamenty na návrhy založené na tomto článku.

⁸³ ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L., et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 94-95.

⁸⁴ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy. op. cit.*, s. 69-70.

⁸⁵ Instrument flexibilní klauzule bývá v praxi využíván spíše výjimečně, dříve zejména v návaznosti na zajištění vybraných komponentů základních svobod (s ohledem na to, že LZPEU se stala plnohodnotnou součástí primárního práva teprve na základě Lisabonské smlouvy). V oblasti europeizace občanského práva figuruje např. v oblasti práv duševního vlastnictví při přijetí nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. 12. 1993, resp. jeho kodifikovaného znění, nařízení Rady (ES)

Vedle flexibilní klauzule čl. 352 SFEU (ex. čl. 308 SES) existují ještě zvláštní nástroje, které vyvinul ve své judikatuře Evropský soudní dvůr pro případy, kde kompetenční zmocnění Unie vykazuje určité mezery nebo nejasnosti, příp. kde dochází ke konfliktu pravomocí mezi Uníí a členskými státy. Opřít se lze o tzv. doktrínu nevyslovených (implicitních) pravomocí (*implied powers*), převzatou Soudním dvorem z prostředí mezinárodního práva (veřejného), podle které náleží Unii i takové pravomoci, které sice nejsou výslovně zmíněny ve zřizovacích smlouvách, bez jejichž existence by ovšem byla znemožněna rozumná a účelná realizace jiných pravomocí.⁸⁶

Druhou podpůrnou zásadou vedle doktríny implikovaných pravomocí je aplikace maximy plné účinnosti unijního práva (*effet utile*),⁸⁷ v jejímž duchu je vždy třeba upřednostnit takový výklad a takovou aplikaci ustanovení zřizovacích smluv, které umožňují jejich maximální efektivitu.

2.2 Konkrétní právní úprava v sekundárním právu

Po rozboru výchozí úpravy primárního práva, které poskytuje kompetenční základ a obecné hranice možností pro europeizaci spotřebitelského, resp. občanského práva členských států na základě předpisů evropského práva, přesuňme pozornost ke konkrétní úpravě těchto otázek, která je provedena v právu sekundárním.

Jako prostředky konkrétní právní úpravy připadají v úvahu akty sekundárního práva, jejichž katalog nacházíme v čl. 288 SFEU (ex čl. 249 SES). Podle odst. 1 „pro výkon pravomocí Unie přijímají orgány

č. 207/2009 ze dne 26. 2. 2009 o ochranné známce Společenství, nebo nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. 12. 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

⁸⁶ Jedná se o institut, který je poměrně kontroverzní, a to jak v rovině právního, tak i politického diskurzu. Právní nauka jej podrobuje obsáhlé kritice a trvá na restriktivní aplikaci. Zpochybnění samotné existence institutu *implied powers* na úrovni evropského práva např. in MITTMANN, P. *Die Rechtsfortbildung durch den Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften und die Rechtsstellung der Mitgliedstaaten der Europäischen Union*. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2000. s. 121-137.

⁸⁷ Poprvé dovozena v rozsudku Soudního dvora ze dne 29. 11. 1956, věc 8/55 *Fédération Charbonnière de Belgique proti Vysokému úřadu ESÚO*, a potvrzena v rozsudku Soudního dvora ze dne 15. 7. 1960, věc 20/59 *Italská republika proti Vysokému úřadu ESÚO*.

- nařízení,
- směrnice,
- rozhodnutí,
- doporučení a stanoviska.“

Klíčovou roli hrají ty z legislativních aktů, jež jsou nadány obecnou právní závazností, tedy nařízení a směrnice. Významně převažujícím instrumentem pro oblast europeizace práva na ochranu spotřebitele jsou směrnice.

2.2.1 Směrnice jako základní prostředek europeizace

Jako prostředek pro přijetí konkrétní právní úpravy na úseku ochrany spotřebitele jsou takřka výlučně využívány směrnice. Lze přitom konstatovat, že sbližování právních předpisů členských států v oblasti občanského, resp. spotřebitelského práva na základě vydávání směrnic je v podstatě jedinou možnou a vhodnou formou přicházející v úvahu.

To vyplývá již z povahy činnosti Unie na tomto úseku, kde účelem a cílem je sbližování, tedy vzájemné přizpůsobování a „připodobňování“ předpisů jednotlivých národních právních řádů. K širším zásahům do práva členských států se pak Unii nedostává nejen odpovídajícího kompetenčního zmocnění, ale přijetí úpravy, která by se významněji zařezávala do národních koncepcí občanského práva členských států, by bylo zpravidla neprůchodné rovněž z důvodu nemožnosti nalezení odpovídajícího kompromisu, a to jak na úrovni vymezení právní úpravy, tak i na úrovni politické.⁸⁸

Typickým prostředkem europeizace občanského práva jsou proto legislativní akty ve formě *harmonizačních směrnic*.⁸⁹ Základní pojmové atributy směrnic jsou vymezeny

⁸⁸ V této souvislosti lze znovu upozornit na fakt, že členské státy, ač společně těžíce z kořenů recepce práva římského, vycházejí z různých právních tradic a pojetí občanského práva, které se navzájem liší nejen vymezením a systemizací klíčových pojmů soukromého práva, např. právní subjektivitu nebo náhrady škody, ale disponují rovněž odlišným systémem normotvorby a aplikace práva. Klíčové jsou mimo jiné diametrální odlišnosti v tom, jakou roli hraje pro vytváření, resp. dotváření platného práva nalézání práva v rozhodovací praxi soudů. Otázky rozdílných právních kultur členských států byla blíže pojednána v úvodní kapitole práce. GERLOCH, A. *Teorie práva*. 3. vyd. Pízeň : Aleš Čeněk, 2004. s. 112-115. POLČÁK, R. in Harvánek, J. a kol. *Teorie práva*. Pízeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 453-465.

⁸⁹ To odpovídá rovněž zásadě proporcionality, podle níž nemá obsah ani forma činnosti Unie překračovat rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv (čl. 5 odst. 4 SFEU), přičemž nařízení je pojímáno jako nástroj s vyšší intenzitou než směrnice. Velmi názornou úpravu představoval v tomto směru bod 6

v čl. 288 odst. 3 SFEU (ex. čl. 249 odst. 3 SES): „Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům.“

Harmonizační směrnice⁹⁰ ukládají národním zákonodárcům toliko povinnost jejich ustanovení v rámci k tomu vymezené lhůty *provést (implementovat)*,⁹¹ tedy přiměřeně „převést“ jejich obsah do práva vlastního státu. Vzhledem k tomu, že směrnice je pro každý členský stát závazná pouze co do výsledku, kterého má být dosaženo, je volba formy a prostředků dosažení daného, s vyšší či nižší mírou konkrétnosti vymezeného výsledku ponechána na vůli národních zákonodárců, kteří při provedení směrnice využívají prostředků, které mají k dispozici podle vnitrostátního práva. Lhůta k provedení bývá pak pravidelně uváděna v jednom ze závěrečných ustanovení jednotlivých směrnic.⁹²

Protokolu (č. 30) o používání zásad subsidiarity a proporcionality (ve znění přijatém v rámci Amsterodamské smlouvy, které bylo ovšem z aktuálně platného protokolu ve znění Lisabonské smlouvy vypuštěno): „Měla by být zvolena co nejjednodušší forma činnosti Společenství, která umožňuje uspokojivé dosažení cíle opatření a jeho účinné prosazení. Společenství přijímá právní předpisy pouze v nezbytné míře. *Za jinak stejných podmínek by se směrnicím měla dávat přednost před nařízeními a rámcovým směrnicím před podrobnými opatřeními.* Směrnice podle článku 249 Smlouvy, přestože jsou závazné pro každý členský stát, kterému jsou určeny, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, ponechávají volbu forem a prostředků vnitrostátním orgánům.“

⁹⁰ ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. Evropské právo. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 239-241.

⁹¹ V instrumentáriu (obyčejného) mezinárodního práva se pojem provedení, resp. implementace neobjevuje, v kontextu výkladu k pojmosloví, jež nabízí Malenovský, lze v implementaci směrnic do národního práva členských států hledat analogii zejména k adaptaci, která představuje nikoli doslovný, ale pouze obsahový přenos mezinárodněprávních závazků do forem vnitrostátního práva, přičemž klíčovou roli zde sehrává národní zákonodárce. Implementaci ve smyslu adaptace lze spojovat s „tradiční“, neúplnou harmonizací. Naproti tomu v kontextu úplné harmonizace, která je stále častější a je také jedním z koncepčních východisek revize spotřebitelského *acquis* (viz níže), lze v implementaci harmonizačních směrnic hledat paralely transformace, která je chápána jako zachování doslovného znění pramene mezinárodního práva a jeho vyhlášení v některé formě vnitrostátního práva, např. zákona nebo prováděcího právního předpisu. V souvislosti s rozhodovací praxí národní justice, týkající se implementovaných předpisů a významně ovlivňovanou judikaturou Evropského soudního dvora, lze pak i v prostředí kontinentálního práva vysledovat stopy adopcce, tedy osvojení si a aplikaci pravidla mezinárodního práva vnitrostátními soudy (přímo) v jejich rozhodovací praxi. Naproti tomu pojem inkorporace ve smyslu vtažení normy mezinárodního práva do vnitrostátní právní sféry, aniž by tato norma ztrácela formu mezinárodního práva, lze uvažovat spíše v kontextu nařízení. Výchozí pojmy jednotlivých variant recepce mezinárodního práva a jejich definice čerpány z: MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému.* 4. vyd. Brno : Masarykova univerzita a Doplněk, 2004. s. 377-379.

⁹² Srov. např. čl. 9. z celkových 10 článků SMimoOP nebo čl. 10 odst. 1 z celkových 11 článků SNepřPodm.

Směrnice jsou závazné toliko pro členské státy. Nejsou naproti tomu obecně závazné pro jednotlivé subjekty práva, tedy konkrétní fyzické a právnické osoby jako adresáty práva. Výjimkou jsou v tomto případě ta vybraná ustanovení směrnic, která disponují tzv. přímým účinkem (viz níže). Vzhledem k tomu, že určení, zda ustanovení konkrétních norem disponují přímým účinkem či nikoli, je často nejednoznačné a může být sporným, poskytuje směrnice často interpretační vodítko výslovným ustanovením, že její ustanovení jsou určena (výhradně) členskými státy. Toto bývá zařazeno na závěr.⁹³

Co do obsahu směrnice a jeho podrobnosti rozeznáváme směrnice rámcové, které se omezují na obecné vymezení předlohy pro národního zákonodárce, a směrnice provádějící úpravu podrobnější. Je třeba konstatovat, že v posledních letech bývá v harmonizační praxi pravidlem spíše druhý uvedený typ. Úprava směrnic bývá často rozpracována do takové míry, že národnímu zákonodárci fakticky nezůstává než její text víceméně doslova převést do svého národního práva, přičemž povaha směrnice je často určující i pro volbu použité legislativní formy (zákon vs. prováděcí předpis).⁹⁴

K „poslušnosti“ národních zákonodárců při často doslovném přejímání předloh unijních směrnic napomáhá i to, že tento postup bývá i vnitropoliticky lépe průchodný a členský stát se vyhne možnému postihu za nedostatečné nebo vadné provedení směrnice a z toho plynoucího porušení unijního práva. Lze proto konstatovat, že výše uvedené základní pojmové znaky harmonizačních směrnic, zejména pak zásada jejich závaznosti pouze co do výsledku, bývají živelnou praxí unijního práva často převálcovány.⁹⁵

⁹³ Srov. např. čl. 10 SMimoOP nebo čl. 11 SNepřPodm.

⁹⁴ Tento trend je spojen s revizí spotřebitelského *acquis*, která se vyznačuje postupnou rekonfigurací harmonizačních směrnic na bázi tzv. úplné harmonizace. Rozbor přípustnosti a vhodnosti doslovné transpozice směrnic do vnitrostátního práva, jakož i problematiky tzv. transpozičních odkazů v kontextu české legislativní praxe in KRÁL, R. K odkazům na směrnice ES v právu ČR. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 6, s. 219-223. K problematice odkazů mezi předpisy EU navzájem WHELANOVÁ, M. Problémy české legislativy související s implementací práva ES/EU. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 24, s. 885.

⁹⁵ Implementaci směrnic na bázi jejich doslovného převzetí do vnitrostátního práva členských států (ve smyslu analogie k mezinárodněprávní transformaci) lze z pohledu zájmu na jednotné a účinné aplikaci evropského práva napříč právními řádů všech členských států bezpochyby vítat. Z pohledu členských států a jejich národních parlamentů se ovšem jedná o významný zásah do vlastní suverenity, když dochází k faktické eliminaci možnosti přizpůsobit vnitrostátní úpravu specifikům a zvláštním zájmům vlastní země a právního řádu. Tento stále častější postup by proto měl být učiněn předmětem vážné doktrinární diskuze. Strhující analýza právních, jakož i právně-sociologických aspektů markantního vlivu a důsledků europeizace práva na právní systémy zemí s kontinentálně-právní tradicí in SMITH, J. M. *The Europeanisation of National Legal Systems: Some Consequences*

2.2.2 Nařízení a jejich okrajové vyžití v této oblasti

Na rozdíl od směrnic, které jsou principiálně namířeny toliko vůči členským státům, jež jsou povinny jejich ustanovení implementovat do vlastních právních řádů, je základním definičním znakem nařízení jejich přímá účinnost (bezprostřední použitelnost) nejen vůči členským státům, ale zejména rovněž vůči adresátům práva, tedy jednotlivým fyzickým a právnickým osobám soukromého i veřejného práva „uvnitř“ členských států.⁹⁶

Základní pojmové prvky nařízení jsou vymezeny v čl. 288 odst. 2 SFEU (ex. čl. 249 odst. 2 SES): „Nařízení má obecnou působnost. Je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech.“ Zatímco u směrnic je povinností členských států tyto prostřednictvím vlastních, vnitrostátních předpisů odpovídajícím způsobem implementovat, v případě nařízení je naopak s ohledem na jejich bezprostřední aplikovatelnost na jednotlivé skutkové stavy jakákoli další reglementace v národním právu obecně vyloučena. Toliko v případech a rozsahu, kde to nařízení výslovně vyžaduje (typicky vydání organizačně-technických prováděcích předpisů), příp. kde je to třeba s ohledem na jeho příliš obecnou či nejednoznačnou úpravu, jsou členské státy povolány k přijetí odpovídajících prováděcích aktů vnitrostátního práva.

V oblasti sblížování právních předpisů členských států jsou nařízení vhodná pro oblasti, kde je dána kompetence a zájem Unie na provedení bezprostřední harmonizace bez možnosti přizpůsobení úpravy národním specifikům členských států.⁹⁷ Nařízení proto ztělesňují harmonizaci v oblasti některých společných politik Unie, např. u vybraných aspektů zajištění volného pohybu osob, v segmentech soutěžního práva, ochrany práv průmyslového vlastnictví nebo společné zemědělské politiky.⁹⁸

for Legal Thinking in Civil Law Countries. In Hoecke, M. van, (ed.). *Epistemology and Methodology of Comparative Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2004. s. 229-245.

⁹⁶ Nařízení se svojí povahou obecně závazného normativního právního aktu nejvíce blíží zákonům, bývají proto někdy označovány jako tzv. *evropské zákony*. Do podoby evropských zákonů měla být nařízení přetřansformována na základě Smlouvy o Ústavě pro Evropu, podepsané v Římě dne 29. 10. 2004, proces jejíž ratifikace ovšem ztroskotal.

⁹⁷ Taková nařízení, resp. ta jejich ustanovení, která spadají do této kategorie, ovšem nedisponují přímým účinkem. KRÁL, R. *Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 6-7.

⁹⁸ Těto charakteristice odpovídá dílčí oblast soukromého práva, kde je zvláštní zájem na jednotné právní úpravě napříč celou Uníí, a to evropské mezinárodní právo soukromé. Zde je harmonizace prováděna v podstatě výhradně nařízením, když společným zájmem je vytvoření jasných a univerzálně platných

Pro harmonizaci občanského práva, zatíženého diametrálně odlišnými právními tradicemi a úpravami jednotlivých členských států, by se naproti tomu jednalo o řešení nejen co do obsahu zpracovávané materie nevhodné, ale zpravidla též politicky neprůchodné a v konečném důsledku podstatně méně efektivní.⁹⁹

2.2.3 Další prameny evropského práva

Ostatní prameny unijního práva, tedy rozhodnutí, doporučení a stanoviska ve smyslu čl. 288 SFEU (ex. čl. 249 SES), hrají v procesu harmonizace občanskoprávních norem pouze okrajovou roli.

Vzhledem k tomu že rozhodnutí jako individuální právní akty jsou pojmově závazné pouze pro své adresáty, nelze na jejich základě ovlivňovat obecnou normativní a aplikační praxi unijního práva.¹⁰⁰ Výjimečným statusem disponuje toliko rozhodovací praxe v oblasti soutěžního práva, kde Smlouva přiznává rozsáhlé pravomoci Komisi, resp. Tribunálu (bývalý Soud prvního stupně) jako odvolací instanci a jejichž rozhodovací praxe se těší značné pozornosti a respektu. Specifikou rolí v kategorii rozhodnutí má také judikatura Evropského soudního dvora, a to zejména v řízení o předběžné otázce.

Specifické významné postavení zaujímají některé zvláštní druhy podpůrných pramenů evropského práva. V oblasti europeizace občanského práva je třeba upozornit zejména na tzv. zelené knihy. Ty zpracovává a předkládá Komise. Zelené knihy nejsou právně závazné, jejich úkolem je komplexně a přehledně zpracovat určitou z pohledu evropského práva relevantní problematiku. Plní především programovou roli a zpravidla slouží jako souhrnné přípravné dokumenty, jimiž Komise vyjadřuje význam, jaký určité oblasti přikládá, a zájem na její (budoucí) právní regulaci. Zelené knihy slouží jako báze

pravidel pro určení rozhodného hmotného práva a procesní příslušnosti soudních a jiných orgánů určitého konkrétního členského státu. Svoji roli sehrává i skutečnost, že úprava bývá přejímána z již dříve uzavřených subsidiárních smluv, přijatých na základě (bývalého) ustanovení čl. 293 SES.

⁹⁹ Výjimkou je zejména nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“).

¹⁰⁰ ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 241.

pro diskuse ohledně formy a obsahu legislativních aktů Unie v dané oblasti. Na jejich základě bývají pravidelně (s odstupem jednoho či více roků) zpracovány konkrétní návrhy příslušných předpisů.¹⁰¹

2.3 Role judikatury ESD a principů evropského práva

Evropské právo se oproti vnitrostátnímu právu České republiky a dalších zemí kontinentální právní kultury vyznačuje řadou specifických vlastností a atributů, které jsou geneticky spjaty s jeho vznikem a vývojem. Je přitom třeba vnímat evropské právo jako právní řád *sui generis*. Svými kořeny je pevně zapuštěno v mezinárodním právu (veřejném), když zřizovací smlouvy jsou svojí povahou mezinárodní smlouvy.¹⁰²

Na druhou stranu se ovšem Evropská společenství od počátku vyznačovala jedinečným a v rámci mezinárodního společenství historicky bezprecedentním atributem přenosu vybraných prvků národní suverenity členských států na Společenství, které ze Společenství, resp. nově Unie činí nadnárodní (*supranacionální*) útvar států. V českém právu našla tato vlastnost odraz v ustanovení čl. 10a Ústavy, který byl jako *lex specialis* k čl. 10 Ústavy¹⁰³ přijat v souvislosti s přistoupením České republiky k Evropské unii.

Bezprecedentní charakter evropské integrace v rámci ES, resp. EU se projevil na vzniku a dynamickém rozvoji evropského práva, právního řádu *sui generis* na pomezí práva vnitrostátního a mezinárodního. Jeho mimořádné postavení a koncepční posun

¹⁰¹ Jako aktuální příklad lze uvést záměr Unie provést celkovou revizi spotřebitelského *acquis* (bližší v závěru práce), dosud upraveného rozříštěně v řadě jednotlivých dílčích směrnic. Jako klíčový iniciační dokument reformy zde sloužila *Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis*, KOM (2006) 744. Na bázi tohoto programového dokumentu byla vedena obsáhlá diskuse, na jejímž základě byl následně vypracován *Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů*, KOM (2008) 614.

¹⁰² MALENOVSKÝ, J. Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému. 4. vyd. Brno : Masarykova univerzita a Doplněk, 2004. s. 405-406.

¹⁰³ MALENOVSKÝ, J. Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému. *op. cit.*, s. 436. Rozdílné pojetí zaujato in KÜHN, Z., KYSELA, J. Na základě čeho bude působit komunitární právo v českém právním řádu?. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 1, s. 24.

oproti kontinentálním právním řádům dokládá mimo jiné role judikatury unijních soudů, zejména Soudního dvora (Evropského soudního dvora, ESD),¹⁰⁴ která v sobě propojuje rysy tradiční pro kontinentální i angloamerické pojetí justice.

Jako hlavní příčiny mimořádné role judikatury ESD lze chápat potřebu položení pevných doktrinárních základů evropského práva a závazného výkladu jeho často nejasných a příliš obecných ustanovení,¹⁰⁵ jakož i pro moderní společnost typický značný a dále rapidně narůstající objem platného pozitivního práva, jakož i právní regulaci stále nových oblastí života. Tento trend bývá v zahraniční literatuře výstižně pojmenováván těžko přeložitelným pojmem „*juridification of society*“ (ve smyslu „zprávnění“ společnosti).¹⁰⁶

Významnou roli sehrál ovšem i aktivismus Soudního dvora, který si tuto svoji významnou úlohu do značné míry sám přivlastnil a přivlastňuje na základě rozšiřujícího výkladu vymezení svých kompetencí v čl. 19 odst. 1 věta 2. SEU: „(Soudní dvůr) zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění Smluv.“¹⁰⁷ V interpretační extenzi zachází přitom Soudní dvůr tak daleko, že v jistém smyslu dokonce obrací logiku jeho výstavby oproti prostému (gramatickému) znění. Namísto zajišťování dodržování unijního práva (striktně) v rámci Smlouvami vymezených pravomocí sám vůči sobě dovozuje jejich velmi široké pojetí a příp. i některé další pravomoci, které jsou nutné k tomu, aby mohl dodržování unijního práva účinně zajišťovat.¹⁰⁸ Sám sebe pak staví do role „strážce“ procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy (čl. 1 odst. 2 SEU).¹⁰⁹

¹⁰⁴ Podle čl. 19 odst. 1 věty první SEU „se Soudní dvůr Evropské unie skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů.“

¹⁰⁵ Borchardt v této souvislosti hovoří nejen o specifických, silně politicky determinovaných okolnostech vzniku zřizovacích smluv, ale též o inherentní dynamice evropského práva a jeho programové otevřenosti k široké interpretaci a dalšímu dotváření. BORCHARDT, K. D., *Der Europäische Gerichtshof: Kommentar zu den Art. 220-245 EGV*. 1. Auflage, Köln: Bundesanzeiger, 2000. s. 36.

¹⁰⁶ SCHEPEL, H., BLANKENBURG, E. Mobilizing the European Court of Justice. In Búrca, G. de, Weiler, J. H. H. *The European Court of Justice*. New York : Oxford University Press, 2001. s. 9.

¹⁰⁷ Toto ustanovení představuje rekodifikaci bývalého čl. 220 pododst. 1 SES: „Soudní dvůr a Soud prvního stupně zajišťují v rámci svých pravomocí dodržování práva při výkladu a provádění této smlouvy.“

¹⁰⁸ VEČEŘA, J. *Evropský soudní dvůr, se zaměřením na řízení o předběžné otázce*. Rigorózní práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2005, s. 32.

¹⁰⁹ SCHEPEL, H., BLANKENBURG, E. Mobilizing the European Court of Justice. In Búrca, G. de, Weiler, J. H. H. *The European Court of Justice*. New York : Oxford University Press, 2001. s. 10.

Rozhodnutí ESD jsou sice pojmově závazná pouze pro účastníky daného řízení, zvláště rozhodovací činnost v řízení o předběžné otázce (prejudiciálním řízení)¹¹⁰ podle čl. 267 SFEU (ex. čl. 234 SES) ovšem Soudní dvůr využívá k významnému ovlivňování nejen obecné interpretační a aplikační praxe ohledně konkrétních norem a předpisů evropského práva, ale rovněž k dovozování, postupnému rozvíjení a v neposlední řadě též důslednému prosazování řady obecných principů evropského práva.¹¹¹

V tomto řízení ESD na základě tzv. předběžných otázek národních soudů, týkajících se konkrétních otázek výkladu unijního práva a vyvstanuvších v rámci řízení před daným národním soudem, provádí závazný výklad dotčených ustanovení unijního práva (podrobněji viz níže). Ten ovšem provádí natolik obecným a dalekosáhlým způsobem, aby bylo možno dané rozhodnutí (a zejména jeho odůvodnění) použít i na obdobné případy v budoucnu (*pro futuro*).¹¹²

Svojí činností v rámci prejudiciálního řízení Soudní dvůr zcela „vystupuje z role“ justičních orgánů v pojetí kontinentálního práva a přestože jeho rozhodnutí nemají formálně povahu obecně závazného precedentu, překračuje v jiném smyslu rovněž hranice vlivu, které mají soudy v prostředí anglosaské právní kultury. Jeho aktivita se projevila ve významném faktickém posílení kompetencí Unie a je natolik pregnantní, že Soudní dvůr bývá pasován do role „vedlejšího normotvůrce“.¹¹³ Jak již bylo zmíněno, ve své judikatuře mimo jiné dovedl řadu obecných zásad evropského práva, které se postupně staly základem jeho doktríny a často bývají později výslovně zformulovány do

¹¹⁰ Vliv institutu předběžné otázky na rozložení pravomocí v Evropské unii provádí ŠLOSARČÍK, I., *Evropa soudců a Evropa politiků. Mezinárodní vztahy*. 2005, roč. , č. 1, s. 31-32.

¹¹¹ Základní metodou, používanou Soudním dvorem při hledání odpovídajících řešení, je komparace národních právních řádů a dovozování zásad a přístupů společných právním tradicím a úpravám členských států. BORCHARDT, K. D., *Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union : Eine systematische Darstellung für Studium und Praxis*. 2. Auflage. Heidelberg : C. F. Müller, 2002. s. 122-123.

¹¹² Zemánek analyzuje tuto aktivitu, přičemž odvážně zvažuje doktrinální ukotvení judikatury Soudního dvora jako obvyklé komunitárního práva. ZEMÁNEK, J., *Soudnictví v Evropské unii mezi hierarchií a dialogem. Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 26. Zajímavý rozbor věci z pohledu národního soudce a aplikace unijního práva v kontextu zásady *iura novit curia* (soud zná právo) in KÜHN, Z., *iura novit curia: aplikace starého principu v nových podmínkách. Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 8, s. 297-299.

¹¹³ VEČEŘA, J. *Řízení o předběžné otázce a jeho role při dotváření komunitárního práva*. Diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2004. s. 83-84.

zřizovacích smluv.¹¹⁴ Obdobně jako s obecnými zásadami evropského práva, pracuje Soudní dvůr při své rozhodovací činnosti i s kategorií obecných právních zásad, které aplikuje jako zásady společné právním kulturám členských států.¹¹⁵

2.3.1 Relevantní druhy řízení před Soudním dvorem

Smlouva vymezuje v čl. 258 a násl. SFEU (ex. čl. 226 a násl. SES) katalog řízení před unijními soudy.¹¹⁶

Řízení o předběžné otázce

Klíčovou roli v oblasti europeizace práva na ochranu spotřebitele hraje řízení o předběžné otázce, které slouží k zajištění řádného a jednotného výkladu a aplikace unijního práva a k jehož provádění je dána výlučná pravomoc Soudního dvora.¹¹⁷

Řízení o předběžné otázce (prejudiciální řízení) je zakotveno v čl. 267 SFEU (ex. čl. 234 SES) a bývá charakterizováno jako řízení o tzv. nepřímých žalobách,¹¹⁸ jelikož Soudní dvůr je pouze vedlejším rozhodujícím soudním orgánem. Jeho pravomoc

¹¹⁴ Příkladem takového postupu je trojice výše v této práci analyzovaných zásad, vymezujících hranice pravomocí Unie, a to zásada omezeného zmocnění (svěření pravomocí), zásada subsidiarity a zásada proporcionality. Tyto zásady byly původně zformulovány a dlouhodobě aplikovány v rozhodovací praxi Soudního dvora, Maastrichtskou smlouvou byly následně výslovně zakotveny do čl. 5 SES, odkud byly v rámci Lisabonské rekonfigurace přetřansformovány do čl. 5 SEU.

¹¹⁵ I v oblasti evropského práva je na základě judikatury ESD třeba aplikovat např. zásady *pacta sunt servanda*, *bona fidae*, ochrany třetích osob, *vigilantibus iura*, ale též právně-logické interpretační zásady typu *lex specialis derogat legi generali*, *lex posterior derogat legi priori* a další. HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 134-138. ARNOLD, R., TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 233-235.

¹¹⁶ Soustavu unijních soudů tvoří Soudní dvůr Evropské unie (před Lisabonskou smlouvou jako Soudní dvůr), Tribunál (dříve jako Soud prvního stupně) a specializované soudy, z nichž byl zatím zřízen jediný, a to Soud pro veřejnou službu Evropské unie (dříve jako Soud pro veřejnou službu), příslušný k rozhodování sporů mezi Uníí a jejími zaměstnanci. Na špici soustavy stojí Soudní dvůr, který je v klíčových řízeních příslušný přímo, v méně závažných řízeních jako odvolací instance, když v prvním stupni je příslušný Tribunál (viz katalog v čl. 256 SFEU (ex. čl. 225 SES)). Specializované soudy mají za úkol odlehčovat oběma centrálním soudům ve vybraných specifických oblastech s tím, že jsou přičleněny k Tribunálu, který ve vztahu k nim plní funkci soudu odvolacího.

¹¹⁷ Tribunál je sice podle ustanovení čl. 256 odst. 3 SFEU „příslušný rozhodovat o předběžných otázkách podle článku 267 ve zvláštních oblastech určených statutem.“ Ve statutu Soudního dvora (Protokol (č. 3) o statutu Soudního dvora Evropské unie) však, shodně jako podle právní úpravy před Lisabonskou smlouvou, není žádná taková oblast vymezena (čl. 51 statutu).

¹¹⁸ TICHÝ, L. in Tichý, L. et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 357.

je odvozena od rozhodovací pravomoci národního soudu, u kterého probíhá základní, výchozí řízení.

Národní soud¹¹⁹ může podle čl. 267 pododst. 2 SFEU, vyvstane-li před ním taková otázka v průběhu řízení a považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o (předběžné) otázce,¹²⁰ týkající se:

- a) správného výkladu ustanovení unijního práva nebo
- b) platnosti aktu sekundárního práva,¹²¹ analogicky k řízení o žalobě na neplatnost.

Podle čl. 267 pododst. 3 SES je národní soud *povinen*¹²² obrátit se na ESD se svojí předběžnou otázkou, pakliže rozhodnutí tohoto soudu nelze napadnout (řádnými) opravnými prostředky podle vnitrostátního práva.¹²³

¹¹⁹ Pod pojem národního soudu bude v prostředí českého práva jistě třeba řadit obecné soudy ve smyslu čl. 91 (1) Ústavy, tedy Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy. Ježek ovšem upozorňuje na problematické postavení krajských soudů jako soudů rejstříkových, a to s ohledem na spíše správní charakter jejich rozhodování. JEŽEK, M., Soudní orgán ve smyslu článku 234 SES. *EMP – časopis o českém a evropském právu*. 2004, roč. 13, č. 2, s. 15. Podle jednoznačně převažujícího názoru právní nauky je k podávání předběžných otázek oprávněn rovněž Ústavní soud. Obecně nepřipustné je naopak podávání předběžných otázek správními orgány, jakož i *ad hoc* rozhodčími soudy. Pevně institucionalizované rozhodčí soudy, jakým je v českých podmínkách Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, naopak definici soudu dle převažujícího názoru právní nauky naplňují. ZEMÁNEK, J., Soudnictví v Evropské unii mezi hierarchií a dialogem. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 29.

¹²⁰ Hojně diskutovaným tématem nejen v české právní doktríně je, zda jsou proti usnesení o podání předběžné otázky přípustné opravné prostředky. Ačkoli obecně platí zásada, že veškeré otázky, týkající se řízení u vnitrostátního soudu jsou čistě v gesci národního práva členského soudu, Soudní dvůr se v klíčovém rozsudku ve věci *Cartesio* k možnosti zamezit touto cestou podání předběžné otázky postavil značně odmítavě: *Existují-li ustanovení vnitrostátního práva upravující právo na odvolání proti rozhodnutí podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, která se vyznačují tím, že věc v původním řízení jako celek je i nadále projednávána předkládajícím soudem a samostatným odvoláním je napadeno pouze předkládací rozhodnutí, musí být čl. 234 druhý pododstavec ES vykládán tak, že pravomoc rozhodnout o předložení předběžné otázky, kterou toto ustanovení přiznává všem vnitrostátním soudům, nelze zpochybnit použitím takových pravidel, jaká umožňují odvolacímu soudu změnit rozhodnutí podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, zrušit tuto žádost a nařídít soudu, který uvedenému rozhodnutí vydal, aby pokračoval v přerušném vnitrostátním řízení*. Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. 12. 2008, věc C-210/06 *Cartesio*, bod 98. Komentář k rozsudku *in* KOMÁREK, J. Opravné prostředky proti rozhodnutí položit předběžnou otázku. *Soudní rozhledy*, 2009, roč. 14, č. 3, s. 119.

¹²¹ V případě, že se národní soud domnívá, že určitý akt sekundárního práva, který má v řízení aplikovat, je neplatný a zamýšlí jej neaplikovat (čl. 267 pododst. 1 písm. b) SFEU), není zásadně oprávněn tuto neplatnost konstatovat sám. V takovém případě se musí na Soudní dvůr s předběžnou otázkou obrátit vždy, jelikož o neplatnosti aktu sekundárního práva jsou oprávněny rozhodovat výhradně unijní soudy. Tento případ tedy fakticky spadá pod ustanovení pododst. 3. Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 10. 1987, věc 314/85 *Foto-Frost*. Rozbor rozsudku převzat z VEČERA, J. *Evropský soudní dvůr, se zaměřením na řízení o předběžné otázce*. Rigorózní práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2005. s. 101.

I v případě, že daný soud členského státu by byl jinak povinen předložit předběžné otázky, vymezil ovšem Soudní dvůr určité skupiny případů, kdy by bylo položení předběžné otázky nadbytečné a národní soudce je povinnosti obrátit se na ESD zproštěn. Tyto případy bývají označovány jako tzv. kritéria CILFIT, a to podle jejich souhrnné definice v rozsudku Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982, věc 283/81 CILFIT. Jedná se o následující kritéria:

- Vyřešení dané otázky unijního práva pro výchozí řízení není nezbytné;
- o dané věci bylo již dříve ESD rozhodnuto, resp. k dané otázce existuje konstantní judikatura;

¹²² Ústavní soud dovodil, že ačkoli rozhodnutí o položení předběžné otázky je věcí příslušného soudu, v případě, že tento nepoloží předběžnou otázku svévolně, může se jednat o porušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny. *Přestože položení předběžné otázky je věcí komunitárního práva, za určitých okolností její nepoložení v rozporu s tímto právem může přivodit i porušení ústavně garantovaného práva na zákonného soudce. (...) O porušení práva na zákonného soudce půjde v případě aplikace komunitárního práva tehdy, kdy český soud (jehož rozhodnutí již nelze napadnout dalšími opravnými prostředky, které poskytuje podústavní právo) nepoloží předběžnou otázku ESD svévolně, tedy v rozporu s principem právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky). (...) Ústavní soud uvádí, že za výkon svévole považuje i takové jednání soudu poslední instance aplikujícího normy komunitárního práva, které zcela opomene položit si otázku, zda by měl soud vznést předběžnou otázku k ESD a její nepoložení řádně neodůvodní včetně posouzení výjimek, které vypracoval ve své judikatuře ESD. Jinými slovy jde o případ, kdy soud nebere vůbec v potaz pro něj závaznou existenci kogentní úpravy obsažené v článku 234 Smlouvy o založení Evropských společenství. Pouhý názor soudu, že výklad daného problému považuje za zřejmý, nelze za řádné odůvodnění považovat; zejména takové konstatování nestačí v situaci, kdy je názor soudu oponován účastníkem řízení. Nedostatečné je rovněž to odůvodnění, které řádně nevyvětlí, jak a proč zvolené řešení konvenuje účelu komunitární právní normy.* Nález Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 1009/08, body 21 a 22. Právní věta in K výkladu a aplikaci komunitárního práva – položení předběžné otázky. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 3, s. 84-86. Z pozic právní nauky k možnosti aplikace čl. 38 odst. 1 Listiny na tento okruh případů dospívá rovněž BOBEK, M., *Porušení povinnosti zahájit řízení o předběžné otázce podle článku 234 (3) SES*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004. s. 59-62.

¹²³ Doktrínou bývá diskutováno, o které soudy se v kontextu českého práva jedná. Bezpochyby do této kategorie spadají Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud, jakož i Ústavní soud. V určitých případech však může být soudem posledního stupně i okresní soud v případech, kdy jsou vyloučeny řádné opravné prostředky proti jeho rozhodnutí (např. bagatelní spory podle § 202 odst. 2 OSŘ). V kontextu § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ, které jako dovolací důvod uvádí skutečnost, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, je třeba konstatovat, že rovněž dovolání je v kontextu autonomní interpretace unijního práva třeba chápat jako opravný prostředek řádný (je-li ovšem přípustné podle § 237 OSŘ). Tentýž závěr je bezpochyby třeba učinit i v řízení trestním, když přípustnost a důvody dovolání podle § 265a a 265b zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, jsou koncipovány širěji než jak je tomu v procesu civilním. Ani české soudy druhého stupně tedy zpravidla nelze chápat jako soudy povinné k podání prejudiciální otázky. V kontextu správního soudnictví budou krajské soudy jako soudy prvního stupně povinny podat předběžnou otázku rovněž zcela výjimečně, jelikož i kasační stížnost bude v kontextu širokého vymezení její přípustnosti a důvodů v ustanoveních § 102 až 104a SŘS pravidelně třeba pojímat jako opravný prostředek řádný. Některé aspekty provedené analýzy převzaty z BOBEK, M., KOMÁREK, J., PASSER, J. M. et al. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha : Linde, 2005. s. 215-221.

- správný výklad unijního práva ohledně dané otázky je zjevný (tzv. doktrína *acte clair*).¹²⁴

Evropský soudní dvůr v prejudiciálním řízení rozhoduje výhradně o správném výkladu ustanovení unijního práva¹²⁵ tak, jak to odpovídá předložené předběžné otázce. Naproti tomu je z principu vyloučeno, aby se ESD zabýval otázkami národního práva, především pak souladem vnitrostátní právní úpravy s unijním právem. Je ovšem třeba konstatovat, že tento prvek zasahování do vnitrostátního práva je v řízení přesto patrný, třebaže implicitně. Soudní dvůr dává pravidelně průchod potřebě vyjádřit se k určité národní právní úpravě v zájmu jednotné a řádné aplikace unijního práva v členských státech. Otázky předkládané národními soudy jsou navíc tímto směrem pravidelně orientovány, když národní soudy hledají v ESD oporu a vodítko při rozhodování, týkajícím se norem unijního práva, které musí v řízení aplikovat.

Po přijetí rozhodnutí Soudního dvora se věc vrací zpět k národnímu soudu, který pokračuje ve výchozím řízení. Soudní dvůr se na něm tedy podílí pouze rozhodnutím o předběžné otázce, posouzení věci samé provádí národní soud výchozího řízení.¹²⁶

Vztah Soudního dvora a národních soudů je formálně koncipován jako vztah kooperace suverénních justičních orgánů při aplikaci unijního práva v prostředí práva

¹²⁴ Rozbor rozsudku *CILFIT* převzat z VEČEŘA, J. *Řízení o předběžné otázce a jeho role při dotváření komunitárního práva*. Diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2004. s. 53-56.

¹²⁵ V řízení může Soudní dvůr rozhodovat rovněž o platnosti aplikovaného aktu sekundárního práva, tento poddruh prejudiciálního řízení je ovšem ve vztahu k řízením o otázkách interpretačních spíše marginální. Žalobu na neplatnost zpravidla podávají orgány Unie, příp. členské státy na základě (analogické) žalobní legitimace k řízení o žalobě na neplatnost podle čl. 263 SFEU (ex. čl. 230 SES).

¹²⁶ Zejména pro právní praxi je velmi zajímavá otázka postupu v případě, že rozhodnutí Soudního dvora v prejudiciálním řízení je schopné zvrátit dřívější (pravomocné) rozhodnutí národního soudu. Soudní dvůr v této souvislosti v zájmu právní jistoty posvětil stanovení přiměřených lhůt vnitrostátním (v daném případě německým) právem, omezujícím možnost požádat o obnovu procesu. *Soudní dvůr uznal slučitelnost stanovení přiměřených prekluzivních lhůt pro podání žaloby v zájmu právní jistoty s právem Společenství. (...) Povaha těchto lhůt totiž není taková, aby prakticky znemožňovala nebo nadměrně ztěžovala výkon práv přiznaných právním řádem Společenství. (...) Z ustálené judikatury vyplývá, že členské státy mohou ve jménu zásady právní jistoty vyžadovat, aby žádost o přezkum a zrušení konečného správního rozhodnutí, které je v rozporu s právem Společenství, tak jak bylo později vyloženo Soudním dvorem, byla příslušným správním orgánům podána v přiměřené lhůtě. (...) Právo Společenství neukládá žádné časové meze pro podání žádosti o přezkum konečného správního rozhodnutí. Členské státy nicméně mohou stanovit přiměřené lhůty pro podání opravného prostředku v souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity v právu Společenství.* Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 2. 2008, věc C-2/06 *Kempter*, body 58-60. Právní věta in POMAHAČ, R. *Evropský soudní dvůr: Námitky nesprávného výkladu komunitárního práva. Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 13, s. 500.

vnitrostátního,¹²⁷ založený na jejich rovnosti a procesní spolupráci, nikoli na nadřazenosti ESD nad národním soudem (v postavení soudu odvolacího). Je ovšem třeba dodat, že aplikační (rozhodovací) praxe staví Soudní dvůr do role funkčního (nikoli institucionálního) článku vnitrostátní justiční soustavy,¹²⁸ který je s ohledem na závaznost jeho rozhodnutí pro soud hlavního řízení tomuto soudu fakticky nadřazen.¹²⁹

Řízení o porušení Smluv (*eo ipso* práva EU)

Vedle řízení o předběžné otázce je v kontextu europeizace občanského práva třeba zmínit především řízení o porušení povinností, které pro členský stát vyplývají ze Smluv (v souladu s konstantní judikaturou *eo ipso* veškerého práva EU), upravené v čl. 258 až 260 SFEU (ex. čl. 226 až 228 SES).¹³⁰ Toto je založeno na pravomoci Komise a Soudního dvora jako dohlížitelů na dodržování unijního práva členskými státy a v praxi se zpravidla týká porušení závazků provádět předpisy sekundárního práva do vnitrostátního práva členského státu, typicky neúplné, vadné nebo zcela absentující provedení směrnice ve lhůtě ve směrnici k tomu stanovené.¹³¹

Řízení se rozpadá do dvou fází:

1) Pakliže Komise dojde na základě své přezkumné činnosti k závěru, že členský stát neplní povinnosti, které pro něj vyplývají z práva EU, vydá o tom

¹²⁷ Platí zde obecná zásada ohledně vztahu vnitrostátních soudů k právu EU, totiž že k projednání věci, v níž je třeba aplikovat unijní právo, jsou zásadně příslušné národní soudy členských států, přičemž příslušný soud je v rámci řízení povinen aplikovat vedle práva vnitrostátního rovněž právo unijní jako *integrální součást* vnitrostátního práva. Právní nauka pracuje s konceptem *dualistické struktury* unijněprávní ochrany (sestavující z národních soudů na jedné a unijních soudů na straně druhé). LECHLER, H., GUNDEL, J. *Einführung in das Europarecht*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 182. Zemánek v souvislosti se skutečností, že národní soudce je povinen vedle práva vnitrostátního aplikovat i právo unijní („jako právní řád integrovaný do právních systémů členských států“), hovoří o problému „*double loyality national judge*.“ ZEMÁNEK, J., *Soudnictví v Evropské unii mezi hierarchií a dialogem. Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 22-23.

¹²⁸ *Ibidem*, s. 28.

¹²⁹ CRAIG, P., BÚRCA, G. de. *EU Law : Text, Cases and Materials*. 4th ed. New York : Oxford University Press, 2008. s. 477-479. V rozboru vztahu Soudního dvora k vnitrostátním soudům a (faktickém) působení jeho judikatury lze spatřovat určitou analogii k „precedenčnímu“ působení judikatury nejvyšších soudů v prostředí kontinentálního práva.

¹³⁰ Jako zvláštní typ řízení o porušení Smluv bývá chápáno obdobné řízení podle čl. 108 odst. 2 SFEU (ex. čl. 88 odst. 2 SES), týkající se neoprávněně poskytované státní podpory. KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr : praktický průvodce*. Praha : ASPI, 2006. s. 223-224.

¹³¹ V případě neprovedení směrnic do národního práva je řízení o porušení Smluv zahajováno dokonce automaticky ihned po uplynutí k tomu stanovené lhůty. PETRLÍK, J. Konec bezstarostného porušování komunitárního práva v Evropě? Aneb ke zpřísnění režimu dohledu nad jeho dodržováním členskými státy. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 13, s. 473.

odůvodněné stanovisko. Pokud dotčený členský stát ve stanovené lhůtě nevyhoví požadavkům podle tohoto stanoviska Komise, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru.¹³² Soudní dvůr je po přezkoumání věci oprávněn uložit členskému státu rozsudkem povinnost přijmout odpovídající opatření.

2) Pakliže má Komise po vydání rozsudku ESD za to, že dotčený členský stát své povinnosti podle práva ES porušuje i nadále a že tedy nedostál svým povinnostem podle rozsudku ESD, vydá odůvodněné stanovisko (č. 2), v němž upřesní body, v nichž dotčený stát rozsudku Soudního dvora nevyhověl. Nepřijme-li ani poté členský stát ve vymezené lhůtě odpovídající opatření, může Komise věc (podruhé) předložit Soudnímu dvoru. Shledá-li Soudní dvůr, že dotčený členský stát jeho rozsudku skutečně nevyhověl, může mu uložit zaplacení paušální částky nebo penále. V praxi se často jedná o velmi citelné penále ve formě částky, kterou je dotčený stát povinen uhradit za každý den až do doby, než dojde k odpovídající nápravě.¹³³

Řízení o žalobě na neplatnost (právních aktů orgánů EU)

Zrcadlovým opakem řízení o porušení práva EU je řízení o žalobě na neplatnost právních aktů orgánů EU podle čl. 263, 264 a 266 SFEU (ex. čl. 230, 231 a 233 SES).

Soudní dvůr v tomto řízení přezkoumává především soulad aktů sekundárního práva s právem primárním a dodržení podstatných náležitostí jejich přijetí a vydání. V případě oprávněnosti žaloby pak dojde k prohlášení napadeného aktu za neplatný od počátku (*ex tunc*).

¹³² V čl. 259 SFEU (ex. čl. 227 SES) je zakotveno rovněž právo kteréhokoli členského státu podniknout kroky k zahájení řízení o porušení práva EU proti jinému členskému státu. V praxi se případy tohoto druhu objevují naprosto zřídka.

¹³³ Případem, který v kontextu tohoto řízení vešel do dějin evropského práva, byl rozsudek Soudního dvora ve věci *Chania II* (rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 7. 2000, věc C-387/97 *Chania II (Komise proti Řecku)*), který navazoval na rozsudek ve věci *Chania I* (rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 4. 1992, věc C-45/91 *Chania I (Komise proti Řecku)*) bylo Řecko uznáno odpovědným za porušení svých povinností vyplývajících ze směrnice Rady 75/442/EHS ze dne 15. 7. 1975 o odpadech, jakož i směrnice Rady 78/319/EHS ze dne 20. 3. 1978 o toxických a nebezpečných odpadech, konkrétně povinnosti odstranit „ohromné smetiště necelých 200 metrů od mořského břehu nedaleko ústí řeky Kouroupitos“ v prefektuře Chania v severozápadní části ostrova Kréta, oblíbeného cíle rekreantů z celé Evropy včetně Česka. Řecku bylo uvedeným rozsudkem ESD uloženo *penále ve výši 20 tisíc eur za každý další den, počínaje doručením tohoto rozsudku, a to až do doby, než budou provedena všechna opatření ke splnění rozsudku Chania I, ergo* uvedení stavu do souladu s kritérii uvedených směrnic. Citace převzaty z PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora* : 2. díl. Praha : Linde, 2001. s. 51, 56.

Pro podání žaloby je stanovena velmi krátká lhůta dvou měsíců od vyhlášení aktu, jeho oznámení či seznámení se s ním ze strany subjektu, který žalobu podává. Délku této lhůty lze odůvodnit zájmem na právní jistotě adresátů norem unijního práva,¹³⁴ lze ovšem konstatovat, že jde rovněž o projev snahy omezit nápad věci k unijním soudům.

Mezi možnými žalobci rozeznáváme mezi

- obecně oprávněnými (privilegovanými) žalobci, kterými jsou členský stát, Evropský parlament, Rada a Komise, a
- ostatními (neprivilegovanými) žalobci – těmi jsou Účetní dvůr a ECB. Ti musí prokazovat dotčení vlastních práv.

Za splnění striktně vymezených podmínek čl. 263 pododst. 4 a 5 SFEU (ex. čl. 230 pododst. 4 SES) je k podání žaloby oprávněn i jednotlivec (fyzická nebo právnická osoba) v případě dotčení svých práv aktem, který je mu určen nebo který se jej bezprostředně a osobně dotýká (zpravidla rozhodnutí), jakož i proti právním aktům s obecnou působností, které se jí bezprostředně dotýkají a nevyžadují přijetí prováděcích opatření (zpravidla nařízení).¹³⁵

Lisabonskou smlouvou došlo k přeformulování inkriminovaného ustanovení (bývalého) čl. 230 pododst. 4 SES, a to ve směru zobecnění tak, aby byla ponechán větší prostor pro nadcházející judikaturu unijních soudů i doktrinálních diskuzí ohledně této otázky, která se současně bude jistě týkat i možných konceptů komplexní reformy unijního justičního systému.¹³⁶

¹³⁴ HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 163-164.

¹³⁵ Ve vazbě na žalobní oprávnění jednotlivců ovšem Soudní dvůr trvá na naplnění kritérií a) přímého (individualizovaného) působení napadeného aktu a b) závažného zásahu do práv a oprávněných zájmů jednotlivce. Tím fakticky eliminuje možnost podání žaloby na neplatnost ze strany jednotlivců, a to zejména ohledně právních aktů nadaných obecnou závazností (ohledně napadnutelnosti rozhodnutí přímo se týkajícího osoby žalobce je ESD shovívavější). Za to bývá zejména ze strany právní nauky ostře kritizován. Svůj postoj Soudní dvůr (do značné míry legitimně) odůvodňuje zahlcením individuálními žalobami, které by jinak následovalo. *Ibidem*, s. 165-169. LECHLER, H., GUNDEL, J. *Einführung in das Europarecht*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003. s. 183-184.

¹³⁶ Srov. znění čl. 230 pododst. 4 SES podle právního stavu před Lisabonskou smlouvou: „Každá fyzická nebo právnická osoba může za stejných podmínek podat žalobu proti rozhodnutím, která jsou jí určena, jakož i proti rozhodnutím, která, byť vydána ve formě nařízení nebo rozhodnutí určeného jiné osobě, se jí bezprostředně a osobně dotýkají.“ Jedná se bezesporu rovněž o reakci na předchozí nezvykle ostré střety v judikatuře unijních soudů, zejména pak klíčový rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 4. 2004, věc C-263/02 P *Jégo-Quéré*, kterým Soudní dvůr na základě odvolání Komise zrušil rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 3. 5. 2002, věc T-177/01 *Jégo-Quéré*, kterým Soud prvního stupně rozšířil okruh žalobně legitimovaných jednotlivců. Soudní dvůr v rozhodnutí ve věci *Jégo-Quéré* setrval na rigidní rozhodovací linii, nastolené ve svém dřívějším rozsudku ze dne 25. 7. 2002, věc C-50/00 P *Unión de Pequeños Agricultores*. Při rekonstrukci ustanovení čl. 230 pododst. 4 SES do

Další druhy řízení před Soudním dvorem jsou pro oblast europeizace spotřebitelského práva méně významné, postačí proto pouze jejich výčet:

- řízení o žalobě na nečinnost podle čl. 265 a 266 SFEU (ex. čl. 232 a 233 SES);
- řízení o náhradě škody podle čl. 268 a 340 odst. 2 a 3 SFEU (ex. čl. 235 a 288 odst. 2 SES);
- řízení o pracovněprávních sporech mezi Uníí a jejími zaměstnanci podle čl. 270 SFEU (ex. čl. 236 SES);
- řízení o sporech týkajících se ECB a EIB podle čl. 271 SFEU (ex. čl. 237 SES).
- rozhodování na základě rozhodčí doložky či rozhodčí smlouvy podle čl. 272 a 273 SFEU (ex. čl. 238 a 239 SES);

Řízení o nepřímých žalobách:

- řízení incidenční (o námitce neaplikovatelnosti) podle čl. 277 SFEU (ex. čl. 241 SES).

Specifické druhy řízení:

- řízení o vydání posudku podle čl. 218 odst. 11 SFEU (ex. čl. 300 odst. 6 SES).

2.3.2 Základní principy evropského práva dovozené ESD

Jak již bylo podrobena rozboru výše, Soudní dvůr (jako základní článek Soudního dvora Evropské unie ve smyslu čl. 19 odst. 1 SEU, který tvoří společně s Tribunálem a specializovanými soudy, z nichž byl zatím zřízen toliko Soud pro veřejnou službu EU) ve své judikatuře dovodil řadu obecných zásad evropského práva. Ze základních, tzv. strukturálních principů komunitárního, resp. unijního práva, které byly definovány Evropským soudním dvorem, je třeba jmenovat zejména:

čl. 263 pododst. 4 SFEU se mimo jiné patrně projevilo konstatování Soudního dvora v bodě 45 rozsudku *Unión de Pequeños Agricultores*, v němž Soudní dvůr mimo jiné zahrnul do kouta brilantní argumentací generálního advokáta Francise G. Jacobse, obhajujícího ve svém stanovisku k této věci ze dne 21. 3. 2002 změnu judikatury v otázce přípustnosti žalob jednotlivců, odmítl změnu své judikatury konstatováním: *I když je sice možné uvažovat o jiném systému přezkumu legality obecně závazných aktů Společenství, než je systém zavedený původní Smlouvou, který nebyl nikdy v hlavních zásadách pozměněn, je případně věcí členských států, aby v souladu s článkem 48 EU stávající systém reformovaly.*

- princip autonomie (samostatnosti) unijního práva, který znamená, že unijní právo je co do svého systému, aplikace i výkladu nezávislé na národním právu členských států;¹³⁷
- princip priority (aplikační přednosti) unijního práva, který znamená, že unijní právo je v případě rozporu s právem národním třeba upřednostnit a aplikovat na místo příslušných ustanovení vnitrostátního práva;¹³⁸
- princip přímého účinku a navazující princip nepřímého účinku, kterým bude věnována bližší pozornost v následujícím textu.

Princip přímého účinku

Ve vazbě na problematiku europeizace spotřebitelského práva je princip přímého účinku (bezprostřední použitelnosti) unijního práva¹³⁹ mimořádně důležitý. Vyznačuje se přímou závazností příslušných norem unijního práva pro jednotlivé subjekty práva v členských státech (fyzické a právnické osoby soukromého i veřejného práva), a to bez potřeby jakékoli zvláštní recepce (převzetí) těchto ustanovení do národního práva.

Výše bylo již o této zásadě pojednáno v souvislosti s vymezením pojmových znaků nařízení, jejichž ustanovení přímým účinkem obecně disponují.¹⁴⁰ Vedle nařízení disponuje přímým účinkem i řada ustanovení zřizovacích smluv, která splňují podmínky jeho přiznání.¹⁴¹ Co se oblasti europeizace spotřebitelského práva týče, lze konstatovat,

¹³⁷ Poprvé byl princip autonomie dovozen v rozsudku Soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, věc 26/62 *Van Gend en Loos*.

¹³⁸ Výslovně byl tento princip poprvé definován v rozsudku Soudního dvora ze dne 15. 7. 1964, věc 6/64 *Costa proti ENEL*.

¹³⁹ Vymezení a aplikace přímého účinku norem unijního práva je zásluhou Soudního dvora, který tak poprvé učinil v klíčovém rozsudku ze dne 5. 2. 1963, věc 26/62 *Van Gend en Loos*, a rozsudku ze dne 9. 3. 1978, věc 106/77 *Simmenthal II*.

¹⁴⁰ Výjimkou jsou ta ustanovení nařízení, která nenaplňují základní předpoklady pro přiznání přímého účinku, zejména nejsou dostatečně jednoznačná, příp. jsou vázána na podmínku či výhradu. Král rozlišuje přímou aplikovatelnost nařízení a) jako obecnou vlastnost (*lato sensu*) a b) jako vlastnost konkrétního nařízení (příp. jeho jednotlivých ustanovení) ve smyslu vnitrostátní aplikovatelnosti bez jakékoli další unijně- nebo vnitrostátněprávní implementační konkretizace nebo doplnění (*stricto sensu*). KRÁL, R. *Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 5-6.

¹⁴¹ Jedná se bezpochyby např. o normy z oblastí základních svobod vnitřního trhu, typicky ustanovení čl. 30 SFEU (ex. čl. 25 SES) – zákaz cel a poplatků s rovnocenným účinkem, čl. 34 SFEU (ex. čl. 28 SES) – zákaz množstevních omezení dovozu, čl. 45 SFEU (ex. čl. 39 SES) – volný pohyb fyzických osob (pracovníků), čl. 49 SFEU (ex. čl. 43 SES) – volný pohyb právnických osob (svoboda usazování), čl. 56 SFEU (ex. čl. 49 SES) – volný pohyb služeb nebo čl. 63 SFEU (ex. čl. 56 SES) – volný pohyb kapitálu. Dále disponuje přímým účinkem např. čl. 18 SFEU (ex. čl. 12 SES) – zákaz

že dovozovat přímý účinek ustanovení Smlouvy věnované ochraně spotřebitele (čl. 12 a 169 SFEU (ex. čl. 153 SES) by bylo velmi problematické.¹⁴²

Přímý účinek ustanovení směrnic

Vzhledem k tomu, že převážná část unijního práva v oblasti europeizace občanského, resp. spotřebitelského práva má formu směrnic, je třeba věnovat pozornost případnému přímému účinku směrnic. Ten je principiálně rozporuplný, a to s ohledem na podstatu směrnic, které jsou pojmově závazné pouze pro členské státy, které teprve mají povinnost jejich provedení v národním právu.

Přesto Soudní dvůr dovedl možnost přiznání přímého účinku vybraných ustanovení směrnic.¹⁴³ Přímý účinek lze ovšem přiznat pouze vybraným ustanovením směrnic a pouze tehdy, pokud dojde k naplnění obecných předpokladů, kterými jsou:

- marné uplynutí lhůty k provedení směrnice do vnitrostátního práva a
- dostatečně jasná a jednoznačná formulace ustanovení, ukládajících podle svého znění a významu práva a povinnosti přímo jednotlivcům.

Vzhledem k tomu, že směrnice jsou namířeny na členské státy, je obecně přípustný pouze tzv. vzestupný vertikální přímý účinek, tedy přímý účinek ve vztahu mezi státem a jednotlivcem a pouze ohledně těch ustanovení směrnic, která zakládají oprávnění jednotlivců vůči státu. Vyloučen je naopak tzv. přímý účinek horizontální, tedy bezprostřední aplikace ustanovení směrnic na vztahy mezi jednotlivci navzájem.¹⁴⁴

diskriminace na základě státní příslušnosti, a také čl. 157 SFEU (ex. čl. 141 SES). Posledně jmenovaná norma přitom dokládá častou nejednoznačnost výkladu ustanovení Smlouvy a významné postavení Soudního dvora, který v rozsudku ze dne 8. 4. 1976, věc 43/75 *Defrenne proti SABENA* přímý účinek jednoznačně dovedl i přesto, že uvedené ustanovení se co do gramatického výkladu výslovně obrací toliko na členské státy: „Každý členský stát zajistí uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou nebo rovnocennou práci.“ Ambicí přímého účinku již podle základního gramatického výkladu Smlouvy demonstrují základní ustanovení o pravidlech hospodářské soutěže (srov. čl. 101 a 102 SFEU (ex. čl. 81 a 82 SES). Komplexní katalog *in* SVOBODA, P. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 299-300.

¹⁴² *Ibidem*. Uvedený katalog *a contrario*. Srov. KŘEPELKA, F., SKŘIVÁNKOVÁ, K. *Právo Evropské unie : multimediální učební text*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007. s. 13.

¹⁴³ Určujícím rozhodnutím zde byl rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 12. 1974, věc 41/74 *Van Duyn v. Home Office*, kde došlo ke sporu ohledně zákazu vstupu nizozemské občanky jako členky scientologické církve na britské území, když tento zákaz byl britským ministerstvem vnitra vydán v rozporu s ustanovením čl. 39 odst. 3 SES (resp. čl. 45 odst. 3 SFEU) a prováděcí směrnicí.

¹⁴⁴ CRAIG, P., BÚRCA, G. de. *EU Law. Text, Cases and Materials*. 4th ed. New York : Oxford University Press, 2008. s. 268.

Princip nepřímého účinku

Vedle přímého účinku disponují ustanovení evropského práva rovněž tzv. nepřímým účinkem. Doktrína nepřímého účinku posiluje „prozařování“ evropského práva do oblasti práva vnitrostátního, když obecně ukládá členským státům povinnost eurokonformního výkladu vnitrostátního práva, tedy upřednostnění vždy takového výkladu jeho ustanovení, který nejlépe odpovídá smyslu a cíli úpravy evropského práva.¹⁴⁵ V duchu tohoto principu je při aplikaci (veškerých) ustanovení národního práva, u kterých vznikne potřeba volby mezi více způsoby výkladu, vždy třeba upřednostnit ten, který nejvíce odpovídá úpravě práva EU.¹⁴⁶

Princip nepřímého účinku je primárně namířen na ustanovení směrnic, zejména pak těch, u kterých došlo k marnému uplynutí lhůty k jejich provedení, příp. která nebyla řádně provedena do vnitrostátního práva.¹⁴⁷ V zeslabené míře je princip nepřímého účinku aplikovatelný i na směrnice, které již vstoupily v platnost, lhůta k jejich provedení ovšem teprve běží. Již v tomto období je členský stát povinen

¹⁴⁵ K možnosti aplikovat nepřímý účinek unijního práva v míře jdoucí do rozporu se slovním zněním ustanovení národního práva viz PFEIFFER, T.: Richtlinienkonforme Auslegung gegen den Wortlaut des nationalen Gesetzes – Die Quelle-Folgeentscheidung des BGH. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2009, č. 7, s. 412-431. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. Reakce BGH (Spolkového soudního dvora) na extenzivní judikaturu ESD analyzována in GROSCHE, N., HÖFT, J. Richtlinienkonforme Rechtsfortbildung ohne Grenzen? *Neue Juristische Wochenschrift*. 2009, č. 33, s. 2416-2417. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

¹⁴⁶ SVOBODA, P. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 306-308. Ústavní soudu v nálezu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06, náležejícím do série rozhodnutí v kauze ZEPTER INTERNATIONAL, spol. s r. o. a týkajícím se právního stavu před zakotvením spotřebitelských smluv do občanského zákoníku, preferoval velmi širokou aplikaci nepřímého účinku, když konstatoval, že nad rámec výše uvedeného se Ústavní soud zabýval otázkou působnosti komunitárního práva a povinností eurokonformního výkladu i mimo rámec časové působnosti norem komunitárního práva. Ústavní soud konstatoval, že obecné soudy by měly nalézt takový výklad ustanovení občanského zákoníku ve znění účinném v době uzavření smlouvy, který by zohlednil obsah a účel evropské ochrany spotřebitele, i když při uzavření smlouvy neexistovala v ČR taková výslovná právní úprava a ČR nebyla členem EU.

¹⁴⁷ Pilotním případem pro definování nepřímého účinku byl rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, věc 14/83 *Von Colson a Kamann*, kde ze strany Německa nebyla provedena směrnice o rovném zacházení mezi muži a ženami v zaměstnání. Soudní dvůr vyslovil, že v takovém případě musí být ustanovení německého práva interpretováno ve směru ustanovení směrnice, tak, aby byla alespoň touto cestou částečně aplikována její ustanovení. V rozsudku ze dne 13. 11. 1990, věc C-106/89 *Marleasing* pak Soudní dvůr požadoval výklad španělského občanského zákoníku v souladu se zněním a účelem (neprovedené) směrnice. CRAIG, P., BÚRCA, G. de. *EU Law. Text, Cases and Materials*. 4th ed. New York : Oxford University Press, 2008. s. 287-293.

vyvarovat se opatření, jež by byla v příkrém rozporu s úpravou obsaženou ve směrnici.¹⁴⁸

2.4 Odpovědnost státu za škodu způsobenou porušením unijního práva

Na úvod pojednání o zvláštním druhu odpovědnosti státu za škodu způsobenou porušením unijního práva je vhodné zmínit se v obecné rovině o soukromoprávní náhradě škody z titulu porušení práva EU. Stejně jako v případě vzniku škody v důsledku porušení vnitrostátního práva se poškozený může i v souvislosti se škodou, která mu vznikla v důsledku porušení unijního práva, domáhat na původci škody její náhrady.

Základním procesněprávním rysem uplatňování náhrady takové škody je i zde platné obecné pravidlo ohledně vztahu vnitrostátních soudů k právu EU, totiž že k projednání věci jsou zásadně příslušné národní soudy členských států, přičemž příslušný soud je v rámci řízení povinen aplikovat vedle práva vnitrostátního rovněž právo unijní jako integrální součást vnitrostátního práva.

Jako *condition sine qua non* pro možnost jednotlivce domáhat se náhrady škody, která mu vznikla z důvodu porušení ustanovení unijního práva ze strany jiného subjektu právního vztahu,¹⁴⁹ je pak třeba pojímat to, že dotčená ustanovení práva EU přímo zakládají práva a povinnosti adresátů práva.¹⁵⁰ Rovněž v rovině hmotněprávní je pak třeba opřít se o příslušná ustanovení vnitrostátního práva. V režimu českého práva je

¹⁴⁸ SVOBODA, P. in Tichý, L. et al. *Evropské právo. op. cit.*, s. 309.

¹⁴⁹ Lhostejno, jedná-li se o fyzickou osobu, právnickou osobu nebo o stát jako účastníka občanskoprávních vztahů ve smyslu ustanovení § 21 ObčZ.

¹⁵⁰ Lze zřejmě souhlasit s vývodem, že obecným předpokladem pro možnost vymáhání náhrady škody je přímý účinek norem práva Unie, jejichž porušení je tvrzeno. BOBEK, M. Odpovědnost za škodu vzniklou porušením práva Evropských společenství. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 12, mimořádná příloha, s. 6.

tedy třeba obrátit se na soud příslušný podle relevantních ustanovení OSŘ a svůj nárok opřít o hmotněprávní ustanovení českého práva.¹⁵¹

Mimo uvedeného obecného, soukromoprávního vymáhání náhrady škody zná ovšem unijní právo ještě specifický, veřejnoprávní režim náhrady škody. Ten nastupuje v případě, že jednotlivci je způsobena škoda v důsledku toho, že členský stát poruší svoje povinnosti podle práva EU.¹⁵² Typickým případem, zakládajícím tento typ odpovědnosti, je vadné, nedostatečné nebo zcela opomenuté provedení směrnice do národního práva,¹⁵³ přičemž se jedná o ustanovení a případy, u kterých se nelze dovolávat jejich přímého¹⁵⁴ ani nepřímého účinku.¹⁵⁵

Tato forma odpovědnosti za škodu není ve zřizovacích smlouvách nijak upravena a byla dovozena výhradně v judikatuře Soudního dvora.¹⁵⁶ Podle ní musí ovšem dojít k naplnění několika základních předpokladů:

¹⁵¹ Zpravidla tedy o ustanovení § 420 a násl. ObčZ, resp. § 373 a násl. ObchZ.

¹⁵² Jedná se o určitou dobu řízení o porušení práva EU členským státem podle čl. 258 až 260 SFEU (ex čl. 226 až 228 SES). Zatímco toto řízení je určeno pro kvalifikované (masové) případy, odpovědnost státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva je jeho určitým komplementem pro drobnější (individuální) závadné stavy.

¹⁵³ V oblasti europeizace spotřebitelského práva lze předestřít modelový případ, kdy by do českého práva nebyla provedena ustanovení SCestPobZáj o povinném pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře (k této problematice viz níže). Pokud by byl zákazník (spotřebitel) v důsledku tohoto pochybení českého zákonodárce ponechán bez pomoci v místě konání zájezdu poté, co cestovní kancelář vyhlásila úpadek, vznikla by mu škoda, spočívající v tom, že by si sám musel zajistit ubytování a dopravu zpět do vlasti. Vedle cestovní kanceláře, resp. jejího insolvenčního správce, by se spotřebitel mohl následně domáhat náhrady této škody na českém státu, a to z titulu odpovědnosti státu (*in concreto* jeho legislativních orgánů) za škodu způsobenou porušením práva ES. Pokud by totiž došlo k řádnému provedení příslušných ustanovení směrnice, musela by být cestovní kancelář odpovídajícím způsobem pojištěna a vzniklé náklady by nemusel hradit zákazník, nýbrž by byly kryty z tohoto zákonného pojištění.

¹⁵⁴ Jak bylo uvedeno výše, obecně aprobovaný je toliko vertikální přímý účinek vzestupný, zejména je pak vyloučen přímý účinek horizontální.

¹⁵⁵ Doktrína dokonce dovozuje, že se v případě odpovědnosti státu jedná o „zbytkový opravný prostředek“ (*residual remedy*) pro případy, resp. v rozsahu, v jakém nelze uplatnit přímý či nepřímý účinek dotčených ustanovení. CRAIG, P., BÚRCA, G. de. *EU Law. Text, Cases and Materials*. 4th ed. New York : Oxford University Press, 2008. s. 340-341.

¹⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, věc C-6/90 a C-9/90 *Francovich a Bonifaci* a rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, věc C-46/93 a C-48/93 *Brasserie du Pêcheur a Factortame III*. V rozsudku ve věci *Francovich* (body 33-35) se Soudní dvůr při dovození této zásady opřel o zásadu loajality v čl. 10 SES (v době vydání rozhodnutí jako čl. 5 SES, nově v čl. 4 odst. 3 SEU) a uvádí: *Plná účinnost komunitárních předpisů by byla narušena a ochrana práv, která zaručují, by byla oslabena, pokud by se jednotlivci nemohli domoci náhrady škody, jsou-li jejich práva porušována v důsledku porušení komunitárního práva, za které odpovídá členský stát. Nárok na náhradu škody od členského státu je nezbytný zejména tehdy, je-li – jako v tomto případě – plný účinek práva ES závislý na jednání státu a přitom, v případě nečinnosti státu, nemají jednotlivé osoby možnost domoci se před vnitrostátními soudy svých subjektivních práv založených právem ES. Z toho vyplývá, že zásada, podle*

- příslušná norma unijního práva směřuje k založení práv jednotlivců a obsah těchto práv v ní musí být přímo a výslovně upraven;
- je dána příčinná souvislost mezi porušením této normy členským státem a škodou, která jednotlivci vznikla;
- porušení normy práva ES ze strany členského státu musí být dostatečně závažné. Jako dostatečně závažné porušení jsou podle konstantní judikatury ESD pojímány především (i) úplné nebo dalekosáhlé opomenutí provedení směrnice, (ii) porušení práva po vynesení rozsudku, kterým soud konstatoval neplnění povinností členským státem, nebo okolnost, že (iii) k dané otázce je k dispozici ustálená judikatura.¹⁵⁷

Jak bylo naznačeno výše, typicky se jedná o odpovědnost zákonodárných orgánů členského státu. Může se ovšem jednat i o pochybení exekutivy (zpravidla orgánů veřejné správy),¹⁵⁸ jakož i o pochybení moci soudní, jak Soudní dvůr dovodil v průlomovém rozsudku ze dne 30. 9. 2003, věc C-224/01 *Köbler*.¹⁵⁹

Co se procesněprávní roviny vymáhání náhrady škody týče, i v tomto specifickém případě je třeba domáhat se náhrady škody u národních soudů a na základě příslušných norem národního práva. V prostředí českého práva je v těchto případech třeba postupovat přiměřenou aplikací příslušných ustanovení OdpŠk. Je ovšem bohužel třeba konstatovat, že praktické zkušenosti, jakož i judikatura, týkající se ať již vymáhání

*níž členský stát musí odpovídat za ztrátu a škodu, způsobenou jednotlivcům v důsledku porušení práva ES, za které je stát odpovědný, je vlastní právnímu systému podle Smlouvy o založení ES. Citace převzaty z PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora : 1. díl*. Praha : Linde, 2000, s. 72-73.*

¹⁵⁷ SVOBODA, P. in Tichý, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 311-313.

¹⁵⁸ Blíže k odpovědnosti státu za porušení unijního práva ze strany jeho administrativy in TRIDIMAS, T. *The General Principles of EU Law*. 2nd ed. New York : Oxford University Press, 2006. s. 512-514.

¹⁵⁹ Za pozornost stojí ilustrativní a poměrně nekompromisní odůvodnění rozsudku *Köbler* (body 33, 34 a 36): *Vzhledem k zásadní úloze, kterou hraje soudní moc při ochraně práv, jež pro jednotlivce vyplývají z pravidel Společenství, by byla plná účinnost těchto pravidel zpochybněna a ochrana práv, jež tato pravidla přiznávají, by byla oslabena, kdyby bylo vyloučeno, aby jednotlivci mohli za určitých podmínek obdržet náhradu škody, jsou-li jejich práva poškozena porušením práva Společenství v důsledku rozhodnutí soudu členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky. (...) Vzhledem k tomu, že porušení těchto práv rozhodnutím takového soudu, jež se stalo konečným, nemůže být v zásadě předmětem nápravy, nemohou být jednotlivci zbaveni možnosti namítat odpovědnost státu, aby se tímto postupem domohli právní ochrany svých práv. (...) Z požadavků, které jsou svou podstatou spojeny s ochranou práv jednotlivců, kteří se dovolávají práva Společenství, tudíž vyplývá, že tito jednotlivci musí mít možnost domoci se před vnitrostátním soudem náhrady škody způsobené porušením těchto práv rozhodnutím soudu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky.*

náhrady škody z důvodu porušení práva EU na jiném subjektu právního vztahu (v soukromoprávním režimu ObčZ či ObchZ) nebo na státu (v režimu OdpŠk), zatím chybí.¹⁶⁰

¹⁶⁰ BOBEK, M. Odpovědnost za škodu vzniklou porušením práva Evropských společenství. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 12, mimořádná příloha, s. 17.

3 Europeizace zvláštní právní úpravy spotřebitel- ských smluv

Jak již bylo zmíněno výše v kontextu reglementace těchto otázek v evropském právu, výchozím impulsem pro postupnou europeizaci vybraných institutů občanského práva byl od první poloviny 70. let 20. století zájem na ochraně spotřebitele. Tento vývoj lze zdůvodnit tím, že ochrana spotřebitele představuje „odvrácenou tvář“ vnitřního trhu a zásady „otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží,“ deklarované v čl. 119 odst. 1 SFEU *in fine* (ex. čl. 4 odst. 1 SES).¹⁶¹

V případě, že by jediným směrem integračních aktivit bylo neohraničené uvolňování hospodářské soutěže, hrozil by jev známý pod anglickým slovním spojením „*race to the bottom*“ (tedy doslova „závod směrem ke dnu“).¹⁶² Toto označení je užíváno pro situace, kde určujícím motivem jednání výrobců, poskytovatelů služeb a dalších subjektů na trhu je výhradně minimalizace nákladů a tím i cen svých produktů, a to na úkor jiných faktorů, zejména kvality, příp. vysokého standardu bezpečnosti pro koncového uživatele (spotřebitele).¹⁶³

¹⁶¹ Není bez zajímavosti, že zásada „otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží“ byla Lisabonskou smlouvou vyřazena ze základních ustanovení a přefazena mezi „obyčejná“ ustanovení hlavy VIII. třetí části Smlouvy (Hospodářská a měnová politika). V základních ustanoveních primárního práva ji nahrazuje úsilí o „vysoce konkurenceschopného sociálně tržního hospodářství“ čl. 3 odst. 3 SEU. Zejména německá právní doktrína, chtě nechtě vycházející ze sociálně-tržního hospodářství (*soziale Marktwirtschaft*) jako leitmotivu poválečného společenského uspořádání, zařazení této zásady mezi bazální normy primárního práva kritizovala. MERLI, F. *Europäischer Binnenmarkt : seminář. Aufbaustudiengang LL.M. Eur. „Gemeinsamer Rechtsraum Europa“ : Grundlagenveranstaltung, Wintersemester 2005/2006*. Právnická fakulta Technické univerzity Drážďany, Německo, 21. 11. 2005.

¹⁶² Rozbor tohoto pojmu zazněl v rámci MERLI, F. *Rechtsangleichung in Europa : seminář. Aufbaustudiengang LL.M. Eur. „Gemeinsamer Rechtsraum Europa“ : Grundlagenveranstaltung, Wintersemester 2005/2006*. Právnická fakulta Technické univerzity Drážďany, Německo, 9. 1. 2006.

¹⁶³ Právní úprava ochrany spotřebitele v tomto smyslu chrání základní standard kvality zboží a služeb, jakož i poctivé prodávající zboží a poskytovatele služeb na vnitřním trhu před agresivní konkurencí zaměřenou výhradně na maximalizaci obrátu. Srov. pododst. 6 preambule SNepřPodm.: „vzhledem k tomu, že prodávajícím zboží a poskytovatelům služeb se tímto způsobem pomůže v jejich úkolu prodávat zboží a poskytovat služby jak v jejich vlastní zemi, tak na celém vnitřním trhu; že hospodářská soutěž tím bude povzbuzena, a přispěje tak k většímu výběru pro občany Společenství jako spotřebitele.“

V zájmu úsilí o vytváření „vysoce konkurenceschopného sociálně tržního hospodářství“,¹⁶⁴ resp. „harmonického, vyváženého a udržitelného rozvoje hospodářských činností“¹⁶⁵ bylo v oblasti ochrany spotřebitele nutné přijmout odpovídající právní úpravu, zajišťující jednak základní technické, kvalitativní a bezpečnostní standardy ohledně výrobků na vnitřním trhu,¹⁶⁶ jednak zvláštní ochranu spotřebitelů před zneužíváním jak po odborné stránce, tak zejména též co do vyjednávací pozice významně silnějšího postavení ze strany výrobců a poskytovatelů služeb při uzavírání kupních a jiných smluv.

Základním institutem unijního práva v této oblasti je zvláštní úprava tzv. spotřebitelských smluv jako doplňkové charakteristiky (obecných) smluvních typů občanského, jakož i obchodního práva, jejichž právní úpravu je v případě, že smlouva je uzavírána mezi spotřebitelem na jedné a dodavatelem na druhé straně (rozbor těchto pojmů viz níže), třeba navázat na právní úpravu daného obecného smluvního typu a aplikovat ji jako speciální, nástavbová ustanovení.

¹⁶⁴ Srov. čl. 3 odst. 3 SEU: „Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok.“

¹⁶⁵ Srov. čl. 2 SES ve znění před Lisabonskou smlouvou: „Posláním Společenství je vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik nebo činností uvedených v článcích 3 a 4 podporovat v celém Společenství harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“

¹⁶⁶ Jedná se o právní úpravu tzv. obecné bezpečnosti výrobků, která vychází ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES o všeobecné bezpečnosti výrobků a nařízení Rady č. 339/93/EHS o kontrolách shody s pravidly bezpečnosti výrobků v případě výrobků dovážených ze třetích zemí. V českém právu byla provedena v zákoně č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů (zákon o obecné bezpečnosti výrobků), ve znění pozdějších předpisů, dvou centrálních předpisech, na tento zákon navazujících a vytvářejících obecný rámec technických požadavků na výrobky, kterými jsou zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a v celé řadě na tyto centrální předpisy navazujících sektorových předpisů. Na okraj lze podotknout, že unijní úprava technických požadavků na výrobky je velmi rozsáhlá a často až přehnaně detailní. Zejména v poslední době jsou proto stále výraznější i opačné – deregulační tendence, projevující se odstraňováním nadbytečných podmínek a kritérií a zjednodušováním, příp. až rušením vybraných unijních předpisů.

3.1 Obecné otázky právní úpravy spotřebitelských smluv

3.1.1 Systematika a základní atributy právní úpravy

Zvláštní úprava spotřebitelských smluv byla do českého práva zavedena na popud práva evropského, a to v rámci předvstupní aproximace českého práva s právem ES. Výchozí úpravu evropského práva představuje řada směrnic, přičemž těmi nejvýznamnějšími jsou:

- směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. 12. 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (*SMimoOP*);
- směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (*SNepřPodm*);
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. 5. 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, ve znění pozdějších předpisů (*SSmIDál*);
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku, ve znění pozdějších předpisů (*SSmIFSDál*);
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. 10. 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí (*STimeshare*), která ovšem byla nahrazena
- směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (*STimeshare II*).¹⁶⁷

¹⁶⁷ Hulmák upozorňuje na princip kumulace ochrany spotřebitele, podle kterého aplikace žádné ze směrnic na ochranu spotřebitele nevylučuje aplikaci směrnic ostatních. Tento princip byl výslovně potvrzen Soudním dvorem v rozsudku ze dne 22. 4. 1999, věc C-423/97 *Travel Vac*. V bodě 23 rozsudku soud konstatuje (české znění není běžně dostupné): *Neither directive contains provisions ruling out the application of the other. Moreover, it would defeat the object of Directive 85/577 to interpret it as meaning that the protection it provides is excluded solely because a contract generally falls under Directive 94/47. Such an interpretation would deprive consumers of the protection of Directive 85/577 even when the contract was concluded away from business premises. Portál EUR-Lex : Přístup k právu Evropské unie [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>>. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1 až 459 : komentář*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 456.*

Ústředními ustanoveními, upravujícími režim zvláštních spotřebitelských smluv v českém občanském právu, jsou ustanovení hlavy páté části první, a to § 51a a násl. ObčZ.¹⁶⁸ Význam ustanovení o spotřebitelských smlouvách je vyjádřen již jejich umístěním do části první – obecných ustanovení ObčZ. Zařazení mezi obecná ustanovení ObčZ spoluvyjadřuje jejich charakter zvláštních, v určitém smyslu nástavbových ustanovení, která je třeba aplikovat vedle ostatních ustanovení jednotlivých smluvních typů ObčZ vždy, když jsou naplněna kritéria pro kvalifikaci uzavírané smlouvy jako smlouvy spotřebitelské.¹⁶⁹

Spotřebitelské smlouvy představují tedy účelovou modifikaci, zvláštní doplňkovou úpravu k běžným občansko-, příp. obchodněprávním smlouvám. Jejich právní úpravu nelze v žádném případě chápat jako alternativní, kdy spadá-li určitá smlouva pod pojem a úpravu smlouvy spotřebitelské, je vyloučena právní úprava příslušného smluvního typu, kterou by jinak bylo třeba použít. Právě naopak, na smlouvy spotřebitelské je vždy třeba aplikovat základní právní úpravu daného smluvního typu a jako její nástavbu, příp. v jistém smyslu mantinely použít úpravu spotřebitelských smluv. Ta se přitom omezuje se na vymezení některých zvláštních dodatečných práv spotřebitele a povinností dodavatele při jejich uzavírání, realizaci

¹⁶⁸ Úprava spotřebitelských smluv byla do občanského zákoníku zakotvena novelou, zákonem č. 367/2000 Sb., s účinností od 1. 1. 2001. Úvodní ustanovení hlavy páté, § 51a, bylo ovšem do zákona doplněno teprve dodatečně a nesystémově mimo rubriku spotřebitelských smluv (počínající i nadále § 52), zákonem č. 56/2006 Sb., primárně provádějícím tzv. velkou novelizaci zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů. Touto novelou došlo s účinností od 8. 3. 2006 mimo jiné rovněž k přesunu úpravy smluv o finančních službách uzavíraných na dálku z ustanovení § 44b až 44i zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, do § 54a až 54d ObčZ. Teprve další novelou, zákonem č. 230/2008 Sb., došlo k formálnímu zařazení ustanovení § 51a do hlavy páté.

¹⁶⁹ Ačkoli včlenění úpravy spotřebitelských smluv mezi obecná ustanovení občanského zákoníku má svá nesporná pozitiva, je třeba konstatovat, že systematicky vhodnější by bylo jejich zařazení nikoli do obecných ustanovení občanského zákoníku jako celku, nýbrž do obecných ustanovení části osmé – závazkového práva. Podle všeho se ovšem nejednalo o zvláštní záměr, nýbrž toliko o uvedení těchto ustanovení do „uvolněného prostoru“, vzniklého v důsledku vypuštění pasáží občanského zákoníku poplatných totalitnímu socialistickému společenskému zřízení, namísto vtlačování mezi co do číselné řady konzistentních ustanovení § 488 a násl. ObčZ (obecných ustanovení závazkového práva). Tento náhled potvrzuje i důvodová zpráva k zákonu č. 367/2000 Sb., která k této otázce uvádí, že „z hlediska optimální systematiky občanského zákoníku by jistě bylo žádoucí, aby tato zvláštní ustanovení bezprostředně následovala po obecných ustanoveních o smlouvách a obojí aby bylo součástí obecné části obligacího práva. Vzhledem k tomu, že systematika českého občanského zákoníku je řadou jeho novelizací podstatně narušena, nebylo možné ono žádané systematické uspořádání dodržet a tato ustanovení se zařazují do obecné části občanského zákoníku.“ Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 367/2000 Sb. Sněmovní tisk 465/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 16. 12. 1999 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=465&CT1=0>>.

a ukončení. V ostatním je ovšem třeba aplikovat jinak příslušná zákonná ustanovení, na danou smlouvu se vztahující.¹⁷⁰

Do kategorie spotřebitelských smluv náleží podle § 52 odst. 1 ObčZ „smlouvy kupní, smlouvy o dílo, příp. jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně dodavatel a na druhé straně spotřebitel. Může se podle své povahy jednat obecně o veškeré smluvní typy ObčZ, včetně smluv nepojmenovaných (inominátních) ve smyslu § 51 ObčZ, jakož i veškeré další smlouvy, podléhající obecné úpravě ObčZ.¹⁷¹

Selucká dochází k doktrinálnímu závěru, ke kterému se autor této práce rovněž přiklání, že spotřebitelský (soukromo-) právní vztah může být založen i jinou právní skutečností, než je spotřebitelská smlouva. Může se jednat např. o jednostranný právní úkon, specifické spotřebitelské právní vztahy vznikají též v rámci předmluvního jednání (např. v případě předmluvních informačních povinností u timesharových nebo cestovních smluv). Zvláštní právní konstelaci tohoto druhu představuje též plnění bez objednávky ve smyslu § 53 odst. 9 ObčZ. Rozeznávat lze konečně také spotřebitelské právní vztahy deliktní, jejich typickým případem je odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku (podle OdpVad).¹⁷²

Pod ochranná křídla úpravy spotřebitelských smluv je spotřebitel schován i v případě smluv uzavřených podle ObchZ, zejména pak fakultativních obchodů (§ 262 odst. 1 ObchZ), a to na základě klíčového ustanovení § 262 odst. 4 věty 1. za středníkem a věty 2. ObchZ, podle kterých „ustanovení ObčZ nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není

¹⁷⁰ Srov. výklad v důvodové zprávě k Návrhu k zavádění pojmového odlišování „spotřebitelské smlouvy“ a „smlouvy uzavřené se spotřebitelem“. ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 405.

¹⁷¹ Aplikaci ustanovení o spotřebitelských smlouvách na smlouvy, které nespádají pod žádný ze zákonem upravených smluvních typů (včetně smluv inomínátních) lze dovozovat mimo jiné z ustanovení § 491 odst. 2 ObčZ, podle kterého je na závazky vznikající ze smluv v zákoně neupravených třeba použít ustanovení zákona, která upravují závazky jim nejbližší, jakož i na základě obecné klauzule použití *analogie legis* v § 853 ObčZ („Občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani tímto, ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními tohoto zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší.“). HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 335. Jako zvláštní smluvní typ podléhající úpravě občanského práva je třeba vnímat rovněž smlouvu pojistnou, která se podle výslovného ustanovení § 261 odst. 7 ObchZ řídí občanským zákoníkem a zvláštními zákony (zejména ZoPS).

¹⁷² SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 21.

podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle ObčZ a na její společné závazky se použijí ustanovení ObčZ.“ V rozsahu, v jakém bude v konkrétním případě podle § 262 odst. 4 věty 1. za středníkem ObchZ třeba aplikovat zvláštní ustanovení na ochranu spotřebitele, zůstanou dotčená, protistojná ustanovení ObchZ vůči straně, která není podnikatelem, neaplikována.¹⁷³

ObčZ po vzoru směrnic nestanoví zvláštní úpravu spotřebitelských smluv hromadně, nýbrž vymezuje též jejich zvláštní podskupiny, jejichž úprava se může při aplikaci vzájemně prolínat a doplňovat.¹⁷⁴ Zvláštní ustanovení hlavy páté části první ObčZ lze systematicky rozčlenit do těchto kategorií, které budou v dalším textu postupně analyzovány:

- Na veškeré spotřebitelské smlouvy je vždy třeba vedle úvodních § 51a a 52 ObčZ aplikovat rovněž ustanovení § 55 a 56 o nepřípustných ujednáních (nepřiměřených podmínkách) spotřebitelských smluv;
- zvláštní ustanovení § 53 až 54 jsou věnována spotřebitelským smlouvám uzavíraným na dálku;
- specifickému režimu v rámci smluv uzavíraných na dálku podléhají smlouvy o finančních službách uzavíraných na dálku ve smyslu § 54a až 54d ObčZ;
- další variantou spotřebitelských smluv jsou smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory dodavatele podle § 57;
- svébytnou kategorií jsou pak tzv. smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek (tzv. *timeshare*), na které pamatují § 58 až 65 ObčZ.

¹⁷³ Tento názor zastává též Tomsa, podle kterého platí v takových případech pro stranu, která není podnikatelem a pokud je to v její prospěch, „namísto úpravy obchodního zákoníku“ příslušná ustanovení občanského zákoníku a zvláštních předpisů k ochraně spotřebitele. TOMSA, M. in Štenglová, I. et al. *Obchodní zákoník : komentář*. 11. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 984.

¹⁷⁴ Zásadně je možná souběžná aplikace různých dílčích úprav spotřebitelských smluv, což také odpovídá unijněprávní zásadě kumulace ochrany spotřebitele. Selucká dovozuje, že vztah dílčích úprav spotřebitelských smluv je třeba podřítit obecné zásadě *lex specialis derogat legi generali*, a to zejména v případech souběžné aplikace více typů spotřebitelských smluv, např. *timeshare*ové smlouvy uzavírané prostředky dálkové komunikace. SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 31.

3.1.2 Pojem stran spotřebitelské smlouvy

Pojem spotřebitelských smluv je vymezen v § 52 odst. 1 ObčZ, podle kterého „spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, příp. jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně dodavatel a na druhé straně spotřebitel.“ Dodavatele definuje § 52 odst. 2 ObčZ jako osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (§ 2 odst. 1 ObchZ). Spotřebitelem je podle odst. 3 osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. S účinností od 1. 8. 2010¹⁷⁵ dojde ovšem k omezení definice toliko na osoby fyzické a tato bude negativně rozšířena i na činnosti v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Definice stran spotřebitelské smlouvy, obsažená v citovaném ustanovení, vystihuje jejich základní charakteristický rys. Tím je obsahové (materiální) kritérium uzavírání smlouvy v rámci profesní či obchodní aktivity na straně dodavatele a naopak mimo profesní či obchodní aktivity na straně spotřebitele. Naplnění tohoto kritéria, tedy skutečný účel uzavření a plnění smlouvy je třeba zkoumat v každém jednotlivém případě, není možné vycházet z paušálního (formálního) odkazu na obecný charakter dané osoby.¹⁷⁶

Až do uvedené novelizace zákonem č. 155/2010 Sb., tedy rovněž podle právního stavu účinného v době odevzdání této práce do tisku, svojí obecností definice v ObčZ problematicky rozšiřovala pojem spotřebitele nad rámec fyzických osob. Na základě jazykového výkladu normy § 52 odst. 3 ObčZ bylo totiž třeba dovodit, že spotřebitelem může být vedle osoby fyzické rovněž osoba právnická v případech, kdy tato při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Čl. II zákona č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů.

¹⁷⁶ HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 337.

¹⁷⁷ Tomuto pojetí výslovně odpovídá i definice spotřebitele v druhém klíčovém ustanovení českého práva, kterým je § 2 odst. 1 písm. a) OchrSpotř, podle kterého je „spotřebitelem fyzická nebo právnická osoba, která nakupuje výrobky nebo užívá služby za jiným účelem než pro podnikání s těmito výrobky nebo službami.“ Současně s uvedenou novelizací občanského zákoníku bude ovšem i tato zákonná definice upravena tak, že „spotřebitelem je fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“

Vymezení pojmu spotřebitele na úrovni unijního práva by ovšem více odpovídalo jeho omezení toliko na fyzické osoby, jelikož unijní směrnice zpravidla preferují toto restriktivnější pojetí.¹⁷⁸

Podle čl. 2 SMimoOP „se rozumí

- spotřebitelem jakákoli fyzická osoba, která v transakcích spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za jeho podnikatelskou činnost nebo výkon povolání;
- dodavatelem jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která v předmětných transakcích jedná v rámci svých podnikatelských činností nebo výkonu svého povolání, jakož i osoba, která jedná jménem nebo na účet dodavatele.“¹⁷⁹

Podle čl. 2 písm. b) SNepřPodm se rozumí

Co se pojmu dodavatele v OchrSpotř týká, pak tento se odchyluje od definice ObčZ, když tento toliko staví do řady mezi další osoby s povinnostmi vůči spotřebiteli. Ve smyslu § 2 odst. 1 písm. b) až e) OchrSpotř „se rozumí ⇒ prodávajícím podnikatel, který spotřebiteli prodává výrobky nebo poskytuje služby; ⇒ výrobcem podnikatel, který zhotovil výrobek anebo jeho součást nebo poskytl služby, který vyléčil prvotní surovinu nebo ji dále zpracoval, anebo který se za výrobce označil; ⇒ dovozcem podnikatel, který uvede na trh výrobek z jiného než členského státu Evropské unie; ⇒ *dodavatelem každý další podnikatel, který přímo nebo prostřednictvím jiných podnikatelů dodal prodávajícímu výrobky.*“ Jedním z atributů OchrSpotř při vymezení pojmu dodavatele je po vzoru vnímání evropského práva i do českého práva zavedený antagonismus pojmu dovozce jako toho, kdo uvádí výrobek ze třetí země na trh EU, a naproti tomu pojmu dodavatele, který distribuuje výrobky v rámci vnitřního trhu.

Je třeba upozornit na to, že pojmy spotřebitele v obou právních předpisech nelze pojmově zaměňovat. Nejvyššího soudu v rozsudku ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2777/2006, konstatoval, že *v otázce kvalifikace právních vztahů mezi účastníky kupní smlouvy, jejímž předmětem bylo garážové stání jako nebytová jednotka a odpovídající spoluvlastnický podíl na nemovitostech, výše blíže popsanych, se dále dovolací soud nemohl ztotožnit s eventuálními závěry odvolacího soudu vztahujícími se k případné aplikaci ustanovení zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Dovolací soud odkazuje na závěry komentářové literatury (Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník, Komentář, 10. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006, str. 328), podle nichž uvedený zákon představuje úpravu v oblasti veřejného práva. Stanoví podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele, úkoly veřejné správy v oblasti ochrany spotřebitele a oprávnění spotřebitelů, sdružení spotřebitelů nebo jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitele. Zákon mimo jiné v § 2 definuje řadu základních pojmů práva na ochranu spotřebitele, jako je „spotřebitel“, „prodávající“, „výrobce“ a „dodavatel“, kterážto vymezení je však použitelné pouze pro účely tohoto zákona, jiný zákon by musel na tuto definici výslovně odkázat. Z toho důvodu i pojem „spotřebitel“ v zákoně uvedený není přímo použitelný na právní úpravu v občanském zákoníku (§ 53 odst. 3, a contrario), byť její význam je částečný obdobný „spotřebiteli“ podle občanského zákoníku.*

¹⁷⁸ České právo v tomto ovšem není výjimkou, když chápání pojmu spotřebitele není jednotné ani v právních řádech ostatních členských států a v určitých aspektech dokonce ani v judikatuře ESD. SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 54-55.

¹⁷⁹ Vymezení v čl. 2 bodech 2. a 3. SSmlDál obsahuje v podstatě tytéž definice jako SMimoOP.

- spotřebitelem „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“;
- na místo dodavatele pracuje SNepřPodm v písm. c) s pojmy „prodávající nebo poskytovatel“ jako „fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.“

S ohledem na to, že slovní znění § 52 odst. 3 ObčZ bylo až do přijetí výše uvedené novely jednoznačné, bylo zřejmě třeba dojít k závěru, že v režimu české právní úpravy spotřebitelských smluv bylo jako spotřebitele obecně třeba chápat nejen osoby fyzické, ale i osoby právnické tam, kde tyto při uzavírání a plnění smlouvy nejednají v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.

K tomuto výkladu se přiklání převažující část české právní nauky včetně autora této práce.¹⁸⁰ Objevovaly se však i názory opačné, když např. Hulmák se přiklání k závěru opačnému a odvážně navrhol vzepřít se jednoznačnému jazykovému výkladu normy. Podle jeho názoru by „pojem spotřebitele v rámci úpravy

¹⁸⁰ Shodný názor zastává a rozbořem judikatury Soudního dvora i zahraničních soudů dokumentuje SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu. op. cit.*, s. 49, 52-55. Rovněž tak konstatují MATEJKA, J. in Fiala, J. et al. *Občanský zákoník : komentář. 1. díl. 1. vyd.* Praha : Wolters Kluwer, 2009. s. 293; FIALA, J. in Fiala, J. et al. *Meritum : Občanské právo. 1. vyd.* Praha : Wolters Kluwer, 2006. s. 198. Selucká poukazuje mimo jiné na zajímavý rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 3. 1991, věc C-361/89 *Trestní řízení proti Di Pinto*, ve kterém ESD, opíraje se o doložku minimální harmonizace v čl. 8 SMimoOP konstatoval, že tato směrnice vnitrostátnímu zákonodárci nezakazuje zakotvit zvláštní ochranu živnostníků (lze extenzivně vztáhnout na veškeré podnikatele?) pro případ uzavírání spotřebitelských smluv (zde směřováno výhradě na podomní obchody), které překračují rámec jeho podnikatelské nebo obchodní činnosti. V právní větě Soudní dvůr konstatuje (české znění není běžně dostupné): *Nach Artikel 2 der Richtlinie hängt die Gewährung des Schutzes davon ab, ob zwischen dem Haustürgeschäft und der gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit des Gewerbetreibenden ein Zusammenhang besteht: Dieser kann sich nur dann auf die Richtlinie berufen, wenn das Haustürgeschäft den Rahmen seiner gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit überschreitet. Die den Verkauf eines Gewerbebetriebs vorbereitenden Rechtsgeschäfte stehen im Zusammenhang mit der beruflichen oder gewerblichen Tätigkeit des Gewerbetreibenden; sie können zwar diese Tätigkeit beenden, stellen jedoch Rechtsgeschäfte der Betriebsführung dar, die der Gewerbetreibende zur Befriedigung anderer als seiner familiären oder persönlichen Bedürfnisse vornimmt.*

Die Richtlinie 85/577 steht nationalen Rechtsvorschriften über Haustürgeschäfte nicht entgegen, die den in ihr vorgesehenen Schutz auf Gewerbetreibende erstrecken, wenn diese Gewerbetreibenden Rechtsgeschäfte zum Zweck des Verkaufs ihres Gewerbebetriebs vornehmen. Artikel 8 der Richtlinie, der den Mitgliedstaaten die Möglichkeit lässt, noch günstigere Verbraucherschutzbestimmungen auf dem Gebiet dieser Richtlinie zu erlassen oder beizubehalten, kann nämlich nicht so ausgelegt werden, daß er es den Mitgliedstaaten untersagt, Maßnahmen auf einem Gebiet wie dem des Schutzes der Gewerbetreibenden zu ergreifen, für das sie nicht gilt.

spotřebitelských smluv měl být vykládán úžeji, než by nasvědčoval gramatický výklad, zahrnovat pouze fyzické osoby.“¹⁸¹

Interpretace v tak příkrém rozporu s jazykovým zněním daného ustanovení by byla podle názoru autora této práce nepřijatelná, tím spíše s ohledem na nejednoznačnost právní úpravy členských států, příp. i judikatury ESD. I přes postupnou změnu paradigmatu v důsledku revize spotřebitelského *acquis* je navíc v oblasti harmonizace spotřebitelských smluv doposud uplatňován princip minimální harmonizace, podle kterého unijní právo nebrání členským státům v tom, aby v této oblasti vydávaly nebo ponechaly v platnosti přísnější normy na ochranu spotřebitele.¹⁸²

Zřejmě proto nelze uvažovat ani o přímém účinku výše uvedených ustanovení směrnic, obsahujících definici pojmu spotřebitel, a jejich aplikaci namísto (protistojných) ustanovení ObčZ. Rovněž výklad „ve směru“ ustanovení směrnic na bázi doktríny nepřímého účinku by byl s ohledem na dřívější jednoznačnost formulace § 52 odst. 3 ObčZ problematický.

Mnohem lépe představitelné by „ohnutí“ příslušných ustanovení českého práva bylo toliko v případě opačném, totiž že by se jednalo o případ, že by české právo ochranu spotřebitele ve srovnání s evropským právem omezovalo, např. pouze na vybrané kategorie fyzických osob. Jako protiargument lze uvést, že v případě do 3 1. 7. 2010 platné úpravy lze naopak uvažovat o působení korektivu jiného, a to zásady odstraňování bariér volného trhu, který může být zvýšenou ochranou právnických osob jako spotřebitelů bezesporu narušován.¹⁸³

¹⁸¹ HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 336.

¹⁸² Viz např. čl. 8 SMimoOP, čl. 8 SNeptPodm nebo čl. 14 SSmIDál.

¹⁸³ Z důvodu rozporu české implementační úpravy s unijněprávním vzorem nelze např. vyloučit zahájení některého z řízení pro porušení unijního práva ze strany České republiky, zejména řízení podle čl. 258 SFEU ze strany Komise, resp. podle čl. 259 SFEU ze strany jiného členského státu (např. Německa, jehož vláda by tak reagovala na opakované stížnosti podnikatelů, že v prostředí českého práva se právnické osoby jako část jejich zákazníků v rozporu s úpravou unijního práva těší zvýšené právní ochraně). V úvahu by jistě připadalo i vymáhání náhrady škody způsobené členským státem z důvodu porušení unijního práva, *in concreto* způsobené českým zákonodárcem v důsledku vadného provedení spotřebitelské legislativy do českého práva.

3.1.3 Modifikace zásad rovnosti stran a autonomie vůle¹⁸⁴

Klíčovým důvodem, proč je spotřebitelským smlouvám a ochraně spotřebitele obecně věnována zvýšená pozornost a nadstandardní zákonná úprava, je pravidelná diametrální nerovnost ve vztahu mezi dodavatelem a spotřebitelem, když dodavatel jako profesionál zpravidla oproti spotřebiteli disponuje nejen mnohem většími odbornými zkušenostmi,¹⁸⁵ ale zejména též ekonomickou silou a výrazně silnější vyjednávací pozicí. Rozdíl v postavení smluvních stran je flagrantní zejména tam, kde dodavatelem je kapitálově silná společnost s významným postavením na národním trhu, příp. dokonce nadnárodní korporace, která zaujímá významné či dominantní postavení na trzích více členských státech.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Významnou částí právní nauky je rovnost řazena nikoli mezi zásady, nýbrž mezi metody soukromoprávní regulace. Autor v této práci z důvodu zjednodušení a vyšší demonstrativnosti toto členění pomíjí a rovněž s rovností pracuje jako se zásadou občanského práva. Podrobný rozbor in HURDÍK, J. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1998. s. 29. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010. s. 111-118.

¹⁸⁵ Tomančáková o fenoménu tzv. omezené racionality spotřebitelů, založené z důvodu nedostatku odborných znalostí i praktických zkušeností na pouze omezené schopnosti racionálně vyhodnotit informace, které má k dispozici v rámci uzavírání smlouvy, příp. na základě reklamy. Dále upozorňuje na tzv. *racionální neznalost* spotřebitele, vyznačující se nedostatkem informací v důsledku toho, že s jejich získáním by byla spojena (značná) investice času, příp. i finančních prostředků. TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha : Linde, 2008. s. 32-33.

¹⁸⁶ Ústavní soud v nálezu ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09, náležejícím do série rozhodnutí v kauze ZEPTER INTERNATIONAL, spol. s r. o., k tomuto pojmovému východisku spotřebitelského práva uvedl, že *východiskem spotřebitelské ochrany je postulát, podle něhož se spotřebitel ocitá ve fakticky nerovném postavení s profesionálním dodavatelem, a to s ohledem na okolnosti, za nichž dochází ke kontraktaci, s ohledem na větší profesionální zkušenost prodávajícího, lepší znalost práva a snazší dostupnost právních služeb a konečně se zřetelem na možnost stanovovat smluvní podmínky jednostranně cestou formulářových smluv. Pro takové vztahy je charakteristické, že podnět ke smluvnímu jednání pochází zpravidla od dodavatele, přičemž spotřebitel není na smluvní ujednání připraven, při kontraktaci je využíván moment překvapení a nezkušenosti spotřebitele, v případě prodeje na obchodních prezentacích je u něj navíc vyvolán pocit vděčnosti za poskytnuté doprovodné služby spojené s prezentací, které se spotřebitel může snažit kompenzovat snahou vyhovět nabídce dodavatele, spotřebitel často nemá na místě samém možnost porovnat jakost a cenu nabídky s jinými nabídkami atd. Společným znakem této nové kogentní právní úpravy je tedy snaha cestou práva vyrovnat tuto faktickou nerovnost, a to formou omezení autonomie vůle.*

Ústavní soud ve své předchozí judikatuře dovodil autonomii vůle z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Ústavní soud v tomto ustanovení spatřuje jak strukturální princip, tak subjektivní právo jednotlivce, které je omezitelné k prosazení jiného práva či veřejného zájmu, na základě zákona, přičemž takové omezení musí být přiměřené sledovanému cíli, jehož má být dosaženo (srov. např. nález I. ÚS 167/04, in Ústavní soud ČR: *Sbírka nálezu a usnesení*, sv. 33, č. 70, str. 197). Je tedy nepochybné, že současná kogentní úprava spotřebitelských smluv tyto ústavní podmínky omezení autonomie vůle kontrahentů splňuje.

Dodavatel má pak často možnost diktovat spotřebiteli nepřiměřené či přímo nekalé podmínky realizace daného právního vztahu (*unfair terms*). Pravidlem bývá možnost spotřebitele uzavřít toliko dopředu předpřipravenou, tzv. adhezní (formulářovou) smlouvu, bez možnosti provedení jakýchkoli změn či doplnění.¹⁸⁷

Pakliže by byla tato nerovnováha v postavení smluvních stran ponechána bez odpovědi (unijního) zákonodárce, docházelo by k narušení několika základních zásad občanského práva, zejména rovnosti (§ 2 odst. 2 ObčZ) a autonomie vůle účastníků občanskoprávního vztahu (§ 2 odst. 3 ObčZ). Od respektování těchto dvou základních principů je přitom odvislá možnost svobodného rozhodování stran občanskoprávního vztahu o jeho podmínkách, resp. samotném uzavření či ukončení. Právě v souvislosti s budováním vnitřního trhu a s tím spojenou expanzí (nad-) národních korporací bylo třeba se těmito účinky zabývat, když obecné korektivy¹⁸⁸ se jeví jako nedostatečné.

Zvláštní úprava spotřebitelských smluv má za úkol nerovnost subjektů spotřebitelského právního vztahu vyrovnávat. Jejím cílem je nahrazení formální rovnosti smluvních stran při uzavírání a plnění spotřebitelských smluv rovností faktickou. Skutečná ekonomická a sociální převaha věřitele je touto regulací vyrovnávána prostřednictvím cíleného posilování pozice a právní ochrany spotřebitele.¹⁸⁹ Toto „vyrovnávání pozic“ je ovšem třeba provádět přiměřeně tak, aby nedocházelo k excesivnímu narušování rovnosti smluvních stran a autonomie vůle v opačném směru.¹⁹⁰

V nálezů Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/01, týkajícím se téže společnosti, pak konstatoval, že *jsou-li ve smlouvě použity formulace a pojmy, které lze vykládat rozdílně, jeví se být spravedlivým vykládat je v neprospěch toho, kdo je do smlouvy uložil.*

¹⁸⁷ Princip „ber nebo nech být“ („take it or leave it“). ŠVESTKA, J. in Knapová, M. et al. *Občanské právo hmotné : Svazek 2*. 4. vyd. Praha : ASPI, 2005. s. 115.

¹⁸⁸ V českém právu přichází v úvahu zejména princip ochrany dobrých mravů podle čl. 3 odst. 1 ObčZ *in fine*, příp. poutivého obchodního styku podle § 265 ObchZ.

¹⁸⁹ V praxi se toto působení projevuje např. ve formě zvláštních informačních povinností dodavatele vůči spotřebiteli, právem spotřebitele vyvázat se po určitou dobu po uzavření ze smlouvy odstoupením, a to i bez jakéhokoli důvodu atd. (podrobněji v rámci výkladu níže).

¹⁹⁰ Základním atributem zvláštní úpravy spotřebitelských smluv je tak zachování vnitřního napětí mezi zásadami autonomie vůle a ochrany slabší smluvní strany SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 11. Srov. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010. s. 120-121.

3.2 Nepřípustná ujednání spotřebitelských smluv

Důležitým prvkem právní úpravy spotřebitelských smluv je ochrana spotřebitele před sjednáváním pro něj výrazně nevýhodných smluvních podmínek, jakož i vzdáním se nebo omezením vlastních práv. K tomu by jinak mohlo dojít v důsledku silnějšího smluvního postavení dodavatele a vynucování si pro něj výrazně výhodnějších smluvních podmínek. Zákaz nepřiměřených podmínek působí obecně, je třeba jej aplikovat na všechny druhy spotřebitelských smluv, ať již jsou tyto uzavřeny v režimu ObčZ, ObchZ nebo jiných předpisů (např. ZoPS).

Výchozí unijní úprava je zakotvena zejména ve směrnici Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (*SNepřPodm*). V českém právu je pojem nepřipustných ujednání (nepřiměřených podmínek) spotřebitelských smluv definuje § 56 odst. 1 ObčZ, podle kterého „spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“

Kritérium požadavku dobré víry je zde ovšem v souladu s názory významných stoupců české právní nauky zřejmě třeba chápat v širším smyslu než jak je tomu v kontextu aktuálně platného ObčZ běžné,¹⁹¹ spíše jako určitý obecný požadavek, aby si dodavatel byl vědom oprávněných zájmů spotřebitele, tyto zohledňoval a usiloval o přiměřenou rovnováhu smluvních ujednání a postavení obou smluvních stran. Pojem dobré víry se zde obsahově blíží spíše souladu s dobrými mravy.¹⁹²

¹⁹¹ Srov. např. dobrou víru zmocnitele ve smyslu § 32 odst. 3 ObčZ nebo dobrou víru jako kritérium oprávněné držby ve smyslu § 130 odst. 1 ObčZ. Požadavek dobré víry se do tohoto ustanovení dostal doslovným provedením čl. 3 odst. 1 *SNepřPodm* (*requirement of good faith, Gebot von Treu und Glauben*). V této souvislosti je zarážející, že v oficiální české jazykové verzi *SNepřPodm* (Úř. věst. L 95, 21. 4. 1993, s. 29-34, zvláštní vydání v českém jazyce, kapitola 15, svazek 02, s. 288-293) je namísto „dobré víry“ použit pojem „přiměřenosti“. K tomuto pojmu přechází rovněž ustanovení § 1671 Návrhu (viz následující poznámka pod čarou).

¹⁹² Tento názor zastává rovněž Eliáš: Na základě komparace s německým pojmem *Treu und Glauben*, resp. rakouským *gute Sitten* odkazuje v souvislosti s tímto ustanovením na pojem *dobrých mravů* i důvodová zpráva k Návrhu. ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 266-267, 406. Brox uvádí jako základní atributy pojmu *Treu und Glauben* v německé civilistické doktríně *povinnost oprávněného brát ohled na oprávněné zájmy ostatních účastníků a poctivý výkon vlastních práv (dass der Berechtigte auf die berechtigten Interessen anderer Beteiligter Rücksicht nehmen muss; er hat seine Rechte redlich auszuüben)*. BROX, H. *Allgemeiner Teil des BGB*. 27. Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München : Carl Heymanns Verlag, 2003. s. 310. Srov. rovněž zajímavé úvahy in TOMANČÁKOVÁ, B. Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 9, s. 369. Ustanovení § 1671 Návrhu přechází k pojmu „přiměřenosti“. K pojmu a aplikaci dobrých mravů

Přezkumu z pohledu dobré víry, resp. souladu s dobrými mravy nepodléhají podle § 56 odst. 2 ObčZ v souladu s čl. 4 odst. 2 SNepřPodm vymezení předmětu plnění a (přiměřené) ceny.¹⁹³

Klíčové, výchozí ustanovení úpravy nepřipustných ujednání spotřebitelských smluv je obsaženo v § 55 odst. 1 ObčZ, podle kterého se „smluvní ujednání spotřebitelských smluv nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení.“¹⁹⁴

srov. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 122-127.

¹⁹³ Soudní dvůr se v rozsudku ze dne 3. 6. 2010, věc C-484/08 *Caja de Madrid*, přiklonil v souvislosti s doktrínou minimální harmonizace, které SNepřPodm podléhá, k závěru, že její čl. 4 odst. 2 a čl. 8 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, jako je úprava dotčená v původním řízení, která připouští soudní přezkum nepřiměřené povahy smluvních podmínek týkajících se definice hlavního předmětu smlouvy nebo přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné a služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, i když jsou tyto podmínky sepsány jasným a srozumitelným jazykem.

¹⁹⁴ Obecné ustanovení, zakotvující zákaz vzdání se budoucích práv, je obsaženo v esenciálním ustanovení § 574 odst. 2 ObčZ: „Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“ Jedná se samozřejmě o neplatnost absolutní ve smyslu § 39 ObčZ. ŠKÁROVÁ, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1019.

Jako příklad aplikace § 55 odst. 1 ObčZ v judikatorní praxi lze citovat z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 32 Odo 512/2006: *Ujednání leasingové smlouvy odnímající uživateli právo od ní odstoupit je v rozporu s ustanovením § 55 odst. 1 obč. zák. a proto je neplatné. Tímto ujednáním se uživatel vzdával práva, které mu zákon poskytuje a tím došlo k nepřipustnému zhoršení jeho postavení jako spotřebitele.*

V rozsudku ze dne 3. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1956/2007, se Nejvyšší soud musel v kontextu § 55 odst. 1 ObčZ ustanovení vypořádat s povahou dárkových certifikátů: *Ujednání, ze kterého vyplývá, že není-li dárkový certifikát (kupón) uplatněn ve lhůtě jednoho roku od zakoupení, „pozbývá platnosti bez náhrady“, je sice výhodné toliko pro žalovanou, nelze však dovozovat, že představuje nepřiměřenou podmínku (zneužívající klausuli) pro spotřebitele. Spotřebitel kupuje dárkový certifikát (kupón) s vědomím, že jeho platnost je časově omezena a nevýhodnost ujednání, že za „nevyužitý“ kupón není poskytována „náhrada“, je vyvažována povinností žalované přijmout kupón nejen od spotřebitele, ale od kteréhokoli držitele k úhradě ceny jakéhokoli jím vybraného zboží (nejen žalovanou předem určeného sortimentu). Navíc pouhá skutečnost, že došlo k ujednání v neprospěch spotřebitele, neznamená, že došlo k zneužití postavení dodavatele.*

V rozsudku ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Cdo 3053/2007, Nejvyšší soud posuzoval prizmatem ustanovení o nepřiměřených podmínkách ujednání o smluvní pokutě: *Ujednání o smluvní pokutě nezakládá nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran k újmě žalovaných. Nevýhodnost ujednání o odměně pro žalobkyni (vznik práva na její zaplacení až okamžikem uzavření zprostředkované smlouvy) je vyvažována právě povinností žalovaných po dobu trvání zprostředkovatelské smlouvy nepřevést bez dohody se zprostředkovatelkou předmět následné převodní smlouvy, k čemuž má sloužit smluvní pokuta, nutící žalované ke splnění dohodnuté povinnosti. Závazek nepřevést po dobu trvání zprostředkovatelské smlouvy nemovitosti, je ostatně výrazem principu privátní autonomie v občanskoprávních vztazích (§ 2 odst. 3 obč. zák.), zvláště principu smluvní autonomie. Právní závěr odvolacího soudu o platnosti ujednání účastníků o smluvní pokutě*

Toto vymezení bývá charakterizováno jako příklad tzv. jednostranně kogentní normy, tedy takové, od které se nelze odchýlit pouze v jednom směru – v neprospěch spotřebitele, zatímco v neprospěch dodavatele je odchylka možná. Ve směru znevýhodnění dodavatele na úkor spotřebitele se tedy *a contrario* jedná o ustanovení dispozitivní.

Je třeba podotknout, že toto ustanovení, které spolu s § 56 ObčZ slouží především k provedení SNepřPodm, jde nad rámec směrnice, když tato žádné obdobně koncipované obecné ustanovení o neplatnosti smluvních ujednání neobsahuje. Lze proto uvažovat o jeho (systematické a teleologické) interpretaci v tom směru, že § 55 odst. 1 funguje jako obecná klauzule, týkající se provedení (všech) směrnic v oblasti spotřebitelských smluv a podtrhující, že veškerá smluvní ujednání, která by byla sjednána v rozporu s právní úpravou spotřebitelských smluv v neprospěch spotřebitele, jsou neplatná.¹⁹⁵

Na základě prostého gramatického výkladu je ovšem patrně třeba dojít k závěru, že český zákonodárce, využívající svého oprávnění k přísnější ochraně spotřebitele ve smyslu principu minimální harmonizace, rozšířil nepřipustnost ujednání v neprospěch spotřebitele na jakékoli odchylky od zákona. Zda takový přístup nepřiměřeně netrhá jemné pletivo vnitřního napětí mezi zásadami autonomie vůle a ochrany slabší smluvní strany, jak o něm jako o základním atributu zvláštní úpravy spotřebitelských smluv hovoří Selucká, je ovšem na pováženou.¹⁹⁶

V důsledku extenzivního pojetí, zvoleného naším zákonodárcem, narážíme navíc na další problém. Tím je vymezení, jakých ustanovení se nepřipustnost smluvních ujednání v neprospěch spotřebitele vlastně týká a jaké má důsledky. Pakliže by se totiž tato měla vztahovat výhradně na ustanovení kogentní, bylo by ustanovení § 55 odst. 1 ObčZ poněkud nadbytečné, když od kogentních ustanovení zákona se již tak podle § 2 odst. 3 ObčZ odchýlit nelze. Výklad v tom směru, že toto ustanovení by naopak mělo být namířeno na veškerá ustanovení zákona včetně ustanovení dispozitivních, by ovšem

pro případ porušení závazku k exkluzivitě respektuje znění § 544 obč. zák., § 39 obč. zák. a § 55 a § 56 obč. zák., a je tudíž správný. K týmž závěrům dospěl v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1738/2006.

¹⁹⁵ Takový výklad by konec konců odpovídal výslovným formulacím např. čl. 6 SMimoOP, podle kterého se „spotřebitel nesmí vzdát práv, která pro něj vyplývají z této směrnice“, jakož i totožných norem § 12 SSmlDál nebo § 12 SSmlFSDál.

¹⁹⁶ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 11.

naopak v nejednom případě vedl k absurdním závěrům, příp. až k narušení rovnováhy vztahů v opačném směru, tedy v důsledku nepřiměřeného zvýhodnění spotřebitele (srov. důsledky tohoto výkladu v případě § 590, § 591, § 593, § 601, § 605 ObčZ a dalších).

Zřejmě proto nezbyvá než konstatovat, že ohledně dispozitivních ustanovení je třeba v každém jednotlivém případě zkoumat povahu daného zákonného ustanovení a teprve po jeho porovnání s prověřovaným smluvním ujednáním a zvážení, zda se v daném případě jedná o (nepřiměřenou) odchylku v neprospěch spotřebitele, konstatovat příp. nepřipustnost (*ergo* neplatnost) takového ujednání.¹⁹⁷

Aplikace na adhezní i individuální smlouvy

V návaznosti na již zmíněné extenzivní provedení ustanovení SNepřPodm do českého práva lze konstatovat ještě další podstatnou odlišnost. Směrnice totiž obecně váže nepřipustnost smluvních ujednání výhradně na tzv. adhezní (formulářové) smlouvy,¹⁹⁸ když stanoví, že podmínky spotřebitelských smluv mohou být stanoveny jako nepřipustné pouze za předpokladu, že se jedná o smluvní podmínky, které nebyly sjednány individuálně. Podmínka je pak podle čl. 3 odst. 2 SNepřPodm „vždy považována za nesjednanou individuálně, jestliže byla sepsána předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah podmínky, zejména v souvislosti s předem sepsanou běžnou smlouvou.“

Český zákonodárce ovšem toto omezení do českého práva nepřejal. Úprava nepřipustných ujednání v režimu ObčZ proto míří (v souladu se zatím platnou obecnou zásadou minimální harmonizace) vedle smluv adhezních i na veškeré ostatní spotřebitelské smlouvy.

¹⁹⁷ K totožnému závěru zřejmě dospívá i Hulmák, ač jej nevyjadřuje výslovně. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 375-377.

¹⁹⁸ Typickým projevem adhezních smluv je připojení všeobecných obchodních podmínek k uzavírané smlouvě (typicky např. při uzavírání smlouvy o běžném účtu podle § 708 a násl. ObchZ, smluv o dílo s významnějšími stavebními společnostmi atd.). To vede často k situaci, že smlouva samotná představuje stručný, v některých případech toliko jednostránkový formulář, přičemž ohledně veškerého dalšího smluvního obsahu je odkázáno na všeobecné obchodní podmínky dodavatele (k právnímu režimu srov. § 273 odst. 1 ObchZ).

3.2.1 Neplatnost nepřipustných ujednání spotřebitelských smluv

Co se důsledků umístění nepřiměřeného ujednání do spotřebitelské smlouvy týká, stanoví § 40a ObčZ jako důsledek porušení § 55 ObčZ obecně relativní neplatnost takového ujednání (srov. úpravu § 40a a § 55 odst. 2). Neplatnosti se tedy podle zákona musí oprávněná strana obecně výslovně dovolat. S účinností od 1. 8. 2010¹⁹⁹ ovšem dochází k vypuštění § 55 z katalogu § 40a a nadále se tedy bude jednat o neplatnost absolutní.

Teprve uvedenou novelizací ObčZ, mimo jiné tedy podle právního stavu účinného v době odevzdání této práce do tisku, panovaly nejasnosti o druhu neplatnosti. Doktrínou bylo pravidelně dovozováno, že v případech, kde porušení určité konkrétní právní normy postihuje zákon absolutní neplatností, jednalo se i dříve bezpochyby o neplatnost absolutní. To byly např. případy omezení odpovědnosti za vady nebo odpovědnosti za škodu, vyloučení práva na odstoupení od smlouvy, vzdání se budoucích práv ze strany spotřebitele apod. Absolutní neplatnost takových ustanovení bylo lze dovodit jak z výkladového pravidla *lex specialis derogat legi generali*,²⁰⁰ tak i ze zásady (přiměřené) maximalizace ochrany spotřebitele při aplikaci pravidla *a maiori ad minus*.²⁰¹

Proti vtažení (i ostatních mimo zmíněných v předchozím odstavci) nepřiměřených podmínek spotřebitelských smluv pod koncept relativní neplatnosti hovoří především ústřední ustanovení čl. 6 odst. 1 SNepřPodm požadující: „Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek.“

Nelze sice říci, že by nutnost dovolání se neplatnosti nepřiměřených smluvních ustanovení spotřebitelem tomuto ustanovení přímo odporovala, teleologicky zde ovšem směrnice za účelem maximální ochrany spotřebitele míří jednoznačně na neplatnost

¹⁹⁹ Čl. II zákona č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů.

²⁰⁰ Pakliže zákon obsahuje zvláštní úpravu neplatnosti určitých konkrétních smluvních ustanovení, je třeba tuto upřednostnit před obecnou úpravou určitého druhu smluv – zde smluv spotřebitelských.

²⁰¹ Pakliže zákon pro dané případy předepisuje absolutní neplatnost obecně ve vztahu ke komukoli, tím spíše je třeba ji aplikovat ve vztahu k zákonem zvlášť chráněnému subjektu spotřebitele.

absolutní. Na nutnosti dovést v těchto případech absolutní neplatnost pro rozpor se zákonem podle § 39 ObčZ dotčených ustanovení trvá rovněž Soudní dvůr²⁰² i česká právní nauka.²⁰³

Výklad ve směru absolutní neplatnosti i před 1. 8. 2010 podporovalo konečně i obecné ustanovení § 55 odst. 3 ObčZ. V něm je zakotvena obecná zásada interpretace spotřebitelských smluv, podle které „v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější“.²⁰⁴

Jedná se o provedení čl. 5 věty 2. SNepřPodm, podle které „při pochybnosti o významu některé smluvní podmínky má převahu výklad, který je pro spotřebitele nejvýhodnější“. Směrnice jde tedy dál než náš zákon, když volí superlativ a vyžaduje z (více) možných ten výklad, který je nejvýhodnější. Jedná se sice o pojmovou nuanci, která ovšem může sehrát v rozhodovací činnosti soudů významnou roli.²⁰⁵

²⁰² V rozsudku ze dne 4. 6. 2009, věc C-243/08 *Pannon GSM*, Soudní dvůr jednoznačně vymezil, že čl. 6 odst. 1 SNepřPodm musí být vykládán v tom smyslu, že spotřebitel není zneužívající smluvní klauzuli vázán a že v tomto ohledu není nezbytné, aby tuto klauzuli nejprve úspěšně napadl.

V rozsudku ze 27. 6. 2000, C-240/98 až C-244/98 *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores* Soudní dvůr vyslovil, že vnitrostátní soudy mají v souladu se zásadou nepřímého účinku unijního práva povinnost zkoumat nepřiměřenost (ergo neplatnost) podmínek spotřebitelských smluv z úřední povinnosti (ergo bez nutnosti zvláštního dovolání se neplatnosti ze strany spotřebitele). V bodech 29 a 31 rozsudku soud konstatuje (české znění není běžně dostupné): *Nach alledem erfordert der Schutz, den die Richtlinie den Verbrauchern gewährt, daß das nationale Gericht von Amts wegen prüfen kann, ob eine Klausel des ihm vorgelegten Vertrages mißbräuchlich ist, wenn es die Zulässigkeit einer bei den nationalen Gerichten eingereichten Klage prüft. (...) Somit ist es Sache des vorlegenden Gerichts, das mit einem Rechtsstreit befaßt ist, der unter die Richtlinie fällt und auf einem Sachverhalt beruht, der nach Ablauf der Frist zur Umsetzung dieser Richtlinie entstanden ist, die im entscheidungserheblichen Zeitpunkt geltenden nationalen Rechtsvorschriften (...) bei ihrer Anwendung soweit wie möglich richtlinienkonform so auszulegen, daß sie von Amts wegen angewandt werden können.*

²⁰³ HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 378-380. Pro pojetí neplatnosti jako absolutní se na základě rozboru relevantní judikatury Soudního dvora vyslovuje rovněž SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 72-73. RABAN, P. Drobní dlužníci a zakázaná smluvní ujednání. *Právní rádce*. 2009, č. 11, s. 25.

²⁰⁴ Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, k tomuto ustanovení rozvedl, že (v dané věci, týkající se interpretace spotřebitelské smlouvy o dílo) je třeba zohlednit § 55 odst. 3 ObčZ či přinejmenším jeho „ratio legis“, podle kterého se ve vztazích, ve kterých je na jedné straně spotřebitel a druhé podnikatel (profesionál), neuplatní obecné výkladové pravidlo, že neurčité formulace ve smlouvě je třeba vykládat v neprospěch té strany, která je užita ve smluvním jednáním poprvé, nýbrž ve prospěch spotřebitele.

²⁰⁵ Toho si byl vědom i Nejvyšší soud, když ve svém rozsudku ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, poukázal na to, že pojistitel se nemůže zbavit povinnosti k pojistnému plnění s odůvodněním, že jím vydané pojistné podmínky jsou neurčité nebo nesrozumitelné. V oddíle D. bodu III. odůvodnění tohoto rozsudku pak konstatoval, že „pro úplnost odkazuje dovolací soud též na ustanovení § 55 odst. 3 ObčZ: „V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro

3.2.2 Vzorový katalog nepřípustných ujednání

V návaznosti na čl. 3 odst. 3 a „informativní a nevyčerpávající seznam podmínek, které mohou být pokládány za nepřiměřené“²⁰⁶ v příloze SNepřPodm obsahuje § 56 odst. 3 ObčZ neúplný (demonstrativní) katalog nepřípustných, tzv. zneužívajících ujednání (*unfair terms*) spotřebitelských smluv. Zatímco směrnice tedy ponechává na posouzení v konkrétním případě, zda je určitá podmínka v daném případě nepřípustná, český zákon tato ujednání přímo označuje za nepřípustná.

Nepřípustná jsou podle ObčZ (mimo jiné) zejména smluvní ujednání, která:

- vylučují nebo omezují práva spotřebitele při uplatnění odpovědnosti za vady či odpovědnosti za škodu;
- opravňují dodavatele odstoupit od smlouvy bez smluvního či zákonného důvodu a spotřebitele nikoli;
- zavazují spotřebitele k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy;
- dovolují dodavateli jednostranně změnit smluvní podmínky bez důvodu sjednaného ve smlouvě;²⁰⁷
- stanoví, že cena zboží či služeb bude určena v době jejich splnění, nebo dodavatele opravňují k zvýšení ceny zboží či služeb, aniž by spotřebitel byl oprávněn od smlouvy odstoupit, je-li cena sjednaná v době uzavření smlouvy při splnění podstatně překročena;

spotřebitele příznivější“, a nyní též na čl. 5 druhá věta SNepřPodm, který užívá dokonce superlativu „pro spotřebitele nejvýhodnější“, a to i v jiných zněních – např. v anglické „*most favourable*“ nebo německém „*für den Verbraucher günstigste Auslegung*“.

²⁰⁶ Unijní právo zde ponechává vnitrostátnímu právu široký implementační manévrovací prostor, který Soudní dvůr odmítl sám vyplňovat, když v rozsudku ze dne 1. 4. 2004, věc C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*, lakonicky odmítl sám posuzovat nepřípustnost konkrétních ujednání spotřebitelských smluv, zde ohledně ujednání ve všeobecných obchodních podmínkách ke smlouvě o prodeji místa v parkovací domě v jihoněmeckém Freiburgu, a odkázal na posouzení národního soudu. V bodě 25 rozsudku soud konstatuje (české znění není běžně dostupné): *Daher ist auf die Vorlagefrage zu antworten, dass es Sache des nationalen Gerichts ist, festzustellen, ob eine Vertragsklausel wie die, die Gegenstand des Ausgangsverfahrens ist, die Kriterien erfüllt, um als missbräuchlich im Sinne von Artikel 3 Absatz 1 der Richtlinie qualifiziert zu werden.*

²⁰⁷ Rigidita formulace této nepřípustné podmínky s ohledem na praxi uzavírání spotřebitelských smluv, týkajících se poskytování služeb jako kabelové televize, mobilních telefonů, bankovních služeb apod., podrobena kritice in PELIKÁN, T. Jednostranná změna smluvních podmínek ve světle návrhu nové evropské směrnice o právech spotřebitelů. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 19 (novodobý), č. 7-8, s. 49-53.

- příkazují spotřebiteli, aby splnil všechny závazky i v případě, že dodavatel nesplnil závazky, které mu vznikly.

Veškerá v tomto seznamu uvedená, jakož i další nepřipustná ujednání ve smyslu § 56 ObčZ postihuje zákon podle § 55 odst. 2 ObčZ relativní neplatností. I zde ovšem dochází ke změně shora uvedenou novelizací ObčZ zákonem č. 155/2010 Sb., když s účinností od 1. 8. 2010 budou podle tohoto ustanovení nepřipustná ujednání neplatná bez dalšího. Ohledně povahy neplatností podle právního stavu v době dokončení této práce lze odkázat na rozbor provedený výše. Demonstrativní seznam odst. 3 více méně odpovídá katalogu v příloze SNepřPodm. Přestože některé z jeho položek v ObčZ chybějí, lze jejich neplatnost zpravidla opřít o jiná ustanovení zákona.²⁰⁸

3.2.2.1 Rozhodčí doložky a prorogace příslušnosti

Problematické je v českém právu absentující ustanovení písm. q) přílohy SNepřPodm, které mimo jiné zakazuje požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů.²⁰⁹ Neplatnosti rozhodčí doložky se proto v režimu českého práva bude třeba dovolávat vždy toliko na základě obecných ustanovení § 55 a 56 ObčZ.²¹⁰

²⁰⁸ Nepřipustnost požadovat na spotřebiteli, který neplní svůj závazek, aby platil nepřiměřeně vysoké odškodné, ve smyslu písm. e) bodu 1. přílohy SNepřPodm by tak v českém právu bylo nutné opřít o obecný institut rozporu s dobrými mravy; vyhrazení práva dodavatele určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou (písm. m) přílohy) by bylo nutné opřít o ustanovení § 616 ObčZ (shoda s kupní smlouvou); proti omezení povinnosti prodávajícího nebo poskytovatele dodržovat závazky, na které přistoupili jeho zástupci (písm. n) přílohy) by bylo třeba brojit obecným ustanovením § 32 odst. 2 ObčZ.

²⁰⁹ Zatímco v katalogu § 56 odst. 3 ObčZ chybí, právní jistotu přinese nový občanský zákoník, když podle § 1672 písm. k) Návrhu se „zvláště zakazují ujednání, která zbavují spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný procesní prostředek či mu v uplatnění takového práva brání, nebo ukládají spotřebiteli povinnost uplatnit právo výlučně u rozhodčího soudu nebo rozhodce, který není vázán právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele.“

²¹⁰ K tomuto závěru dospívá i SLOVÁČEK, D. Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 19 (novodobý), č. 7-8, s. 48. Tentýž autor v jiném svém článku pak *de lege ferenda* navrhuje hlubší zásah do současné „architektury“ rozhodčího práva vytvořením specializovaných „spotřebitelských rozhodců“ se zvláštním právním statutem. SLOVÁČEK, D. Rozhodčí Řízení a směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 335.

Tento vývod je plně kompatibilní i s judikaturou Soudního dvora. V rozsudku ze dne 6. 10. 2009, věc C-40/08 *Asturcom* uvedl, že SNepřPodm musí být vykládána v tom smyslu, že vnitrostátní soud, který rozhoduje o návrhu na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu vydaného bez účasti spotřebitele, musí, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém

Neplatnost rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách lze odůvodnit tím, že tyto lze zpravidla charakterizovat jako smluvní ujednání, které se odchyluje od zákona v neprospěch spotřebitele, a to již z povahy rozhodčího řízení, které požaduje aktivní přístup účastníků a jejich dobrou znalost a praktické zkušenosti s tímto způsobem řešení sporů. Vzhledem k tomu, že rozhodčí doložka vylučuje možnost obrátit se s danou věcí na obecné soudy, lze ji v kontextu spotřebitelských smluv také zpravidla interpretovat jako ustanovení, kterým se spotřebitel vzdává práv, které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršuje své smluvní postavení.

Bude ovšem nutné posuzovat takové ujednání vždy individuálně, s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Jeho přípustnost si lze představit zejména v případech, kdy bude dohodnuta pravomoc renomované instituce, provádějící řízení transparentně a na základě pevně stanovených, detailních a vyvážených procesních pravidel.²¹¹ Naopak až na naprosté výjimky bude třeba jako neplatné kvalifikovat rozhodčí doložky odkazující na polo- či neprofesionální rozhodčí soudy, příp. na rozhodčí řízení *ad hoc*, operující na základě omezených a neprůhledných pravidel, ani nemluvě o v praxi se vyskytujících případech rozhodčích institucí, které vykazují prvky propojení s dodavatelem.

Významnou roli při posuzování je jistě třeba přikládat otázce, zda se jedná o rozhodčí doložku *pro futuro*, tedy obsaženou ve spotřebitelské smlouvě a podřizující rozhodčímu řízení veškeré budoucí spory ze smlouvy. Takovou doložku bude zpravidla možné napadat pro rozpor s ustanoveními § 55 a 56 odst. 1 ObčZ. Naopak v mezích úpravy spotřebitelských smluv bude zpravidla následná dohoda (smlouva o rozhodci), na jejímž základě bude rozhodčímu řízení podřízen určitý konkrétní, již vzniklý spor ze spotřebitelské smlouvy. Na obranu takovýchto ujednání lze zejména uvést, že tato

stavu, i bez návrhu posoudit nepřiměřenost rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, je-li podle vnitrostátních procesních pravidel možné provést takové posouzení v rámci obdobných řízení na základě vnitrostátního práva. Jde-li o nepřiměřenou doložku, přísluší tomuto soudu vyvodit veškeré důsledky, které z toho vyplývají podle vnitrostátního práva, aby se ujistil, že tento spotřebitel nebude uvedenou doložkou vázán.

K témuž závěru dospěl i v rozsudku Soudního dvora ze dne 26. 10. 2006, věc C-168/05 *Mostaza Claro*, kde uvedl, že SNePřPodm musí být vykládána v tom smyslu, že vyžaduje, aby vnitrostátní soud, kterému je předložena žaloba na neplatnost rozhodčího nálezu, posoudil neplatnost rozhodčí dohody a zrušil tento nálezný v důsledku toho, že uvedená dohoda obsahuje zneužívající klauzuli, i když spotřebitel neplatnost rozhodčí dohody uplatnil nikoli v rámci rozhodčího řízení, ale pouze v rámci žaloby na neplatnost.

²¹¹ V českém prostředí lze v tomto kontextu uvažovat zejména o Rozhodčím soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR.

budou zpravidla sjednána jako individuální (nikoli adhezní) dohody smluvních stran o způsobu řešení konkrétního sporu, kdy spotřebitel má možnost s ohledem na nastalou situaci a po příp. poradě s právníkem zvážit, zda má zájem takovou rozhodčí smlouvu uzavřít nebo nikoli.²¹²

Obdobně kritickým okem jako rozhodčí doložky je třeba nahlížet i dohody o prorogaci místní příslušnosti podle § 89a OSŘ. Podle tohoto ustanovení „se mohou účastníci řízení v obchodní věci písemně dohodnout na místní příslušnosti jiného soudu prvního stupně, ledaže zákon stanoví příslušnost výlučnou.“

Nejvyšší soud k této otázce judikoval, že ujednání účastníků v leasingové smlouvě, která má povahu smlouvy spotřebitelské, že místně příslušným soudem pro řešení sporu účastníků bude soud, v jehož obvodu má sídlo dodavatel, je v případě, že u tohoto soudu nemá spotřebitel stálé bydliště, neplatné.²¹³

²¹² Raban v této souvislosti naznačuje kritéria legality rozhodčího soudu, bránění uplatnění práva žalobou či opravným prostředkem nebo omezení možnosti uplatnění důkazů. RABAN, P. Drobní dlužníci a zakázaná smluvní ujednání. *Právní rádce*. 2009, č. 11, s. 23.

²¹³ Nejvyšší soud zde v řízení zahájeném na návrh Okresního soudu v Českých Budějovicích (jako obecného soudu dodavatele) o určení, který okresní soud věc projedná a rozhodne jako soud místně příslušný, dospěl k závěru, že leasingová smlouva, která byla mezi účastníky řízení uzavřena, má povahu smlouvy spotřebitelské ve smyslu ustanovení § 52 odst. 1 ObčZ. Neplatnost prorogační doložky pak odůvodnil poměrně lakonicky tak, že *ochrana spotřebitele představuje rychle se rozvíjející právní odvětví, které je postaveno primárně na myšlence ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany před obratností obchodníků. Vychází se z toho, že spotřebitel z důvodu své nezkušenosti či neznalosti není schopen konkurovat v obratnosti vyškoleným profesionálům znalým technik moderního obchodu. Spotřebitelské právo dosahuje zvýšené ochrany spotřebitele zpravidla zákazem určitých typových smluvních ujednání, která jsou nejčastěji se vyskytujícími nekalými podmínkami. Za takové ujednání je dle názoru Nejvyššího soudu České republiky nutno považovat i předmětné ujednání účastníků o místní příslušnosti Okresního soudu v Českých Budějovicích pro případ řešení sporů (toto ujednání bylo obsaženo ve smluvních podmínkách tvořících nedílnou součást leasingové smlouvy).*

*Z výše uvedeného vyplývá závěr, že ujednání účastníků řízení (obsažené v čl. 36 smluvních podmínek tvořících nedílnou součást leasingové smlouvy) o místní příslušnosti Okresního soudu v Českých Budějovicích v předmětné věci podle § 89a OSŘ je třeba považovat za nedovolenou klauzuli a tedy neplatné ujednání. Místně příslušným k projednání a rozhodnutí věci je tedy pouze obecný soud žalovaného ve smyslu § 85 odst. 1 OSŘ, tj. okresní soud, v jehož obvodu měl žalovaný bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržoval ke dni podání návrhu na zahájení řízení. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 4 Nd 226/2008. Právní věta převzata z: K platnosti ujednání o místní příslušnosti soudu v případě spotřebitelské smlouvy, má-li být příslušným soud, v jehož obvodu je sídlo dodavatele. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 7, s. 257.*

3.3 Spotřebitelské smlouvy uzavírané na dálku

Zvláštní kategorií spotřebitelských smluv, na jejichž specifika právní úprava reaguje zejména vymezením zvláštních oprávnění spotřebitele vůči dodavateli, jsou smlouvy uzavírané na dálku (distanční smlouvy), tedy takové smlouvy, při jejichž uzavírání se smluvní strany fyzicky nacházejí na různých místech.

Evropské právo zde zejména prostřednictvím směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. 5. 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, ve znění pozdějších předpisů (*SSmIDál*) reagovalo na postupující globalizaci, potřebu rozvoje přeshraničního obchodu a vnitřního trhu, jakož i rozmach informačních technologií.²¹⁴

Prováděcí ustanovení § 53, 53a a 54 ObčZ slouží jak k provedení *SSmIDál*, tak částečně i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“, *SEIObch*), která byla vtělena především do zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, ve znění pozdějších předpisů (*ZnSIS*).

Provedení části *SEIObch* v ustanoveních ke spotřebitelským smlouvám je ovšem problematické z toho důvodu, že *SEIObch* upravuje elektronický obchod jako takový a její ustanovení proto míří na veškeré poskytovatele a příjemce služeb informační společnosti, bez ohledu na to, zda jsou tito v postavení profesionálů nebo spotřebitelů.²¹⁵

²¹⁴ To je patrné i z preambule *SSmIDál*, která poukazuje na potřebu umožnit přístup spotřebitelů ke zboží a službám z jiných členských států za stejných podmínek, jaké má obyvatelstvo tohoto státu, a proklamuje, že přeshraniční prodej na dálku může být pro spotřebitele jedním z hmatatelných výsledků dotvoření vnitřního trhu. Vítá rovněž zavádění nových technologií, kterými se zvyšuje počet způsobů, jakými mohou spotřebitelé získávat informace o nabídkách kdekoli ve Společenství, zadávat objednávky a uzavírat přeshraniční smlouvy (odst. 2 až 4 preambule *SSmIDál*).

²¹⁵ Je proto třeba konstatovat, že ohledně příjemců služeb informační společnosti, kteří tyto služby využívají k profesním účelům (srov. čl. 2 písm. d) *SEIObch*), nedošlo k řádnému provedení těch ustanovení *SEIObch*, která byla vtělena do hlavy páté části první ObčZ. Srov. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1 až 459 : komentář*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 344.

3.3.1 Prostředky komunikace na dálku

Definiční ustanovení § 53 odst. 1 ObčZ umožňuje použít pro uzavření smlouvy prostředky komunikace na dálku, tedy takové, které umožňují uzavřít smlouvu bez současné fyzické přítomnosti smluvních stran.²¹⁶ Prostředky komunikace na dálku vyjmenovává zákon pouze demonstrativně, není tedy vyloučeno, aby pod ně byly zařazena i jiná komunikační média. Jsou jimi zejména:

- neadresovaný a adresovaný tisk,
- katalog, reklama v tisku s objednávkovým tiskopisem,
- telefon s (lidskou) obsluhou, telefon bez obsluhy (automatický volací přístroj),
- rozhlas,
- elektronická pošta,
- faxový přístroj,
- televize (televizní nákup, teleshopping),
- veřejná komunikační síť, například internet.²¹⁷

Zvláštní ochrana spotřebitele před nevyžádanými nabídkami, obchodními sděleními a reklamou je podtržena v ustanovení § 53 odst. 2 ObčZ, podle kterého mohou být prostředky komunikace na dálku umožňující individuální jednání (*ergo* namířené přímo na konkrétní osobu, např. dopisy nebo katalogy zasílané na konkrétní adresu potenciálního zákazníka) použity jen tehdy, jestliže spotřebitel jejich použití (výslovně) neodmítl.

²¹⁶ SSmIDál definuje v čl. 2 bodě 4. „komunikační prostředky na dálku jako jakékoli prostředky, které mohou být použity k uzavření smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem bez jejich současné fyzické přítomnosti. Příkladný seznam prostředků je uveden v příloze I“ směrnice a navzájem se překrývá se seznamem v našem zákoně, do kterého byla navíc zařazena jediná položka, ve směrnici kupodivu výslovně neuvedená, ačkoli se jedná o způsob v dnešní době nejrozšířenější – internet. Zřejmě se to dá přičítat datování směrnice do roku 1997, kdy byla mohutná expanze této formy obchodování teprve před námi. Do ObčZ byla tato varianta doplněna v souvislosti s úpravou distančních smluv o finančních službách novelou, zákonem č. 56/2004 Sb.

²¹⁷ Německý Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) se sídlem v Karlsruhe dovodil, že prostředkem komunikace na dálku je rovněž posel, který nemůže ke smlouvě podat žádné bližší informace (!). Převzato z SCHULTE-NÖLKE, H. in Schulze, R., Dörner, H., Ebert, I. *Bürgerliches Gesetzbuch*. BGB § 312b, Rn 3 [online]. 5. Auflage. Baden-Baden : Nomos, 2007. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. Zajímavá analýza aplikace právní úpravy distančních smluv na webové stránky advokáta v souvislosti se v Německu stále rozšířenějším poskytováním právních služeb online prostřednictvím internetu in SCHÖTTLE, H. Zur Bedeutung des neuen Fernabsatzrechts für die Anwaltshomepage *Neue Juristische Wochenschrift*. 2005, č. 28, s. 1979-1982. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

Ještě striktněji se zákon vypořádává s automatickými telefonními systémy bez (lidské) obsluhy,²¹⁸ a faxovými přístroji, které mohou být použity pouze s předchozím výslovným souhlasem spotřebitele. Nad rámec čl. 10 odst. 1 směrnice sem český zákonodárce zařadil i automatické rozesílání elektronické pošty.²¹⁹

Spotřebiteli jako cílovému subjektu individualizovaných prostředků komunikace na dálku nesmí jejich použitím vzniknout žádné (zvláštní) náklady.

3.3.2 Informační povinnosti dodavatele

Důležitým atributem sjednávání spotřebitelských smluv prostředky komunikace na dálku jsou široké informační povinnosti dodavatele, které slouží zvýšené ochraně spotřebitele a mají substituovat absentující faktor současné fyzické přítomnosti smluvních stran při uzavírání smlouvy.

Předsmluvní informační povinnosti dodavatele

Již během předsmluvního vyjednávání musí být spotřebiteli podle § 53 odst. 4 ObčZ s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy poskytnuty zejména:

- obchodní firma nebo jména a příjmení a identifikační číslo dodavatele, sídlo právnické osoby a bydliště v případě fyzické osoby;
- kontaktní údaje, zejména poštovní adresu pro doručování, telefonní číslo, případně adresu pro doručování elektronické pošty;²²⁰
- název a hlavní charakteristiky zboží nebo služeb;
- cena zboží nebo služeb, z níž jednoznačně vyplývá, zda je uvedena včetně všech daní a poplatků, mají-li k ní být připočítávány;
- náklady na dodání;

²¹⁸ Jako vhodný příklad si lze vzpomenout na kauzu předvolební agitace nejmenovaného předního českého politika z doby před zakotvením zde pojednávané europeizované právní úpravy do ObčZ, prováděnou právě touto velmi agresivní metodou.

²¹⁹ Touto proklamací je spíše jen dále podtržen zájem na ochraně fyzických osob před nevyžádanou poštou (tzv. spam), která je ovšem zajištěna již zvláštními ustanoveními § 7 odst. 3 ZnPIS ve spojení s § 5 odst. 2 a násl. OchOsÚ.

²²⁰ K základním údajům, uvedeným pod prvními dvěma odrážkami, musí dodavatel navíc zajistit trvalý veřejný přístup (typicky prostřednictvím internetu).

- způsob platby, dodání nebo plnění;
- poučení o právu na odstoupení, s výjimkou případů, kdy je odstoupení od smlouvy ze strany spotřebitele zákonem obecně vyloučeno.²²¹

Důsledkem nesplnění předmluvních informačních povinností není ovšem neplatnost smlouvy, zákon s ním ovšem spojuje prodloužení lhůty, ve které může spotřebitel bez uvedení důvodu odstoupit od smlouvy, a to ze 14 dnů od převzetí plnění na 3 měsíce (viz níže).

K zamezení jakýchkoli pochybností zákon v § 53 odst. 3 zdůrazňuje, že obsahem návrhu distanční spotřebitelské smlouvy musí být veškeré informace nutné k uzavření smlouvy ve smyslu obecných (§ 43a a násl. ObčZ) a zvláštních podstatných náležitostí „podle části osmé zákona“.²²² Tyto informace musí být poskytnuty určitým a srozumitelným způsobem s přihlédnutím k zásadám dobré víry²²³ a k ochraně osob, zejména nezletilých nebo spotřebitelů. Sankcionování za nedostatky návrhu podléhá běžnému režimu ObčZ, důsledkem může tedy být např. neplatnost pro neurčitost (§ 37 odst. 1 ObčZ).

Do § 53 odst. 5 ObčZ bylo nekonzistentně umístěno prováděcí ustanovení k čl. 11 SEIObch, které upravuje jeden z aspektů uzavírání smluv elektronickou cestou. „Podá-li spotřebitel objednávku (zpravidla jako návrhu smlouvy) prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku, je dodavatel povinen prostřednictvím některého prostředku komunikace na dálku neprodleně potvrdit její obdržení.“ Nejedná se tedy z logiky věci o přijetí či odmítnutí nabídky, nýbrž toliko o informování spotřebitele. Výjimkou je uzavírání smlouvy výlučně výměnou (adresné) elektronické pošty nebo

²²¹ Oproti čl. 4 SSmlDál zde jako povinný údaj nenajdeme případnou minimální dobu platnosti smlouvy v případě smluv o dodávce výrobků nebo poskytnutí služeb, které mají být dodávány stále nebo opakovaně.

²²² Odkaz na část osmou občanského zákoníku (úprava závazkového práva) je ovšem nepřesný, jelikož spotřebitelskými smlouvami jsou, jak již bylo uvedeno výše, i smlouvy podle ObchZ a dalších zvláštních zákonů (např. ZoPS). Tuto disproporci je třeba odstranit systematickým a logickým výkladem. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1 až 459 : komentář*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 348.

²²³ Pojem dobré víry je zde třeba vykládat ve významu dobrých mravů, obdobně jako v případě výkladu § 56 odst. 1 ObčZ (viz výše).

obdobnou individuální komunikací. Objednávka a potvrzení jejího obdržení jsou považovány za doručené, pokud se s nimi strany, jimž byly určeny, mohou seznámit.²²⁴

Informační povinnosti dodavatele po uzavření smlouvy

Po uzavření distanční smlouvy, nejpozději však před plněním, musí pak být spotřebiteli ze strany dodavatele v souladu s § 53 odst. 6 ObčZ písemně²²⁵ poskytnuty:

- obchodní jméno a identifikační číslo dodavatele, sídlo právnické osoby a bydliště v případě fyzické osoby;
- informace o podmínkách a postupech pro uplatnění práva odstoupit od smlouvy;
- informace o službách po prodeji a o zárukách;
- podmínky pro zrušení smlouvy, pokud není určena doba platnosti nebo platnost je delší než 1 rok.

Směrnice ovšem požaduje rovněž potvrzení (většiny) údajů, na něž se vztahuje předsmulvná informační povinnost. Zde byl náš zákonodárce nedůsledný.

Jako v případě výše uvedených předsmulvních, rovněž důsledkem nesplnění informačních povinností po uzavření smlouvy není její zneplatnění, zákon s ním ovšem spojuje prodloužení lhůty, ve které může spotřebitel bez uvedení důvodu od smlouvy odstoupit, a to ze 14 dnů od převzetí plnění na 3 měsíce.

²²⁴ Hlavní výhradu je třeba znovu směřovat na konto toho, že SEIObch se nevztahuje pouze na smlouvy spotřebitelské, nýbrž veškeré smlouvy uzavírané elektronickou cestou (viz výše). Jasným dokladem požadavku obecné aplikace je i návěť čl. 11 SEIObch, podle kterého „členské státy zajistí, aby, s výjimkou odlišných ujednání stran, kterými nejsou spotřebitelé, podá-li příjemce služby objednávku technickými prostředky, se uplatnily následující zásady: (...)“

²²⁵ Podle čl. 5 odst. 1 SSmIDál postačuje poskytnutí informací spotřebiteli „písemně nebo jiným stálým, jemu dosažitelným a přístupným komunikačním prostředkem“. Není proto ani podle českého práva třeba trvat na zachování písemné formy *stricto sensu*, naopak dostačují veškeré alternativy ve smyslu § 40 odst. 4 ObčZ, podle kterého je „písemná forma zachována, je-li právní úkon učiněn telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky (*ergo* elektronickou poštou), jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila.“

3.3.3 Právo spotřebitele na odstoupení od distanční smlouvy

Základním oprávněním spotřebitele, které slouží ochraně zájmů spotřebitele jako znevýhodněné smluvní strany při uzavírání distanční smlouvy, je možnost bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce odstoupit od smlouvy v rámci zákonem vymezené lhůty, jejíž počátek § 53 odst. 7 ObčZ váže na převzetí plnění.²²⁶

Toto oprávnění umožňuje spotřebiteli poté, co uzavřel distanční smlouvu a na jejím základě převzal odpovídající plnění, znovu vše „v klidu“ zvážit a pakliže pro ilustraci dojde např. k závěru, že v důsledku distanční povahy uzavírání smlouvy, kdy namísto fyzického předvedení zboží v obchodě byl odkázán pouze na popis a fotky zboží na webových stránkách prodejce, a neměl proto možnost dostatečně zhodnotit podstatné aspekty pro rozhodování o jejím uzavření, se ze smlouvy ještě po určitou dobu po její realizaci bez jakýchkoli následků vyvázat.²²⁷

Ustanovení § 53 odst. 7 proto stanoví, že „byla-li smlouva uzavřena při použití prostředků komunikace na dálku, má spotřebitel právo od smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce do 14 dnů od převzetí plnění.“²²⁸ K právoplatnému odstoupení od smlouvy tedy není třeba naplnění jakéhokoli smluvního nebo zákonného důvodu. Dodavatel není oprávněn spojovat s tímto odstoupením spotřebitele jakékoliv sankce (např. nárokovat smluvní pokutu), má právo pouze na náhradu skutečně vynaložených nákladů spojených s vrácením zboží.²²⁹ Zároveň je

²²⁶ V německém právu byla právní úprava práva spotřebitele na odstoupení a navazujících nároků upraveny obecně pro všechny druhy spotřebitelských smluv ve zvláštní úpravě § 355 až 360 BGB. K povinnosti podnikatele poučit spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy viz WITT, C.-H. Widerrufsbelehrung inklusive Information über Verbraucherrechte – Nichts Neues zur Musterbelehrung. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 52, s. 3759-3761. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://beck-online.beck.de/>>.

²²⁷ Zajímavý rozbor otázky, zda se právo spotřebitele na odstoupení od distanční smlouvy podle německého práva vztahuje i na zásilkový obchod s léčivými in MAND, E. Widerrufsrecht gegenüber Versandapotheke? *Neue Juristische Wochenschrift*. 2008, č. 4, s. 190-192. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://beck-online.beck.de/>>.

²²⁸ Pozoruhodné je, že čl. 6 odst. 1 SSmIDál stanoví pro odstoupení lhůtu alespoň sedmi pracovních dnů, kterou český zákonodárce v zájmu vyšší ochrany spotřebitele a v souladu s čl. 14 SSmIDál prodloužil na 14 (kalendářních) dnů.

²²⁹ Soudní dvůr v rozsudku ze dne 15. 4. 2010, věc C-511/08 *Heinrich Heine*, nicméně odmítl smluvní zakotvení vyčíslení takových případných nákladů, když vyslovil, že čl. 6 odst. 1 první pododst. věta druhá a čl. 6 odst. 2 SSmIDál musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě,

povinen vrátit spotřebiteli zaplacené finanční částky nejpozději do 30 dnů od odstoupení.

Stanovením 14-denní lhůty pro odstoupení ovšem zákon nekončí. Pakliže dodavatel nesplní svoje informační povinnosti před (§ 53 odst. 4), jakož i po uzavření smlouvy (§ 53 odst. 6 ObčZ), prodlužuje se lhůta pro odstoupení na 3 měsíce od převzetí plnění. Jestliže však jsou informace řádně předány v průběhu této 3-měsíční lhůty, dochází k jejímu ukončení a od toho okamžiku počíná běžet základní lhůta 14-denní.

Zákon v souladu s čl. 6 odst. 3 SSmI Dál vymezuje některé druhy smluv uzavíraných na dálku, na které se právo na odstoupení nevztahuje. Kromě případů, kdy je odstoupení od smlouvy mezi stranami výslovně sjednáno, nemůže spotřebitel odstoupit od smluv:

- na poskytování služeb, jestliže s jejich plněním bylo s jeho souhlasem započato před uplynutím lhůty 14 dnů od převzetí plnění;²³⁰
- na dodávku zboží nebo služeb, jejichž cena závisí na výchytkách finančního trhu nezávisle na vůli dodavatele;
- na dodávku zboží upraveného podle přání spotřebitele nebo pro jeho osobu (např. polštářek s fotkou spotřebitelova pejska), jakož i zboží, které podléhá rychlé zkáze, opotřebení nebo zastarání;
- na dodávku audio a video nahrávek a počítačových programů, porušil-li spotřebitel jejich originální obal;
- na dodávku novin, periodik a časopisů;
- spočívajících ve hře nebo loterii.

V souvislosti s odstoupením od smlouvy je třeba poukázat na zjevný nedostatek provedení SSmI Dál, konkrétně čl. 6 odst. 4 o zrušení vázaných (navazujících) úvěrových smluv v případě odstoupení spotřebitele od distanční smlouvy. Podle tohoto ustanovení „členské státy přijmou ve svých právních řádech opatření k zajištění toho,

kteřá dodavateli umožňuje, aby ve smlouvě uzavřené na dálku požadoval po spotřebiteli náklady na dopravu zboží v případě, že tento spotřebitel uplatní své právo odstoupit od smlouvy.

²³⁰ Tato podmínka je poněkud nesmyslná. To je způsobeno tím, že podle SSmI Dál počíná lhůta k odstoupení u služeb nikoli od převzetí plnění (jako je tomu podle českého práva), ale již od uzavření smlouvy. Odstoupení by tedy v souladu se směrnicí mělo být vyloučeno v případech smluv na poskytování služeb, jestliže s jejich plněním bylo se souhlasem spotřebitele započato před uplynutím lhůty 14 dnů od uzavření smlouvy.

aby, je-li cena zboží nebo služeb zcela nebo zčásti kryta úvěrem poskytnutým dodavatelem nebo třetí osobou na základě smlouvy mezi třetí osobou a dodavatelem, byla smlouva o úvěru bez jakýchkoli sankcí zrušena, uplatní-li spotřebitel své právo odstoupit od (hlavní) smlouvy.²³¹

V případě, že se jedná o krytí ceny spotřebitelským úvěrem, lze absenci prováděcího ustanovení do jisté míry sanovat aplikací § 8 odst. 1 SpotřÚ, podle kterého „jestliže spotřebitelský úvěr poskytuje dodavatel a spotřebitel odstoupí od smlouvy o dodání zboží nebo služeb, vrátí mu dodavatel splacený spotřebitelský úvěr.“ Ohledně jiných úvěrů je ovšem tento alternativní postup vyloučen.

V této souvislosti upozorníme na důležité ustanovení čl. 53 odst. 9 ObčZ, podle kterého „poskytne-li dodavatel plnění spotřebiteli bez objednávky, není spotřebitel povinen dodavateli jeho plnění vrátit ani jej o tom vyrozumět.“ Spotřebitel je tedy v případě nevyžádaného plnění zproštěn jakýchkoli povinností, zejména zaplatit cenu, přičemž neexistenci odpovědi nelze vykládat jako souhlas.²³²

3.3.4 Dodatečné povinnosti při použití elektronických prostředků

V návaznosti na provedení SEIObch a přijetí ZnSIS byl do ObčZ zaveden nový § 53a, který prohlubuje ochranu spotřebitele tím, že jako zvláštní, doplňková úprava k § 53 odst. 3 ObčZ stanoví, že „při použití elektronických prostředků musí být součástí návrhu kromě informací podle § 53 odst. 3 rovněž informace o:

- tom, zda je smlouva po svém uzavření dodavatelem archivována a zda je přístupná;
- jednotlivých technických krocích vedoucích k uzavření smlouvy;
- jazycích, v nichž lze smlouvu uzavřít;

²³¹ Hulmák upozorňuje, že odpovídající ustanovení mělo být do ObčZ zavedeno současně s novelou prováděcí STimeshare, nakonec však ze zákonné předlohy vypadlo. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 351.

²³² Tato modalita byla v rámci přijetí SNekalPr výslovně zakotvena jako *zákaz setrvačného prodeje* do čl. 9 SSmlFSDál.

- možnosti zjištění a opravování chyb vzniklých při zadávání dat před podáním objednávky a
- kodexech chování, které jsou pro něj závazné nebo které dobrovolně dodržuje, a jejich přístupnosti při použití elektronických prostředků.“

Tyto zvláštní požadavky na obsah návrhu na uzavření smlouvy se neuplatní při jednání výlučně výměnou (adresné) elektronické pošty nebo obdobnou individuální komunikací.

Elektronickými prostředky jsou podle § 2 písm. c) ZmSIS „zejména síť elektronických komunikací, elektronická komunikační zařízení, koncová telekomunikační zařízení a elektronická pošta.“²³³ S ohledem na toto vymezení lze konstatovat, že veškeré elektronické prostředky náleží současně mezi prostředky komunikace na dálku, definované v § 53 odst. 1 ObčZ. Na smlouvy uzavírané za použití elektronických prostředků je proto třeba aplikovat (celkovou) zvláštní úpravu distančních spotřebitelských smluv.

Při použití elektronických prostředků musí být spotřebiteli před podáním objednávky umožněno zkontrolovat a měnit vstupní údaje v ní obsažené, které do objednávky vložil; rovněž toto neplatí při jednání výlučně výměnou elektronické pošty nebo obdobnou individuální komunikací.

Dále zákon stanoví, že smlouva a všeobecné obchodní podmínky musí být spotřebiteli poskytnuty ve formě, která umožňuje archivaci a reprodukci. Tuto povinnost lze ovšem dovodit již z obecného vymezení informačních povinností dodavatele po uzavření smlouvy ve smyslu § 53 odst. 6.

Podivný, resp. neúplný je odkaz § 53a odst. 4 ObčZ, podle kterého pro odstoupení od smlouvy platí § 53 odst. 7 obdobně. Pakliže již zákonodárce považoval za nutné odkaz na obdobnou aplikaci ustanovení o právu spotřebitele na odstoupení od smlouvy

²³³ Evropské právo definuje pojem elektronických prostředků v čl. 1 odst. 2 druhé odrážce směrnice Evropského Parlamentu a Rady 98/34/ES ze dne 22. 6. 1998 o postupu při poskytování informací v oblasti norem a technických předpisů, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto ustanovení se rozumí „službou poskytovanou elektronicky služba odeslaná z výchozího místa a přijatá v místě jejího určení prostřednictvím elektronického zařízení pro zpracování a uchování dat (včetně digitální komprese) a jako celek odeslaná, přenesená nebo přijatá drátově, rádiově, opticky nebo jinými elektromagnetickými prostředky.“

uvádět (ve vzorovém ustanovení směrnice žádný odpovídající odkaz nefiguruje), měl odkázat rovněž na další ustanovení k odstoupení od smlouvy, zejména odst. 8 a 10.²³⁴

Ustanovení § 53a slouží k provedení čl. 10 SEIObch do českého práva. Opět je proto třeba poukázat na skutečnost, že SEIObch se nevztahuje pouze na smlouvy spotřebitelské, nýbrž veškeré smlouvy uzavírané elektronickou cestou a provedení (výhradně) v § 53a je proto třeba klasifikovat jako nedostatečné.

3.3.5 Vynětí některých druhů smluv z režimu smluv distančních

Ne všechny smlouvy, které lze uzavřít pomocí prostředků komunikace na dálku, podléhají právní úpravě, rozebírané v této podkapitole. Některé druhy smluv, u kterých je to odůvodněné jejich povahou, příp. zvláštní úpravou, zákon v § 54 v souladu s čl. 3 SSmlDál z režimu distančních spotřebitelských smluv vyjímá. Ustanovení o smlouvách sjednávaných podle § 53 odst. 2 až 9 ObčZ (tedy s výjimkou obecných vymezení prostředků komunikace na dálku a vrácení plnění) a § 53a (použití elektronických prostředků) se nevztahují na smlouvy:

- o finančních službách (§ 54a, viz níže); ustanovení § 53 odst. 1 až 3 a 5 a § 53a se na tyto smlouvy použijí;
- uzavírané prostřednictvím prodejních automatů nebo automatizovaných obchodních provozoven;
- uzavírané provozovateli prostředků komunikace na dálku prostřednictvím veřejných telefonů;
- uzavírané na výstavbu či prodej nemovitosti nebo týkající se jiných práv k nemovitosti, s výjimkou nájmu;
- uzavírané na základě dražeb;
- na dodávku potravin, nápojů nebo jiného zboží běžné spotřeby dodávaného stálými doručovateli do domácnosti nebo sídla spotřebitele (např. rozvoz pizzy do domu);

²³⁴ HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 358.

- o ubytování, dopravě, stravování nebo využití volného času, pokud dodavatel poskytuje tato plnění v určeném termínu nebo době.²³⁵

Faktické vynětí uvedených druhů smluv z režimu distančních spotřebitelských smluv se důsledně drží své předlohy ve směrnici. Tyto smlouvy ovšem podléhají obecné úpravě zákona, týkající se odpovídajícího smluvního typu (např. kupní smlouva, smlouva o ubytování apod.).²³⁶

3.4 Smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku

Specifickým typem smluv uzavíraných na dálku, pro které byla na úrovni evropského práva přijata separátní úprava, jsou distanční spotřebitelské smlouvy o finančních službách.²³⁷ Důvodem pro zvláštní úpravu zde byla zejména specifická povaha těchto nehmotných služeb. Ta se projevila v přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, ve znění pozdějších předpisů (*SSmIFSDál*).²³⁸

Hned na úvod pojednání o distančních spotřebitelských smlouvách o finančních službách je vhodné upozornit na klíčové ustanovení, ukryté v odst. 13 preambule *SSmIFSDál*: „Členské státy by v oblastech harmonizovaných touto směrnicí neměly

²³⁵ Např. prostřednictvím internetu uzavřená smlouva o ubytování během dovolené v penzionu na Krétě nebo telefonicky uzavřená smlouva o poskytnutí vyhlídkového letu nad Brnem.

²³⁶ Přesto lze zapochybovat, zda by některé druhy smluv nebylo s ohledem na běžnou praxi jejich uzavírání přece jen vhodné ustanovením o distančních smlouvách přiměřeně podřídit. Zatímco vyloučení práva na odstoupení od všech těchto smluv je nabílední, např. informační povinnosti dodavatele vůči spotřebiteli by se mohly vztahovat na spotřebitelské smlouvy na dodávku potravin do domácnosti nebo sídla spotřebitele nebo smlouvy o ubytování či dopravě, jejichž uzavírání na dálku je v praxi velmi rozšířené.

²³⁷ Německý zákonodárce zvolil nepřilíš šťastný způsob zahrnutí jejich úpravy do rámce společných ustanovení s (běžnými) distančními smlouvami v ustanoveních § 312b a násl. BGB, a to zejména v kontextu jejich zvláštní úpravy na bázi úplné harmonizace ve směrnici (viz následující text).

²³⁸ Úpravu v *SSmIFSDál* vnímá unijní právo jako výlučnou, nikoli jako toliko zvláštní či doplňující úpravu k obecnému režimu spotřebitelských smluv uzavíraných na dálku (srov. čl. 3 odst. 1 odrážka 1. *SSmIDál*). Z českého zákona tato separace obou právních úprav není příliš patrná, když § 54 písm. a) *ObčZ* vztahuje na smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku obecná ustanovení § 53 odst. 1 až 3, 5 a 10, jakož i § 53a.

smět přijímat jiná ustanovení, než která stanoví tato směrnice, ledaže je v této směrnici výslovně uvedeno jinak.“ Jedná se o jeden z prvních projevů revize spotřebitelského práva (viz zvláštní podkapitola v závěru práce), jejímž základním atributem je opouštění principu minimální harmonizace, podle kterého unijní právo nebrání členským státům, aby vydávaly nebo ponechaly v platnosti přísnější normy na ochranu spotřebitele (čl. 8 SMimoOP, čl. 8 SNepřPodm, čl. 14 SSmlDál). Harmonizaci prostřednictvím SSmlFSDál je tedy třeba vnímat jako první vlašťovku harmonizace úplné (maximální).²³⁹

3.4.1 Vymezení pojmu distančních smluv o finančních službách

Smlouvami o finančních službách § 54a odst. 1 ObčZ pro účely smluv uzavíraných na dálku rozumí smlouvy týkající se:

- bankovních a platebních služeb;
- úvěrových, pojistných a investičních služeb;
- smlouvy týkající se obchodů na trhu s investičními nástroji;
- smlouvy týkající se penzijního připojištění.

V zájmu zvýšení ochrany spotřebitele v oblasti těchto velmi specifických služeb se ze zákona v případě pochybností má za to, že za smlouvu o finančních službách se vždy považuje smlouva uzavíraná v rámci odpovídajícího předmětu podnikatelské činnosti dodavatele, kde na straně dodavatele vystupuje banka, stavební spořitelna, pojišťovna, obchodník s cennými papíry, penzijní fond, investiční fond a další na tuto oblast specializovaní podnikatelé (§ 54a odst. 1 věta 2. ObčZ).²⁴⁰

²³⁹ VALLOVÁ, M. Směrnice na ochranu spotřebitele. *Právní rádce*. 2007, roč. 15, č. 8, s. 25. Schulte-Nölke v kontextu německé právní úpravy distančních smluv o finančních službách a aplikované doktríny úplné harmonizace konstatuje výrazně vyšší nároky než německého zákonodávce, jakož i značný potenciál materie ohledně budoucích předběžných otázek k Soudnímu dvoru, kdy napříště nebude lze řadu otázek podřadit oprávnění národních zákonodárců přijímat úpravu oproti směrnici vstřícnější ke spotřebiteli. SCHULTE-NÖLKE, H. in Schulze, R., Dörner, H., Ebert, I. *Bürgerliches Gesetzbuch*. BGB § 312b, Rn 1 [online]. 5. Auflage. Baden-Baden : Nomos, 2007. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

²⁴⁰ Zvláštnímu režimu podléhají pojistné smlouvy uzavřené na dálku, když zákon v § 54a odst. 2 výslovně odkazuje na to, že některé povinnosti při uzavírání smluv o pojistných službách uzavíraných na dálku jsou upraveny odchylně ve zvláštním právním předpise. Tímto předpisem jsou ustanovení § 2, 3

V případě, že dojde k uzavření základní distanční spotřebitelské smlouvy o finančních službách obsahující (první) dohodu o službě, která je následně realizována postupnými operacemi nebo sérií samostatných operací stejné povahy, jež na sebe v čase navazují, se na tyto následné operace již zvláštní ustanovení o těchto smlouvách neuplatní a vztahují se jen na první dohodu.²⁴¹

Je pozoruhodné, že § 54a odst. 4 písm. c) pro účely distančních smluv o finančních službách navzdory obecnému vymezení § 52 odst. 3, které se jinak bezpochyby vztahuje i na tyto smlouvy, provádí zvláštní definici pojmu spotřebitel. Ta je doslovně totožná s pojmem spotřebitele podle § 52 odst. 3 ObčZ (ve znění účinném do 31. 7. 2010), s jedinou odchylkou: za spotřebitele je považována výhradně osoba fyzická. Zákonodárce tím mimoděk potvrzuje, že si rozpor českého spotřebitelského práva s unijním právem co do vymezení pojmu spotřebitele (pojednaný výše) při pozdějším provádění SSmIFSDál (jako zdroje úplné harmonizace) do § 54a a násl. ObčZ zákonem č. 56/2006 Sb., uvědomoval.²⁴²

3.4.2 Informační povinnosti dodavatele

Zákon stanoví oproti obecné úpravě distančních spotřebitelských smluv širší informační povinnosti dodavatele, a to s ohledem na zvláštní charakter finančních služeb, jakož i skutečnost, že spotřebitel je zpravidla mnohem méně znalý jejich jednotlivých typů, náležitostí a běžných podmínek poskytování.

písm. bb), 23 a 66 ZoPS, která rovněž slouží k provedení SSmIFSDál. Jsou přizpůsobena podmínkám a terminologii pojistných smluv, jinak se do značné míry překrývají s úpravou ObčZ. Zejména informační povinnosti pojistitele jsou ovšem v ZoPS upraveny méně komplexně než je tomu podle § 54b ObčZ.

²⁴¹ Toto specifikum je zřejmé z čl. 1 odst. 2 SSmIFSDál, ObčZ toto pravidlo vyjadřuje poněkud zamlženě v § 53 odst. 3.

²⁴² V důvodové zprávě se toliko ležérně konstatuje, že v § 54a jsou definovány základní pojmy předkládané úpravy (smlouva o finančních službách uzavíraná na dálku, provozovatel prostředku komunikace na dálku, trvalý nosič dat a spotřebitel - *spotřebitelem může být pouze fyzická osoba*). Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 56/2006 Sb. Sněmovní tisk 1061/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 26. 7. 2005 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=1061&ct1=0>>.

Spotřebiteli proto musí být při jednání prostřednictvím některého z prostředků komunikace na dálku s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy poskytnuty velmi komplexní informace (i) o dodavateli (§ 54b odst. 2), (ii) o poskytované finanční službě (§ 54b odst. 3), (iii) o smlouvě o finančních službách uzavírané na dálku (§ 54b odst. 4) a o možných způsobech mimosoudního řešení sporů nebo možných náhradách z garančních fondů (§ 54b odst. 5 ObčZ). K posílení ochrany spotřebitele zákon navíc stanoví, že informace poskytnuté spotřebiteli před uzavřením smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku musí být v souladu s následně uzavřenou smlouvou.

Veškeré smluvní podmínky a informace musí být dány spotřebiteli k dispozici písemně,²⁴³ v dostatečném předstihu před tím, než je spotřebitel smlouvou uzavíranou na dálku nebo nabídkou na její uzavření vázán (§ 54b odst. 8). Pouze jestliže byla smlouva uzavřena na žádost spotřebitele s použitím prostředků komunikace na dálku, které neumožňují poskytnutí smluvních podmínek a informací včas, musí dodavatel splnit svou povinnost okamžitě po uzavření smlouvy (§ 54b odst. 9).

Pro praxi zajímavý je požadavek § 54b odst. 10, podle že v případě hlasové telefonní komunikace musí být spotřebiteli na začátku hovoru zahájeného dodavatelem sdělen obchodní účel hovoru a informace sloužící k dostatečné identifikaci dodavatele.

Ani v případě finančních služeb není důsledkem nesplnění informačních povinností ze strany dodavatele zneplatnění smlouvy, nýbrž zákon s ním spojuje prodloužení lhůty, ve které může spotřebitel bez uvedení důvodu od smlouvy odstoupit, a to ze 14 dnů (příp. 30 dnů) od uzavření smlouvy na 3 měsíce ode dne, kdy se spotřebitel o porušení povinností dozvěděl (viz níže).

²⁴³ Ani v případě distančních smluv o finančních službách (srov. výše v rámci rozboru obecného režimu distančních smluv) není zřejmě třeba trvat na zachování písemné formy *stricto sensu* a dostačující jsou veškeré alternativy ve smyslu § 40 odst. 4 ObčZ. Tomu odpovídá i čl. 5 odst. 1 SSmIFSDál, podle kterého poskytovatel v předstihu sdělí spotřebiteli veškeré smluvní podmínky a informace „na papíře nebo jiném trvanlivém médiu, které je dostupné a přístupné spotřebiteli“. Tomuto volnějšímu pojetí písemné formy odpovídá i znění § 54b odst. 11 ObčZ, podle kterého má „spotřebitel právo obdržet kdykoli během trvání smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku na svou žádost smluvní podmínky v tištěné podobě, případně změnit způsob komunikace na dálku, pokud to není v rozporu s povahou poskytovaných finančních služeb nebo s uzavřenou smlouvou o finančních službách uzavíranou na dálku.“

3.4.3 Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy

Rovněž ohledně smluv o finančních službách uzavřených na dálku poskytuje zákon spotřebiteli ochranu např. před neuváženým uzavřením smlouvy či nedostatkem vstupních informací, tedy faktory, které mohou být spojeny s uzavřením smlouvy za pomoci prostředků komunikace na dálku. Spotřebitel má podle § 53c odst. 1 ObčZ právo odstoupit bez uvedení důvodů a bez jakékoli smluvní sankce ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření smlouvy nebo ve lhůtě 14 dnů ode dne, kdy mu byly předány informace v souladu s § 54b odst. 8 nebo 9, nastal-li tento den po uzavření smlouvy.

Pro smlouvy o penzijním připojištění uzavírané na dálku je lhůta v souladu s čl. 6 odst. 1 SSmlFSDál prodloužena na 30 dnů ode dne uzavření smlouvy nebo písemného poskytnutí veškerých informací.²⁴⁴ Rovněž v případě pojištění spadajících do odvětví životních pojištění je pojistník oprávněn odstoupit od smlouvy ve lhůtě 30 dnů, a to ode dne, kdy obdržel sdělení o uzavření obchodu na dálku, nebo ode dne, kdy mu byly sděleny pojistné podmínky, pokud k tomuto sdělení dojde na jeho žádost po uzavření pojistné smlouvy.²⁴⁵

Ve lhůtě pro odstoupení může dodavatel začít plnit smlouvu o finančních službách uzavíranou na dálku až poté, co s tím spotřebitel vysloví souhlas. Pokud dodavatel při uzavírání smlouvy neposkytne spotřebiteli veškeré povinné informace nebo mu poskytne informace klamavé, obdobně jako v případě obecného režimu distančních smluv toto nemá vliv na platnost uzavřené smlouvy, dochází ovšem k prodloužení lhůty pro odstoupení.

Spotřebitel může v takovém případě právo na odstoupení uplatnit ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy se o porušení informačních povinností dodavatele dozví. Na rozdíl od obecné úpravy je zde v zájmu zvýšené ochrany finančních zájmů spotřebitele

²⁴⁴ SSmlFSDál s ohledem na složitost a nepřehlednost předmětné problematiky pro spotřebitele, jakož i s důrazem na ochranu jeho finančních zájmů stanoví oproti SSmlDál přísnější obecnou lhůtu 14 dnů. Český zákonodárce lhůtu převzal, v ObčZ stanovená lhůta je proto v obou případech totožná.

²⁴⁵ Posledně uvedená podmínka vyplývá ze zvláštní úpravy § 23 odst. 4 ZoPS ve spojení s částí A přílohy 1 zákona č. 363/1999 Sb., zákona o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou vymezena jednotlivá odvětví životních pojištění.

stanovena namísto lhůty objektivní lhůta subjektivní, počátek jejíhož běhu je navázán teprve na den, kdy se spotřebitel o porušení povinnosti dozvěděl.²⁴⁶

Při odstoupení od smlouvy postačí, že spotřebitel zašle oznámení prokazatelným způsobem v souladu s praktickými pokyny sdělenými dodavatelem. Dalším zvýhodněním spotřebitele je to, že lhůta k uplatnění práva na odstoupení je zachována, pokud bylo oznámení písemně odesláno před uplynutím této lhůty.²⁴⁷

Na rozdíl od obecné úpravy distančních smluv, kde v tomto směru došlo ze strany zákonodárce k signifikantnímu opomenutí, stanoví § 54c odst. 4, že „pokud je se smlouvou o finančních službách uzavíranou na dálku spojena jiná smlouva uzavíraná na dálku, vztahující se ke službám poskytovaným dodavatelem nebo jinou osobou na základě smlouvy s dodavatelem, pak se tato smlouva od počátku ruší, pokud spotřebitel využije své právo na odstoupení“ od (hlavní) smlouvy.

Po odstoupení spotřebitele od smlouvy je dodavatel povinen bez zbytečného odkladu, nejpozději ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno oznámení o odstoupení, vrátit spotřebiteli všechny peněžní prostředky od něj přijaté na jejím základě, s výjimkou částky zaplacené spotřebitelem za již skutečně poskytnuté služby na základě této smlouvy. Pokud k tomu zatím nedošlo, může dodavatel na spotřebiteli požadovat neprodlené zaplacení částky pouze za do té doby skutečně poskytnutou službu a v přiměřené výši dle rozsahu již poskytnuté služby.

Zákon myslí i na práva dodavatele, když ukládá spotřebiteli povinnost bez zbytečného odkladu, nejpozději ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy zaslal dodavateli

²⁴⁶ Lze podotknout, že zákon je zde poněkud nekonzistentní, když obě lhůty upravuje nezávisle na sobě a též skutečnosti významné pro jejich běh jsou vymezeny částečně odchylně. Na vině je patrně i to, že vymezení prodloužené 3-měsíční subjektivní lhůty ze směrnice nijak nevyplývá a s ohledem na to, že SSmlFSDál představuje prostředek úplné harmonizace, je zavedení této lhůty do českého práva problematické a mohlo by být hodnoceno jako v rozporu s unijní předlohou. Na druhou stranu je toto ustanovení, sankcionující dodavatele za porušení informačních povinností, do jisté míry obhajitelné.

²⁴⁷ Civilní právo hmotné obvykle pracuje s tzv. lhůtami hmotněprávními, tedy takovými, u nichž již jejich uplynutí způsobuje hmotněprávní následky. V důsledku toho je projev vůle ve vymezené lhůtě třeba nejen odeslat (jako tomu bývá obecně v případě lhůt procesních, např. k podání vyjádření k žalobě nebo předložení dokumentů na výzvu soudu), ale rovněž doručit do dispoziční sféry adresáta. Na rozdíl od ustanovení § 53 odst. 7, který zakotvuje klasickou hmotněprávní lhůtu, u finančních služeb postačuje ve lhůtě toliko prokazatelně odeslat oznámení o odstoupení na adresu dodavatele. Vymezení pojmů lhůty hmotněprávní a procesní *in* KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné : Svazek 1*. 4. vyd. Praha : ASPI, 2005. s. 172.

oznámení o odstoupení, vrátit dodavateli všechny jím poskytnuté peněžní prostředky nebo jiný majetek od něj přijatý na základě smlouvy.²⁴⁸

Z logiky věci se ovšem nemůže jednat o peněžní prostředky a majetek poskytnutý spotřebiteli do té doby na základě smlouvy v rámci skutečně poskytnutých služeb, jejichž úhradu je dodavatel také oprávněn požadovat. V takovém případě by se bezpochyby jednalo o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 451 ObčZ.

S ohledem na zvláštní povahu některých druhů finančních služeb nemá spotřebitel právo na odstoupení:

- u smluv týkajících se finančních služeb, jejichž cena závisí na pohybech cen na finančních trzích, které dodavatel nemůže ovlivnit, jako jsou služby vztahující se k devizovým hodnotám a investičním nástrojům;
- u smluv, z nichž bylo zcela splněno oběma smluvními stranami na výslovnou žádost spotřebitele před výkonem spotřebitelova práva na odstoupení;
- v případě pojistných smluv spadajících do pojištění pomoci osobám v nouzi během cestování nebo pobytu mimo místa svého trvalého bydliště včetně pojištění finančních ztrát bezprostředně souvisejících s cestováním, jestliže byly tyto smlouvy sjednány na dobu kratší než 1 měsíc.²⁴⁹

Rovněž v případě distančních spotřebitelských smluv o finančních službách vymezuje zákon, následující požadavek čl. 9 SSmIFSDál, v § 54d odst. 1 zákaz setrvačného prodeje a zprošťuje spotřebitele jakýchkoli závazků v případě poskytování finančních služeb dodavatelem bez výslovné objednávky spotřebitele. Spotřebitel nemá povinnost za takovou službu zaplatit a neplynou mu z této skutečnosti ani žádné jiné povinnosti. Mlčení spotřebitele nelze považovat za souhlas s poskytováním finančních služeb.

V § 54d odst. 2 odkazuje ObčZ poněkud nelogicky na to, že na smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku se obdobně použijí ustanovení o nepřipustných ujednáních podle § 55 a 56 ObčZ. Vzhledem k tomu, že i v případě distančních smluv o poskytování finančních služeb se jedná pojmově o smlouvy

²⁴⁸ Nezamyšleným důsledkem uvedené konstelace je to, že lhůta v případě spotřebitele se počítá již od odeslání oznámení o odstoupení, u dodavatele až od jeho doručení – spotřebitel je tedy povinen vrátit nabyté prostředky o určitou dobu dříve.

²⁴⁹ Tato výjimka, předpokládaná čl. 6 odst. 2 SSmIFSDál, nebyla inkorporována do občanského zákoníku, nýbrž do zvláštního ustanovení § 23 odst. 5 ZoPS.

spotřebitelské, aplikace těchto ustanovení vyplývá již ze systematiky zákona a naopak by muselo být výslovně stanoveno její vyloučení. Odst. 4 doplňuje zvláštní dodatečné nepřípustné ujednání do katalogu § 56 odst. 3, a to takovou smluvní podmínku, která by stanovila, že důkazní břemeno o splnění informačních povinností nebo získání souhlasu spotřebitele s uzavřením, příp. s plněním smlouvy nese, byť jen z části, spotřebitel. Nesením těchto důkazních břemen je povinen výhradně dodavatel.

3.5 Smlouvy uzavřené mimo provozovnu dodavatele

Zvláštní postavení mezi spotřebitelskými smlouvami *stricto sensu* mají spotřebitelské smlouvy uzavřené mimo provozovnu prodávajícího. Lze je charakterizovat jako spotřebitelské smlouvy „tradičního typu“, které byly rozšířeny mnohem dříve než ostatní druhy pojednané v této kapitole práce. Tomu odpovídá i jejich zakotvení v evropském právu, které bylo provedeno první směrnicí tohoto druhu, a to směrnicí Rady 85/577/EHS ze dne 20. 12. 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (*SMimoOP*). Jejich skromných deset článků bylo provedeno do jediného ustanovení § 57 ObčZ.²⁵⁰

Charakteristickým rysem těchto aktivit je, že nabízení zboží nebo služeb a vyjednávání o smlouvě zpravidla vyvolává prodávající (dodavatel) a nikoli spotřebitel,

²⁵⁰ Problematika smluv uzavíraných mimo provozovnu dodavatele byla u nás zejména v období bouřlivého rozvoje tržního hospodářství v 90. letech minulého století hojně diskutována. Je namířena především do sféry tzv. podomního obchodu (*door-to-door sale, Haustürgeschäft*), jakož i různých předváděcích akcí, zájezdů spojených s nabídkou zboží apod. Ztělesněním podomního obchodu je činnost obchodních agentů, kteří nabízejí zboží, příp. služby bez pevného stanoviště, obchůzkou ode dveří ke dveřím a dům od domu. Druhým základním typem jsou různé předváděcí akce či zájezdy, během nichž se spotřebitel pod záminkou poskytnutí dárků, bohatého občerstvení, volné účasti na zájezdu do atraktivní lokality apod. ocitá v prostředí, v němž je vystaven cíleným nabídkám na koupi zboží nebo služeb od dodavatele (akceptovat návrh na uzavření kupní smlouvy).

Specifickou formou podomního prodeje jsou tzv. home-parties, které se oproti jiným způsobům prodeje téhož zboží odlišuje účastí úzkého okruhu vybraných účastníků v postavení potenciálních odběratelů, předvedením i vyzkoušením předváděného zboží v tomto úzkém okruhu a zpravidla i poskytnutím nadstandardních souvisejících služeb v prostředí pro ně uzavřeném a nadstandardně pohodlném, kdy může být využíváno pocitu spotřebitelské vědomosti a vnímání vyššího stupně spotřebitelského komfortu a kdy se spotřebitel pro koupi rozhoduje až po uskutečnění prezentace pod vlivem celkového dojmu ze zboží, úrovně prezentace a úrovně služeb, jež s předvedením zboží souvisely. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 23. 10. 2009, č. j. 62 Ca 4/2007 – 233.

jak tomu bývá při běžném prodeji v provozovně dodavatele. Spotřebitel často není na vyjednávání připraven, příp. je neočekává a je jím překvapen. S ohledem na časový tlak nemá rovněž možnost srovnání s konkurenčními nabídkami. Navíc bývá pravidelně vystaven sofistikovanému psychologickému nátlaku na okamžité uzavření smlouvy. Často si teprve posléze (po uzavření smlouvy) uvědomí, že přijetím nabídky vstoupil do smlouvy, kterou by nebýt těchto okolností neuzavřel. Jedná se proto o jednu z nejagresivnějších forem prodeje.²⁵¹

SMimoOP vymezuje předmět své úpravy v čl. 1 obecně tak, že se vztahuje na smlouvy, na základě kterých dodavatel dodává spotřebiteli zboží nebo poskytuje služby, uzavřené:

- v průběhu zájezdu organizovaného dodavatelem mimo jeho obchodní prostory nebo
- v průběhu návštěvy dodavatele u spotřebitele doma nebo v bytě jiných spotřebitelů nebo u spotřebitele na jeho pracovišti, neuskutečnila-li se návštěva na výslovnou žádost spotřebitele.

ObčZ je zde striktnější, když v ustanovení § 57 odst. 1 vhodně rozšiřuje aplikaci na veškeré případy, kdy je „spotřebitelská smlouva uzavřena mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele nebo nemá-li dodavatel žádné stálé místo k podnikání.“²⁵²

²⁵¹ Pododst. 4 preambule SMimoOP uvedené důvody shrnuje tak, že důvodem pro zvláštní ochranu spotřebitele při uzavírání těchto smluv je především to, že podnět ke smluvnímu jednání zpravidla pochází od dodavatele a spotřebitel není na smluvní jednání připraven nebo je neočekává a často nemá možnost porovnat předkládanou nabídku s jinými nabídkami. Je s nimi spojen prvek překvapení. Základní prodejní techniky užívané při uzavírání smluv tohoto druhu popisuje TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha : Linde, 2008. s. 87.

²⁵² Spadá sem tedy navíc např. i prodej na trzích, mobilních předváděcích stáncích, obchodními agenty dodavatele přímo na ulici apod., všude tam, kde se nejedná o prostory obvyklé k podnikání dodavatele.

Německý zákonodárce zachoval v § 312 odst. 1 BGB tradičnější a směrnici více odpovídající vymezení, vycházející z uzavření smlouvy na základě ústního jednání na pracovišti nebo ve sféře soukromého bytu, u příležitosti podnikatelem nebo třetí osobou alespoň také v zájmu podnikatele provedené (předváděcí) akce ve volném čase nebo v návaznosti na překvapivé oslovení v dopravních prostředcích nebo ve sféře veřejně přístupných prostranství („durch mündliche Verhandlungen an seinem Arbeitsplatz oder im Bereich einer Privatwohnung, anlässlich einer vom Unternehmer oder von einem Dritten zumindest auch im Interesse des Unternehmers durchgeführten Freizeitveranstaltung oder im Anschluss an ein überraschendes Ansprechen in Verkehrsmitteln oder im Bereich öffentlich zugänglicher Verkehrsflächen“). Schulze upozorňuje na objektivní povahu působení těchto ochranných norem, tedy bez návaznosti na konkrétní osobu spotřebitele či potřebu ochrany v daném případě. SCHULZE, R. in Schulze, R., Dörner, H., Ebert, I. *Bürgerliches Gesetzbuch*. BGB § 312, Rn 2 [online]. 5. Auflage. Baden-Baden : Nomos, 2007. Beck-online, die Datenbank [datábase]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. Analýza možných deficitů provedení předlohy v právu EU do § 312

Prostory obvyklými k podnikání dodavatele mohou být zejména provozovny ve smyslu § 7 odst. 3 ObchZ, tedy „prostory, v nichž je uskutečňována určitá podnikatelská činnost. Provozovna musí být označena obchodní firmou nebo jménem a příjmením anebo názvem podnikatele, k níž může být připojen název provozovny nebo jiné rozlišující označení.“

Provozovnu jako prostor obvyklý k podnikání dodavatele lze rovněž nazírat kritérii § 17 odst. 1 a 2 ŽZ, podle kterého se provozovnou rozumí „prostor, v němž je provozována živnost. Za provozovnu se považuje i automat nebo obdobné zařízení sloužící k prodeji zboží nebo poskytování služeb a mobilní provozovna. Mobilní provozovna je provozovna, která je přemístitelná a není umístěna na jednom místě po dobu delší než tři měsíce.“²⁵³

Ačkoli si i v tomto případě jedná o extenzivní provedení směrnice v českém právu, toto je aprobováno čl. 8 SMimoOP, podle kterého „tato směrnice nebrání členským státům v tom, aby v oblasti její působnosti vydávaly nebo ponechaly v platnosti příznivější ustanovení na ochranu spotřebitele.“

3.5.1 Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy

Jako v případě distančních smluv je i v případě smluv uzavíraných mimo provozovnu dodavatele základním ochranným prvkem spotřebitele jeho právo na odstoupení od smlouvy. Obdobně jako v případě distančních smluv „může spotřebitel

BGB in FISCHER, R., MIEDL, CH. A. § 312 BGB und seine richtlinienkonforme Auslegung. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2009, č. 15, s. 526-528. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C.H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://beck-online.beck.de/>>.

²⁵³ Podnikatel je povinen zahájení a ukončení provozování živnosti v provozovně oznámit předem živnostenskému úřadu. Živnostenský úřad provede zápis provozovny do živnostenského rejstříku. Provozovna musí být trvale a zvenčí viditelně označena obchodní firmou nebo názvem nebo jménem a příjmením podnikatele a jeho identifikačním číslem, bylo-li přiděleno. Mobilní provozovna a automat musí být dále označeny údajem o sídle nebo místě podnikání nebo adrese, na které je umístěna organizační složka zahraniční osoby. Provozovna určená pro prodej zboží nebo poskytování služeb spotřebitelům musí být trvale a zvenčí viditelně označena také a) jménem a příjmením osoby odpovědné za činnost provozovny, s výjimkou automatů, b) prodejní nebo provozní dobou určenou pro styk se spotřebiteli, nejedná-li se o mobilní provozovnu nebo automat, c) kategorií a třídou u ubytovacího zařízení poskytujícího přechodné ubytování.

od smlouvy písemně odstoupit bez uvedení důvodů a bez jakékoliv sankce do 14 dnů od jejího uzavření. Nedošlo-li dosud ke splnění dodávky zboží či služeb dodavatelem, může spotřebitel od smlouvy odstoupit bez uvedení důvodů a bez jakékoliv sankce do 1 měsíce“ (§ 57 odst. 1 věta 1. část 2. před středníkem).²⁵⁴ Právo na odstoupení v uvedených lhůtách však ObčZ odpírá u smluv, u nichž si spotřebitel výslovně sjednal návštěvu dodavatele za účelem objednávky.²⁵⁵

V případě odstoupení od smlouvy je dodavatel povinen vrátit spotřebiteli zaplacené finanční částky do 30 dnů od odstoupení od smlouvy.²⁵⁶ S ohledem na jednoznačné ustanovení zákona může ovšem být problematické vypořádání vzájemných nároků u smluv o poskytnutí služeb, u nichž bylo v mezidobí do odstoupení spotřebitele plnění již částečně poskytnuto. Na základě logického výkladu by jistě bylo třeba dojít k závěru, že by dodavateli bylo zachováno právo na poměrnou část ceny odpovídající rozsahu služeb, které byly se souhlasem spotřebitele v mezidobí poskytnuty.²⁵⁷

Zvláštní důraz je kladen na poučení spotřebitele o možnosti odstoupení od smlouvy. Dodavatel musí spotřebitele v návaznosti na čl. 4 SMimoOP podle § 57 odst. 2 „písemně upozornit na právo odstoupit od smlouvy nejpozději při uzavření smlouvy. Písemné upozornění musí obsahovat i označení osoby, u níž je třeba toto právo uplatnit, včetně bydliště či sídla takové osoby.“ Pakliže dodavatel tuto svoji

²⁵⁴ Český zákonodárce zde byl ke spotřebitelům zdánlivě vstřícný, když čl. 5 odst. 1 SMimoOP stanoví obecnou lhůtu „alespoň sedmi dnů.“ Směrnice ovšem váže počátek běhu lhůty na datum, ke kterému bylo spotřebiteli vydáno poučení o jeho právu od smlouvy odstoupit. Navíc stanoví, že pokud jde o předmětnou lhůtu, postačí, je-li oznámení odesláno před jejím uplynutím (směrnice tedy zakotvuje typově lhůtu procesní).

²⁵⁵ Tato výjimka sice vychází ze směrnice, čl. 1 odst. 2 SMimoOP ovšem trvá na aplikaci za podmínky, že spotřebitel v době své žádosti nevěděl nebo důvodně nemohl vědět, že dodávka takového zboží nebo poskytnutí služeb tvořila součást podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání dodavatele. Nedůslednost zákonodárce by v tomto případě měla být sanována na základě doktríny nepřímého účinku zužujícím výkladem zákona. K tomuto závěru dospívá rovněž HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 393. Tomančáková upozorňuje na skutečnost, že výjimka se vztahuje výhradně na situace, kdy spotřebitel měl již před sjednáním návštěvy možnost seznámit se s danou nabídkou. Dovojuje, že o tuto výjimku z aplikace zákonných ustanovení se zásadně nejedná v případě, kdy spotřebitel byl za (drobnou) odměnu či slevu na nabízené výrobky toliko požádán dodavatelem o uspořádání předváděcí akce v místě jeho bydliště. TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha : Linde, 2008.

²⁵⁶ Ačkoliv to zákon výslovně nezmiňuje, spotřebitel je bezpochyby naopak povinen vrátit dodavateli odebrané zboží, jinak by se na jeho straně jednalo o bezdůvodné obohacení ve smyslu § 451 ObčZ.

²⁵⁷ V případě podomní spotřebitelské smlouvy o dílo tohoto typu lze např. uvažovat o přiměřené aplikaci § 642 odst. 1 ObčZ.

povinnost poruší, prodlužuje se lhůta pro odstoupení na 1 rok od uzavření smlouvy. Jedná se tedy o lhůtu objektivní.²⁵⁸

Ustanovení § 57 odst. 4 vylučuje v takřka doslovném souladu s čl. 3 odst. 2 SMímoOP aplikaci ustanovení § 57 na „smlouvy:

- jejichž předmětem je výstavba, prodej, nájem nebo jiné právo k nemovitosti, s výjimkou smluv o jejich opravách a o dodávce zařízení do ní začleněných;²⁵⁹
- na dodávku potravin nebo jiného zboží běžné spotřeby dodávaného stálými doručovateli do domácnosti spotřebitele nebo do jiného jím určeného místa;
- na dodávku zboží nebo služeb, které byly uzavřeny
 - podle katalogu dodavatele, s nímž se spotřebitel měl možnost seznámit v nepřítomnosti dodavatele, za předpokladu, že
 - mezi stranami má pokračovat spojení při plnění uzavřené nebo jiné smlouvy, a
 - spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy nejméně do 7 dnů od převzetí zboží a je s tímto právem seznámen v katalogu nebo ve smlouvě;
- pojistné a o cenných papírech.“

Vyloučení aplikace ustanovení o smlouvách uzavíraných mimo provozovnu dodavatele samozřejmě nevyklučuje aplikaci jiných odpovídajících zákonných ustanovení, v úvahu zde připadá zejména subsumpce pod kategorii distančních smluv.²⁶⁰

²⁵⁸ Mimo to Soudní dvůr v rozsudku ze dne 17. 12. 2009, věc C-227/08 *Martin Martin*, judikoval, že článek 4 SMímoOP nebrání tomu, aby vnitrostátní soud prohlásil i bez návrhu za neplatnou smlouvu, která spadá do působnosti této směrnice, z důvodu, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, i když tato neplatnost nebyla v žádném okamžiku spotřebitelem namítána u příslušných vnitrostátních soudů.

²⁵⁹ Podle judikatury Soudního dvora nejsou z aplikace této právní úpravy vyloučeny hypoteční úvěry, jakož ani timesharové smlouvy, pokud hodnota služeb s ním spojených převyšuje hodnotu samotného uživatelského práva. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 397.

V rozsudku ze dne 25. 10. 2005, věc C-350/03 *Schulte*, Soudní dvůr uvedl, že článek 3 odst. 2 písm. a) SMímoOP musí být vykládán tak, že vylučuje z rozsahu působnosti této směrnice smlouvy o koupi nemovitosti, i když jsou pouhou součástí finanční investice, jejíž financování je zajištěno úvěrem, a pokud se smluvní jednání, která se týkala jak smlouvy o koupi nemovitosti, tak i smlouvy o úvěru sloužící výlučně k financování, uskutečnila při podomním prodeji.

²⁶⁰ Zatímco smlouvy na dodávku potravin nebo jiného zboží běžné spotřeby dodávaného stálými doručovateli do domácnosti spotřebitele nebo do jiného jím určeného místa jsou z jejich aplikace výslovně vyloučeny na základě § 54 písm. f) ObčZ, smlouvy uzavřené prostřednictvím katalogu jsou jedním z charakteristických druhů distančních smluv.

3.6 Smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek

Smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek (timesharové, příp. timesharingové smlouvy, *timeshare contracts*, *Teilzeitnutzungsverträge*)²⁶¹ byly na evropské úrovni upraveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. 10. 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí (*STimeshare*).²⁶² Tato směrnice byla do českého práva provedena zákonem č. 135/2002 Sb., kterým se mění zákon 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Tímto předpisem byly do ObčZ s účinností od 1. 7. 2002 zavedena nová ustanovení § 58 až 65, zařazená na závěr hlavy páté části první.²⁶³

Na úpravě smluv o užívání budovy nebo její části na časový úsek lze dobře demonstrovat dva důležité aspekty europeizace právní úpravy spotřebitelských smluv.

²⁶¹ Podstatou timeshare je dohoda, na jejímž základě skupina lidí užívá budovu tak, že si mezi sebou rozdělí, s provozovatelem sjednají právo ji (postupně) užívat během stanovených časových úseků v průběhu roku. Tento institut vznikl v souvislosti se zájmem lidí na pravidelné a dlouhodoběji zajištěné rekreaci v přímořských letoviscích, postupně se rozšířil do řady dalších oblastí. TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha : Linde, 2008. s. 89.

²⁶² *STimeshare* byla ke dni 23. 2. 2009 zrušena a nahrazena úpravou směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (*STimeshare II*). Členským státům je v čl. 16 stanovena lhůta k provedení *STimeshare II* do 23. 2. 2011. Ačkoli tato podkapitola vychází z analýzy dosud platné právní úpravy, bude odkazováno i na změny prováděné novou komplexní směrnicí, u které by měla být v dohledné době zahájena legislativní procedura za účelem provedení do českého práva. I v případě *STimeshare II*, obdobně jako v případě *SSmIFSDál* nebo *SNeKalPr*, se jedná o předpis provádějící úplnou harmonizaci. Členské státy by tedy neměly mít možnost ve svých vnitrostátních právních předpisech ponechat nebo do nich zavádět ustanovení, která se liší od ustanovení *STimeshare II*. Pouze pokud takováto harmonizovaná ustanovení neexistují, měly by mít členské státy nadále možnost ponechat v platnosti či přijmout vnitrostátní právní předpisy v souladu s právem Společenství (preambule *STimeshare II*, odst. 3, věta 3. a 4.).

²⁶³ Tento (v posloupnosti úpravy občanského zákoníku) poslední zvláštní druh spotřebitelských smluv se v posledních dvou desetiletích dočkal značného rozmachu jako jedna z moderních forem cestovního ruchu a realizace svobody volného pohybu osob a služeb, u kterého se nicméně také významně projevovala absence speciální právní úpravy zakotvující určité obecné standardy. V Česku to zejména během 90. let minulého století vedlo k řadě medializovaných případů nedorozumění či podvodného jednání některých obchodníků, kteří prostřednictvím různých manipulativních technik přiměli spotřebitele k uzavírání (faktických) timesharových smluv, na jejichž základě byli tito smluvně zavázáni k pravidelným úhradám poměrně vysokých částek, přičemž řádná realizace smlouvy a skutečné užívání dané budovy nebo její části (typicky apartmánu v přímořském letovisku) bylo fakticky nemožné či spojeno s flagrantními problémy (modelový případ „máte nárok na užívání apartmánu, jediný volný termín jsou ovšem tři týdny v průběhu února“).

Na úrovni unijního práva je zřejmý zájem Unie na harmonizaci právní úpravy těchto otázek v zájmu bezproblémového fungování vnitřního trhu.²⁶⁴ Na úrovni práva vnitrostátního je pak v rámci prováděcí právní úpravy klíčová kombinace (nástavbové) úpravy spotřebitelské timesharové smlouvy se smlouvou základní, kterou bývá zpravidla smlouva nájemní nebo smlouva inominátní.²⁶⁵

Zatímco STimeshare pracuje ohledně smluvních stran s pojmy prodávající a nabyvatel, český zákon používá vhodnější pojem poskytovatel, kterým se rozumí „osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své podnikatelské činnosti a která přenechává právo uvedené ve smlouvě“ (§ 59 odst. 1 ObčZ). Pojem poskytovatele je tedy totožný s obecným pojmem dodavatele podle § 52 odst. 2 ObčZ. Na straně nabyvatele ponechává ObčZ pojem spotřebitel.

3.6.1 Jaké smlouvy spadají pod pojem timesharových smluv?

Timesharovou smlouvu definuje § 58 odst. 1 ObčZ jako spotřebitelskou smlouvu, „ve které se sjednává mezi spotřebitelem a poskytovatelem právo užívat budovu nebo její část na jeden či více stanovených nebo stanovitelných časových úseků během roku a která je uzavřena na dobu delší než 3 roky.“²⁶⁶

²⁶⁴ To dokládá mimo jiné odst. 2 preambule STimeshare proklamující, že „cílem této směrnice je vytvoření minimální základny společných pravidel pro uvedenou oblast, která umožní zajistit správné fungování vnitřního trhu, a tím i ochranu nabyvatelů.“ Na rozdíl od jiných smluv má totiž drtivá většina těchto smluv vztah k vnitřnímu trhu. Základní prvky smlouvy, poskytovatel (pronajímatel) a nabyvatel (spotřebitel) jako smluvní strany bývají pravidelně státními příslušníky různých členských států, příp. třetí země. Stejně tak předmětná budova se pravidelně nachází v jiném členském státě než ve státě nabyvatele.

²⁶⁵ I tento aspekt si evropský zákonodárce uvědomoval, společně s tím, že ke komplexnímu ošetření této problematiky mu schází odpovídající zmocnění. V odst. 3 a 4 preambule STimeshare proto konstatuje, že „právní povaha práv, která jsou předmětem smluv, na něž se vztahuje tato směrnice, je v členských státech značně odlišná; je tudíž nutno se jednotně odvolávat na tyto různé právní úpravy a uvést dostatečně širokou definici zmíněných smluv, aniž by to mělo za důsledek harmonizaci právní povahy těchto práv na úrovni Společenství; předmětem této směrnice není upravení rozsahu smluv o užívání jedné nebo více nemovitostí na časový úsek uzavíraných v členských státech, ani právního základu těchto smluv.“

²⁶⁶ STimeshare definuje předmět své úpravy v čl. 2 pod odrážkou 1. STimeshare jako „smlouvu týkající se přímo či nepřímo nabytí práva k užívání jedné nebo více nemovitostí na časový úsek – jakoukoliv smlouvu nebo soubor smluv uzavřený alespoň na dobu tří let, podle které přímo nebo nepřímo a za určitou celkovou cenu buď vzniká, nebo je předmětem převodu či závazku k převodu věcné právo nebo jakékoliv jiné právo k užívání jedné nebo více nemovitostí po časový úsek, který je nebo může

Budovou nebo její částí rozumí ObčZ „stavbu určenou pro bydlení nebo stavbu určenou pro ubytování“ (§ 59 odst. 2).²⁶⁷ Směrnice sice v souvislosti s vymezením předmětu smlouvy nehovoří o budově, nýbrž o „nemovitosti“, rozpor je to ovšem spíše zdánlivý, jelikož čl. 2 pod odrážkou 2. STimeshare definuje „nemovitost“ jako jakoukoliv budovu nebo část budovy sloužící k bydlení, k níž se vztahuje právo, které je předmětem smlouvy.

Podstatnější je rozdíl ve vymezení objektu právní úpravy, který směrnice vymezuje jako „věcné právo nebo jakékoliv jiné právo k užívání“. Český zákonodárce naproti tomu vystačil s „právem užívat“. V souladu s doktrínou nepřímého účinku, tedy povinností výkladu vnitrostátního práva takovým způsobem, aby bylo dosaženo maximálního naplnění smyslu a cíli úpravy evropského práva, bude proto pojem „práva užívat“ třeba chápat extenzivně. Pod pojem timesharových smluv je třeba řadit jakékoli smlouvy vymezující právo užívání budovy nebo její části, bez ohledu na povahu závazkově- nebo věcněprávní. Může se tak jednat o smlouvy nájemní podle § 663 a násl. ObčZ, smlouvy inominátní ve smyslu § 51 ObčZ, ale také smlouvy o ubytování podle § 754 a násl. ObčZ a dokonce smlouvy o zřízení věcného břemene podle

být určen, avšak nemůže být kratší než jeden týden.“ Drobné odchylky náleží ve stanovení minimální doby trvání „alespoň tři let“ podle směrnice a „více než tři let“ podle českého zákona, jakož i stanovení minimální délky časového úseku na jeden týden, které se v občanském zákoníku neprojevovalo. To je ovšem v souladu se zásadou minimální harmonizace ve smyslu čl. 11 STimeshare.

²⁶⁷ Zařazením zvláštní definice pojmu „budova“ patrně zákonodárce zamýšlel vymanit se z běžného chápání budovy ve smyslu § 27 písm. k) zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, tedy jako „nadzemní stavby, která je prostorově soustředěna a navenek uzavřena obvodovými stěnami a střešní konstrukcí“, stejně jako rozestavěné budovy, kterou je podle písm. l) téhož ustanovení „budova v alespoň takovém stupni rozestavěnosti, že již je patrně stavebně technické a funkční uspořádání prvního nadzemního podlaží, pokud jí dosud nebylo přiděleno číslo popisné nebo evidenční, a u budovy, které se číslo popisné nebo evidenční nepřiděluje, pokud dosud nebylo započato s jejím užíváním.“ Mnohem spíše bude třeba vycházet z obecnější definice pojmu stavby podle § 2 odst. 3 a 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů (StavZ), podle kterého se stavbou rozumí „veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Pokud se v tomto zákoně používá pojmu stavba, rozumí se tím podle okolností i její část nebo změna dokončené stavby.“

Obecnější chápání pojmu budovy pro účely STimeshare lépe odpovídá teleologickému vnímání těchto předpisů, kdy v zájmu ochrany spotřebitele, jakož i s ohledem na potřebu aplikace obdobných institutů zahraničního práva je třeba upřednostnit výklad extenzivní. Na druhou stranu nelze ovšem zapomenout na skutečnost, že budova nebo její část jako předmět timesharové smlouvy musí vyhovovat příslušným předpisům správního práva, umožňujícím její užívání k bydlení, příp. ubytování. V českém právu se bude jednat zejména o oznámení záměru započít s užíváním stavby stavebnímu úřadu, resp. udělení kolaudačního souhlasu v souladu s ustanoveními § 120 a 122 StavZ.

§ 151n a násl. ObčZ. Bude se patrně moci jednat i o smlouvu týkající se toliko budovy rozestavěné.²⁶⁸

3.6.2 Povinné náležitosti timesharové smlouvy

Obdobně jako v případě ostatních spotřebitelských smluv, i zde má poskytovatel rozsáhlé předmluvní informační povinnosti vůči spotřebiteli jako potenciálnímu nabyvateli. Poskytovatel je povinen před uzavřením smlouvy písemně poskytnout každé osobě, která o to požádá, úplné a pravdivé informace uvedené níže jako povinné náležitosti smlouvy s výjimkou dat, která logicky znát nemůže, a to

- jména, příjmení, data narození a bydliště spotřebitele;
- stanovení data, od kterého lze čerpat právo vyplývající ze smlouvy, dobu jeho trvání, přesné stanovení časových úseků nebo způsob jejich určení;
- datum uzavření smlouvy.

Rovněž musí sdělit této osobě, jak a kde lze získat další informace.

Zákon vyžaduje soulad předmluvních informací s obsahem následně uzavřené smlouvy. Činí tak ovšem právně-technicky poněkud zvláštním způsobem, když stanoví, že písemné informace poskytnuté před uzavřením smlouvy jsou nedílnou součástí smlouvy. „Změny poskytnutých informací, pokud se strany nedohodnou jinak, mohou vyplývat pouze z okolností, které nemůže poskytovatel ovlivnit. Na každou změnu těchto informací musí poskytovatel spotřebitele nejpozději 10 dnů před uzavřením smlouvy písemně upozornit“ (§ 60 odst. 2 věta 2.).

Striktnímu požadavku na řádné zásobení spotřebitele relevantními informacemi, který je s ohledem na povahu smlouvy zcela namístě, odpovídá i norma § 60 odst. 3 ObčZ, podle které údaj, kde lze příslušné předmluvní informace získat, musí obsahovat rovněž každá reklama týkající se práva užívat budovu či její část.

²⁶⁸ Vyloučit pak patrně nelze ani velmi specifické smluvní typy, jako smlouvu o koupi spoluvlastnického podílu (např. minimálního podílu se současným vymezením práva užívání). HULMÁK, M., RAKOVSKÝ, J. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 403.

Povinné náležitosti smlouvy o užívání budovy nebo její části na časový úsek byly zakotveny do § 58 odst. 1 ObčZ, a to v souladu s čl. 4 a přílohou STimeshare. Smlouva musí mít písemnou formu, musí být vyhotovena v českém jazyce a vedle náležitostí příslušného smluvního typu musí obsahovat také řadu údajů podle obsáhlého katalogu, zakotveného v tomto ustanovení (§ 58 odst. 1 písm. a) až s)).²⁶⁹

Obdobně jako v případě ostatních spotřebitelských smluv, i ohledně timesharových smluv § 58 odst. 2 výslovně stanoví, že jestliže smlouva neobsahuje některou z uvedených náležitostí, není neplatná. Tato skutečnost ovšem zakládá právo spotřebitele od smlouvy odstoupit ve lhůtách uvedených v § 63 ObčZ.

Ochraně spotřebitele, zejména vymahatelnosti jeho práv pro případ negativního výsledku vyjednávání o uzavření smlouvy, jakož i v případě odstoupení od již uzavřené timesharové smlouvy slouží ustanovení § 61, vylučující, aby poskytovatel „na spotřebiteli požadoval

- jakékoli jiné platby než ty, které jsou dohodnuty ve smlouvě;
- jakékoli platby před uzavřením smlouvy, jakož i po dobu, po kterou může spotřebitel uplatnit právo na odstoupení od smlouvy podle § 63 odst. 1 písm. a) až c).“

Ustanovení § 62 ObčZ pamatuje na zrušení vázané (navazující) úvěrové smlouvy v případě odstoupení spotřebitele od (hlavní) timesharové smlouvy: „Jestliže cena je plně nebo částečně hrazena úvěrem, který poskytuje poskytovatel, nebo úvěrem poskytnutým třetí osobou na základě smlouvy o poskytování úvěru mezi třetí osobou a poskytovatelem, a spotřebitel využije svého práva odstoupit od smlouvy, musí poskytovatel zrušit smlouvu o úvěru uzavřenou se spotřebitelem nebo zajistit její zrušení. Zrušení této smlouvy nesmí být spojováno s uplatněním jakýchkoliv sankcí ze strany poskytovatele nebo třetí osoby.“²⁷⁰

²⁶⁹ Oproti katalogu v občanském zákoníku ukládá navíc příloha STimeshare zařazení ujednání, že s nabytím práva nejsou spojeny žádné jiné výdaje, poplatky nebo povinnosti než ty, které jsou uvedeny ve smlouvě.

²⁷⁰ Jedná se o paralelní ustanovení k § 54c odst. 4, týkajícímu se smluv o finančních službách, zakotvující zrušení (jakýchkoli, nikoli jen úvěrových) navazujících smluv *ex tunc*. Připomeňme, že u obecné úpravy distančních smluv došlo v tomto směru ze strany zákonodárce k významnému opomenutí, když odpovídající usnesení čl. 6 odst. 4 SSmIDál o zrušení vázaných úvěrových smluv v případě odstoupení spotřebitele od distanční smlouvy nebylo do českého práva provedeno.

3.6.3 Právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy

Jak již bylo zmíněno výše, ochrana spotřebitele v případě timesharových smluv je v praxi o to důležitější, že spotřebitel je u těchto smluv zpravidla státním příslušníkem, resp. má bydliště v jiném (členském) státě než kde se nachází budova, které se smlouva týká.²⁷¹

STimeshare na tyto situace reaguje v čl. 5, český zákonodárce v jejích patách chrání spotřebitele v § 63 ObčZ: „Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy ve lhůtě:

- a) 15 kalendářních dnů od uzavření smlouvy bez uvedení důvodu;
- b) 3 měsíců od uzavření smlouvy, jestliže smlouva neobsahuje veškeré povinné náležitosti podle § 58 odst. 1; jestliže však jsou chybějící náležitosti v průběhu této lhůty řádně předány, má spotřebitel právo odstoupit od smlouvy s uvedením důvodu ve lhůtě 15 kalendářních dnů od poskytnutí těchto náležitostí;
- c) 15 kalendářních dnů ode dne uplynutí tříměsíční lhůty s uvedením důvodu, jestliže poskytovatel neposkytne spotřebiteli veškeré povinné náležitosti podle § 58 odst. 1 ani do 3 měsíců od podpisu smlouvy a spotřebitel neuplatní právo na odstoupení od smlouvy podle předchozí odrážky;
- d) 3 měsíců od sjednaného termínu dokončení rozestavěné budovy či její části, jestliže nebyla v tomto termínu dokončena řádně a včas.“²⁷²

²⁷¹ Jako příklad v praxi velmi rozšířený lze demonstrovat případ německého občana, obyvatele mnichovské městské části Schwabing, se zájmem o pravidelné trávení dovolené v apartmánu ve vyhledávané oblasti Mani na jižním pobřeží Peloponésu, přičemž se rozhodne pro vyhledání vhodné možnosti prostřednictvím internetu. Z tohoto ilustrativního případu vyplývá jak oprávněný důraz na poskytnutí řádných informací ze strany řeckého podnikatele – stavebníka osmi penzionů v místě a okolních obcích, tak i právo na odstoupení od smlouvy. V řadě případů má totiž spotřebitel možnost prohlédnout si předmět smlouvy teprve krátce před nebo dokonce až po uzavření smlouvy.

²⁷² Český zákon je přísnější, když čl. 5 odst. 1 směrnice stanoví základní možnost „odstoupit od smlouvy bez udání důvodu ve lhůtě deseti kalendářních dnů počínaje dnem podpisu smlouvy nebo smlouvy o smlouvě budoucí oběma stranami. Pokud je desátý den dnem státního svátku, uplyne tato lhůta prvního následujícího pracovního dne.“ Směrnice dost nejasně počítá lhůtu alternativně od uzavření samotné smlouvy (hlavní) nebo smlouvy budoucí. Tato norma vyvolává otázku, zda v případě, kdy spotřebitel nevyužije práva na odstoupení po uzavření smlouvy o smlouvě budoucí, zda má toto právo znovu i po uzavření smlouvy hlavní. Z logické argumentace je tento možný výklad spíše třeba negovat, tedy slůvko „nebo“ interpretovat tak, že pokud spotřebitel nevyužil práva odstoupit od smlouvy budoucí (která alespoň podle českého práva (§ 50a odst. 1 ObčZ) musí již obsahovat veškeré podstatné náležitosti smlouvy hlavní), toto právo mu po uzavření hlavní smlouvy znovu nenáleží. Tomuto výkladu spíše svědčí i anglické znění normy: „(...) the purchaser shall have the right to withdraw without giving any reason within 10 calendar days of both parties' signing the contract or of both parties' signing a binding preliminary contract.“ Český zákon je zde jasnější a vstřícnější ke spotřebiteli. Směrnice navíc s absencí vybraných náležitostí smlouvy (např. údajů ohledně společných

V kontrastu s častým, na více místech zmíněným extenzivním provedením spotřebitelských směrnic konstatujícíe úprava čl. 5 odst. 2 *STimeshare in fine*, podle kterého se má za to, že lhůta byla dodržena, pokud oznámení, je-li provedeno písemnou formou, bylo odesláno před jejím uplynutím. Podle českého práva se přitom jedná o klasickou lhůtu hmotněprávní, oznámení o odstoupení musí tedy být ve vymezené lhůtě nejen odesláno, ale rovněž doručeno poskytovateli. Je otázkou, zda by česká právní úprava neměla být za použití doktríny nepřímého účinku aplikována souladně se směrnicí, tedy tak, že oznámení o odstoupení je v jejím rámci alespoň odesláno, přičemž doručeno může být teprve *ex post*.²⁷³

Pravidla vypořádání vzájemných nároků po odstoupení spotřebitele od timesharové smlouvy dále podtrhují důraz na řádné plnění informačních povinností ze strany poskytovatele. V případě, že spotřebitel uplatní základní variantu práva na odstoupení od smlouvy podle písm. a), má poskytovatel právo pouze na náhradu prokazatelně vynaložených výdajů spojených s uzavřením a následným odstoupením od smlouvy, a to v souladu s údaji ve smlouvě, týkajícími se druhu a výše plateb, jejichž úhradu může v případě odstoupení od smlouvy spotřebitelem poskytovatel požadovat. Uplatnění práva na odstoupení podle ostatních variant – písm. b), c) a d) nesmí být ze strany poskytovatele spojováno s žádnými finančními nároky.²⁷⁴

služeb, společných zařízení jako je bazén, sauna, atd. nebo zásad, kterými se bude řídit údržba, opravy a správa nemovitosti) nespojuje prodloužení lhůty pro odstoupení.

²⁷³ V oblasti timesharových smluv máme navíc k dispozici jeden silný teleologický argument pro upřednostnění tohoto výkladu, a to fakt, že mezi místem odeslání (bydlištěm spotřebitele) a cílovou adresou poskytovatele leží často několik tisíc kilometrů napříč Evropou. Tentýž názor prezentován *in* HULMÁK, M. RAKOVSKÝ, J. *in* Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 413.

²⁷⁴ Zejména v případě ad d), tedy při odstoupení spotřebitele od smlouvy z důvodu nedodržení sjednaného termínu dokončení rozestavěné budovy či její části, toto ustanovení může vést významnému obohacení spotřebitele, pakliže byla budova v poslední fázi před dokončením již provozuschopná a fakticky užívána, přesto však provozovatel není oprávněn požadovat za období faktického užívání spotřebitelem žádnou úhradu. V případě, že by prodlení při dokončení bylo způsobeno úmyslným jednáním spotřebitele samotného, nezbavovalo by ho to patrně sice práva na odstoupení od smlouvy. Provozovatel by se na něm nicméně mohl hojit z titulu náhrady škody, příp. provést jednostranné započtení pohledávek ve smyslu § 580 ObčZ.

3.6.4 Ochrana spotřebitele před volbou práva a jazyka smlouvy

V § 64 ObčZ nalezneme ochranné ustanovení provádějící čl. 9 STimeshare, podle kterého „spotřebitel nesmí být zbaven ochrany podle ustanovení o timesharových smlouvách bez ohledu na právo, kterým se smluvní vztah řídí, pokud se budova či její část nachází na území České republiky nebo má-li spotřebitel trvalý pobyt v České republice. Stejná ochrana náleží spotřebiteli v případech, kdy se budova nebo její část nachází na území členského státu Evropské unie.“²⁷⁵

Podle § 58 odst. 1 ObčZ musí být timesharová smlouva podléhající ochranným ustanovením českého práva vždy vyhotovena v českém jazyce. Závěrečné ustanovení § 65 ObčZ provádí čl. 4 STimeshare, který pokračuje dál a chrání rovněž ty nabyvatele, kteří vstupují do smluv týkajících se budov nacházejících se v jiném členském státě EU: „Má-li spotřebitel trvalý pobyt mimo území České republiky v některém z členských států Evropské unie nebo je jeho státním příslušníkem, musí být smlouva vyhotovena rovněž v jazyce či jednom z jazyků tohoto členského státu. Výběr jazyka v tomto případě náleží spotřebiteli“ (*ergo* ve kterém z uvedených jazyků má být smlouva vyhotovena). „Poskytovatel je povinen v takovém případě předat spotřebiteli úřední překlad smlouvy v jazyce či v jednom z jazyků členského státu Evropské unie, v němž se budova či její část nachází.“²⁷⁶

3.6.5 Základní změny provedené novou směrnicí STimeshare II

Jak již bylo zmíněno výše, STimeshare jako výchozí právní úprava pro ustanovení § 58 až 65 ObčZ byla aktuálně nahrazena směrnicí 2008/122/ES o ochraně spotřebitele

²⁷⁵ V kontextu ustanovení § 58 až 65 ObčZ je třeba upozornit na úpravu čl. 6 odst. 4 písm. c) Řím I. Před nabytím účinnosti nařízení (před 17. 12. 2009) bylo tato ustanovení ve smyslu čl. 5 a 7 Římské úmluvy třeba chápat jako imperativní ustanovení, která musí být aplikována bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné (viz zvláštní podkapitola o volbě práva ve spotřebitelských smlouvách v závěru práce).

²⁷⁶ Zde je podivné, co bylo míněno uvedením slov „v takovém případě“. Při výkladu tohoto ustanovení je zřejmě třeba toto sousloví vypustit a interpretovat je v souladu se směrnicí, která v čl. 4 pod třetí odrážkou prostě a jednoznačně stanoví, že prodávající musí předat nabyvateli úředně ověřený překlad smlouvy do úředního jazyka nebo jazyků Společenství, který je jazykem nebo které jsou jazyky členského státu, ve kterém se nemovitost nachází.

ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (STimeshare II).²⁷⁷

Hlavním důvodem pro přijetí nové právní úpravy byla potřeba reakce na vývoj v tomto odvětví, jelikož v období od vydání STimeshare se na trhu objevily nové podobné produkty související s rekreací, jako např. smlouvy o dalším prodeji a smlouvy o výměně, které nespádají do oblasti působnosti původní STimeshare. Rovněž se vyjevila potřeba aktualizovat nebo vyjasnit některá její ustanovení, aby se předešlo vývoji produktů, jejichž záměrem je tuto směrnici obcházet (odst. 1 preambule STimeshare II). STimeshare II představuje další prvek revize spotřebitelského *acquis*, kdy základním atributem je přechod od minimální k úplné harmonizaci.²⁷⁸

Namísto prodávajícího a nabyvatele pracuje nová směrnice s pojmy „obchodník“ a „spotřebitel“, které si ovšem zachovávají původní význam. Směrnice především upravuje klasické timesharové smlouvy, a to „smlouvy o dočasném užívání ubytovacího zařízení“, kterými rozumí smlouvy uzavřené na období delší než jeden rok, na základě kterých spotřebitel za úplatu získává právo užívat jedno nebo více ubytovacích zařízení s noclehem na více než jeden časový úsek.“ Aby se zamezilo obcházení této právní úpravy, dochází k již delší dobu diskutovanému zkrácení minimální doby trvání smlouvy ze tří let na jeden rok, jakož i odstranění podmínky minimální délky jednotlivých časových úseků.

Vedle klasických timesharových smluv upravuje směrnice tři nové typy timesharových smluv v širším slova smyslu, a to:

- smlouvy o dlouhodobém rekreačním produktu – smlouvy uzavřené na období delší než jeden rok, na základě kterých spotřebitel za úplatu získává především

²⁷⁷ STimeshare II vstoupila v platnost dne 23. 2. 2009 a nahradila k tomuto dni zrušenou STimeshare. Lhůta k provedení do právních řádů členských států byla stanovena do 23. 2. 2011.

²⁷⁸ Odst. 3 preambule STimeshare II to vyjadřuje jednoznačně tak, že „v zájmu větší právní jistoty a umožnění spotřebitelům a podnikům využívat výhod vnitřního trhu je třeba více sblížit příslušné právní předpisy členských států. Některé aspekty uvádění na trh, prodeje a dalšího prodeje dočasného užívání ubytovacího zařízení a dlouhodobých rekreačních produktů, jakož i výměny práv vyplývajících ze smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení by proto měly být *plně harmonizovány*. Členské státy by neměly mít možnost ve svých vnitrostátních právních předpisech ponechat nebo do nich zavádět ustanovení, která se liší od ustanovení této směrnice.“

právo na slevu nebo jiné výhody spojené s ubytováním, a to společně s dopravou či jinými službami nebo bez nich;²⁷⁹

- smlouvy o dalším prodeji – smlouvy, na základě kterých obchodník pomáhá za úplatu spotřebiteli prodat nebo koupit právo dočasného užívání ubytovacího zařízení nebo dlouhodobý rekreační produkt;
- smlouvy o výměně – smlouvy, na základě kterých se spotřebitel za úplatu stává členem výměnného systému, který spotřebiteli umožňuje přístup k ubytovacím zařízením s noclehem nebo k jiným službám výměnou za udělení dočasného přístupu ostatním osobám k výhodám spojeným s právy vyplývajícími z jeho smlouvy o dočasném užívání ubytovacího zařízení;

Směrnice přehledně upravuje předmluvní informace a povinný obsah uzavírané smlouvy, a to prostřednictvím standardních formulářů, umožňujících vyplnění veškerých potřebných údajů.²⁸⁰

STimeshare II dále zpřísňuje lhůty pro odstoupení spotřebitele od smlouvy bez uvedení důvodu. Čl. 6 odst. 1 STimeshare II ponechává základní lhůtu čtrnácti kalendářních dnů pro odstoupení od smlouvy bez uvedení důvodů. Lhůta pro odstoupení od smlouvy začíná běžet ode dne uzavření smlouvy nebo smlouvy o smlouvě budoucí nebo ode dne, kdy spotřebitel obdrží smlouvu nebo smlouvu o smlouvě budoucí, nastane-li tento den později. Změna nastává podle odst. 3, podle kterého lhůta pro odstoupení od smlouvy uplyne:

- po jednom roce a čtrnácti kalendářních dnech, pokud nebyl spotřebiteli předán standardní formulář pro odstoupení od smlouvy vyplněný obchodníkem na papíře nebo na jiném trvalém nosiči;
- po třech měsících a čtrnácti kalendářních dnech, pokud nebyly spotřebiteli povinné informace včetně příslušného standardního formuláře poskytnuty na papíře nebo na jiném trvalém nosiči.

²⁷⁹ Aby došlo k jednoznačnému ohraničení smlouvy o dočasném užívání ubytovacího zařízení od smluv o dlouhodobých rekreačních produktech, musí se u posledně jmenovaných platba uskutečňovat v souladu se splátkovým kalendářem s rovnoměrnými platbami. Jakákoliv platba ceny uvedené ve smlouvě uskutečněná jinak, než v souladu se splátkovým kalendářem s rovnoměrnými platbami, bude zakázána. Platby, včetně jakéhokoliv členského poplatku, bude třeba rozdělit do ročních splátek, přičemž výše všech splátek musí být stejná.

²⁸⁰ Standardní formuláře ke každé z reglementovaných smluv tvoří přílohy I až IV STimeshare II. V příloze V pak nalezneme nový standardní formulář pro odstoupení od smlouvy.

Pro případ odstoupení spotřebitele od smlouvy směrnice deklaruje, že uplatněním práva na odstoupení od smlouvy ze strany spotřebitele zaniká povinnost smluvních stran plnit smlouvu. Na rozdíl od původní směrnice, podle které bylo možné, aby prodávající nárokoval určité náklady v případě odstoupení spotřebitele v rámci základní 14-denní lhůty, STimeshare II je zde nekompromisní: „Pokud spotřebitel uplatní své právo na odstoupení od smlouvy, nenese žádné náklady ani není odpovědný za úhradu jakékoliv hodnoty odpovídající službě, která mohla být do okamžiku odstoupení od smlouvy poskytnuta“ (čl. 8 odst. 2).

Směrnice ukládá členským státům zakotvit paušální zákaz veškerých plateb záloh, poskytování záruk, vázání peněžních prostředků na účtech, výslovného uznání dluhu nebo jakýchkoli dalších úhrad spotřebitele ve prospěch obchodníka nebo třetí osoby před uplynutím lhůty, během níž může spotřebitel uplatnit své právo na odstoupení od smlouvy v souladu s čl. 6 (čl. 9 odst. 1 STimeshare II).²⁸¹

²⁸¹ Tento zákaz se má tedy zřejmě vztahovat i na nejdelší možnou lhůtu k odstoupení, trvající jeden rok a čtrnáct kalendářních dnů, což je nepříliš šťastné. V praxi bude bezpochyby nutné řešit časté porušování tohoto zákazu. V případě dalšího prodeje je tento zákaz vázán na období před uskutečněním dalšího prodeje nebo před ukončením smlouvy o dalším prodeji jiným způsobem.

4 Europeizace právní úpravy obecných smluvních typů občanského práva

Europeizace právní úpravy ochrany spotřebitele se neomezuje na vymezení zvláštní nadstavbové úpravy spotřebitelských smluv, ale pokračuje dál a postupně zasahuje i přímo do ustanovení, upravujících jednotlivé smluvní typy občanského práva. Je ovšem třeba konstatovat, že harmonizace práva v této oblasti je zatím pouze fragmentární a významnější vliv se omezuje na několik málo smluvních typů. Základní důvody europeizace jsou zde obdobné jako v případě spotřebitelských smluv, tedy především ochrana spotřebitele jako slabší smluvní strany a zajištění řádného fungování a odstraňování bariér vnitřního trhu.

Podle okolností bývá postupováno:

- úpravou toliko selektivně vybraných dílčích prvků daného smluvního typu, u kterého ovšem jinak zůstává zachován původní, základní rámec vnitrostátní právní úpravy členských států, nebo
- komplexní harmonizací, kdy unijní právo určuje jak celkový rámec, tak i detailní právní úpravu.

První z uvedených přístupů bývá aplikován ve vazbě na nosné smluvní typy občanského práva, kde hlubší harmonizaci brání hluboké rozdíly v právní úpravě členských států, jakož i jejich různé právní tradice a často posunutě chápání základních pojmů daného institutu. V těchto případech bývá intenzivnější sbližování práva vyloučeno také z toho důvodu, že je fakticky nereálné a absentuje politická vůle k nalezení odpovídající kompromisní úpravy. Nejvýznamnějším případem spadajícím do této kategorie je úprava některých aspektů kupní smlouvy ve vazbě na prodej spotřebního zboží a záruky na toto zboží.

Druhý modus se týká zpravidla spíše okrajových, příp. dílčích smluvních typů, zaznamenávajících dynamický rozvoj v důsledku prohlubování vnitřního trhu, někdy za vydatného přispění harmonizační úpravy. Právní režim těchto smluv nebývá tolik zatížen odlišnými právními tradicemi členských států. Komplexní harmonizaci pak přeje též mnohem snazší nalézání úpravy přijatelné pro všechny členské státy. Jmenovat je třeba zejména právní úpravu cestovní smlouvy a spotřebitelského úvěru.

4.1 Harmonizace vybraných aspektů kupní smlouvy

Harmonizace vybraných otázek kupní smlouvy při prodeji spotřebního zboží a záruk na toto zboží s ohledem na postavení a ochranu spotřebitele byla provedena na základě směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. 5. 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží (*SSpProdej*).²⁸² Tato byla novelou ObčZ, zákonem č. 136/2002 Sb., s účinností od 1. 1. 2003 provedena do ustanovení o kupní smlouvě, zejména § 616, 619, 620, 622, 623, 626 a 627 ObčZ.

Hlavním důvodem přijetí *SSpProdej* bylo vytvoření jednotné minimální soustavy pravidel spotřebitelského práva, která platí v Unii bez ohledu na místo prodeje zboží a má za úkol posílit důvěru spotřebitelů a umožnit jim lépe využívat přednosti vnitřního trhu.²⁸³

4.1.1 Právní vztahy, na které je třeba úpravu aplikovat

Pojem prodávajícího je v čl. 1 odst. 2 písm. c) *SSpProdej* definován tak, že se jím rozumí „každá fyzická nebo právnická osoba, která prodává spotřební zboží na základě smlouvy v rámci své profesní nebo obchodní činnosti.“ Lze tedy konstatovat obsahovou shodu mezi pojmem prodávajícího pro účely prodeje spotřebního zboží a dodavatele, jak byl tento vymezen v předchozí kapitole pro účely uzavírání spotřebitelských smluv *stricto sensu*. Pojem spotřebitele je rovněž obsahově totožný, když čl. 1 odst. 2 písm. a) *SSpProdej* jej definuje jako „každou fyzickou osobu, která ve smlouvách spadajících do oblastí působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za její profesní nebo obchodní činnost.“

²⁸² *SSpProdej* byla průlomová svým zásahem do jedné z nosných oblastí smluvního práva. Na tom nic nemění ani to, že se její úprava se rozpadá do pouhých třinácti článků na sotva třech stranách textu a upravuje jen některé vybrané instituty. Její vliv byl přesto pregnantní, když např. v Německu bylo provedení *SSpProdej* jedním z hlavních impulsů pro komplexní reformu závazkového práva, známou pod označením *Schuldrechtsreform 2002*.

²⁸³ Srov. odst. 4 preambule *SSpProdej*: „(...) že spotřebiteli, který hodlá využít výhody vnitřního trhu tím způsobem, že si obstará zboží v jiném členském státě než ve státě svého trvalého bydliště, připadá základní úloha při dokončení vnitřního trhu; že se musí zamezit vzniku nových umělých hranic a rozdělení trhů; že bez alespoň základní harmonizace ustanovení o prodeji spotřebního zboží by vznikaly překážky na cestě dalšího rozvoje prodeje zboží pomocí nových dálkových komunikačních technik.“

ObčZ na toto rozdělení reaguje pouze částečně, když v § 612 ObčZ, uvozujícím čtvrtý oddíl (Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě) druhé hlavy (Kupní a směnná smlouva) osmé části (Závazkové právo) stanoví, že „jestliže fyzická nebo právnická osoba prodává zboží jako podnikatel (dále jen „prodávající“) v rámci své podnikatelské činnosti, platí kromě obecných ustanovení o kupní smlouvě i následující ustanovení § 613 až 627.“²⁸⁴

Na straně prodávajícího odpovídá vymezení směrnicí, nikoli ovšem na straně jeho smluvního partnera. Zde náš zákonodárce rozšířil aplikaci ustanovení na veškeré kupující, tedy nejen spotřebitele, ale i podnikatele (profesionály). O takovém rozšíření aplikace není ovšem ve směrnici zmínky, právě naopak tato v čl. 8 odst. 2 umožňuje členským státům za účelem zajištění vyšší úrovně ochrany spotřebitele v oblasti působnosti této směrnice přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější předpisy, které jsou v souladu se Smlouvou. Musíme proto konstatovat, že směrnice nebyla v tomto smyslu provedena v souladu s unijním právem, což bylo zřejmě způsobeno postupem zvoleným českým zákonodárcem, který nově zaváděné instituty toliko „narouboval“ na stávající právní úpravu.²⁸⁵

²⁸⁴ Nejvyššího soud se v rozsudku ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 33 Odo 770/2006, zabýval systematickým zařazením těchto ustanovení. Konstatoval, že *právní úprava prodeje zboží v obchodě provedená v § 613 až 627 obč. zák. má oproti obecné úpravě kupní smlouvy v § 588 až § 600 obč. zák. povahu speciálního předpisu. Jestliže reguluje některé otázky oproti obecným ustanovením o kupní smlouvě odlišně, má tato zvláštní úprava přednost. Současně platí zásada, podle níž není-li možné aplikovat na určitý případ zvláštní právní úpravu, pak je namístě aplikovat úpravu obecnou. Jelikož speciální úprava odpovědnosti za vady nepamatuje na případy, kdy prodávající ujistil kupujícího při prodeji v obchodě, že věc má určité vlastnosti a toto ujištění se ukáže nepravdivým, je nutné aplikovat obecné ustanovení § 597 odst. 2 obč. zák. o odpovědnosti za vady, které odpovědnost za vady spojenou s uvedenou skutkovou podstatou výslovně upravuje, a podle něhož, ujistil-li prodávající kupujícího, že věc má určité vlastnosti, zejména vlastnosti kupujícím vyjádřené, anebo že nemá žádné vady, a toto ujištění se ukáže nepravdivým, má kupující právo odstoupit od smlouvy (srovnej rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. 33 Odo 53/2001, a ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 627/2002).*

²⁸⁵ Přístup německého zákonodárce, který na konto provedení SSpProdej přizpůsobil celou koncepci úpravy kupní smlouvy a zavedl do BGB (*Bürgerliches Gesetzbuch* – občanský zákoník) nový podtitul 3 (*Verbrauchsgüterkauf* – Koupě spotřebního zboží) titulu 1 (*Kauf, Tausch* – Koupě, směna) oddílu 8 (*Einzelne Schuldverhältnisse* – Jednotlivé závazkové vztahy) druhé knihy (*Recht der Schuldverhältnisse* – Právo závazkových vztahů), obsahující ustanovení § 474 až 479 BGB, byl v tomto směru nesrovnatelně důkladnější a více reflektující potřeby řádného provedení unijního práva do práva vnitrostátního. Lorenz ovšem upozorňuje na chybně použitý pojem „*Verbrauchsgüterkauf*“, když obsahově je třeba tento chápat jako „*Kauf durch einen Verbraucher*“, tedy nikoli „koupě spotřebního zboží“, ale „koupě zboží spotřebitelem“. LORENZ, S. in *Münchener Kommentar zum BGB*. § 474 Begriff des Verbrauchsgüterkaufs, Rn 1 [online]. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2008. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

Rovněž předmět úpravy je v případě ustanovení § 612 a násl. ObčZ širší než podle SSpProdej i německé právní úpravy.²⁸⁶ Úpravu českého zákona je třeba aplikovat obecně na veškeré kupní smlouvy, a to včetně kupních smluv na nemovitosti (v případě, že prodávající vystupuje při uzavírání kupní smlouvy v pozici prodávajícího – podnikatele ve smyslu § 612).²⁸⁷

4.1.2 Shoda prodávaného zboží s kupní smlouvou

Prvním stěžejním institutem, zavedeným čl. 2 směrnice, je povinnost prodávajícího předat spotřebiteli zboží, které je v souladu s kupní smlouvou. Náš zákon na to odpovídá § 616 odst. 1 ObčZ, podle kterého „prodávající odpovídá kupujícímu za to, že prodávaná věc je při převzetí kupujícím ve shodě s kupní smlouvou, zejména, že je bez vad.“

Shodou s kupní smlouvou zákon rozumí, že prodávaná věc

- má jakost a užitné vlastnosti smlouvou požadované, prodávajícím, výrobcem nebo jeho zástupcem popisované, nebo na základě jimi prováděné reklamy očekávané,
- popřípadě jakost a užitné vlastnosti pro věc takového druhu obvyklé;
- odpovídá požadavkům právních předpisů;
- je v tomu odpovídajícím množství, míře nebo hmotnosti;
- odpovídá účelu, který prodávající pro použití věci uvádí nebo pro který se věc obvykle používá.

²⁸⁶ § 474 odst. 1 BGB omezuje aplikaci zvláštních ustanovení na věci movité a koupi mezi podnikatelem a spotřebitelem. V německé judikatuře i doktríně byl v této souvislosti obsáhleji řešen rozsah aplikace ustanovení o spotřebitelské koupi na činnost tzv. agentur s ojetými vozidly (Gebrauchtwagenagentur), které na rozdíl od běžných obchodníků vystupují toliko v roli zprostředkovatele uzavření kupní smlouvy na ojetý vůz mezi prodávajícím a kupujícím jako dvěma soukromými osobami. EFFER-UHE, D. O. Das Gebrauchtwagen-Agenturgeschäft – Teilrezeption einer umstrittenen Rechtsprechung ins europäische Sekundärrecht? *Neue Juristische Online Zeitschrift*. 2008, č. 10, s. 656-661. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. Obecně k aplikaci právní úpravy na vady ojetého vozidla in ANDREAE, M. Die aktuelle Rechtsprechung zum Gebrauchtwagenkauf. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 48, s. 3457-3463. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

²⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005.

- U potravin musí být vyznačeno datum minimální trvanlivosti, a jde-li o potraviny podléhající rychlé zkáze, datum použitelnosti.

Připouští-li to povaha věci, má kupující právo, aby byla věc před ním přezkontrolována nebo aby mu její činnost byla předvedena.²⁸⁸

Ustanovení § 616 odst. 3 poněkud nekonceptně a „nenápadně“ provádí čl. 3 SSpProdej, když stanoví zvláštní úpravu práv z odpovědnosti za vady zboží v případě, že věc při převzetí kupujícím není ve shodě s kupní smlouvou (nároky pro rozpor s kupní smlouvou).²⁸⁹ Podle tohoto ustanovení má kupující právo na to, aby prodávající:

- bezplatně a bez zbytečného odkladu věc uvedl do stavu odpovídajícího kupní smlouvě,
- a to podle požadavku kupujícího buď výměnou věci, nebo její opravou;
- není-li takový postup možný, může kupující požadovat přiměřenou slevu z ceny věci nebo od smlouvy odstoupit.

To neplatí, pokud kupující před převzetím věci o rozporu s kupní smlouvou věděl nebo rozpor s kupní smlouvou sám způsobil.

Autonomní úprava nároků pro rozpor s kupní smlouvou se ukazuje jako problematická a nedořešená ve světle toho, že jako základní projev rozporu s kupní smlouvou zákonodárce sám vymezuje to, že prodávaná věc má vady. Zákonná ustanovení je tedy třeba interpretovat tak, že pokud se prokáže, že zboží vykazovalo vady již při převzetí kupujícím, přísluší kupujícímu striktněji vymezené nároky pro rozpor s kupní smlouvou podle § 613 odst. 3 ObčZ. Pakliže jde naproti tomu o vady,

²⁸⁸ V českém zákoně nebylo dostatečně zohledněno kritérium čl. 2 odst. 2 písm. b) SSpProdej, tedy že se spotřební zboží hodí k účelu, který spotřebitel požadoval a o němž prodávajícího informoval v době uzavření smlouvy a s nímž prodávající souhlasil. Rovněž kritérium souladu s ohledem na „veřejné vyjádření v reklamě nebo na etiketách prodávajícího, výrobce nebo jeho zástupce o konkrétních vlastnostech zboží“ ve smyslu písm. d) téhož ustanovení směrnice mohlo být v českém právu rozvedeno důkladněji.

²⁸⁹ Úprava odpovědnosti za vady zboží prodávaného v obchodě navazuje na obecnou úpravu odpovědnosti za vady prodané věci, která je obsažena v obecných ustanoveních o kupní smlouvě, § 596 až 600 ObčZ. Výchozí úpravou jsou pak ustanovení obecné části obligačního práva, § 499 až 510 ObčZ. Pojem vad a odpovědnosti za ně je v § 499 definován tak, že kdo přenechá jinému věc za úplatu, odpovídá za to, že věc v době plnění má vlastnosti výslovně vymíněné nebo obvyklé; je ji možno použít podle povahy a účelu smlouvy nebo podle toho, co účastníci ujednali; věc nemá právní vady.

kteře se projeví jako rozpor s kupnÍ smlouvou teprve po převzetÍ věci v záruční době, je třeba aplikovat úpravu § 619 a násl. a zejména § 622 ObčZ.

Ustanovení § 616 odst. 4 za použití vyvratitelné právní domněnky rozšiřuje možnost uplatnění nároků kupujícího podle § 616 odst. 3 ObčZ i na rozpor s kupnÍ smlouvou, který se projeví během šesti měsíců ode dne převzetÍ věci, když stanoví, že takový rozpor se považuje za rozpor existující již při převzetÍ, pokud to neodporuje povaze věci nebo pokud se neprokáže opak.²⁹⁰

Čl. 5 odst. 1 SSpProdej dále požaduje, že prodávající odpovídá podle ustanovení čl. 3 směrnice v případě, že se rozpor se smlouvou projeví ve lhůtě dvou let po dodání zboží. V případě, že se podle vnitrostátních předpisů nároky uvedené v čl. 3 odst. 2 promlčují, nesmí být promlčecí lhůta kratší než dva roky po dodání zboží. Toto ustanovení je v českém právu pokryto v rámci úpravy záruční doby (viz níže).

Odpovědnost prodávajícího za vady je pojmově objektivní, není tedy závislá na zavinění a vzniká toliko na základě skutečnosti, že prodávaná věc vykazuje vady.²⁹¹

²⁹⁰ Jedná se o transpozici čl. 5 odst. 3 SSpProdej. Německý zákonodárce zakotvil toto pravidlo v § 476 BGB, pod rubrikou „obrácení důkazního břemene“ (Beweislastumkehr): „Zeigt sich innerhalb von sechs Monaten seit Gefahrübergang ein Sachmangel, so wird vermutet, dass die Sache bereits bei Gefahrübergang mangelhaft war, es sei denn, diese Vermutung ist mit der Art der Sache oder des Mangels unvereinbar.“ Lorenz nicméně konstatuje, že dosah tohoto obrácení do aplikační praxe je problematický, když § 476 se týká pouze časového hlediska, důkazní břemeno ohledně existence vady však nese i nadále kupující. LORENZ, S. in *Münchener Kommentar zum BGB*. § 476 Beweislastumkehr, Rn 4 [online]. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2008. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. Právní nauka však s takto restriktivním výkladem polemizuje a poukazuje na judikaturu Spolkového soudního dvora, ve které se postupně prosazuje obecná presumpce vadnosti věci, neprokáže-li se opak. SAUERESSIG, CH. Die Anwendungsvoraussetzungen der Vorschrift des § 476 BGB. *Neue Juristische Online Zeitschrift*. 2008, č. 21, s. 2072-2086. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>. KLÖHN, L. Beweislastumkehr beim Verbrauchsgüterkauf (§ 476 BGB). *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 39, s. 2811-2815. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

²⁹¹ ŠKÁROVÁ, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 893.

4.1.3 Rozpor s kupní smlouvou po převzetí věci – záruční doba

Druhým základním institutem českého práva, týkajícím se odpovědnosti za vady²⁹² prodané věci a navazujícím na problematiku rozporu s kupní smlouvou při převzetí zboží kupujícím, je vymezení záruční doby. Je přitom třeba upozornit na to, že unijní právo, resp. SSpProdej záruční dobu nepožaduje a nijak neupravuje.²⁹³ V českém občanském právu je ovšem zakotvení záruční doby tradiční, a tak nezůstalo dotčeno ani novelou č. 136/2002 Sb. Naopak touto novelou došlo k prodloužení zákonné záruční doby ze šesti na 24 měsíců, přičemž při tomto prodloužení zákonodárce argumentoval právě nutností zajištění souladu se SSpProdej.²⁹⁴

Toto ve své podstatě vadné provedení směrnice, které ovšem s ohledem na doložku minimální harmonizace v čl. 8 odst. 2 SSpProdej není v rozporu s právem EU, bylo zřejmě způsobeno nedostatečným pochopením směrnice. Svoji roli v tom mohla sehrát i úprava záruky a povinných náležitostí záručního listu v čl. 6 směrnice. Tato se ovšem vztahuje pouze na situace, kde prodávající – ač nemusí – záruku kupujícímu poskytne.²⁹⁵

²⁹² Předpoklady uplatnění práv z odpovědnosti za vady se Nejvyšší soud zabýval v rozsudku ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. 33 Cdo 3620/2008: *Je však výrazem ustálené soudní praxe (srov. zhodnocení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 12. 1982, sp. zn. Cpj 40/1982, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 6/1983 pod č. 22, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. 28 Cdo 171/2008), že kupujícím uplatněné právo z odpovědnosti za vady je důvodně jen za splnění tří následujících předpokladů. Reklamovaná vada skutečně vadou je, vyskytuje se u prodané věci v době uplatnění práva z odpovědnosti za vady a má takovou povahu, jaká je pro uplatnění kupujícím zvoleného práva vyžadována. Bez ohledu na ustanovení § 19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb. se proto soud musí existencí tvrzené vady vždy zabývat. O vadu ve smyslu ustanovení § 619 obč. zák. přitom nejde, jednalo se o poškození, k němuž došlo zejména v důsledku nesprávného používání věci, zejména při jejím užívání v rozporu s informací o způsobu použití a údržby věci a o nebezpečí, které vyplývá z jejího nesprávného použití nebo údržby. To však pouze za předpokladu, že prodávající splnil svoji informační povinnost podle ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb. [jinými slovy, je-li reklamovaná vada důsledkem použití věci v nevhodném prostředí a nesplnila-li prodávající povinnost podle § 9 odst. 1 zákona č. 634/1992 Sb. (neinformovala kupujícího o nutnosti užívat věc, která je určena pro použití v prostředí se specifickou kyselostí (pH)), se o vadu ve smyslu § 619 obč. zák. jedná].*

²⁹³ První věta čl. 5 odst. 1 SSpProdej toliko stanoví, že prodávající odpovídá podle ustanovení čl. 3 v případě, že se rozpor se smlouvou (tedy vyskytnuvší se při převzetí spotřebitelem) projeví ve lhůtě dvou let po dodání zboží. Srov. SELUCKÁ, M. Ochrana spotřebitele v navrhovaném občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 10, s. 367.

²⁹⁴ Srov. Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 136/2002 Sb. Sněmovní tisk 1024/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 21. 8. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=1024&ct1=0>.

²⁹⁵ Tuto konstrukci převzal i německý zákonodárce, jak vyplývá z ustanovení § 477 odst. 1 ve spojení s § 443 BGB, který váže záruku na její výslovné převzetí (poskytnutí) prodávajícím nebo třetí osobou („Übernimmt der Verkäufer oder ein Dritter eine Garantie für die Beschaffenheit der Sache...“).

Základní vymezení pojmu záruční doba je obsaženo v § 619 ObčZ: „Njde-li o věci, které se rychle kazí nebo o věci použité, odpovídá prodávající za vady, které se projeví jako rozpor s kupní smlouvou po převzetí věci v záruční době (záruka). Záruka se nevztahuje na opotřebení věci způsobené jejím obvyklým užíváním. U věci prodávaných za nižší cenu se záruka nevztahuje na vady, pro které byla nižší cena sjednána. Jde-li o věci použité, neodpovídá prodávající za vady odpovídající míře používání nebo opotřebení, které měla věc při převzetí kupujícím.“ Jedná se o odpovědnost objektivní.²⁹⁶

4.1.3.1 Délka záruční doby

Délku záruční doby upravuje § 620 odst. 1 ObčZ, který stanoví, že „při prodeji spotřebního zboží je záruční doba 24 měsíců; jde-li o prodej potravinářského zboží, je záruční doba osm dní, u prodeje krmiv tři týdny a u prodeje zvířat šest týdnů. Je-li na prodávané věci, jejím obalu nebo návodu k ní připojeném vyznačena v souladu se zvláštními právními předpisy lhůta k použití věci, skončí záruční doba uplynutím této lhůty.“²⁹⁷

Podle odst. 2 téhož ustanovení „u věci, které jsou určeny k tomu, aby se jich užívalo po delší dobu, může být zvláštním právním předpisem záruční doba

²⁹⁶ Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. 28 Cdo 171/2008, uvedl, že *odpovědnost za vady věcí prodaných v obchodě stíhá prodávajícího a má objektivní povahu. Ke vzniku závazku z odpovědnosti za vady se proto nevyžaduje zavinění a prodávající se odpovědnosti nemůže zprostit ani poukazem na vadnost věci způsobenou výrobcem, přepravcem, skladováním nebo náhodou. Odpovědnost za vady věcí prodaných v obchodě se řídí především §§ 619 až 627 obč. zák., není-li však některá otázka těmito ustanoveními upravena, použijí se obecná ustanovení o odpovědnosti za vady věci při kupní smlouvě (§§ 595 až 600 obč. zák.), popř. ustanovení §§ 499 až 510 obč. zák. o odpovědnosti za vady v závazkových právních vztazích. Odpovědnost prodávajícího stanovena v §§ 619 až 627 obč. zák. nemůže být dohodou účastníků vyloučena ani omezena, lze ji pouze rozšířit.*

²⁹⁷ Těmito zvláštními předpisy může být např. ZPotrTab a prováděcí předpisy. V § 2 ZPotrTab jsou např. za tímto účelem vymezeny pojmy datum použitelnosti, kterým se rozumí datum ukončující dobu, po kterou si potravinu podléhající rychle zkáze, při dodržování skladovacích podmínek, zachovává své specifické vlastnosti a splňuje požadavky na zdravotní nezávadnost a po které nesmí být uváděna do oběhu (písm. p)), a datum minimální trvanlivosti, kterým se rozumí datum vymezující minimální dobu, po kterou si potravinu zachovává své specifické vlastnosti při dodržování skladovacích podmínek a splňuje požadavky na zdravotní nezávadnost (písm. q)). K zamezení výkladových nejasností je ovšem třeba dodat, že uvedení data použitelnosti (které je uvozováno souslovím „Spotřebujte do“ namísto „Minimální trvanlivost do“) samo o sobě neznačí, že se jedná ve smyslu § 619 odst. 1 o věc, která se rychle kazí.

prodloužena nad dobu uvedenou v odst. 1; prodloužení záruční doby se může týkat i jen některé součástky věci.“

Lze si povšimnout, že pojem „spotřební zboží“ není nikde v ObčZ definován. Byl patrně převzat z čl. 1 odst. 2 písm. b) SSpProdej, podle kterého se „spotřebním zbožím“ rozumí všechny hmotné movité předměty, s výjimkou i) zboží, které se prodává na základě výkonu rozhodnutí nebo jiných soudních opatření, ii) vody a plynu, nejsou-li stáčeny v omezeném objemu nebo v určitém množství, iii) elektrické energie. Důvodová zpráva k zákonu č. 136/2002 Sb.²⁹⁸ k této otázce mlčí.

V návaznosti na výše uvedený závěr Nejvyššího soudu, že harmonizovanou úpravu vybraných aspektů kupní smlouvy je třeba aplikovat obecně na veškeré kupní smlouvy, a to včetně kupních smluv na nemovitosti, je ovšem třeba upozornit na to, že 24-měsíční záruka se ze zákona výslovně vztahuje výhradně na spotřební zboží. Ohledně délky záruční doby týkající se jiného zboží, např. nemovitostí v případě, že kupní smlouva byla uzavřena prodávajícím jako podnikatelem ve smyslu § 612, zákon mlčí, a to přesto, že § 619 odst. 1 i ohledně těchto věcí ukládá prodávajícímu odpovědnost za vady, které se projeví v záruční době.

Tuto ledabylost zákonodárce, na které se bezpochyby podepsalo nesystémové provádění SSpProdej do českého práva, lze překlenout dvojím způsobem:

- a) na základě analogie zákona (*analogie legis*) aplikovat i na toto zboží 24-měsíční záruční dobu, kterou zákon přiznává při prodeji zboží spotřebního nebo
- b) s ohledem na absenci výslovné úpravy vycházet z toho, že (není-li smluvními stranami dohodnuto jinak) se na ostatní zboží mimo zboží spotřební vztahují toliko práva z odpovědnosti za vady zboží, které existovaly již při převzetí věci (resp. které se projeví během šesti měsíců ode dne převzetí věci).

Podle názoru autora je třeba upřednostnit výklad ad a), a to na základě argumentace *a minori ad maius*, kdy pakliže se záruční doba vztahuje na zboží spotřební, tím spíše je třeba ji aplikovat na ostatní zboží, u kterého je předpokládána

²⁹⁸ Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 136/2002 Sb. Sněmovní tisk 1024/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 27. 8. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=1024&ct1=0>>.

doba užívání zpravidla delší. Tento výklad rovněž lépe odpovídá obecným principům ochrany dobré víry a právní jistoty.²⁹⁹

Zákonnou záruční dobu není v žádném případě možné dohodou stran vyloučit ani zkrátit, což vychází z čl. 7 odst. 1 SSpProdej a je výslovně stanoveno v § 627 odst. 3 ObčZ, podle kterého „jakákoliv ujednání mezi prodávajícím a kupujícím, uzavřená před uplatněním práva z odpovědnosti za vadu prodané věci, pokud by v jejich důsledku toto právo zaniklo nebo bylo omezeno, jsou neplatná.“³⁰⁰ Zákon ovšem nevylučuje její prodloužení, když prohlášením v záručním listě vydaném kupujícím může prodávající poskytnout záruku (libovolně) přesahující rozsah záruky stanovené v ObčZ. V záručním listě prodávající určí podmínky a rozsah prodloužení záruky.

Záruční doba u použitého zboží

V souvislosti s vymezením záruční doby je dále třeba upozornit na to, že záruční doba se nevztahuje na věci použité. To vyplývá z návětí § 619 odst. 1 ObčZ (podle dřívější právní úpravy odst. 2): „Nejde-li o věci, které se rychle kazí nebo o věci použité, odpovídá prodávající za vady, které se projeví jako rozpor s kupní smlouvou po převzetí věci v záruční době (záruka).“ Rovněž právní nauka potvrzuje, že ohledně věcí použitých lze uplatnit pouze práva z odpovědnosti za vady, které existovaly při převzetí věci a ohledně použitého zboží tedy není dána záruční doba.³⁰¹

Otázky uplatnění vad u použitého zboží se týká čl. 7 odst. 1 pododst. 2 SSpProdej, který ve vazbě na věci použité výslovně odkazuje na čl. 5 odst. 1 (projev rozporu se smlouvou, existujícího již při převzetí spotřebitelem, ve lhůtě dvou let po dodání zboží) a umožňuje členským státům stanovit, že prodávající nebo spotřebitel si mohou sjednat smluvní podmínky nebo dohody, na jejichž základě prodávající odpovídá za vady zboží po kratší dobu než je uvedena v čl. 5 odst. 1. Tato doba nesmí být kratší než jeden rok. Toto ustanovení bylo novelou č. 136/2002 Sb. odpovídajícím způsobem provedeno do § 626 odst. 3 ObčZ, podle kterého „u věcí použitých práva z odpovědnosti za vady věci

²⁹⁹ Ke stejnému závěru zjevně dospěl i Nejvyšší soud ve shora citovaném rozsudku ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005.

³⁰⁰ Jedná se o zvláštní ustanovení k obecnému zákazu vzdání se budoucích práv podle § 574 odst. 2 ObčZ.

³⁰¹ ŠKÁROVÁ, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 1092, 1106-1107.

zaniknou, nebyla-li uplatněna do 24 měsíců ode dne převzetí věci kupujícím. Prodávající může tuto dobu v dohodě s kupujícím zkrátit, ne však méně než na 12 měsíců; tuto dobu uvede prodávající v dokladu o prodeji věci.“³⁰²

Náležitosti záručního listu

Zákon nevyžaduje automaticky vydání zvláštního záručního listu, ačkoli je to u řady výrobků zejména dlouhodobější spotřeby (jsou automobily či jejich významnější součástky a náhradní díly, spotřební elektronika, kuchyňské a jiné domácí spotřebiče, zahradní technika apod.) obvyklé. Na žádost kupujícího je ovšem podle § 620 odst. 3 věty první ObčZ prodávající obecně povinen poskytnout záruku písemnou formou, *ergo* ve formě záručního listu. Umožňuje-li to povaha věci, postačuje namísto záručního listu vydat kupujícímu doklad o zakoupení věci obsahující níže uvedené údaje. Záruční list musí obsahovat:

- jméno a příjmení, název nebo obchodní firmu prodávajícího, jeho identifikační číslo, sídlo, jde-li o právnickou osobu, nebo bydliště, jde-li o fyzickou osobu.

Pokud je to s ohledem na poskytovanou záruku potřebné, prodávající v záručním listě srozumitelným způsobem vysvětlí

- obsah poskytované záruky,
- uvede její rozsah,
- podmínky,

³⁰² V této souvislosti lze poznamenat, že pokud český zákonodárce vycházel z toho, že SSpProdej požaduje záruční dobu na spotřební zboží, pak si nepovšiml či opomněl, že až na uvedenou možnost časového omezení přiznává směrnice použitému zboží stejný režim jako platí obecně pro zboží ostatní (nepoužité). V tom případě ovšem měl zakotvit obecnou záruční dobu (třeba zkrácenou) i ohledně zboží použitého. K tomu ovšem nedošlo, když se zákonodárce řídil úvahou, že poskytovat záruční dobu i na použité zboží odporuje logice věci. Otázku konzistence prováděcí novely a příp. rozporu s požadavky směrnice pak již dále neřešil.

Na tomto místě se rovněž nabízí poukázat na pravidelnou bolest českých překladů unijních právních aktů, a to že tyto nejsou po jazykové stránce dostatečně přesné a konzistentní. Tento jev byl pregnantní zejména v prvních letech po přistoupení naší země k Evropské unii, kdy v tomto ohledu ještě nebyl zaveden obecný terminologický standard a navíc bylo nárazově překládáno obrovské množství aktů evropského práva. Důsledkem byla v mnoha případech velmi nízká úroveň překladů a nutnost pracovat s výchozím anglickým nebo německým (příp. francouzským) jazykovým zněním. Pro názorný příklad tohoto jevu můžeme sáhnout do odst. 16 preambule SSpProdej *in fine*, kde evropský zákonodárce (ústí českého překladatele) poukazuje na to, že členské státy mohou povolit smluvním stranám, aby pro použité zboží sjednaly kratší „záruční dobu“. Pojem záruční doby je v této souvislosti ovšem zcela zavádějící a je možné, že přispěl ke zmiňovanému nepochopení směrnice ze strany českého zákonodárce. Správně mělo být namísto „záruční dobu“ uvedeno „dobu odpovědnosti“ (ve smyslu anglického „period of liability“, resp. německého „Haftungsdauer“).

- dobu platnosti a
- způsob, jakým je možno uplatnit nároky z ní plynoucí.

V záručním listu prodávající zároveň uvede, že poskytnutím záruky nejsou dotčena práva kupujícího, která se ke koupi věci váží podle zvláštních právních předpisů (např. na základě OdpVad). Zákon logicky stanoví, že nesplněním povinností týkajících se vydání záručního listu není platnost záruky dotčena.

4.1.3.2 Nároky kupujícího z vad zboží

Nároky kupujícího z vad, které lze odstranit

V důsledku provedení SSpProdej došlo ke změně úpravy, týkající se práv z odpovědnosti prodávajícího za vady prodané věci, upravených v § 622 a 623 ObčZ. Mimo to, co bylo výše řečeno k dezinterpretaci povinnosti úpravy záruční doby českým zákonodárcem, je třeba podotknout, že velmi skromná úprava směrnice měla značný vliv na úpravu českého práva, která byla v tomto ohledu komplexně novelizována. Práva z odpovědnosti za vady podle § 622 ObčZ je třeba rozlišovat podle povahy vady, která se u zboží vyskytla.

Jde-li o vadu, kterou lze odstranit, aplikuje se úprava § 622 odst. 1 ObčZ, podle kterého má kupující právo, aby:

- vada byla bezplatně, včas a řádně odstraněna, a prodávající je povinen vadu bez zbytečného odkladu odstranit.
- Není-li to vzhledem k povaze vady neúměrné, může kupující požadovat výměnu věci, nebo týká-li se vada jen součásti věci, výměnu součásti.³⁰³
- Není-li výměna věci, příp. součásti věci možná, může kupující žádat přiměřenou slevu z ceny věci nebo od smlouvy odstoupit.

Pro stanovení kritérií „úměrnosti“ jednotlivých variant přicházejících v úvahu lze analogicky sáhnout do čl. 3 odst. 3 pododst. 2 SSpProdej, podle kterého se zjednání nápravy považuje za nepoměrné v případě, že by pro prodávajícího znamenalo vznik

³⁰³ Nejvyššího správního soudu v rozsudku ze dne 29. 5. 2009, č. j. 7 As 31/2009 – 71, upozornil na skutečnost, že je-li při opravě věci spotřebiteli dodán a účtován nový, relativně samostatný a oddělitelný náhradní díl, který je v rámci opravy do věci nainstalován, je poskytovatel služby (opravy) povinen spotřebitele ve smyslu § 13 OchrSpotř řádně informovat mimo jiné i o délce záruční doby – jednak o záruční době na opravovanou věc a jednak o záruční době pro nový náhradní díl.

nákladů, které by ve srovnání s ostatními možnostmi zjednání nápravy (nedostatečně) zohlednily.³⁰⁴

- hodnotu, kterou by spotřební zboží mělo bez rozporu se smlouvou;
- význam rozporu se smlouvou a
- značné obtíže, které by zjednání nápravy představovalo pro spotřebitele.

Právní režim základního práva spotřebitele – práva na odstranění vady – byl poněkud matoucím způsobem zakotven do § 19 odst. 3 OchrSpotř,³⁰⁵ podle něhož „prodávající nebo jím pověřený pracovník rozhodne o reklamaci ihned, ve složitých případech do tří pracovních dnů. Do této lhůty se nezapočítává doba přiměřená podle druhu výrobku či služby potřebná k odbornému posouzení vady. Reklamace včetně odstranění vady musí být vyřízena bez zbytečného odkladu, nejpozději do 30 dnů ode dne uplatnění reklamace,³⁰⁶ pokud se prodávající se spotřebitelem nedohodne na delší lhůtě. Po uplynutí této lhůty má spotřebitel stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit.“³⁰⁷ Ze skutkového stavu a logiky věci je tento případ třeba subsumovat pod úpravu týkající se vady, kterou nelze odstranit (jedná se o tzv. subjektivní neodstranitelnost vady) a která brání tomu, aby věc mohla být řádně užívána jako věc bez vady. Tento závěr výslovně potvrdila judikatura Nejvyššího soudu.³⁰⁸

³⁰⁴ Podle přesnějšího německého jazykového znění „wenn sie dem Verkäufer Kosten verursachen würde, die verglichen mit der alternativen Abhilfemöglichkeit unzumutbar wären.“ V anglickém jazykovém znění „a remedy shall be deemed to be disproportionate if it imposes costs on the seller which, in comparison with the alternative remedy, are unreasonable.“

³⁰⁵ Jedná se o názorný příklad prolínání soukromo- a veřejnoprávní úpravy ochrany spotřebitele, které je pro unijní právo a pro oblast ochrany spotřebitele charakteristické, když OchrSpotř je právním předpisem pojmově náležejícím do oblasti práva veřejného.

³⁰⁶ Zákon jednoznačně nestanoví, zda je prodávající v této lhůtě povinen spotřebitele o vyřízení reklamace rovněž vyrozumět. Ústavní soud se v nálezu ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. III. ÚS 2983/08, přiklonil k interpretaci zajišťující vyšší standard ochrany spotřebitelů, když vyslovil, že *ustanovení § 19 OchrSpotř, které mj. stanoví povinnost prodávajícího vydat spotřebiteli potvrzení o datu a způsobu vyřízení reklamace, je třeba vykládat extenzivně ve prospěch spotřebitele, s ohledem na účel zákona, jímž je ochrana spotřebitele jako „slabší strany“ právního vztahu založeného spotřebitelskou smlouvou, a je nutno tedy dovést, že tato povinnost zahrnuje i podání informace spotřebiteli (resp. kupujícímu) o vyřízení reklamace.*

³⁰⁷ Hulmák v této souvislosti hovoří o překrývání soukromo- a veřejnoprávní ochrany spotřebitele, která je důsledkem její neujasněné koncepce. HULMÁK, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1 až 459 : komentář*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 453.

³⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. 33 Odo 930/2006.

Nároky kupujícího z vad, které nelze odstranit

Jde-li o vadu, kterou nelze odstranit a která brání tomu, aby věc mohla být řádně užívána jako věc bez vady, má kupující podle § 622 odst. 2 ObčZ:

- právo na výměnu věci nebo má
- právo od smlouvy odstoupit (dle volby kupujícího).
- Tatáž práva přísluší kupujícímu, jde-li sice o vady odstranitelné, jestliže však kupující nemůže pro opětovné vyskytnutí vady po opravě nebo pro větší počet vad věc řádně užívat.

Podle ustálené právní praxe se o opětovné vyskytnutí vady po opravě jedná tehdy, pokud se stejná vada, která byla již nejméně dvakrát odstraňována, vyskytne opětovně (tedy minimálně potřetí). Větším počtem vad se pak rozumí současná existence alespoň tří odstranitelných vad. V obou případech se musí jednat o takové vady, které brání tomu, aby mohla být věc řádně užívána jako věc bez vady.³⁰⁹

Jde-li o jiné vady neodstranitelné (*ergo* takové, které nebrání tomu, aby věc mohla být řádně užívána jako věc bez vady) a

- nepožaduje-li výměnu věci, má kupující podle § 622 odst. 3 ObčZ
- právo na přiměřenou slevu z ceny věci *nebo*
- může od smlouvy odstoupit.

Norma § 624 reaguje na faktickou nemožnost výměny věcí prodávaných za nižší cenu nebo věcí použitých jako z principu individuálně určených věcí a stanoví proto, že „má-li věc prodávaná za nižší cenu nebo věc použitá vadu, za kterou prodávající odpovídá, má kupující místo práva na výměnu věci právo na přiměřenou slevu.“ V kontextu výkladu ohledně věcí použitých bude toto ustanovení zřejmě třeba analogicky vztáhnout na případy rozporu s kupní smlouvou na použité zboží, existentní při převzetí věci kupujícím.

³⁰⁹ KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné : Svazek 2.* 4. vyd. Praha : ASPI, 2005. s. 189. Totožně in ŠKÁROVÁ, M. in Švestka, J. et al. *Občanský zákoník : komentář.* 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. s. 1099.

4.1.3.3 Běh záruční doby a uplatnění vad

Ustanovení § 621 a 627 odst. 1 a 2 ObčZ, týkající se běhu záruční doby, zůstala v původním znění. „Záruční doby začínají běžet od převzetí věci kupujícím. Má-li ovšem koupenou věc uvést do provozu jiný podnikatel než prodávající, začne záruční doba běžet až ode dne uvedení věci do provozu, pokud kupující objednal uvedení do provozu nejpozději do tří týdnů od převzetí věci a řádně a včas poskytl k provedení služby potřebnou součinnost.

Doba od uplatnění práva z odpovědnosti za vady až do doby, kdy kupující po skončení opravy byl povinen věc převzít, se do záruční doby nepočítá.³¹⁰ Prodávající je povinen vydat kupujícímu potvrzení o tom, kdy právo uplatnil, jakož i o provedení opravy a o době jejího trvání. Dojde-li k výměně, začne běžet záruční doba znovu od převzetí nové věci.³¹¹ Totéž platí, dojde-li k výměně součástky, na kterou byla poskytnuta záruka.“

Pro úplnost uvedeme, že rovněž ustanovení § 625 ohledně uplatnění vad zůstalo nedotčeno.³¹²

Právní úprava odpovědnosti prodávajícího za vady prodané věci je, jak již bylo uvedeno výše, vedle ObčZ doplňována některými ustanoveními OchrSpotř. Podle jeho § 13 „je prodávající povinen spotřebitele řádně informovat o rozsahu, podmínkách a způsobu uplatnění odpovědnosti za vady výrobků a služeb, včetně podmínek uplatnění rozporu s kupní smlouvou (dále jen „reklamace“) spolu s údaji o tom, kde lze reklamaci uplatnit, a o provádění záručních oprav.“

Klíčový je pak § 19 OchrSpotř. Podle odst. 1, 2 a 4 (k odst. 3 viz výše) „s výjimkou případů, kdy je k provedení opravy určena jiná osoba³¹³ je prodávající povinen přijmout reklamaci v kterékoli provozovně, v níž je přijetí reklamace možné s ohledem na sortiment prodáváného zboží nebo poskytovaných služeb, případně i v sídle nebo místě podnikání. Prodávající je povinen spotřebiteli vydat písemné

³¹⁰ Pozastavení, resp. stavení záruční doby.

³¹¹ Přerušování, resp. přetržení záruční doby.

³¹² „Práva z odpovědnosti za vady uplatňují u prodávajícího, u kterého věc byla koupena. Je-li však v záručním listě uveden jiný podnikatel určený k opravě, který je v místě prodávajícího nebo v místě pro kupujícího bližším, uplatní kupující právo na opravu u podnikatele určeného k provedení záruční opravy. Podnikatel určený k opravě je povinen opravu provést ve lhůtě dohodnuté při prodeji věci mezi prodávajícím a kupujícím.“

³¹³ Zde zákon vede odkaz na druhou větu § 625 ObčZ.

potvrzení o tom, kdy spotřebitel právo uplatnil, co je obsahem reklamace a jaký způsob vyřízení reklamace spotřebitel požaduje; a dále potvrzení o datu a způsobu vyřízení reklamace, včetně potvrzení o provedení opravy a době jejího trvání, případně písemné odůvodnění zamítnutí reklamace. Tato povinnost se vztahuje i na jiné osoby určené k provedení opravy. V provozovně musí být po celou provozní dobu přítomen pracovník pověřený vyřizovat reklamace. Při prodeji nebo poskytování služeb mimo ohlášenou provozovnu je prodávající povinen k informacím podle § 13 písemnou formou poskytnout zejména název nebo jméno a adresu prodávajícího, kde může spotřebitel i po ukončení takového prodeje nebo poskytování služeb uplatnit reklamaci.³¹⁴

Ustanovení § 623 ObčZ stanoví režim ohledně vady, která vznikla neodbornou montáží nebo jiným neodborným uvedením věci do provozu. Taková vada je považována za vadu věci, pokud tato montáž nebo uvedení do provozu byly sjednány v kupní smlouvě a byly provedeny prodávajícím nebo jinou osobou na odpovědnost prodávajícího. To platí rovněž v případě, kdy montáž nebo jiné uvedení věci do provozu provedl kupující a vada vznikla na základě nesprávných pokynů uvedených v návodu k montáži nebo k uvedení věci do provozu.

4.1.3.4 Náklady spotřebitele a zánik nároků z vad zboží

Všech uvedených skupin vad se týká úprava směrnice, která pamatuje na náklady spotřebitele spojené s uplatněním jeho práv z odpovědnosti za vady, když hovoří o bezplatné opravě, resp. o bezplatném náhradním dodání spotřebního zboží. Výraz

³¹⁴ Zvláštnímu režimu podléhá reklamace, příp. následné odstoupení od smlouvy o koupi souboru věcí jako celku na základě vad jeho jednotlivé součásti. K pojmu souboru věcí se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004, týkajícím se sestavy koupelnového nábytku, tak, že *soubor věcí tvoří věci, které mají podobný nebo stejný charakter nebo jsou určeny ke stejnému účelu. Takovým předmětem občanskoprávních vztahů může být např. jídelní servis nebo sbírka poštovních známek či obrazů apod. Podmínkou toho, aby něco bylo možno považovat za soubor věcí je, že musí jít o souhrn několika jednotlivých věcí, a nikoliv o úhrn pouhých součástí (§ 120 obč. zák.); druhou podmínkou je, aby ony věci byly považovány všeobecně (nikoliv jednotlivcem) za věc jedinou; u těchto jednotlivých věcí půjde o vztah souřadnosti a nikoliv pořadnosti (příslušnosti k věci hlavní) jako je tomu u příslušenství věci (§ 121 odst. 1 obč. zák.). Za soubor věcí lze považovat jednotlivé kusy nábytku v takovém počtu, provedení a uspořádání, pokud tvoří účelový, stylový nebo architektonicky jednotný celek, určený k vybavení zvlášť určené místnosti nebo sloužící zvláštnímu účelu; jednotlivé kusy tohoto souboru nejsou odstranitelné bez toho, že by se nenarušil tento jednotný celek. K týmž závěrům dospěl v rozsudku ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 33 Odo 1714/2006.*

„bezplatný“ podle čl. 3 odst. 4 SSpProdej zahrnuje náklady vynaložené na uvedení spotřebního zboží do stavu souladu, zejména náklady spojené se zasláním a náklady na vynaloženou práci a materiál.³¹⁵

Český zákon tento atribut uvádí u práva na odstranění vady podle § 622 odst. 1 ObčZ, u vymezení práva na výměnu věci jej ovšem opomíjí. Přesto je třeba na základě systematického a teleologického výkladu dovodit, že rovněž výměna věci nesmí být spojena s žádnými náklady spotřebitele. Poukázat lze pak ještě na ustanovení § 598 ObčZ, podle kterého kupující má právo na úhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práv z odpovědnosti za vady.³¹⁶

Podle § 626 odst. 1 práva z odpovědnosti za vady věci zaniknou, nebyla-li uplatněna v záruční době. Toto pravidlo může mít za důsledek, že pokud se vada věci projeví krátce před uplynutím záruční doby a kupující již tuto vadu nestihne uplatnit, jeho práva z odpovědnosti za vady zaniknou. Práva z odpovědnosti za vady u věcí, které se rychle kazí, musí být uplatněna nejdéle v den následující po koupi; jinak práva

³¹⁵ V rozsudku ze dne 17. 4. 2008, věc C-404/06 *Quelle*, Soudní dvůr ustanovení čl. 3 SSpProdej vyložil tak, že musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která umožňuje prodávajícímu, aby v případě, že prodal spotřební zboží, které bylo v rozporu se smlouvou, požadoval od spotřebitele náhradu za užívání zboží, které bylo v rozporu se smlouvou, až do jeho výměny za nové zboží. Analýza navazujícího rozsudku Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. (AZ) XII ZR 200/05, in HÖPFNER, C. Nutzungersatzpflicht beim Rücktritt vom Kaufvertrag. *Neue Juristische Wochenschrift*, 2010, č. 3, s. 127-130. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

³¹⁶ Ústavní soud v nálezu ze dne 25. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 626/06, ve věci, v níž předmětem soudního sporu byl nárok stěžovatele na náhradu nutných výdajů, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním práv z odpovědnosti za vady podle § 598 ObčZ, konkrétně odměna soudnímu znalci za vypracování znaleckého posudku, připomíná i myšlenku, kterou však sám odvolací soud vyjádřil ve svém rozhodnutí slovy „byl nelze po kupujícím požadovat, aby pro znalecké posouzení zvolil znalce, který si bude účtovat za posudek relativně nejnižší možnou cenu“, leč v další úvaze se jí již neřídil, protože současně také dovodil, že „nelze také na prodávajícího přenášet povinnost hradit jako náklad související s uplatněním práva z odpovědnosti za vady zcela přemrštěné a neodpovídající náklady“. Takový závěr, že v případě stěžovatele šlo o přemrštěně vysoký náklad za pořízení znaleckého posudku, z obsahu spisu však dovodit nelze. Ostatně uvedené hodnocení krajského soudu je podle názoru Ústavního soudu i vnitřně rozporné, protože jeho důsledné uplatnění by jednoznačně nutilo kupujícího, aby pro jistotu vyhledával větší množství znalců a zjišťoval jejich cenu za posouzení vady, aby se vyvaroval eventuálně hrozícího závěru, že soud cenu, kterou zaplatil za znalecký posudek, posoudí jako přemrštěnou a zcela neodpovídající. Důsledkem takového postupu by pak byla zvýšená ochrana prodávajícího proti spotřebiteli, byť je zřejmé, že žádné z těchto nákladů by nevznikly, pokud by byl sám prodávající při vyřizování reklamaci postupoval řádně.

Nejvyšší správní soud v této souvislosti v rozsudku ze dne 22. 3. 2006, č. j. 3 As 60/2005 – 73, konstatoval, že v režimu spotřebitelských smluv je možno spotřebiteli nad rámec zákona nabídnout toliko výhodnější podmínky pro uplatnění odpovědnosti za vady. Pokud žalovaný v jím vydaném reklamačním řádu stanovil pro případ nedůvodné reklamace mj. povinnost spotřebitele hradit náklady takové reklamace, porušil tím povinnost uloženou v § 13 OchrSpotř.

zaniknou.³¹⁷ Novelou č. 136/2002 Sb. došlo k již zmíněné nové úpravě § 626 odst. 3, týkajícího se věcí použitých, které byly dříve zahrnuty pod odst. 2, a to za účelem jeho uvedení do souladu s čl. 7 odst. 1 pododst. 2 SSpProdej (viz výše).

4.2 Cestovní smlouva

Právní úprava cestovní smlouvy, obsažená v ustanoveních § 852a až 852k ObčZ, představuje jeden z nejvýznamnějších příkladů již fakticky realizované europeizace určitého smluvního typu občanského práva.³¹⁸

Právní úprava cestovní smlouvy byla do ObčZ zařazena zákonem č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů (*CestR*), který jednak zakotvil právní rámec podnikání cestovních kanceláří a agentur a jednak jím byla do § 852a až 852k ObčZ zakomponována ustanovení o tomto dosud neupraveném zvláštním smluvním typu občanského práva. V jejich případě se jednalo o prováděcí ustanovení ke směrnici Rady 90/314/EHS ze dne 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (*SCestPobZáj*).

Důvodem přijetí této harmonizační úpravy byla zejména stále významnější role, jakou cestovní ruch hraje v hospodářství členských států. Preambule *SCestPobZáj* v pododst. 7 a 8 konstatuje, že cestovní ruch hraje stále významnější roli v hospodářství členských států; že systém souborných služeb představuje základní součást cestovního

³¹⁷ V obou případech se jedná o lhůtu prekluzivní.

³¹⁸ Její význam je markantní především ze dvou důvodů. Za prvé se jedná o komplexní harmonizaci tohoto smluvního typu, která se neomezuje na vybrané dílčí otázky, ale predestinuje jak pojmová východiska, tak konkrétní právní úpravu v právu členských států. Druhým důvodem je pak faktický význam, jaký si tato europeizovaná úprava v praxi vydobyla, když problematika cestovního ruchu, nároků klientů cestovních kanceláří, konsekvence úpadku cestovní kanceláře apod. se citelně projevuje ve způsobu, jakým lidé tráví svoji dovolenou, volný čas a vynakládají s tím spojené náklady. Proto bývá problematika úpravy cestovní smlouvy zejména v letních měsících pravidelně v centru pozornosti médií a veřejnosti.

ruchu a že by došlo k podpoře růstu a produktivity odvětví souborných služeb v členských státech, pokud by bylo přijato alespoň minimum společných předpisů, které by mu daly rozměr Společenství a odstranily rozdíly v předpisech na ochranu spotřebitelů v jednotlivých členských státech, které odrazují spotřebitele jednoho členského státu kupovat souborné služby v jiném členském státě. Při sbližování právních předpisů ohledně cestovní smlouvy tak sehrály svoji roli oba výše uvedené základní důvody, a to jak ochrana spotřebitele, tak i odstraňování bariér vnitřního trhu Společenství.³¹⁹

4.2.1 Výchozí pojmy právní úpravy cestovní smlouvy

Centrálním pojmem této právní úpravy je *zájezd*. Tím se podle § 1 odst. 1 CestR „rozumí předem sestavená kombinace alespoň dvou z následujících služeb cestovního ruchu, je-li prodávána nebo nabízena k prodeji za souhrnnou cenu a je-li služba poskytována po dobu přesahující 24 hodin nebo když zahrnuje ubytování přes noc:

- doprava,
- ubytování,
- jiné služby cestovního ruchu, jež nejsou doplňkem dopravy nebo ubytování a tvoří významnou část zájezdu nebo jejichž cena tvoří alespoň 20 % souhrnné ceny zájezdu.“

CestR v souladu s čl. 2 odst. 1 SCestPobZáj výslovně zakazuje obcházení této úpravy. Oddělené účtování za jednotlivé položky téhož zájezdu nezprošťuje subjekt, který je oprávněn nabízet a prodávat zájezdy, závazků podle tohoto zákona.

Zájezdem naopak není kombinace služeb cestovního ruchu:

- prodávaná jinému podnikateli za účelem jeho dalšího podnikání, nebo

³¹⁹ Na českém prostředí lze dobře demonstrovat důvody přijetí této právní úpravy v kontextu toho, že se po ní dlouho volalo, aby byl vytvořen nový a jednoznačný právní rámec pro oblast prodeje a realizace zájezdů, jakož i činnost cestovních kanceláří. Ta byla dosud regulována jen velmi povrchně a liberálně, což vedlo nejen k nepřehlednosti trhu se službami cestovního ruchu, ale též k řadě problémů a nejasností při faktické realizaci právních vztahů v této oblasti, jakož i ožehavých situací. Mediálně nejvýživnější byly bezpochyby neřešené následky úpadku řady cestovních kanceláří (do té doby neexistovala povinnost pojištění CK pro případ úpadku) a především zajištění klientů, nacházejících se v inkriminované době v zahraničí.

- jejíž nabídka a prodej nesplňuje znaky živnostenského podnikání (tedy nejedná se ve smyslu § 2 ŽZ o „soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem.“).³²⁰

Ustanovení § 1 odst. 3 CestR okruh poskytovatelů dále zužuje, když stanoví, že prodávat zájezd mohou jen cestovní kanceláře uzavřením cestovní smlouvy. Zprostředkovávat prodej zájezdu mohou jen cestovní kanceláře a cestovní agentury.

Cestovní kancelář a cestovní agentura

Cestovní kancelář definuje zákon jako podnikatele, který je oprávněn organizovat, nabízet a prodávat zájezdy, jakož i jednotlivé služby cestovního ruchu. Provozování těchto činností je možné výhradně na základě koncese. Cestovní kancelář je také osoba, která má v době podpisu cestovní smlouvy sídlo nebo místo podnikání v jiném členském státě Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, než je Česká republika (cestovní kancelář usazená na území jiného státu).

Stěžejní povinností cestovní kanceláře je sjednat pojištění záruky pro případ úpadku a po celou dobu své podnikatelské činnosti mít uzavřenu odpovídající pojistnou smlouvu. Cestovní kancelář usazená na území jiného státu smí v Česku podnikat na základě oprávnění domovského státu k provozování cestovní kanceláře a musí mít sjednáno pojištění záruky pro případ úpadku nebo být pro tento případ zajištěna jinak, vždy však alespoň v rozsahu požadovaném českým zákonem.

Aby bylo zamezeno matení či klamání spotřebitele, je cestovní kancelář povinna označit provozovnu a propagační a jiné materiály určené zákazníkovi slovy „cestovní kancelář“, pokud toto označení neobsahuje již její obchodní firma; názvy „cestovní kancelář“ nebo „CK“ může používat pouze podnikatel, který je držitelem platné koncese. Cestovní kancelář usazená na území jiného státu je povinna před zahájením činnosti v Česku povinna informovat o tomto záměru Ministerstvo pro místní rozvoj.

Cestovní agentura je naproti tomu podnikatel, který je oprávněn provozovat činnost na rozdíl od cestovní kanceláře toliko na základě ohlášení volné živnosti. Její

³²⁰ Za zájezd tedy nelze považovat např. výlety pořádané soukromými osobami, různými spolky či zájmovými kroužky, nahodilé výjezdy na hostující utkání pořádané vedením fanclubu hokejového týmu apod.

postavení je proto vymezeno úžeji, a to na bázi pouhého zprostředkování služeb cestovního ruchu, tedy zejména:

- jako zprostředkovatel nabízet a prodávat jednotlivé služby cestovního ruchu;
- organizovat kombinace služeb cestovního ruchu a nabízet je a prodávat cestovní kanceláři za účelem jejího dalšího podnikání;
- zprostředkovávat prodej zájezdu pro cestovní kancelář; cestovní smlouva musí ovšem být uzavřena jménem cestovní kanceláře, pro kterou je zájezd zprostředkováván.

Obdobně jako v případě cestovní kanceláře, je i cestovní agentura povinna označit provozovnu a propagační a jiné materiály určené zákazníkovi slovy „cestovní agentura“, pokud toto označení neobsahuje již obchodní firma. Při zprostředkování prodeje zájezdů je povinna v propagačních, nabídkových a jiných materiálech, včetně jejich elektronických forem, vždy informovat, pro kterou cestovní kancelář je prodej zájezdu zprostředkováván.

Pojem zákazníka a cestovní smlouvy

CestR vymezuje v § 4 pojem zákazníka jako osoby, která uzavře s cestovní kanceláří cestovní smlouvu, nebo osoby, v jejíž prospěch byla tato smlouva uzavřena nebo na kterou byl zájezd převeden za podmínek stanovených § 852f ObčZ.

Z uvedeného vymezení podstatných náležitostí cestovní smlouvy přímo sálá spotřebitelský charakter úpravy. Vyplývá z nich jak to, že na straně zákazníka může být pouze spotřebitel, tak i to, že poskytovatelem může být pouze podnikatel jako subjekty naplňující kritéria pojmu dodavatele ve smyslu § 52 odst. 2 ObčZ.

Cestovní smlouvou se podle § 852a odst. 1 ObčZ cestovní kancelář zavazuje, že zákazníkovi poskytne zájezd a zákazník se zavazuje, že zaplatí smlouvenou cenu. Návrh cestovní smlouvy předkládá zákazníkovi cestovní kancelář. Po jejím uzavření je cestovní kancelář povinna předat zákazníkovi jedno vyhotovení cestovní smlouvy a spolu s ním doklad o pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře, vystavený pojišťovnou.

Jak již bylo dovozeno výše, cestovní smlouvu je obecně třeba klasifikovat jako smlouvu spotřebitelskou, podléhající obecné úpravě spotřebitelských smluv v hlavě páté části první, § 51a a násl. ObčZ.³²¹

4.2.2 Předšmluvní informační povinnosti CK

Předšmluvní informační povinnosti cestovní kanceláře (poskytované jí samou nebo prostřednictvím cestovní agentury), představující provedení zejména čl. 3 a čl. 4 odst. 2 písm. a) SCestPobZáj, jsou poněkud nekonceptně upraveny namísto příslušných ustanovení ObčZ v § 10 CestR. To však nic nemění na jejich právní relevanci pro oblast uzavírání cestovních smluv.³²²

Cestovní kancelář je povinna před uzavřením cestovní smlouvy v katalogu, případně jinou prokazatelnou formou pravdivě, srozumitelně, úplně a řádně informovat o všech skutečnostech, které jsou jí známy a které mohou mít vliv na rozhodnutí zájemce o koupi zájezdu, např. o:

- termínu zahájení a ukončení zájezdu;
- ceně zájezdu, včetně časového rozvrhu plateb a výši zálohy;
- místě určení cesty nebo pobytu a předpokládané trase včetně časů a míst zastávek;
- druhu dopravního prostředku (hlavní charakteristické znaky nebo třídy);
- ubytování (poloha, kategorie, stupeň vybavenosti a hlavní charakteristické znaky) a stravování;
- programu v místě pobytu.

Před uzavřením cestovní smlouvy mohou být uvedené údaje změněny jen v případě, že si cestovní kancelář v katalogu toto právo vyhradila nebo pokud se na nich

³²¹ I ve vztahu k cestovní smlouvě je proto třeba aplikovat obecná ustanovení § 55 a 56 ObčZ o neplatnosti nepřipustných smluvních ujednání, výkladu ujednání cestovní smlouvy v pochybnostech ve prospěch spotřebitele apod., jakož příp. i zvláštní ustanovení o uzavírání distančních spotřebitelských smluv nebo smluv uzavíraných mimo provozovnu cestovní kanceláře.

³²² Jedná se o příklad prolínání právní úpravy ochrany spotřebitele v soukromém a veřejném právu, které je pro unijní právo a pro oblasti ochrany spotřebitele charakteristické. Srov. MATEJKA, J. in Fiala, J. et al. *Občanský zákoník : komentář. I. díl.* 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 290.

dohodla se zájemcem o koupi zájezdu; v ostatních případech jsou pro cestovní kancelář závazné.³²³

4.2.3 Povinné náležitosti cestovní smlouvy

Charakteru cestovní smlouvy jako smlouvy spotřebitelské odpovídá i bohatý katalog povinných obsahových náležitostí v § 852b ObčZ, přiměřeně převzatý z čl. 4 odst. 2 písm. a) a přílohy SCestPobZáj.

Cestovní smlouva musí být písemná a musí obsahovat mimo jiné:

- označení smluvních stran;
- vymezení zájezdu, zejména termín jeho zahájení a ukončení a uvedení všech poskytovaných služeb cestovního ruchu;³²⁴
- cenu zájezdu, včetně časového rozvrhu plateb a výši zálohy;

³²³ Určité nejasnosti ovšem vznikají při posouzení právních následků porušení těchto informačních povinností, tedy pokud některé z nich nebudou zákazníkovi vůbec sděleny. Na rozdíl od spotřebitelských smluv *stricto sensu*, kde důsledkem porušení předmluvních informačních povinností dodavatele je zpravidla prodloužení lhůty, ve které může spotřebitel bez důvodu a jakékoliv sankce od spotřebitelské smlouvy odstoupit, v případě cestovní smlouvy nepřichází takový následek v úvahu. Porušení nebude mít za následek ani neplatnost smlouvy, když tento následek zákon spojuje teprve s absencí povinných náležitostí samotné cestovní smlouvy.

Zřejmě je tedy třeba vycházet s obecných následků, kterými je zejména odpovědnost cestovní kanceláře za škodu, kterou by porušením těchto povinností zákazníkovi způsobila. Představit si lze například modelový případ, kdy zákazník upřednostní nabídku cestovní kanceláře před konkurenční nabídkou jiné cestovní kanceláře, kterou by zvolil v případě, že by byl informován v souladu se zákonem. V důsledku toho, že se konkurenční – výhodnější nabídky vzdá, mu vznikne škoda, jejíž náhradu je oprávněn vymáhat po cestovní kanceláři. Je také třeba vidět, že zakotvení těchto povinností i bez zvláštní úpravy následků jejich porušení zvýhodňuje zákazníka již tím, že se splnění těchto povinností může dovolávat.

Tomu odpovídá i judikatura Nejvyššího soudu, který v této souvislosti konstatoval, že *porušením právní povinnosti (§ 420 odst. 1 ObčZ) je jak okolnost, že cestovní kancelář neposkytla zákonem vyjmenované informace zákazníkovi vůbec, tak okolnost, že nad rámec smluvních či zákonných povinností poskytnutá informace byla obsahově nesprávná či mylná*. V této věci šlo o sdělení nesprávné informace, že turistické vízum do Thajska lze vyřídit přímo na letišti v Bangkoku, přičemž ovšem tato informace byla relevantní pouze pro zákazníky s českou státní příslušností. Vzhledem k tomu, že dotčený zákazník byl občan Slovenské republiky, turistické vízum na letišti v Bangkoku neobdržel, byl zde se svojí rodinou zadržen a z Thajska deportován. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1394/2007. Právní věta převzata z VOJTEK, P. Nejvyšší soud České republiky: Porušení právní povinnosti při podání nepovinné informace cestovní kanceláři. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 5, s. 183.

³²⁴ Vymezení zájezdu může být nahrazeno odkazem na číslo zájezdu nebo jiné označení v katalogu, ovšem jen v případě, že katalog obsahuje všechny tyto informace a byl zákazníkovi předán.

- jsou-li součástí zájezdu i další platby za služby, jejichž cena není zahrnuta v ceně zájezdu, údaje o počtu a výši těchto dalších plateb;
- je-li součástí zájezdu ubytování, jeho polohu, kategorii, stupeň vybavenosti a hlavní charakteristické znaky;
- je-li součástí zájezdu doprava, druh, charakteristiku a kategorii dopravního prostředku, údaje o trase cesty;
- je-li součástí zájezdu stravování, jeho způsob a rozsah.

Na rozdíl od úpravy spotřebitelských smluv podle hlavy páté části první ObčZ, u kterých nedodržení zákonem požadovaných náležitostí daného druhu smlouvy zpravidla nemá za následek neplatnost smlouvy, nýbrž pouze prodloužení lhůty, ve které je spotřebitel oprávněn bez uvedení důvodu a bez jakékoliv sankce od smlouvy odstoupit, v případě cestovní smlouvy jsou zákonné následky nedodržení povinných náležitostí přísnější, když při absenci podstatných náležitostí stíhá smlouvu absolutní neplatnost, v případě náležitostí ostatních neplatnost relativní.³²⁵ To je patrně způsobeno tím, že v případě cestovní smlouvy se jedná o samostatný smluvní typ, zatímco právní úprava spotřebitelských smluv je pojmově toliko zvláštní, nadstavbovou úpravou k úpravě daného smluvního typu.

Možnost jednostranného zvýšení ceny zájezdu

V cestovní smlouvě lze dohodnout, že cestovní kancelář je oprávněna jednostranným úkonem zvýšit cenu zájezdu, jestliže je zároveň přesně stanoven způsob výpočtu zvýšení ceny. Cena zájezdu uvedená v cestovní smlouvě však nesmí být jednostranně zvýšena během 20 dnů před zahájením zájezdu. Písemné oznámení o zvýšení ceny musí být zákazníkovi odesláno nejpozději 21 dní před zahájením zájezdu, jinak cestovní kanceláři právo na zaplacení rozdílu v ceně zájezdu nevznikne.

Z důvodu zvýšené ochrany zákazníka jako výrazně znevýhodněné smluvní strany a v souladu s čl. 4 odst. 4 SCestPobZáj ustanovení § 852c ObčZ přesně vymezuje i další podmínky, za nichž je cestovní kancelář oprávněna jednostranné zvýšení ceny zájezdu

³²⁵ Srov. výčet náležitostí v jednotlivých odstavcích § 852b a odkaz na jeho odst. 2 a 3 v katalogu § 40a ObčZ. Vzhledem k tomu, že ohledně následků absence podstatných náležitostí smlouvy, uvedených v § 852b odst. 1 ObčZ zákon mlčí. Z povahy těchto náležitostí, jakož i z výkladu § 40a ObčZ *a contrario* lze dovozovat, že v případě absence kterékoli z nich bude cestovní smlouvu třeba prohlásit za absolutně neplatnou pro neurčitost (§ 37 odst. 1 ObčZ).

provést. Cenu zájezdu lze zvýšit pouze v taxativně vymezených případech, pakliže dojde ke zvýšení:

- ceny za dopravu včetně cen pohonných hmot, nebo
- plateb spojených s dopravou, např. letištních a přístavních poplatků, které jsou zahrnuty v ceně zájezdu, nebo
- směnného kursu české koruny použitého pro stanovení ceny zájezdu v průměru o více než 10 %.³²⁶

Možnost změny podmínek smlouvy

Ustanovení § 852e našeho zákona provádí čl. 4 odst. 5 směrnice a myslí na případy, kdy je vlivem vnějších okolností třeba určitým způsobem změnit podmínky smlouvy. Myslitelná je např. potřeba změny místa ubytování z důvodu přírodní katastrofy v místě určení zájezdu, nemožnost poskytnout určitou vedlejší službu cestovního ruchu, např. nasmlouvaný výlet do známého kláštera v místě destinace z důvodu jeho uzavření apod.

Cestovní kancelář proto může navrhnout zákazníkovi změnu cestovní smlouvy, je-li z objektivních důvodů nucena před zahájením zájezdu změnit podmínky smlouvy. Pokud navrhovaná změna cestovní smlouvy vede i ke změně ceny zájezdu, musí být v návrhu nová cena uvedena.

Navrhne-li cestovní kancelář takovou změnu cestovní smlouvy, má zákazník právo rozhodnout, zda

- bude s takovou změnou cestovní smlouvy souhlasit, nebo
- zda od cestovní smlouvy odstoupí.

Pokud zákazník ve lhůtě určené cestovní kancelář, která nesmí být kratší než 5 dnů od doručení návrhu na změnu cestovní smlouvy zákazníkovi, od smlouvy neodstoupí, má se za to, že s její změnou souhlasí.

³²⁶ Zajímavé je, že směrnice při úpravě této otázky nepočítá pouze se zvýšením, ale také se snížením dohodnuté ceny z důvodu uvedených objektivních skutečností. Český zákonodárce zřejmě nepovažoval za nutné zahrnout do českého zákona i toto hledisko; je ovšem třeba uznat, že v praxi se takové případy vyskytovat mohou. Pakliže by strany takové ujednání o snížení ceny do smlouvy zahrnuly, bylo by možné dovést jeho platnost z ustanovení § 55 odst. 1 ObčZ, věty první *a contrario*, podle které se smluvní ujednání spotřebitelských smluv nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Takové ujednání by co do svého smyslu jistě obstálo i při poměrování § 56 odst. 1, podle kterého spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.

Toto ustanovení v sobě ovšem skrývá výkladový oříšek, který přijde ke slovu v prakticky dobře představitelné situaci, totiž že cestovní kancelář navrhne zákazníkovi změnu smlouvy v době, kdy do zahájení zájezdu zbývá 5 dnů nebo méně.³²⁷ V případě, že by spotřebitel měl mít v takovém případě k dispozici zákonnou lhůtu v plné délce, bylo by nutné připustit, že je oprávněn odstoupit od smlouvy i po zahájení zájezdu. Zároveň by na takové odstoupení bylo třeba pohlížet jako na zvláštní případ, nespádající pod ustanovení § 852g odst. 1, podle něhož „zákazník může před zahájením zájezdu od cestovní smlouvy odstoupit.“

Velmi těžko řešitelné problémy by ovšem nastaly v souvislosti s vypořádáním vzájemných práv smluvních stran pro případ takového odstoupení. Sporné by bylo především, jakým způsobem by byl hrazen návrat zákazníka ze zájezdu, jakož i škoda, která by mu v této souvislosti vznikla. Škoda by ovšem vznikla i na straně cestovní kanceláře, a to ohledně zbývajících částí zájezdu, pro kterou by se zpravidla již nepodařilo sehnat náhradního zákazníka. Vzniku škody na obou stranách, třebaže nižší, by přitom zpravidla nebylo možné zabránit ani příp. uzavřením nové cestovní smlouvy, týkající se jiného zájezdu (např. v téže nebo blízké destinaci) ve smyslu § 852g odst. 2 ObčZ.

Je proto třeba konstatovat, že český zákonodárce byl při úpravě uvedené kogentní 5-denní lhůty nedůsledný. Vzniklé interpretační problémy by bylo dle názoru autora nejvhodnější překlenuť systematickým a teleologickým výkladem a upřednostněním § 852g odst. 1, podle kterého po zahájení zájezdu zákazník od cestovní smlouvy v tomto případě odstoupit již nemůže, jako ustanovení zvláštního. V souladu s tímto výkladem zákazníkovi náleží právo na odstoupení od cestovní smlouvy podle § 852e odst. 2, ovšem vždy pouze do okamžiku zahájení zájezdu. Pokud by se ovšem prokázalo, že cestovní kancelář nenavrhla zákazníkovi změnu cestovní smlouvy bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděla o objektivních důvodech vynucujících si její změnu, odpovídala by zákazníkovi za tím způsobenou škodu.

Možným řešením by bylo také upřednostnění takového systematického výkladu, že cestovní kancelář je oprávněna navrhnout zákazníkovi změnu cestovní smlouvy nejpozději 6 dnů před zahájením zájezdu, tak aby byla lhůta podle odst. 2 vždy

³²⁷ Směrnice se tomuto problému vyhnula, neboť pro tento případ žádné závazné lhůty nestanoví, předepisuje pouze, že pokud je organizátor před odjezdem nucen podstatně změnit některou ze základních podmínek smlouvy, jako je cena, musí o tom co nejrychleji uvědomit spotřebitele. Spotřebitel musí o svém rozhodnutí uvědomit organizátora nebo prodejce co nejdříve.

zachována. Tato interpretace by více odpovídala zásadě maximální ochrany spotřebitele, na druhou stranu by se ovšem do značné míry přičila pragmatickému výkladu zákona (navrhovat změnu lze pouze pod tlakem objektivních důvodů). Nejvhodnějším řešením by proto bezpochyby byla novelizace inkriminovaného ustanovení, která by tuto v praxi jistě poměrně častou situaci zohlednila.

Účast jiné osoby namísto zákazníka

Ustanovení čl. 4 odst. 3 SCestPobZáj, který umožňuje spotřebiteli převést svoji rezervaci, pakliže je mu znemožněno, aby cestu nastoupil, bylo extenzivním způsobem ve prospěch spotřebitele³²⁸ provedeno do § 852f ObčZ. Podle něho může zákazník před zahájením zájezdu písemně oznámit cestovní kanceláři, že se zájezdu místo něho zúčastní jiná osoba v oznámení uvedená. Dnem doručení oznámení se osoba v něm uvedená stává zákazníkem. Oznámení musí obsahovat prohlášení nového zákazníka, že souhlasí s uzavřenou cestovní smlouvou. V případě, že cestovní smlouva stanoví podmínky, které musí účastník zájezdu splňovat a lhůtu, ve které může zákazník oznámit, že se zájezdu místo něho zúčastní jiná osoba, může tak zákazník učinit jen ve stanovené lhůtě a oznámení musí obsahovat i prohlášení nového zákazníka, že splňuje veškeré podmínky stanovené pro poskytnutí zájezdu.

Původní a nový zákazník solidárně odpovídají za zaplacení ceny zájezdu a úhradu nákladů, pokud takové náklady cestovní kanceláři v souvislosti se změnou zákazníka prokazatelně vzniknou.

Sdělení podrobných informací před zahájením zájezdu

Vedle předmluvních informačních povinností uvedených výše je podle § 852d ObčZ cestovní kancelář v návaznosti na čl. 4 odst. 1 písm. b) SCestPobZáj povinna nejpozději 7 dnů před zahájením zájezdu poskytnout zákazníkovi písemně další podrobné informace o všech skutečnostech, které jsou pro zákazníka důležité a které jsou ji známy, pokud nejsou obsaženy již v cestovní smlouvě nebo v katalogu, který byl zákazníkovi předán, zejména:

³²⁸ V souladu s doložkou minimální ochrany podle čl. 8 směrnice.

- upřesnění údajů, které jsou cestovní kanceláři známy a nejsou již obsaženy v cestovní smlouvě nebo v katalogu, který byl zákazníkovi předán, a to ohledně, ubytování, dopravy a stravování, jakož i případných další plateb za služby, jejichž cena není zahrnuta v ceně zájezdu;
- jméno, adresa a telefonní číslo osoby, na kterou se může zákazník v nesnázích v průběhu zájezdu obrátit s žádostí o pomoc, zejména místního zástupce cestovní kanceláře a zastupitelského úřadu.

Je-li cestovní smlouva uzavřena v době kratší než 7 dnů před zahájením zájezdu, musí cestovní kancelář tyto svoje povinnosti splnit již při jejím uzavření.³²⁹

4.2.4 Možnosti odstoupení od cestovní smlouvy

Právní úprava cestovní smlouvy sleduje linii spotřebitelských smluv i co do obecného práva zákazníka od smlouvy odstoupit, které ustanovení § 852g odst. 1 ObčZ omezuje na období před zahájením zájezdu. Cestovní kancelář naproti tomu může před zahájením zájezdu od cestovní smlouvy odstoupit jen z důvodu

- zrušení zájezdu nebo
- porušení povinností zákazníkem.

Odstoupil-li zákazník od cestovní smlouvy z důvodu neakceptování návrhu na změnu cestovní smlouvy ze strany cestovní kanceláře nebo odstoupila-li cestovní kancelář od cestovní smlouvy z důvodu zrušení zájezdu před jeho zahájením, má zákazník právo požadovat, aby mu cestovní kancelář na základě nové cestovní smlouvy poskytla jiný zájezd nejméně v kvalitě odpovídající původní cestovní smlouvě, může-li cestovní kancelář takový zájezd nabídnout. Při uzavření takové náhradní cestovní smlouvy se platby uskutečněné na základě původní cestovní smlouvy považují za platby podle nové cestovní smlouvy. Je-li cena nového zájezdu nižší než již uskutečněné

³²⁹ Následky porušení těchto povinností budou zřejmě obdobné jako v případě porušení předsmělných informačních povinností cestovní kanceláře (viz výše). Pouze v případech, kdy tyto informace upřesňují údaje, které jsou povinnými náležitostmi cestovní smlouvy podle § 852 odst. 3, by bylo možné uvažovat o tom, že jejich neposkytnutí, ačkoli jsou cestovní kanceláři známy, má za následek relativní neplatnost cestovní smlouvy.

platby podle předchozí věty, je cestovní kancelář povinna tento rozdíl bez zbytečného odkladu zákazníkovi vrátit.

Odst. 4 téhož ustanovení sankcionuje cestovní kancelář za „narušení plánů“ spotřebitele, když stanoví, že zruší-li cestovní kancelář zájezd ve lhůtě kratší než 20 dnů před termínem jeho zahájení, je povinna uhradit zákazníkovi pokutu ve výši 10 % z ceny zájezdu. Jedná se přitom o zvláštní paušální sankci, právo zákazníka na náhradu škody jí není dotčeno. Cestovní kancelář se může zprostit povinnosti zaplatit pokutu nebo odpovědnosti za škodu jen tehdy, prokáže-li, že ke zrušení zájezdu došlo:

- v souladu s ujednáním smlouvy o tom, že realizace zájezdu je podmíněna dosažením minimálního počtu zákazníků, a pokud ke zrušení dojde ve stanovené lhůtě;
- v důsledku neodvratitelné události, které nemohla cestovní kancelář zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na ni rozumně požadovat.

Není-li důvodem odstoupení zákazníka i) porušení povinnosti cestovní kanceláře stanovené cestovní smlouvou nebo tímto zákonem nebo ii) odstoupí-li cestovní kancelář od cestovní smlouvy před zahájením zájezdu z důvodu porušení povinnosti zákazníkem, je zákazník i) povinen zaplatit cestovní kanceláři odstupné v souladu s ustanovením cestovní smlouvy o výši odstupného, které je povinen zákazník cestovní kanceláři uhradit při odstoupení od cestovní smlouvy, a ii) cestovní kancelář je povinna vrátit zákazníkovi vše, co od něho obdržela na úhradu ceny zájezdu podle zrušené cestovní smlouvy.

Je-li důvodem odstoupení zákazníka od cestovní smlouvy i) porušení povinnosti cestovní kanceláře stanovené cestovní smlouvou nebo tímto zákonem nebo ii) nedojde-li k uzavření náhradní cestovní smlouvy, je cestovní kancelář povinna bez zbytečného odkladu vrátit zákazníkovi vše, co od něho obdržela na úhradu ceny zájezdu podle zrušené cestovní smlouvy, aniž by byl zákazník povinen platit cestovní kanceláři odstupné. Právo zákazníka na náhradu škody tím není dotčeno.

Ve všech uvedených případech porušení cestovní smlouvy ať již ze strany zákazníka nebo cestovní kanceláře se bezesporu musí jednat o porušení závažné.³³⁰

³³⁰ V návaznosti na problematiku závažnosti porušení cestovní smlouvy Nejvyšší soud judikoval, že při zvláště závažném porušení cestovní smlouvy není vyloučeno odstoupení od smlouvy ani po zahájení zájezdu: *Byl ustanoven § 852g ObčZ hovoří pouze o právu odstoupit od cestovní smlouvy před zahájením zájezdu, nelze žalobci jako zákazníkovi v posuzovaném případě odepřít právo odstoupit*

4.2.5 Porušení povinností z cestovní smlouvy

Klíčové pravidlo právní úpravy cestovní smlouvy deklarované v čl. 5 odst. 1 SCestPobZáj bylo provedeno v § 852i odst. 1 ObčZ: „Cestovní kancelář odpovídá zákazníkovi za porušení závazků vyplývajících z uzavřené cestovní smlouvy bez ohledu na to, zda tyto závazky mají být splněny cestovní kanceláří nebo jinými dodavateli služeb cestovního ruchu poskytovaných v rámci zájezdu.“

S ohledem na sílu této právní zbraně v rukou zákazníka je uplatnění práva z důvodu nesplnění povinností cestovní kanceláře vyplývajících z cestovní smlouvy nebo ustanovení ObčZ vázáno na poměrně striktní prekluzivní lhůtu. Zákazník musí uplatnit své právo u cestovní kanceláře bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 3 měsíců od skončení zájezdu, nebo v případě, že se zájezd neuskutečnil, ode dne, kdy měl být zájezd ukončen podle cestovní smlouvy, jinak právo zaniká.³³¹

Je-li uzavření cestovní smlouvy zprostředkováno jinou cestovní kanceláří nebo cestovní agenturou, je lhůta zachována i tehdy, pokud zákazník uplatní toto právo řádně a včas u zprostředkující cestovní kanceláře nebo cestovní agentury.³³²

*od cestovní smlouvy i po zahájení zájezdu. Není-li zájezd zajištěný cestovní kanceláří způsobilý ani částečně naplnit hospodářský účel, za němž byla cestovní smlouva uzavřena, je nutné na plnění ze smlouvy pohlížet, jako by zájezd nebyl cestovní kanceláří poskytnut vůbec; zákazník má v takovém případě při odstoupení od cestovní smlouvy nárok na vrácení všeho, co cestovní kanceláří zaplatil (§ 852h odst. 2 ObčZ). Jinak řečeno, na případ je nutné pohlížet, jako by k odstoupení zákazníka od cestovní smlouvy došlo před zahájením zájezdu (§ 852g odst. 1 ObčZ). Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 1173/2005. Právní věta převzata z Nejvyšší soud České republiky: K odstoupení od cestovní smlouvy. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 7, s. 262.*

³³¹ Je otázkou, zda je možné, aby v cestovní smlouvě byla sjednána lhůta delší. S ohledem na tzv. jednostrannou kogentnost ustanovení o spotřebitelských smlouvách podle § 55 odst. 1 ObčZ (srov. výše ve výkladu k nepřipustným ujednáním spotřebitelských smluv) je třeba se přiklonit k závěru, že takovému ujednání zákon nebrání.

³³² Význam a dosah tohoto ustanovení dokládá i judikatura nejvyšších soudů, která v kauze tragické havárie autobusu u obce N. dovodila, že *porušení cestovní smlouvy spočívající ve faktickém nezajištění bezpečného návratu účastníků zájezdu, které mělo za následek smrt rodinných příslušníků žalobců, a tím i zásah do práva na ochranu jejich osobnosti, je třeba přičítat cestovní kanceláři (i když nebyla vlastním fyzickým původcem tragické havárie autobusu, v důsledku níž zahynuly blízké osoby žalobců)*. Vlastním fyzickým původcem havárie nebyla cestovní kancelář, ale dodavatel dopravy poskytované v rámci zájezdu. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3577/2006. Právní věta převzata z Nejvyšší soud České republiky: Právo na soukromí a na rodinný život. Nezajištění bezpečného návratu jako porušení cestovní smlouvy a ochrana osobnosti pozůstalých. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 8, s. 296.

V jiném rozhodnutí Nejvyšší soud dovodil, že zajišťuje-li cestovní kancelář cyklistický zájezd, při kterém jeho účastníci používají vlastní jízdní kola, patří - podle povahy takového zájezdu - mezi povinnosti cestovní kanceláře zajistit, aby v průběhu ubytování byla tato kola zajištěna proti poškození a odcizení. Nesplnění této povinnosti je nutno považovat za porušení povinností vyplývajících z cestovní smlouvy zajistit zájezd řádně. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006,

Právní nauka zde opíraje se o judikaturu ESD dokonce dovozuje, že pojem škody by při aplikaci tohoto ustanovení měl být vykládán v širším významu a vedle majetkové újmy by měl zahrnovat i „ztrátu radosti z dovolené.“ V úvahu v této souvislosti připadá rovněž aplikace ustanovení § 11 a násl. ObčZ o ochraně osobnosti, zejména pak uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy podle § 13 odst. 2 ObčZ.³³³

Odpovědnost cestovní kanceláře za škodu způsobenou porušením právní povinnosti z cestovní smlouvy je konstruována jako striktně objektivní odpovědnost, jedná se o tzv. odpovědnost za výsledek,³³⁴ které se může cestovní kancelář zprostit (liberovat se), pouze prokáže-li některý z liberačních důvodů podle § 852j odst. 2 ObčZ:

- že tuto škodu nezavinila ona ani jiní dodavatelé služeb cestovního ruchu poskytovaných v rámci zájezdu a škoda byla způsobena
 - zákazníkem,
 - třetí osobou, která není spojena s poskytováním zájezdu, pokud tuto skutečnost nebylo možné předpokládat nebo byla nevyhnutelná, nebo
 - neodvratitelnou událostí, které nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.³³⁵

Ve dvou posledně uvedených případech je ovšem cestovní kancelář povinna poskytnout zákazníkovi v nesnázích rychlou pomoc.

Reakce na narušení plnění cestovní smlouvy

S ohledem na povahu cestovní smlouvy, zejména skutečnost, že zájezd bývá zpravidla realizován v zahraničí, v cizím prostředí často tisíce kilometrů daleko od jeho bydliště, kde se v řadě případů není schopen ani dobře dorozumět, je zákazník během realizace zájezdu výrazně odkázán na služby cestovní kanceláře. Zákon proto v § 852k zakotvuje zvláštní povinnosti cestovní kanceláře pro případ, že dojde k narušení řádné realizace cestovní smlouvy, příp. pakliže je zřejmé, že k takovému narušení dojde.

sp. zn. 33 Odo 852/2005. Právní věta převzata ze SOUKUP, M. Odpovědnost cestovní kanceláře za škodu vzniklou účastníkovi zájezdu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. 33 Odo 852/2005. *Právní rádce*. 2007, č. 7, s. 69.

³³³ HULMÁK, M. Ztráta radosti z dovolené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 53.

³³⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 4489/2007.

³³⁵ Čl. 5 odst. 3 SCestPobZáj zdůrazňuje, že od těchto pravidel se není možné odchýlit smluvním ujednáním.

Jak již bylo zmíněno, v případě, že dojde k (objektivnímu) porušení právních povinností cestovní kanceláře z cestovní smlouvy, je cestovní kancelář povinna poskytnout zákazníkovi v nesnázích rychlou pomoc bez ohledu na to, že toto porušení nezavinila ona ani jiní dodavatelé služeb cestovního ruchu poskytovaných v rámci zájezdu a že škoda byla způsobena třetí osobou, která není spojena s poskytováním zájezdu, a to i tehdy, pokud tuto skutečnost nebylo možné předpokládat nebo byla nevyhnutelná, nebo byla způsobena neodvratitelnou událostí, které nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí.

V případě, že po zahájení zájezdu cestovní kancelář

- neposkytne zákazníkovi nasmlouvané služby cestovního ruchu nebo jejich podstatnou část řádně a včas nebo
- zjistí, že mu všechny služby cestovního ruchu nebo jejich podstatnou část nebude moci řádně a včas poskytnout, třebaže se k tomu cestovní smlouvou zavázala,

je povinna bez zbytečného odkladu a bezplatně provést taková opatření, aby mohl zájezd pokračovat. Pokud nelze pokračování zájezdu zajistit jinak než prostřednictvím služeb cestovního ruchu nižší kvality než uvedené v cestovní smlouvě, je cestovní kancelář povinna vrátit zákazníkovi (objektivní) rozdíl v ceně.

Jestliže příslušná opatření, aby mohl zájezd pokračovat, nelze učinit nebo je zákazník nepřijme, musí cestovní kancelář bez zbytečného odkladu vrátit zákazníkovi rozdíl v ceně.

V případě, že součástí zájezdu je i doprava, je cestovní kancelář povinna poskytnout zákazníkovi dopravu zpět na místo odjezdu nebo na jiné místo návratu, s nímž zákazník souhlasil, včetně nezbytného náhradního ubytování a stravování. Pokud je tato doprava uskutečněna jiným dopravním prostředkem, než kterým měla být uskutečněna podle cestovní smlouvy, je cestovní kancelář v případě, že

- doprava je uskutečněna za nižší náklady, povinna vrátit rozdíl v ceně;
- doprava je uskutečněna za vyšší náklady, povinna rozdíl v ceně uhradit z vlastních prostředků.³³⁶

³³⁶ Jedná se o provedení čl. 4 odst. 7 SCestPobZáj. Z tohoto ustanovení dále výslovně vyplývá, že v případě, že opatření za účelem pokračování zájezdu zajistí cestovní kancelář za cenu vyšší než podle cestovní smlouvy, je povinna uhradit rozdíl z vlastních zdrojů, příp. nahradit spotřebiteli škodu až do výše tohoto rozdílu. Pro případ, že opatření, aby mohl zájezd pokračovat, nelze přijmout nebo pokud

4.3 Spotřebitelský úvěr

Právní úprava sjednávání spotřebitelského úvěru je podle současného právního stavu provedena ve zvláštním zákoně č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (*SpotřÚ*),³³⁷ který především provádí směrnici Rady 87/102/EHS ze dne 22. 12. 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (*SSpotřÚ*). Tato ovšem byla aktuálně nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (*SSpotřÚ II*), jejímž účelem je zejména podrobnější vymezení práv a povinností smluvních stran a legislativní podchycení v mezidobí se vyvíjejících nových forem spotřebitelského úvěru. Původní *SSpotřÚ* byla touto směrnicí čerstvě zrušena s účinkem ode dne 11. 6. 2010, ke stejnému dni uplynula lhůta k provedení nové *SSpotřÚ II* do právních řádů členských států.

Do českého práva je právní úprava *SSpotřÚ II* provedena zákonem č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (*SpotřÚ 2011*), který s účinností od 1. 1. 2011, tedy více než šest měsíců po marném uplynutí lhůty k provedení, nahradí původní *SpotřÚ*.³³⁸ Vzhledem k tomu, že právní stav v době dokončení této práce odpovídá původnímu *SpotřÚ*, bude zde věnována pozornost

je zákazník z řádných důvodů nepřijme, přiznává směrnicí spotřebiteli výslovně nárok na náhradu škody. Tato pravidla je třeba zohlednit i při interpretaci ustanovení § 852k ObčZ.

³³⁷ Německý zákonodárce zakotvil právní úpravu smlouvy o spotřebitelském úvěru přímo do BGB, navíc toliko prostřednictvím zvláštních ustanovení v podtitulu věnovaném smlouvě o půjčce (*Darlehensvertrag*, § 488 a násl. BGB). Zvláštní úpravě se pak těší výpomoci při financování mezi podnikatelem a spotřebitelem („*Finanzierungshilfen zwischen einem Unternehmer und einem Verbraucher*“), kam náleží zejména smlouvy o finančním leasingu, v BGB rovněž výslovně uvedené.

³³⁸ Legislativní proces k provedení *SSpotřÚ II* do českého práva byl původně zahájen poslaneckým návrhem novely *SpotřÚ* ze dne 17. 4. 2009 (sněmovní tisk 808/0). Vláda k tomuto návrhu ovšem vydala dne 18. 5. 2009 nesouhlasné stanovisko (sněmovní tisk 808/1), požadující komplexnější změnu právních předpisů. Je třeba konstatovat, že oprávněně, jelikož uvedený poslanecký návrh byl naprosto fragmentární a reagující v podstatě na jedinou z dlouhé řady změn právní úpravy prostřednictvím nové směrnice. Ačkoliv legislativní proces ohledně této novely následně pokračoval až do 2. čtení, nebyl však dokončen s ohledem na přijetí nové komplexní právní úpravy. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 808/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 17. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=808>>.

zejména jeho právní úpravě. Změny zaváděné SpotřÚ 2011 budou rekapitulovány v návaznosti na změny prováděné SSpotřÚ II v závěru podkapitoly.

Důvodem harmonizace právní úpravy v oblasti sjednávání spotřebitelského úvěru byly zejména velké rozdíly mezi právními předpisy členských států v oblasti spotřebitelského úvěru, které mohou vést k narušení hospodářské soutěže mezi poskytovateli úvěru uvnitř vnitřního trhu, a v praxi vedou k nerovné ochraně spotřebitele v oblasti spotřebitelského úvěru mezi jednotlivými členskými státy a omezují možnosti spotřebitele získat spotřebitelský úvěr v jiných členských státech. Tyto rozdíly ovlivňují volný pohyb zboží a služeb, jež mohou spotřebitelé získat na základě úvěru, a tím mají přímý dopad na fungování vnitřního trhu.³³⁹

4.3.1 Specifika právní úpravy

Smlouvy, kterými se sjednává spotřebitelský úvěr, představují specifický, dílčí smluvní typ, náležící do oblasti (občanskoprávních) spotřebitelských smluv, a to přesto, že se nejedná o samostatný smluvní typ, nýbrž pouze o zvláštní nadstavbovou právní úpravu k jiným typům smluv.³⁴⁰

Spotřebitelské úvěrové smlouvy pojmově navazují na občanskoprávní smlouvy o půjčce podle § 657 až 658 ObčZ, obchodněprávní smlouvy o úvěru podle § 497 až 507 ObchZ, příp. smlouvy o běžném účtu podle § 708 až 715a ObchZ (úvěry ve formě přečerpání běžného účtu, srov. § 711 ObchZ). Je přitom třeba připomenout, že jak smlouva o úvěru, tak smlouva o běžném účtu podle § 261 odst. 3 písm. d) ObchZ vždy podléhají úpravě ObchZ, a to bez ohledu na povahu jejich účastníků, jedná se tedy o absolutní obchody.

Spotřebitelských úvěrových smluv se významně dotýká ustanovení § 262 odst. 4 ObchZ, podle kterého se sice ve vztazích podle § 261 nebo podřízených ObchZ dohodou podle § 262 odst. 1 (fakultativní obchody) použijí, nevyplývá-li z ObchZ nebo ze zvláštních právních předpisů něco jiného, ustanovení třetí části (Obchodní závazkové

³³⁹ Srov. pododst. 1-4, 7 preambule SSpotřÚ.

³⁴⁰ Srov. § 1 odst. 1 SpotřÚ: „Tento zákon stanoví některé podmínky smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, v souladu s právem ES.“

vztahy) na obě strany, ustanovení ObčZ nebo zvláštních právních předpisů (mimo jiné SpotřÚ) o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách,³⁴¹ zneužívajících klauzulích (nepřípustných ujednáních) a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle ObčZ a na její společné závazky se použijí ustanovení ObčZ.

V oblasti úvěrových smluv je relevantní rovněž ustanovení § 262 odst. 3 ObchZ, podle kterého se třetí částí ObchZ řídí i vztahy vzniklé při zajištění závazků ze smluv, pro něž si strany zvolily použití ObchZ podle § 262 odst. 1, jestliže osoba poskytující zajištění s tím projeví souhlas nebo v době vzniku zajištění ví, že zajišťovaný závazek se řídí touto částí zákona. I toto ustanovení je ovšem třeba vykládat ve světle zvláštní úpravy odst. 4.

Právní úprava smluv, kterými se sjednává spotřebitelský úvěr, je pozoruhodná tím, že se v určitých případech může jednat o smlouvu, na kterou se aplikuje shluk několika různých právních úprav. Tato smlouva může, ale nemusí být uzavřena jako separátní smlouva, k aplikaci příslušných ustanovení postačí, pokud sjednání spotřebitelského úvěru tvoří součást jiného (hlavního) smluvního vztahu, typicky smlouvy o dodávce zboží nebo služeb.³⁴²

Ohledně spotřebitelských úvěrových smluv připadá pak v úvahu přiměřená aplikace:

- obecných ustanovení o smlouvě o úvěru podle § 497 a násl. ObchZ;
- zvláštní právní úpravy smluv, kterými se sjednává spotřební úvěr (pojednané v této podkapitole);
- příslušných ustanovení ObčZ, ObchZ a zvláštních právních předpisů,³⁴³ kterým podléhá (hlavní) smlouva, jejíž součástí je ujednání o spotřebitelském

³⁴¹ Ergo smluvních podmínkách, které nebyly sjednány individuálně, ve smyslu čl. 3 SNepřPodm.

³⁴² KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné* : Svazek 2. 4. vyd. Praha : ASPI, 2005. s. 229.

³⁴³ Charakter smlouvy je přitom zásadně třeba posuzovat dle obsahu, přičemž toto obecné pravidlo (srov. právní úpravu zastřených právních úkonů v § 41a odst. 2 ObčZ) hraje při sjednávání spotřebitelského úvěru mimořádnou úlohu z toho důvodu, že zejména poskytovatel úvěru může mít zájem se kogentní právní úpravě sjednávání spotřebitelského úvěru vyhnout (srov. čl. 14 odst. 2 SSpotřÚ). Vyšší soudy v této souvislosti např. judikovaly, že příslušná ustanovení nelze obejít dohodou stran o podřízení

úvěru (např. smlouva o dodávkách zboží nebo služeb, kupní smlouva s platbou kupní ceny ve splátkách, leasingová smlouva atd.);

- ustanovení hlavy páté části první ObčZ, týkající se spotřebitelských smluv, a to jak ustanovení platných obecně (upřednostňování interpretace příznivější pro spotřebitele, ustanovení o nepřipustných ujednáních atd.), tak podle povahy smlouvy i ustanovení o zvláštních typech spotřebitelských smluv (z povahy věci zpravidla distančních spotřebitelských smluv o finančních službách).

4.3.2 Pojem spotřebitelského úvěru a aplikace SpotřÚ

Pojem spotřebitelského úvěru je vymezen v § 2 písm. a) SpotřÚ jako „poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci,³⁴⁴ za které je spotřebitel povinen platit.“³⁴⁵

smluvního vztahu ObchZ. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 15 Co 707/2008.

³⁴⁴ Určité výkladové problémy, resp. diskuse odborné veřejnosti se vyskytly ohledně otázky, zda se ustanovení o spotřebitelském úvěru vztahují i na leasingové smlouvy. Ohledně tradiční formy – finančního leasingu (k operativnímu leasingu viz níže) je tuto otázku bezpochyby třeba zodpovědět tak, že ano. To potvrzuje jak důvodová zpráva k SpotřÚ, tak i konstantní judikatura soudů, když Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 11. 11. 2005, č. j. 9 Ca 7/2004 – 27, rozvedl, že z definice spotřebitelského úvěru pro účely SpotřÚ, obsažené v ustanovení § 2 písm. a) tohoto zákona vyplývá, že spotřebitelským úvěrem je vedle odložené platby též jakékoliv poskytnutí peněžních prostředků, za které je spotřebitel povinen platit. Je tedy zřejmé, že se musí jednat o poskytnutí peněžních prostředků ve prospěch spotřebitele, neboť právě on je povinen za poskytnutí těchto prostředků platit; zákon však již nestanoví, že peněžní prostředky musí být poskytnuty přímo spotřebiteli (do jeho rukou). Proto lze pod zákonnou definici spotřebitelského úvěru podřadit i poskytnutí peněžních prostředků ve prospěch spotřebitele formou jejich zaplacení třetí osobám. Právě tak je tomu u finančního leasingu, kdy leasingová společnost při koupi předmětu leasingu předem určeného leasingovým nájemcem – spotřebitelem poskytne za leasingového nájemce dodavateli předmětu leasingu peněžní prostředky, které poté leasingový nájemce splácí leasingové společnosti. Peněžní prostředky jsou při popsání transakce nepochybně placeny ve prospěch spotřebitele, neboť platba je podmínkou toho, aby spotřebitel mohl předmět leasingu užívat a následně i nabyt do vlastnictví.

V rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2005, č. j. 10 Ca 5/2004 – 27, se pak výslovně říká, že leasingová smlouva je jednou z forem poskytnutí spotřebitelského úvěru ve smyslu § 2 písm. a) SpotřÚ. Její součástí tak musí být údaj o roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr (§ 4 odst. 2 písm. a) citovaného zákona).

K témuž závěru dospěl na základě právně-doktrinálního rozboru Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 29. 11. 2007, č. j. 6 As 19/2006 – 61: *Demonstrativní výčet toho, co se ve smyslu § 2 písm. a) citovaného zákona rozumí poskytnutím peněžních prostředků či odloženou platbou, umožňuje realizovat spotřebitelský úvěr i ve formě jiných smluvních typů. Jelikož platný právní řád České*

Zákon rovněž výslovně zakotvuje, že „spotřebitelským úvěrem není:

- platba, kterou spotřebitel platí za nesplnění závazku vyplývajícího ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr;
- platba, kterou spotřebitel platí mimo kupní cenu, aniž byl na koupi poskytnut spotřebitelský úvěr;
- platba za převod peněžních prostředků a platba za vedení účtu, který je určen ke splácení spotřebitelského úvěru; to neplatí pro případ, kdy tato platba je nepřiměřeně vysoká a kdy spotřebitel nemá možnost volby způsobu placení; do celkové výše spotřebitelského úvěru se však započítává cena za přijetí platby;
- platba související s účastí na dohodách, které se přímo neváží na smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a to i tehdy, když tyto dohody mají vliv na podmínky spotřebitelského úvěru;
- platba za pojištění nebo záruku, pokud se nejedná o pojištění nebo záruku, která má věřiteli zajistit splacení spotřebitelského úvěru v případě smrti spotřebitele, jeho invalidity, pracovní neschopnosti nebo nezaměstnanosti, a to

republiky přímo pojem „leasing“ neobsahuje, je smlouva o finančním leasingu v praxi nejčastěji uzavírána dle příslušných ustanovení občanského nebo obchodního zákoníku jako smlouva inominátní, jejímž účelem je konečný převod vlastnictví k předmětu leasingu na dosavadního leasingového nájemce. Smluvní typ, v tomto případě tedy smlouva inominátní, nemá a ani nemůže mít vliv na právně teoretickou otázku podřaditelnosti dané smlouvy dle jejího obsahu pod legislativní zkratku spotřebitelského úvěru použitou § 2 písm. a) zákona o spotřebitelském úvěru. Jinými slovy, smluvní typ (název), jakožto označení určité skupiny charakteristických závazků majících v tomto případě společné to, že je zákon jmenovitě neupravuje, není pro otázku podřaditelnosti nikterak rozhodující. Stejně je právě naopak, a zejména v případě smluv uzavíraných dle příslušných ustanovení o smlouvách inominátních, jejich obsah. Na základě výše provedeného právně teoretického rozboru pojmu finančního leasingu je zřejmé, že obsah smlouvy o finančním leasingu, jež strany mezi sebou v nyní projednávaném případě uzavřely dle příslušných ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě inominátní (§ 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), naplňuje základní charakteristické rysy spotřebitelského úvěru dle § 2 písm. a) citovaného zákona.

Výše uvedený odkaz na důvodovou zprávu viz Zvláštní část, K § 1, 4. pododst. důvodové zprávy k návrhu na vydání SpotřÚ. Důvodová zpráva k návrhu na vydání SpotřÚ, Sněmovní tisk 875/0, webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky [online]. vydáno 13. 3. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=875&ctl=0>>.

³⁴⁵ Německá doktrína klade důraz na úplatnost smlouvy o spotřebitelském úvěru jako základním definičním prvku (v opačném případě se o tento smluvní typ jednat nemůže, nanejvýš obecnou smlouvu o půjčce). Úplatností je myšlena jakákoli forma protiplnění, zejména ve formě úroků, poplatků, jednorázové odměny, jakož i nominálně navýšené splacení, toliko odpovídající inflaci. MÄNSEL, H.-P. in Jauernig, O. *Bürgerliches Gesetzbuch*. § 491 Verbraucherdarlehensvertrag, Rn 5 [online]. 13. Auflage. München : C. H. Beck, 2009. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

maximálně ve stejné výši, jako je celková výše spotřebitelského úvěru, včetně úroku a jiných plateb spojených s poskytnutím spotřebitelského úvěru.³⁴⁶

Zákon označuje jako spotřebitele (výhradně) fyzickou osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti a v jejíž prospěch je spotřebitelský úvěr sjednáván, a na opačné straně jako věřitele fyzickou nebo právnickou osobu poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo sdružení takovýchto osob.³⁴⁷

Ustanovení § 1 odst. 2 SpotřÚ provádí čl. 2 směrnice a vylučuje z dosahu své úpravy určité druhy smluv zvláštní povahy, které by jí jinak podléhaly, a stanoví meze své aplikace co do objemu a splatnosti spotřebitelského úvěru. SpotřÚ se proto nevztahuje na:

- smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti (tato oblast je doménou úvěrů hypotečních);
- nájemní smlouvu, která po uplynutí určité doby nezaručuje převod vlastnického práva nebo práva obsahově obdobného vlastnickému právu (operativní leasing);
- půjčku poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty;
- spotřebitelský úvěr na průběžné poskytování služeb, za které spotřebitel může platit v průběhu jejich poskytování formou splátek;
- smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na částky nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 800 000 Kč; je-li uzavřeno více smluv, ve kterých se sjednává spotřebitelský úvěr za stejným účelem, považuje se pro tyto účely za jediný spotřebitelský úvěr souhrn všech těchto smluv;
- spotřebitelský úvěr, jehož splatnost nepřesahuje 3 měsíce nebo je splatný nejvýše ve 4 splátkách ve lhůtě nepřesahující 12 měsíců.³⁴⁸

³⁴⁶ Uvedený katalog výjimek provádí čl. 1a odst. 2 SpotřÚ. Ustanovení směrnice ovšem uvedené výdaje logičtěji nevylučuje z pojmového vymezení spotřebitelského úvěru jako takového, ale tyto toliko vylučuje z rámce celkových nákladů úvěru pro spotřebitele jako „veškerých nákladů, včetně úroků a jiných poplatků, které musí spotřebitel zaplatit za úvěr“, jejichž vyčíslení je základem výpočtu roční sazby v procentech (v terminologii SpotřÚ roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr).

³⁴⁷ Obsahově tyto pojmy odpovídají pojmům spotřebitele a dodavatele ve smyslu úpravy spotřebitelských smluv v § 52 ObčZ a smlouvy, kterými se sjednává spotřebitelský úvěr, je i z tohoto interpretačního pohledu třeba podřadit kategorií smluv spotřebitelských.

³⁴⁸ Na rozdíl od našeho zákona vyjímá SSpotřÚ z oblasti své působnosti úvěry ve formě předčerpání běžného účtu (tzv. kontokorentní úvěry, srov. § 711 ObchZ), poskytnuté úvěrovou institucí nebo

4.3.2.1 Roční procentní sazba nákladů (RPSN)

Prvořadým úkolem zákona je zajišťovat při sjednávání spotřebitelského úvěru maximální transparentnost pro spotřebitele, pro kterého jsou podmínky sjednávání úvěru a zejména úrokových sazeb a dalších nákladů často složité a nepřehledné, s čímž také poskytovatelé úvěru často kalkulují.

Ustanovení § 3 SpotřÚ proto v souladu s čl. 3 SSpotřÚ stanoví, že jestliže je nabízen spotřebitelský úvěr nebo zprostředkování smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, reklamou nebo nabídkou zboží nebo služby obsahující úrokovou sazbu nebo jakékoli údaje týkající se nákladů na úvěr, musí být jejich součástí roční procentní sazba nákladů (*RPSN*) na spotřebitelský úvěr nebo příklad jejího výpočtu.

Roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr je ústředním pojmem problematiky spotřebitelských úvěrů. Představuje procentní podíl z dlužné částky, který je spotřebitel povinen zaplatit věřiteli za období 1 roku. Vzorec výpočtu roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr je uveden v příloze SpotřÚ, kam byl převzat z přílohy II směrnice.³⁴⁹

V souvislosti s rozбором pojmu roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr musíme konstatovat, že tato norma slouží toliko požadavku na transparentní poskytování spotřebitelských úvěrů. Zajišťuje aby spotřebitel měl přesné informace o tom, jak vysoké jsou platby za poskytnutí úvěru a „kolik bude vlastně nakonec muset zaplatit.“ Úprava směrnice ani SpotřÚ ovšem nijak nevymezuje maximální výši úroků, resp. nákladů na spotřebitelský úvěr.³⁵⁰

finanční institucí, kromě přečerpání účtů úvěrových karet. Na tyto úvěry se pak podle čl. 6 směrnice vztahují pouze vybrané informační povinnosti, týkající se případné horní hranice úvěru, roční úrokové sazby a účtovaných poplatků, podmínek, za nichž je možno tuto sazbu a poplatky měnit a postupu pro ukončení smlouvy. Úprava SSpotřÚ II (bližší rozbor viz níže) se však již obecně vztahuje i na tyto formy spotřebitelských úvěrů s výjimkou úvěrových smluv ve formě možnosti přečerpání, kde úvěr musí být splacen do jednoho měsíce. Nevztahuje se naopak na smlouvy o pronájmu nebo leasingové smlouvy, u kterých není stanovena povinnost odkupu předmětu smlouvy ani ve smlouvě samotné, ani v jiné samostatné smlouvě (operativní leasing).

³⁴⁹ Vzorové modelové příklady výpočtů jsou zpracovány v oznámení Ministerstva průmyslu a obchodu č. 4/2001, týkající se příkladů výpočtu RPSN na spotřebitelský úvěr, jakož i v příloze III SSpotřÚ.

³⁵⁰ V této otázce je i nadále třeba se obrátit na obecný korektiv souladu takového ujednání s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 ObčZ. Pokud dojde ke sjednání nepřiměřeně vysokých úroků, resp. nákladů na spotřebitelský úvěr, které se přiči dobrým mravům, bylo by nutné domáhat se neplatnosti takového ujednání pro rozpor se zákonem podle § 39 ObčZ.

4.3.3 Povinné náležitosti smlouvy

Jako v případě spotřebitelských smluv *stricto sensu*, jakož i cestovní smlouvy, také SpotřÚ obsahuje katalog povinných náležitostí smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr. Tyto povinné náležitosti mají především za úkol poskytnout spotřebiteli obsáhlé transparentní informace o podmínkách smlouvy a umožnit mu tak důkladně zvážit její uzavření.

Zákon v § 4 předepisuje pro smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, písemnou formu, přičemž jedno vyhotovení smlouvy musí obdržet spotřebitel. Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí obsahovat mimo jiné:

- stanovení roční procentní sazby nákladů (RPSN) na spotřebitelský úvěr způsobem uvedeným v příloze zákona;
- stanovení maximální výše spotřebitelského úvěru, stanovení výše jednotlivých splátek, jejich počtu a přesného časového rozvržení, jakož i stanovení jednotlivých plateb;
- závazek věřitele informovat spotřebitele v průběhu plnění smlouvy o všech změnách roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr;
- podmínky, za kterých lze smluvní vztah předčasně ukončit.³⁵¹

V případě, kdy nelze RPSN stanovit, musí věřitel ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uvést maximální výši úvěru, výši plateb s úvěrem souvisejících a podmínky, za kterých lze tyto platby měnit. Směrnice v těchto případech navíc v čl. 4 odst. 2 písm. b) ve spojení s čl. 6 odst. 1 druhou odrážkou vyžaduje uvést ve smlouvě přinejmenším informace o roční úrokové sazbě a účtovaných poplatcích ode dne uzavření smlouvy, a také o podmínkách, za nichž je možno tuto sazbu změnit.³⁵²

³⁵¹ Příloha I SSpotřÚ pak obsahuje seznam dalších povinných náležitostí vybraných typů smluv. Tyto jsou ovšem vymezeny jako toliko alternativní s tím, že členské státy je mohou, ale nemusí ve vnitrostátní právní úpravě vyžadovat. Ačkoli český zákonodárce tento seznam rozsáhleji nereflektoval, lze jej doporučit pro inspiraci při vytváření právním posouzení obdobných smluv apod.

³⁵² V případě, že smlouva umožňuje změnu roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr nebo změnu výše plateb s úvěrem souvisejících, které v době výpočtu nebyly vyčíslitelné, zákon v zájmu ochrany právní jistoty spotřebitele omezuje věřitele tak, že je nutno při výpočtu vycházet z předpokladu, že úrok a ostatní platby zůstávají neměnné a budou platit do konce platnosti smlouvy, na jejímž základě byl spotřebitelský úvěr sjednán. Norma čl. 1a odst. 4 písm. b) SSpotřÚ zde ještě doplňuje interpretační vodítko, že výpočet se provede za předpokladu, že smlouva o úvěru je (ergo bude) platná pro dohodnuté období a že věřitel a spotřebitel splní své závazky za dohodnutých podmínek a v dohodnutých lhůtách.

Absence zákonem požadovaných náležitostí ve smlouvě nemá sice za následek její neplatnost, zákon ovšem v tomto případě sankcionuje věřitele tím, že se spotřebitelský úvěr pokládá za úvěr úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uveřejněné pro příslušné období Českou národní bankou; ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr se távají neplatnými, to vše s účinností ode dne, kdy spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele (relativní neplatnost těchto ujednání).

4.3.4 Zvláštní prvky ochrany spotřebitele

Vedle zvláštního režimu smlouvy, kterou se sjednává spotřebitelský úvěr, jako smlouvy spotřebitelské obsahuje SpotřÚ navíc některé dodatečné prvky ochrany spotřebitele jako znevýhodněné smluvní strany.

V § 7 je tak výslovně deklarováno, že práva spotřebitele vůči dodavateli zboží nebo služeb nesmí být zkrácena poskytnutím spotřebitelského úvěru na jejich zaplacení, spotřebiteli tedy náleží stejná práva jako v případech hotovostní nebo jiné formy platby. Konkrétně se pak může jednat např. o práva z titulu odpovědnosti za vady, právo odstoupit od smlouvy atd. Splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru.

Předčasné zrušení spotřebitelské úvěrové smlouvy

Zvláštní úprava je v této souvislosti v § 8 SpotřÚ věnována zrušení smlouvy, kterou se sjednává spotřebitelský úvěr vázaný na jinou (hlavní) smlouvu v případě zrušení této smlouvy. „Jestliže spotřebitelský úvěr poskytuje dodavatel a spotřebitel odstoupí od smlouvy o dodání zboží nebo služeb, vrátí mu dodavatel splacený spotřebitelský úvěr. Tím není dotčen nárok spotřebitele na náhradu způsobené škody podle zvláštních právních předpisů. Od smlouvy lze odstoupit pouze v případech, které stanoví zákon nebo smlouva. Uplatnění tohoto práva nesmí mít za následek zvýšení ceny spotřebitelského úvěru ani uplatnění sankcí.“

Toto ustanovení koreluje s výše uváděnými zvláštními ustanoveními o spotřebitelských smlouvách, týkajícími se zrušení vázaných (navazujících) úvěrových smluv v případě zrušení spotřebitelské smlouvy samotné, konkrétně:

- § 54c odst. 4 ObčZ, stanovícím, že pokud je se smlouvou o finančních službách uzavíranou na dálku spojena jiná smlouva uzavíraná na dálku vztahující se ke službám poskytovaným dodavatelem nebo jinou osobou na základě smlouvy s dodavatelem, pak se tato smlouva od počátku ruší, pokud spotřebitel využije své právo na odstoupení od (hlavní) smlouvy;
- § 62 ObčZ pro oblast timesharových smluv, podle kterého jestliže cena je plně nebo částečně hrazena úvěrem, který poskytuje poskytovatel, nebo úvěrem poskytnutým třetí osobou na základě smlouvy o poskytování úvěru mezi třetí osobou a poskytovatelem, a spotřebitel využije svého práva odstoupit od (timesharové) smlouvy, musí poskytovatel zrušit smlouvu o úvěru uzavřenou se spotřebitelem nebo zajistit její zrušení. Zrušení této smlouvy nesmí být spojováno s uplatněním jakýchkoliv sankcí ze strany poskytovatele nebo třetí osoby.
- U obecné právní úpravy distančních smluv obdobné ustanovení chybí, a to přesto, že čl. 6 odst. 4 SSmlDál zrušení navazujících úvěrových smluv v případě odstoupení spotřebitele od distanční smlouvy požaduje.³⁵³ Pakliže se v tomto případě jedná o spotřebitelský úvěr, lze absenci prováděcího ustanovení do jisté míry sanovat právě aplikací § 8 odst. 1 SpotřÚ. Ohledně jiných typů úvěru je ovšem tento alternativní postup vyloučen.

Právo na vrácení spotřebitelského úvěru a náhradu škody může spotřebitel písemně uplatnit také u věřitele, jestliže spotřebitel uzavře smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr s osobou jinou, než je dodavatel, a

- mezi věřitelem a dodavatelem byla uzavřena smlouva o výhradním obchodním zastoupení při poskytování spotřebitelského úvěru, na jejímž základě byl poskytnut spotřebitelský úvěr, a

³⁵³ Podle tohoto ustanovení členské státy přijmou ve svých právních řádech opatření k zajištění toho, aby je-li cena zboží nebo služeb zcela nebo zčásti kryta úvěrem poskytnutým dodavatelem nebo třetí osobou na základě smlouvy mezi třetí osobou a dodavatelem, byla smlouva o úvěru bez jakýchkoli sankcí zrušena, uplatní-li spotřebitel své právo odstoupit od (hlavní) smlouvy.

- oprávněný požadavek spotřebitele na řádné plnění nebo na náhradu škody, který spotřebitel uplatnil u dodavatele, nebyl uspokojen.³⁵⁴

V § 11 SpotřÚ je zakotveno klíčové pravidlo poskytování spotřebitelských úvěrů, zakotvené v čl. 8 směrnice, totiž že spotřebitel je oprávněn splatit spotřebitelský úvěr před dobou stanovenou ve smlouvě. V takovém případě má spotřebitel nárok na snížení plateb se spotřebitelským úvěrem souvisejících o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelském úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků.

4.3.5 Změny zaváděné novou směrnicí SSpotřÚ II

Důvodem pro přijetí nové úpravy v právu EU byla snaha o komplexnější, jednoznačnější a přehlednější zakotvení právní úpravy spotřebitelských úvěrů. Zejména pak skutečnost, že v posledních letech došlo ke značnému vývoji v druzích úvěrů nabízených spotřebitelům a jimi využívaných. Objevily se nové úvěrové nástroje a jejich využití se dále rozvíjí. Stávající předpisy je proto nutné změnit a případně rozšířit jejich působnost.³⁵⁵

V preambuli nové směrnice evropský zákonodárce konstatuje významné rozdíly mezi právními předpisy jednotlivých členských států v oblasti úvěrů pro fyzické osoby obecně a spotřebitelských úvěrů zvláště. Shledává, že situace *de facto* a *de iure* vyplývající z těchto rozdílů mezi vnitrostátními právními úpravami vede v některých případech k narušení hospodářské soutěže mezi věřiteli ve Společenství a vytváří překážky na vnitřním trhu tam, kde členské státy přijaly různá kogentní ustanovení přísnější než ustanovení podle SSpotřÚ. Na této bázi pak odůvodňuje nezbytnost úplné harmonizace pro zajištění vysoké a rovnocenné úrovně ochrany zájmů všech spotřebitelů ve Společenství a pro vytvoření skutečného vnitřního trhu. Konstatuje,

³⁵⁴ Zákon jde v ochraně spotřebitele ještě dále, když v souladu s čl. 7 SSpotřÚ požaduje, že v případě, že spotřebitelský úvěr slouží k pořízení zboží a toto zboží je vráceno věřiteli, popřípadě třetí osobě, musí dojít k přiměřenému vypořádání mezi spotřebitelem a věřitelem, popřípadě třetí osobou.

³⁵⁵ Odst. 5 preambule SSpotřÚ II.

smlouvy ve formě možnosti přečerpání, kde úvěr musí být splacen do jednoho měsíce), příp. podřizuje pouze vybraným ustanovením (úvěrové smlouvy ve formě možnosti přečerpání, kde úvěr musí být splacen na požádání nebo do tří měsíců).

Čl. 6 pak ohledně těchto úvěrových smluv vymezuje zvláštní předmluvní informační povinnosti věřitele. Je ovšem třeba dodat, že povinnost poskytovat bohatý repertoár předmluvních informací dopadá podle SSpotřÚ II nově na všechny druhy spotřebitelských úvěrových smluv. K jejich poskytování je navíc třeba využívat standardní formuláře, obsažené v přílohách II a III nové směrnice.

Zvláštní úpravě se vedle přečerpání těší rovněž nový institut překročení, kterým je mlčky uznané přečerpání, na jehož základě věřitel zpřístupňuje spotřebiteli finanční prostředky, které přesahují aktuální zůstatek na běžném účtu spotřebitele, nebo smluvenou možnost přečerpání.

Povinné posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Zcela nový je institut povinného posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, když podle čl. 8 SSpotřÚ II je třeba, aby před uzavřením úvěrové smlouvy věřitel posoudil úvěruschopnost spotřebitele na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi. Pokud se strany dohodnou na změně celkové výše úvěru po uzavření úvěrové smlouvy, věřitel aktualizuje finanční informace týkající se spotřebitele, jež má k dispozici, a posoudí úvěruschopnost spotřebitele před jakýmkoli významným zvýšením celkové výše úvěru.

Zvláštní oprávnění a ochrana práv spotřebitele

Další revoluční změnou po vzoru ostatních spotřebitelských smluv je zavedení obecné lhůty čtrnácti kalendářních dnů pro odstoupení spotřebitele od úvěrové smlouvy bez uvedení důvodu. Lhůta pro odstoupení od smlouvy začíná běžet buď

- dnem uzavření úvěrové smlouvy, nebo
- dnem, kdy spotřebitel obdrží smluvní podmínky a veškeré povinné informace, pokud tento den nastane později.

Čl. 16 nové směrnice zachovává spotřebiteli právo kdykoli (předčasně) zcela nebo zčásti splnit své závazky plynoucí z úvěrové smlouvy. V těchto případech má nárok na

snížení celkových nákladů úvěru, jež sestávají z úroku a nákladů za zbývající dobu platnosti smlouvy.

Nově je pak pro tyto případy zavedeno právo věřitele na odškodnění, když v případě předčasného splacení úvěru má věřitel nárok na spravedlivé a objektivně odůvodněné odškodnění za případné náklady přímo spojené s předčasným splacením úvěru, pokud předčasné splacení spadá do období, pro které je stanovena pevná výpůjční úroková sazba. Výše odškodnění nesmí přesáhnout 1 % předčasně splacené výše úvěru, přesahuje-li doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem úvěrové smlouvy jeden rok. Není-li tato doba delší než jeden rok, nesmí výše odškodnění přesáhnout 0,5 % předčasně splacené výše úvěru.

Čl. 22 odst. 3 SSpotřÚ II zakotvuje v upravené podobě oproti čl. 14 odst. 2 SSpotřÚ povinnost členských států zajistit, aby předpisy, které přijmou k provedení směrnice, nemohly být obcházeny v důsledku formulace smluv, zejména zahrnutím čerpání nebo úvěrových smluv spadajících do oblasti působnosti této směrnice do úvěrových smluv, jejichž povaha nebo účel by umožnily vyhnout se použití směrnice.

Odst. 4 téhož ustanovení pak upravuje českým zákonodárcem notoricky opomíjenou povinnost členských států zajistit, aby spotřebitelé v důsledku volby práva třetí země jako práva použitelného pro úvěrovou smlouvu neztratili ochranu, kterou jim poskytuje tato směrnice, má-li úvěrová smlouva úzký vztah s územím jednoho nebo více členských států.³⁶⁰

4.3.6 Změny zaváděné novým zákonem SpotřÚ 2011

Nový SpotřÚ 2011 jako nástroj provedení SSpotřÚ do českého práva vymezuje předmět své úpravy jako některá práva a povinnosti související se spotřebitelským úvěrem jako odloženou platbou, půjčkou, úvěrem nebo jinou obdobnou finanční službou poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem nebo zprostředkovatelem. Jako negativní vymezení pak § 2 SpotřÚ 2011 uvádí, že se nevztahuje mimo jiné na odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu poskytnutou pro

³⁶⁰ K možným důsledkům tohoto opomenutí srov. pojednání v následující podkapitole k volbě práva ve spotřebitelských smlouvách.

účely bydlení, v níž je pohledávka zajištěna zástavním právem k nemovitosti a jejímž účelem je nabytí vlastnického práva nebo vypořádání vlastnických vztahů k nemovitosti nebo, výstavba nemovitosti nebo úhrada za převod členských práv a povinností v bytovém družstvu nebo nabytí účasti v jiné právnické osobě za účelem získání práva užívání bytu či rodinného domu. Oproti dosavadní právní úpravě se tedy jedná o úpravu přísnější, požadující (na rozdíl od SSpotřÚ II) vazbu na bydlení, na druhou stranu však v takovém případě vyjímá z působnosti zákona i nabytí členského podílu v družstvu jako specifickou formu vlastnictví, v českých zemích velmi rozšířenou.³⁶¹

Nůžky aplikace zákona byly dále rozevřeny, když celková výše spotřebitelského úvěru je vymezena v rozmezí 5 000 až 1 880 000 Kč, přičemž částka 5 000 Kč se považuje za dosaženou též tehdy, je-li mezi tímž věřitelem a spotřebitelem uzavřeno v období 12 měsíců více smluv se stejným nebo obdobným účelem.

Zákon významně zpřísňuje informační povinnosti věřitele, když ve svých v přílohách uvádí katalog informací povinně sdělovaných spotřebiteli, seznam povinných informací jako náležitostí smlouvy o spotřebitelském úvěru, jakož i povinných informací v reklamě. Zavádí také řadu nepovinných vzorových formulářů. V souladu s dosavadní právní úpravou není důsledkem porušení informačních povinností neplatnost smlouvy nebo možnost spotřebitele od ní odstoupit, nýbrž to, že spotřebitelský úvěr je úročen toliko ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy. Ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná.

Nový zákon zpřesňuje, resp. rozšiřuje pojem roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr (RPSN) jako současnou hodnotu všech nákladů spotřebitele sjednaných mezi věřitelem a spotřebitelem ve smlouvě, počítanou na roční bázi. Po vzoru toho evropského zavádí i český zákonodárce do SpotřÚ II povinnost věřitele posoudit schopnost spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet, jakož i v § 11 SpotřÚ 2011 možnost spotřebitele odstoupit od smlouvy bez uvedení důvodů ve lhůtě 14 dnů ode dne jejího uzavření, resp. poskytnutí chybějících informací. Výslovně rovněž zakotvuje právo spotřebitele vypovědět spotřebitelský úvěr sjednaný na dobu neurčitou, přičemž

³⁶¹ Hulmák vyjadřuje své pochybnosti nad touto koncepcí, posunutou oproti SSpotřÚ II a diskuzím o zvláštním režimu hypoték na nemovitosti na úrovni Komise. HULMÁK, M. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 9, s. II.

sjednaná výpovědní lhůta nesmí být delší než 1 měsíc, resp. kratší než 2 měsíce v případě výpovědi ze strany věřitele.

Nově je kodifikována smlouva o vázaném spotřebitelském úvěru jako smlouva závislá na smlouvě o koupi zboží nebo poskytnutí služby, jakož i smlouvy ve formě přečerpání.³⁶² Nad rámec směrnice jsou v § 20 SpotřÚ 2011 definovány správní delikty, trestané pokutami v rozmezí 500 000 až 5 000 000 Kč.

³⁶² Zákon užívá pojem překročení jako faktické zpřístupnění více peněžních prostředků, než je zůstatek na platebním účtu nebo než je smluvená možnost přečerpání.

5 Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku

Vedle spotřebitelských smluv *stricto sensu* (podle hlavy páté části první ObčZ) a europeizovaných smluvních typů občanského práva byl v unijním právu zakotven zvláštní typ odpovědnosti za škodu, doplňující katalog případů odpovědnosti za škodu podle vnitrostátního práva členských států, a to odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku. Její právní úprava byla přijata ve směrnici Rady 85/374/EHS ze dne 25. 7. 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky, ve znění pozdějších předpisů (*SOdpVad*).³⁶³ Tato byla do našeho práva provedena zvláštním zákonem č. 85/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ve znění pozdějších předpisů (*OdpVad*).

5.1 Rozhraničení aplikace ObčZ a OdpVad

I přes úpravu ve zvláštním zákoně je odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku třeba systematicky řadit mezi zvláštní případy odpovědnosti za škodu. O tom svědčí i ustanovení § 10 odst. 1 *OdpVad*, který předepisuje subsidiární aplikaci ObčZ. Podle § 10 odst. 2 má poškozený *právo volby*, zda uplatní právo na náhradu škody podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu (§ 420 a násl. ObčZ), nebo vůči výrobci podle *OdpVad*. Toto ustanovení je tedy podle všeho třeba chápat tak, že se

³⁶³ Jak se uvádí v preambuli *SOdpVad*, přijetí odpovídající právní úpravy je nezbytné, protože stávající rozdíly v právní úpravě členských států by mohly narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného (vnitřního) trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele před škodou způsobenou vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku. Odpovědnost bez zavinění na straně výrobce je jediným prostředkem, jak přiměřeně řešit problém charakteristický pro vzrůstající technizaci naší doby, tj. spravedlivé rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou (pododst. 1 a 2).

jedná o dva alternativní, navzájem se vylučující možné postupy uplatňování nároku na náhradu škody.³⁶⁴

Další podmínku rozhraničení, podle kterého předpisu je při nárokování náhrady škody třeba postupovat, zakotvuje § 6a OdpVad, provádějící čl. 9 písm. b) S OdpVad. Podle tohoto ustanovení je výrobce povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku jako ekvivalent 500 eur, vypočtenou kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna. Pokud je tedy způsobená škoda nižší, je aplikace OdpVad vyloučena a náhrady škody je třeba se domáhat výhradně podle obecných ustanovení ObčZ. Toto omezení se tedy nevztahuje na škody na zdraví nebo v důsledku usmrcení. V souladu s výslovným ustanovením čl. 9 pododst. 2 S OdpVad je třeba jej interpretovat tak, že se pojmově nevztahuje rovněž na náhradu nehmotných škod, resp. nemajetkové újmy ve smyslu § 13 odst. 2 ObčZ.

³⁶⁴ V tomto duchu vyložil ustanovení § 10 odst. 2 OdpVad i Krajský soud v Brně, který v této otázce judikoval, že *souběh odpovědnosti nemocnice podle § 421a ObčZ a distributora výrobku podle OdpVad vůči poškozeným (osobám dotčeným zásahem do osobnostních práv) není možný. Odpovědný vůči poškozeným (osobám dotčeným zásahem do osobnostních práv) může být buď jen „výrobce“ (ve smyslu extenzivní definice § 2 OdpVad) výrobku podle zvláštního zákona (OdpVad), nebo „třetí osoba“ podle předpisů obecných (úpravy v ObčZ). Rozhodující je v tomto směru právo volby poškozených (osob dotčených zásahem do osobnostních práv) učiněné dle § 10 odst. 2 OdpVad. Pro realizaci práva volby režimu není předepsána žádná právní forma a může se odehrát i konkludentně (např. přijetím vyplaceného standardního jednorázového odškodnění dle § 444 odst. 3 ObčZ). V daném případě se jednalo o dodávku vadné vyhřívací podušky distributorem, která po použití v žalované nemocnici způsobila smrt nezletilé dcery žalobců. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007. Právní věta převzata z RYŠKA, M. Krajský soud v Brně: Ochrana osobnosti při usmrcení osoby blízké. Přiznání dalších satisfakcí nad rámec zákonných náhrad. Omluva jako výraz právní odpovědnosti. Rozpor omluvy činěné vůči nezletilému se zájmy dítěte. Analogická aplikace § 421a ObčZ a zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku při ochraně osobnosti. Souběh odpovědnosti dle § 421a ObčZ a dle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 71.*

Tento způsob interpretace odpovídá patrně i úpravě S OdpVad, podle jejíhož čl. 13 se tato směrnice nedotýká žádných práv, která může poškozená osoba mít podle právních předpisů o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo na základě zvláštního systému odpovědnosti existujícího v okamžiku oznámení této směrnice. Je ovšem pravdou, že ze směrnice na druhou stranu žádným způsobem nevyplývá požadavek, že by se mělo jednat o právní nárok od obecného nároku na náhradu škody podle jiných ustanovení vnitrostátního práva oddělený. Rovněž německé právní úpravě podle zákona o odpovědnosti za vadné výrobky (*Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte – Produkthaftungsgesetz / ProdHaftG*) je pojmově rozhraničení cizí. OECHSLER, J. in Staudinger, J. von. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Einleitung zum Produkthaftungsgesetz, Rn 53 [online]. Neubearbeitung 2009. München : Sellier/de Gruyter, 2009. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.

5.2 Předpoklady odpovědnosti za škodu

Základní předpoklady odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku jsou vymezeny v § 1 OdpVad. Jsou jimi:

- vada výrobku;
- škoda na zdraví, usmrcení nebo škoda na jiné věci, než je vadný výrobek, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům (aspekt ochrany spotřebitele; v případě škody na zdraví nebo usmrcení se ovšem toto rozlišování nepoužije);
- kauzální nexus (příčinná souvislost) mezi vadou výrobku a způsobenou škodou.

V případě, že poškozený prokáže vadu výrobku, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a škodou, odpovídá výrobce poškozenému za vzniklou škodu. Důkazní břemeno naplnění předpokladů odpovědnosti za škodu nese poškozený.³⁶⁵

Odpovědnost výrobce je koncipována jako striktně objektivní. Zprostit se jí může pouze na základě skutečností (některého z liberačních důvodů) stanovených v § 5 OdpVad (viz níže). Není ovšem přípustné jakékoli vyloučení nebo omezení povinnosti k náhradě škody předem, když podle § 8 OdpVad „povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou výrobku nelze předem vyloučit ani omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou. Ujednání, která by takové vyloučení nebo omezení umožňovala, jsou neplatná od samého počátku.“³⁶⁶

5.2.1 Extenzivní pojem výrobce v OdpVad

Ustanovení § 2 OdpVad definuje pojem výrobce extenzivním způsobem tak, že výrobcem se pro účely OdpVad rozumí:

- výrobce konečného výrobku, suroviny nebo součásti výrobku, jakož i

³⁶⁵ Srov. čl. 4 SOdpVad.

³⁶⁶ Absolutně neplatná pro rozpor se zákonem podle § 39 ObčZ.

- osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak (ochrana spotřebitele před „přehazováním“ odpovědnosti na jinou osobu);
- dovozce jako každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití; tím není dotčena odpovědnost výrobce podle předchozích dvou odrážek;
- každý dodavatel (resp. distributor) výrobku, ovšem pouze za podmínky, že
 - nemůže být určen výrobce podle prvních dvou odrážek a
 - pokud ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí dodavatel poškozenému totožnost výrobce podle prvních dvou odrážek nebo osobu, která mu výrobek dodala.
 - Totéž platí v případě dovozu, pokud není známa osoba, která výrobek dovezla podle třetí odrážky, i když je výrobce podle prvních dvou odrážek znám.

Jak je zřejmé, primární odpovědnost nese výrobce, resp. osoby významně se podílející na uvedení výrobku na trh, které zákon v zájmu ochrany spotřebitele staví na úroveň výrobce (nevyvratitelná domněnka). Společně s výrobcem a po jeho boku je ovšem nárokům poškozeného vystaven dovozce. To je způsobeno mimo jiné tím, že pojem dovozce je v souladu se zásadami komunitárněprávní úpravy vnitřního trhu třeba vykládat nikoli pouze jako dovozce do České republiky, ovšem v souladu se zvláštním ustanovením § 2 odst. 1 písm. d) OchrSpotř, podle kterého je dovozcem „podnikatel, který uvede na trh výrobek z jiného než členského státu Evropské unie.“³⁶⁷

Dodavatelem je podle § 2 odst. 1 písm. e) OchrSpotř „každý další podnikatel, který přímo nebo prostřednictvím jiných podnikatelů dodal prodávajícímu výrobky.“ Ve světle této definice je třeba vnímat i dodavatele podle OdpVad. Na dodavatelí se ovšem podle OdpVad lze hojit pouze v případě, že nelze určit osobu výrobce ani dovozce. V takovém případě lze nárokovat náhradu škody na (prvním) dodavateli (resp. distributorovi) výrobku, který výrobek dodal prodávajícímu, příp. podle okolností sám prodal poškozenému.

³⁶⁷ Tato interpretace vyplývá rovněž z čl. 3 odst. 2 SOdpVad, podle kterého „aniž je dotčena odpovědnost výrobce, každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze do Společenství výrobek za účelem prodeje, pronájmu, leasingu nebo jakékoliv jiné formy distribuce, se považuje za výrobce ve smyslu této směrnice a je odpovědná jako výrobce.“

Jak je z provedeného výkladu zřejmé, pravidelně může nastat situace, že za škodu bude současně (společně) odpovědno více subjektů, vůči kterým může poškozený nárokovat náhradu jemu způsobené škody. Na tyto případy reaguje čl. 5 SOdpVad a § 7a OdpVad, podle kterých odpovídá-li za škodu více výrobců, odpovídají za ni společně a nerozdílně.³⁶⁸

5.2.2 Pojmy výrobku a vadnosti výrobku

Podle § 3 se pro účely OdpVad výrobkem rozumí jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součástí i příslušenství věci movité i nemovité; za výrobek se považuje i například elektřina.³⁶⁹

Rovněž pojem vadnosti výrobku je podle delikátní definice § 4 OdpVad pro účely odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku třeba vykládat odlišně a širěji než jak je tomu podle obecného chápání ObčZ.³⁷⁰ Vymezení vadnosti výrobku bylo takřka doslova převzato z čl. 6 SOdpVad.

Výrobek je podle § 4 OdpVad „vadný, jestliže

- z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na
 - prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo
 - předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo

³⁶⁸ Jedná se tedy o solidární odpovědnost ve smyslu § 511 ObčZ. Poškozená osoba může uplatnit nárok na náhradu škody vůči kterémukoli z nich, přičemž povinný se může hojit na ostatních výrobcích prostřednictvím následného regresu. Vzájemné vypořádání solidárně odpovídajících výrobců se provede podle účasti každého z nich.

³⁶⁹ Poslední věta účelově ku ochraně spotřebitele dále rozšiřuje aplikaci zákona i na hraniční případy, kde kvalifikace daného zboží jako movité věci není jednoznačná. Je třeba dodat, že zahrnutí elektřiny mezi výrobky má na svědomí čl. 2 SOdpVad, slůvko „například“ je ovšem plodem iniciativy českého zákonodárce a bylo do zákona doplněno novelou č. 209/2000 Sb., přičemž do vládního návrhu zákona (sněmovní tisk 515/0) bylo bez bližšího odůvodnění doplněno teprve na základě pozměňovacího návrhu Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (sněmovní tisk 515/1). Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Sněmovní tisk 515/0, *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 28. 1. 2000 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=515&cl=0>>.

³⁷⁰ Srov. § 499 a násl., 596 a násl., 616 a násl. ObčZ.

- dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.³⁷¹

Dobu uvedení výrobku na trh je třeba vnímat jako částečně abstraktní kritérium, které zohledňuje technický pokrok, v době jeho uvedení ne trh obecně známé a využívané technologické postupy a odpovídající přiměřené vlastnosti výrobku. Ustanovení § 4 odst. 2 OdpVad výslovně stanoví, že výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.

Vzhledem k tomu, že definice vadnosti výrobku podle § 4 OdpVad staví na odlišném základě než jak je tomu v případě obecné úpravy ObčZ, mohou nastat případy, kdy výrobek bude vykazovat vady podle příslušných ustanovení ObčZ, nebude však vadný ve smyslu OdpVad. V takovém případě nezbyvá než postupovat přes aplikaci obecných ustanovení ObčZ o odpovědnosti za vady prodané věci.³⁷²

5.3 Liberační důvody, promlčení a prekluze práva

Odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku je konstruována jako striktně objektivní odpovědnost, tedy nezávislá na zavinění. Vzhledem k tomu, že tato odpovědnost je zakotvena přímo v zákoně, lze ji rovněž klasifikovat jako odpovědnost mimosmluvní (*deliktní*). Výrobce se tedy ze své odpovědnosti nemůže vyvinít (*exkulповat*). Může se jí toliko zprostit (*liberovat se*), ovšem pouze v zákonem vymezených případech.

Podle § 5 OdpVad „se výrobce zproští odpovědnosti, prokáže-li, že:

- výrobek neuvedl na trh;

³⁷¹ Uvedením výrobku na trh se podle § 2 písm. b) ZTechPož obecně rozumí „okamžik, kdy je výrobek na trhu Evropského společenství poprvé úplatně nebo bezúplatně předán nebo nabídnut k předání za účelem distribuce nebo používání nebo kdy jsou k němu poprvé převedena vlastnická práva, nestanoví-li zvláštní zákon jinak. Za uvedené na trh se považují i výrobky vyrobené nebo dovezené pro provozní potřeby při vlastním podnikání výrobců nebo dovozců a výrobky poskytnuté k opakovanému použití, je-li u nich před opakovaným použitím posuzována shoda s právními předpisy, pokud to stanoví nařízení vlády. Je-li to nezbytné, vláda nařízením blíže vymezi pojem uvedení na trh pro výrobky, na které se tento technický předpis vztahuje.“

³⁷² KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné : Svazek 2. 4. vyd.* Praha : ASPI, 2005. s. 561.

- s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh, nebo nastala později;
- výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely ani že výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti;
- vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná;
- stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.³⁷³

Výrobce součásti výrobku se odpovědnosti zproští také tehdy, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součástí výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku.

Výrobce se odpovědnosti zcela nebo částečně zproští, jestliže prokáže, že vznik škody způsobil svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou je poškozený odpovědný.“ Jedná se o ustanovení analogické k § 441 ObčZ, které upravuje (spolu-) zavinění poškozeného.

Velmi přísné vnímání objektivní odpovědnosti výrobce za vadnost výrobku ve smyslu OdpVad podtrhuje norma § 7 zákona, namířená na případy spolupůsobení třetí osoby. Výrobce se podle odst. 1 své odpovědnosti nezproští ani v případě, že škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby. Ačkoli v takovém případě působí třetí osoba jako jakýsi „katalyzátor“ vzniku škody a bez jejího spolupůsobení by ke škodě nedošlo, odpovídá výrobce za škodu i v tomto případě v plném rozsahu. Výrobce však může vůči této třetí osobě uplatňovat (následný) postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které přispělo ke vzniku škody.

Podle § 9 OdpVad „se právo na náhradu škody promlčí za 3 roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se

³⁷³ Uvedené liberační důvody zákon vymezuje jako alternativní, postačí tedy, aby výrobce prokázal kterýkoli z nich. Ve vazbě na třetí odrážku lze poukázat na obecný aspekt celé právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Ustanovení OdpVad jsou, jako je tomu při vymezení dodavatele v oblasti spotřebitelských smluv, namířena toliko na výrobce profesionály – osoby jednáající v rámci své podnikatelské činnosti.

mohl dozvědět o škodě, vadě výrobku a o totožnosti výrobce“ (subjektivní promlčecí doba).

Podle § 9a „právo na náhradu škody zaniká uplynutím 10 let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh vadný výrobek, který způsobil škodu. To neplatí, jestliže v uvedené době byl nárok na náhradu škody uplatněn u soudu“ (objektivní prekluzivní doba). Toto ustanovení slouží výjimečně nikoli ochraně potenciálních poškozených, nýbrž ochraně výrobců, když počátek objektivní prekluzivní doby neváže na vznik škody, příp. nabytí výrobku poškozeným, nýbrž již na uvedení výrobku na trh.³⁷⁴

Ustanovení § 11 OdpVad vylučuje použití zákona na případy náhrady škod způsobených jadernými událostmi, které jsou upraveny mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny. Míří se zde na zvláštní úpravu Vídeňské úmluvy o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, podepsané ve Vídni dne 21. 5. 1963, jakož i Společného protokolu týkajícího se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy, podepsaného ve dne 21. 9. 1988. Zákon se rovněž nevztahuje na uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, uvedeného na trh před nabytím účinnosti zákona (tedy před 1. 6. 1998).

³⁷⁴ Délku promlčecí doby stanoví čl. 10 směrnice, délku doby prekluzivní pak čl. 11 SOdpVad, a to s ohledem na to, že „výrobky podléhají vlivu času, vypracovávají se přísnější bezpečnostní normy a postupuje pokrok vědy a techniky a nebylo by proto rozumné činit výrobce odpovědným za vadu jeho výrobku po neomezenou dobu a odpovědnost by proto měla vypršet po přiměřené době, aniž by byly dotčeny nároky právně neuzavřené“ (pododst. 11 preambule). Směrnice ovšem předepisuje přetržení prekluzivní doby, pokud poškozená osoba mezitím dala podnět k zahájení řízení proti výrobcí. Provedení v českém zákoně, podle kterého je nutné v této době uplatnit nárok u soudu, působí dojmem restrikce, v praxi je nicméně těžko představitelné jiné řízení k vymožení náhrady škody než uplatnění nároku u soudu.

6 Vybrané obecné aspekty ochrany spotřebitele

6.1 Úprava v návrhu občanského zákoníku³⁷⁵

Komplexní úprava spotřebitelských smluv *stricto sensu*, jakož i europeizovaných obecných smluvních typů občanského práva má být obsažena i v návrhu občanského zákoníku („Návrh“). Toto prosté konstatování ztrácí na samozřejmosti s ohledem na to, že ochrana spotřebitele měla být s ohledem na její dynamický vývoj a potřeby časté novelizace provedena zvláštním zákonem.³⁷⁶ Teprve v poslední fázi legislativních prací, po předložení návrhu občanského zákoníku Poslanecké sněmovně, došlo k zařazení odpovídajících ustanovení přímo do návrhu občanského zákoníku, a to v zájmu jeho maximální komplexnosti.³⁷⁷

Pojem spotřebitele je definován v § 393 Návrhu jako „každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“³⁷⁸ Lze upozornit na

³⁷⁵ Ačkoli po předložení návrhu občanského zákoníku Poslanecké sněmovně došlo k jeho dalším úpravám, je na webových stránkách Poslanecké sněmovny dostupné aktualizované znění. Návrh občanského zákoníku. Sněmovní tisk 835/0, VI.n.z. občanský zákoník. *webové stránky Poslanecké sněmovny* Parlamentu České republiky [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=835>>. Aktuální znění Návrhu je dostupné rovněž in ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.

³⁷⁶ Srov. část II., § 5, oddíly 1.2.3.1. a 1.2.3.2. věcného záměru občanského zákoníku, schváleného usnesením vlády České republiky č. 345 ze dne 18. 4. 2001: *Tzv. spotřebitelské právo, včetně převzetí úpravy evropského práva směrnic ES 85/577/EHS, 97/7/ES a 93/13/EHS, nebude začleněno do občanského zákoníku, ale bude upraveno zvláštním zákonem (zákonem o ochraně spotřebitelů)*. Poukázat lze, že se stejnou cestou vydaly i některé další země, např. Rakousko, kde byl již v r. 1979 vydán *Bundesgesetz, mit dem Bestimmungen zum Schutz der Verbraucher getroffen werden* (novelizovaný naposledy v roce 1999). Problematika spotřebitelského práva není v jeho normativních úpravách stabilizována jako klasické civilistické instituty, a stane-li se součástí úpravy občanského zákoníku, půjde o oblast podléhající opakovaným novelám. Podstatné rovněž je i to, že jde o právní oblast dotýkající se také správního práva, jehož normy občanský zákoník zásadně obsahovat nemůže. Z oblasti tzv. spotřebitelského práva občanský zákoník upraví jen zcela obecné a základní soukromoprávní otázky právě v pasážích sledujících ochranu slabší strany. Věcný záměr občanského zákoníku. *Portál Juristic.cz* [online]. vydáno 18. 4. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://zcu.juristic.cz/download/rekodifikace/obcan/vec.rtf>>.

³⁷⁷ MELZER, F. K úpravě ochrany spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 21, s. 771.

³⁷⁸ Důvodová zpráva zde výslovně odkazuje na vymezení pojmu spotřebitele v § 13 BGB a jeho dichotomii vůči funkčnímu vymezení pojmu podnikatele. Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. Sněmovní tisk 835/0, VI.n.z. občanský zákoník. *webové stránky Poslanecké sněmovny* Parlamentu České republiky [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

výslovné omezení pojmu spotřebitele na fyzické osoby, jak je toto podrobena bližšímu rozboru na jiném místě této práce.³⁷⁹

Zvláštní úpravou, dosud v českém občanském právu absentující, je zakotvení zvláštní ochrany slabší smluvní strany, za kterou je pojmově vždy považován spotřebitel, jak upozorňuje Melzer,³⁸⁰ ochraně v tomto právním režimu se však za splnění zákonných kritérií, které je ovšem třeba zkoumat v každém jednotlivém případě, může těšit i jiný podnikatel.³⁸¹

6.1.1 Spotřebitelské smlouvy *stricto sensu*

Spotřebitelské smlouvy *stricto sensu* jsou oproti současnému právnímu stavu systematicky mnohem vhodněji zakotveny v části čtvrté (Relativní majetková práva), hlavě I (Obecná ustanovení o závazcích), díle 4, ustanoveních § 1668 až 1715 Návrhu. Příslušná rubrika je nazvána příhodně jako „smlouvy uzavírané se spotřebitelem,“ což lze s ohledem na potřebu jejich pojmového odlišení od obecných smluvních typů

<<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=835>>. § 13 BGB: „Verbraucher ist jede natürliche Person, die ein Rechtsgeschäft zu einem Zwecke abschließt, der weder ihrer gewerblichen noch ihrer selbständigen beruflichen Tätigkeit zugerechnet werden kann.“

³⁷⁹ Pojem podnikatele v § 394 Návrhu oproti vymezení v současném § 2 odst. 2 ObchZ opouští výchozí kritérium zápisu v příslušném rejstříku a soustředí se na funkční vymezení, *ergo* kritérium skutečného provozování podnikatelské činnosti, když stanoví, že „kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele. Pro účely ochrany spotřebitele a pro účely § 1811 Návrhu (splatnost ceny, je-li obsahem vzájemného závazku podnikatelů povinnost dodat zboží nebo službu za úplatu) se podle § 394 odst. 2 Návrhu za podnikatele považuje také „každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná svým jménem na účet podnikatele.“ Návrh tak navazuje na vymezení § 14 BGB: „(1) Unternehmer ist eine natürliche oder juristische Person oder eine rechtsfähige Personengesellschaft, die bei Abschluss eines Rechtsgeschäfts in Ausübung ihrer gewerblichen oder selbständigen beruflichen Tätigkeit handelt. (2) Eine rechtsfähige Personengesellschaft ist eine Personengesellschaft, die mit der Fähigkeit ausgestattet ist, Rechte zu erwerben und Verbindlichkeiten einzugehen.“

³⁸⁰ MELZER, F. K úpravě ochrany spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 21, s. 772.

³⁸¹ Podle § 407 Návrhu „kdo jako podnikatel vystupuje vůči dalším osobám v hospodářském styku, nesmí svou kvalitu odborníka ani své hospodářské postavení zneužít k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech stran. Má se za to, že slabší stranou je vždy osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním.“

občanského zákoníku kvitovat, další text zákona ovšem již užívá navyklou legislativní zkratku „spotřebitelské smlouvy.“ V § 1688 Návrhu jsou definovány jako „smlouvy, které se spotřebitelem uzavírá podnikatel a závazky z nich vzniklé.“

Logickému členění ku prospěchu jsou obecná ustanovení, týkající se zakázaných ujednání a interpretačně-aplikačních pravidel, předsunuta zvláštní úpravě jednotlivých druhů spotřebitelských smluv. Obsahově se Návrh od ustanovení současného občanského zákoníku příliš neodlišuje, je ovšem znatelný obecný formulační posun Návrhu, související s povahou jeho úpravy jako obecného kodexu. Na jiném místě této práce analyzované interpretační potíže, týkající se povahy neplatnosti nepřipustných ujednání spotřebitelských smluv,³⁸² Návrh nepřipouští, když podle § 1670 „se k ujednáním odchylovajícím se od ustanovení zákona, stanovených k ochraně spotřebitele, nepřihlíží. To platí i v případě, že se spotřebitel vzdá zvláštního práva, které mu zákon poskytuje.“ Návrh zavádí zajímavé zvláštní pravidlo relativní neplatnosti u nejednoznačných ujednání, jejichž obsah se následně projeví jako pro spotřebitele nepřiměřený. Do plného souladu se směrnicí se pak české právo spolu s Návrhem dostává i co do omezení aplikace úpravy toliko na smlouvy adhezní.³⁸³

K formulačním úpravám oproti § 56 odst. 3 ObčZ došlo v demonstrativním katalogu zvláště zakázaných ujednání v § 1672 Návrhu. Důležité je jeho rozšíření o dosud absentující ustanovení písm. q) přílohy SNepiPodm, když podle § 1672 písm. k) Návrhu se „zvláště zakazují ujednání, která zbavují spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný procesní prostředek či mu v uplatnění takového práva brání, nebo ukládají spotřebiteli povinnost uplatnit právo výlučně u rozhodčího soudu nebo rozhodce, který není vázán právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele.“³⁸⁴ Ustanovení § 1674 reaguje na výše v této práci kritizovanou absenci vztahení odstoupení od spotřebitelské smlouvy i na navazující smlouvu o spotřebitelském úvěru.

³⁸² Odstraněné teprve čl. II zákona č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů, podle kterého budou s účinností od 1. 8. 2010 nepřipustná ujednání neplatná bez dalšího (*ergo* absolutně).

³⁸³ Podle § 1671 Návrhu „se má se za to, že zakázaná jsou ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele. To neplatí pro ujednání o předmětu plnění nebo ceně ani pro ujednání, kterých nebylo dosaženo adhezním způsobem.“ Pojem smluv uzavíraných adhezním způsobem je pak vymezen ve zvláštních ustanoveních § 1656 až 1659 Návrhu. K současné právní úpravě viz rozbor výše.

³⁸⁴ Na tuto změnu upozorňuje TOMANČÁKOVÁ, B. Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 9, s. 371.

§ 1675 věta druhá výslovně stanoví charakter zákonných lhůt k odstoupení spotřebitele od smlouvy jako svojí povahou analogické ke lhůtám procesním, na místo aktuálního příklonu zákonodárce ke lhůtám hmotněprávním.³⁸⁵

Obecná ustanovení o spotřebitelských smlouvách jsou následována pododdíly, věnovanými v následnosti totožné, jako je tomu u současného občanského zákoníku, uzavírání smluv distančním způsobem, distančním smlouvám o finančních službách, smlouvám uzavíraným mimo obchodní prostory a smlouvám o dočasném užívání ubytovacího zařízení a jiných rekreačních službách.³⁸⁶

6.1.2 Europeizované obecné smluvní typy občanského práva

Jako v současné právní úpravě, je europeizace vybraných aspektů spotřebitelské kupní smlouvy i v Návrhu zakomponována přímo do ustanovení o koupi, tedy § 1923 a násl., *in concreto* zejména § 2001 až 2017 (Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě), resp. § 2004 a násl. Návrhu (Jakost při převzetí a Práva z vadného plnění). Oproti současnému právnímu stavu došlo k omezení nadbytečně extenzivní aplikace těchto ustanovení i na případy, kdy je kupujícím podnikatel.³⁸⁷ Je otázkou, do jaké míry bude právnímu režimu zvláštních ustanovení o prodeji zboží v obchodě třeba i nadále podřazovat také (spotřebitelské) smlouvy o koupi nemovitosti, jak pro aktuální právní úpravu § 612 a násl. ObčZ dovodil Nejvyšší soud,³⁸⁸ když Návrh obsahuje zvláštní pododdíl věnovaný koupi nemovité věci. Tento je velmi stručný, sestává toliko ze čtyř ustanovení, a podle § 1976 Návrhu „se v ostatním na smlouvu o koupi nemovité věci

³⁸⁵ „Využije-li spotřebitel právo odstoupit od smlouvy podle ustanovení tohoto dílu, považuje se lhůta pro odstoupení za zachovanou, pokud spotřebitel v jejím průběhu odešle podnikateli oznámení, že od smlouvy odstupuje.“

³⁸⁶ Úprava posledně uvedeného smluvního typu pak oproti současnému právnímu stavu zavádí změny za účelem uvedení do souladu s STimeshare II, u níž byla stanovena lhůta k provedení do právních řádů členských států do 23. 2. 2011.

³⁸⁷ § 2001 odst. 1 Návrhu: „Je-li prodávajícím podnikatel, platí pro prodej při jeho podnikatelské činnosti kromě obecných ustanovení o kupní smlouvě i ustanovení tohoto pododdílu, ledaže je kupujícím také podnikatel a při uzavření smlouvy je z okolností zřejmé, že se koupě týká také jeho podnikatelské činnosti.“

³⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005, který je blíže pojednán v podkapitole k harmonizaci vybraných aspektů kupní smlouvy.

použijí přiměřeně ustanovení o koupi movitých věcí.“ Obsahuje však zvláštní úpravu vad věci, která je sice poměrně rudimentární, bude ji však třeba aplikovat jako úpravu zvláštní.³⁸⁹

Český zákonodárce zachoval svoji vstřícnost vůči spotřebitelům a oproti požadavkům směrnice ponechává součástí právního řádu zákonnou 24-měsíční záruku na spotřební zboží.³⁹⁰ Ustanovení § 2012 Návrhu pak převrací legislativní logiku vymezení nároků z vad zboží ve prospěch lepšího zajištění práv kupujícího,³⁹¹ když na prvním místě stanoví, že nemá-li věc vlastnosti stanovené v § 2004, může kupující požadovat

- i dodání nové věci bez vad, pokud to není vzhledem k povaze vady nepřiměřené, ale pokud se vada týká pouze součásti věci, může kupující požadovat jen výměnu součásti;
- není-li dodání nové (součásti) věci bez vad možné, může odstoupit od smlouvy.
- Kupující má však toliko právo na bezplatné odstranění vady, je-li to vzhledem k povaze vady přiměřené, zejména lze-li vadu odstranit bez zbytečného odkladu.

Právo na dodání nové věci, nebo výměnu součásti věci, jakož i právo od smlouvy odstoupit má kupující i v případě odstranitelné vady, pokud nemůže věc řádně užívat z důvodu

- opakovaného výskytu vady po opravě nebo
- pro větší počet vad.

³⁸⁹ Na zvláštní úpravu vad věci v případě smlouvy o koupi nemovitosti upozorňuje i důvodová zpráva.. ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 418.

³⁹⁰ Podle § 2008 odst. 1 „je kupující oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u a) potravin v době osmi dnů, b) krmiva v době tří týdnů, c) zvířete v době šesti týdnů, d) spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců. K závěru o zachování zákonné záruky dospívá rovněž Melzer, dokumentující to nahrazením slova v tomto ustanovení z původního „projeví se“ na nynější „vyskytne se“ v průběhu úprav Návrhu. MELZER, F. K úpravě ochrany spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 21, s. 773.

³⁹¹ Zatímco současná právní úprava stanoví nároky kupujícího *a minori ad maius*, tedy od základního, nejužšího nároku směrem k nárokům kvalifikovaným, Návrh postupuje v opačném gardu, když na úvod stanoví maximální šíři nároků, kterou *a maiori ad minus* zužuje pro případy, kdy se prokáže nižší závažnost vyskytnuvší se vady.

Kupující může požadovat přiměřenou slevu, neodstoupí-li od smlouvy nebo neuplatní-li právo na dodání nové věci bez vad, na výměnu její součásti nebo na opravu věci. Právo na přiměřenou slevu má i v případě, že mu prodávající nemůže dodat novou věc bez vad, vyměnit její součást nebo věc opravit, jakož i v případě, že prodávající nezjedná nápravu v přiměřené době nebo pokud by zjednání nápravy spotřebiteli působilo značné obtíže.

Cestovní smlouvu Návrh v zájmu pojmové přesnosti přejmenovává na smlouvu o zájezdu³⁹² a přiznává jí poměrně velkou pozornost v ustanoveních § 2375 až 2403. Úprava se oproti současnému stavu vyznačuje vyšší přesností, komplexností a přehledností, když nově obsahuje mimo jiné zvláštní výslovnou úpravu vad zájezdu a jejich následků.³⁹³ Ustanovení § 2395 pak šířeji, na rozdíl od § 852k odst. 1 ObčZ bez ohledu na příčiny stanoví, že „ocitne-li se po zahájení zájezdu cestující v nesnázích, poskytne mu pořadatel neprodleně pomoc.“ Do § 2396 pak bylo přeneseno klíčové pravidlo § 852i odst. 1 ObčZ, resp. čl. 5 odst. 1 SCestPobZáj, nově formulované tak, že „pořadatel odpovídá cestujícímu za splnění povinností ze smlouvy o zájezdu bez zřetele na to, zda v rámci zájezdu poskytují jednotlivé služby cestovního ruchu jiné osoby.“ Průlomově pak v návaznosti na aktuální trendy právní nauky staví najisto, že pořadatel je povinen nahradit cestujícímu vedle škody na majetku také újmu za ztrátu radosti z dovolené.³⁹⁴

Dále je třeba zmínit, že Návrh obsahuje komplexní úpravu pojistné smlouvy a ruší tak mimo jiné zvláštní zákon (ZoPS). Totéž je i případ OdpVad, který má být ke dni vstupu nového občanského zákoníku v účinnost nahrazen stručnou úpravou § 2800 až 2804 Návrhu. Naproti tomu úprava smlouvy, kterou se sjednává spotřebitelský úvěr, zůstane i nadále vyhrazena zvláštnímu zákonu.

³⁹² Důvodová zpráva konstatuje, že nepřesné označení cestovní smlouva bylo do současného občanského zákoníku převzato z německého označení tohoto smluvního typu jako *Reisevertrag*, upravený v ustanovení § 651a až 651m BGB. ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 430.

³⁹³ Dosud upravena toliko *implicitě* v § 852i a 852j odst. 2 a 3 ObčZ.

³⁹⁴ Srov. rozbor výše v této práci, zejména pak HULMÁK, M. Ztráta radosti z dovolené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 53. Důvodová zpráva zde výslovně odkazuje na právní úpravu v ostatních členských státech, mimo jiné na ustanovení § 651 odst. 2 BGB: „Wird die Reise vereitelt oder erheblich beeinträchtigt, so kann der Reisende auch wegen nutzlos aufgewendeter Urlaubszeit eine angemessene Entschädigung in Geld verlangen.“ ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 431.

6.2 Volba práva ve spotřebitelských smlouvách

Možnost volby práva je v oblasti spotřebitelských smluv otázkou zvláště citlivou s ohledem na to, že se může jednat o jeden ze způsobů obcházení právní úpravy na ochranu spotřebitele a krácení jeho práv. Pakliže by byla volba práva ve spotřebitelských smlouvách možná bez omezení, bylo by lze ustanovení na ochranu spotřebitele obejít tím, že by si strany zvolily jako materiální právo, jímž se smlouva řídí, takové právo, které ustanovení o ochraně spotřebitele neobsahuje vůbec nebo jen v omezené míře. Tím by bezpochyby mohlo docházet k obcházení zákona, zejména pak tam, kde by dodavatel na základě svého silnějšího postavení takovou volbu práva spotřebiteli buď přímo vnutil, nebo kde by spotřebitel na takové ujednání přistoupil částečně nevědomě a bez možnosti posouzení důsledků takového ujednání, typicky pokud by takové ujednání bylo obsaženo ve všeobecných obchodních podmínkách nebo v jiné podobě v rámci adhezní smlouvy.³⁹⁵

6.2.1 Opomenutí výslovného provedení směrnic

Je třeba konstatovat, že český zákonodárce opomněl do ObčZ či jiného zvláštního předpisu (v úvahu by z logiky věci připadal zejména ZMPS) provést ustanovení

³⁹⁵ V úvahu by přicházela volba práva jiného členského státu Společenství. V takovém případě by hrálo roli zejména to, zda a jakým způsobem jsou ustanovení týkající se příslušné spotřebitelské smlouvy v tomto právu provedena. Zásadní moment by pro spotřebitele spočíval také v podstatně snížené znalosti a tím i vymahatelnosti práva s ohledem na neznalost prostředí a řeči dané země. Jistě by se český spotřebitel dostal do velmi nevýhodné pozice, pokud by např. uzavřel distanční smlouvu s německým zásilkovým obchodem, ve které by bylo sjednáno podřízení řeckému právu, zejména pokud by toto smluvní ujednání bylo pro dodavatele obvyklé a tento by s ním počítal (využíval by například externích služeb athénské advokátní kanceláře).

Mnohem brutálnější znevýhodnění spotřebitele by pak nastalo v případě volby práva třetí země, ve kterém mohou být standardy ochrany spotřebitele pouze fragmentární nebo vůbec žádné. Např. ustanovení o timeshareových smlouvách, která byla i do českého práva zavedena teprve v rámci provedení STimeshare, by pravděpodobně bylo možno zcela obejít, pokud by pro smlouvu mezi českým spotřebitelem a španělským poskytovatelem, týkající se nemovitosti na Kanárských ostrovech, bylo zvoleno marocké právo. Závažnost možného odkazu na právo třetí země si uvědomoval i evropský zákonodárce, když příslušná ochranná ustanovení směrnic jsou zpravidla namířena právě (a pouze) na tuto variantu..

spotřebitelských směrnic, kterými je národním zákonodárcům uloženo zajistit ochranu spotřebitele před zbavením ochrany v důsledku volby práva.³⁹⁶

V ObčZ je příslušná prováděcí ochranná norma zakotvena toliko ve vztahu k timesharovým smlouvám, a to v § 64 ObčZ, provádějícím čl. 9 STimeshare. Podle § 64 ObčZ „spotřebitel nesmí být zbaven ochrany podle ustanovení o timesharových smlouvách bez ohledu na právo, kterým se smluvní vztah řídí, pokud se budova či její část nachází na území České republiky nebo má-li spotřebitel trvalý pobyt v České republice. Stejná ochrana náleží spotřebiteli v případech, kdy se budova nebo její část nachází na území členského státu Evropské unie.“

6.2.2 Ochranné normy jako imperativní ustanovení?

Za stávajícího právního stavu lze na opomenutí českého zákonodávce provést uvedené normy unijních směrnic do českého práva zareagovat tím způsobem, že veškerá ochranná ustanovení právní úpravy spotřebitelských smluv je třeba aplikovat za všech okolností jako ustanovení imperativní, a to i bez výslovného odkazu v ObčZ, ZMPS, příp. jiných ustanoveních českého práva.

V této souvislosti je třeba podotknout, že za imperativní ustanovení bývají někdy považována veškerá ustanovení kogentní. Tento názor se objevuje i u zástupců právní

³⁹⁶ Takovými ustanoveními jsou zejména čl. 6 odst. 2 SNEpřPodm, podle kterého „členské státy přijmou nezbytná opatření pro zajištění toho, aby spotřebitel neztratil ochranu, kterou mu poskytuje tato směrnice, proto, že si zvolil právní předpisy třetí země jako právní předpisy vztahující se na smlouvu, jestliže smlouva úzce souvisí s územím členských států.“ Obdobným ustanovením je čl. 12 odst. 2 SSmlDál: Členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby spotřebitel nepozbyl ochrany, která mu je poskytována touto směrnicí na základě volby práva třetího státu jako práva rozhodného pro smlouvu, má-li tento stát (správně má být „tato smlouva“) úzké spojení s územím jednoho nebo více členských států.“

Jako v případech spotřebitelských smluv v užším slova smyslu, i ohledně europeizovaných smluvních typů občanského zákoníku zůstala tato ustanovení opomenuta, konkrétně se jedná u spotřebitelské kupní smlouvy o čl. 7 odst. 2 SSpProdej, podle kterého „členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby spotřebitel nebyl zbaven ochrany zaručené mu na základě této směrnice tím, že by z důvodu úzké souvislosti smlouvy s územím členských států zvolil jako rozhodné právo pro smlouvu právo státu, který není členem Společenství.“ Ačkoli v SSpotřÚ takové ustanovení absentovalo, objevilo se v čl. 22 odst. 4 SSpotřÚ II: „Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zajištění toho, aby spotřebitelé v důsledku volby práva třetí země jako práva použitelného pro úvěrovou smlouvu neztratil ochranu, kterou jim poskytuje tato směrnice, má-li úvěrová smlouva úzký vztah s územím jednoho nebo více členských států.“

nauky.³⁹⁷ K prolínání pojmů imperativních a kogentních norem přispívalo matoucí ustanovení čl. 3 odst. 3 Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsána v Římě dne 19. 6. 1980 (*Římská úmluva*), která byla v členských státech obecně nahrazena dne 17. 12. 2009 v účinnost vstoupivším nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (*Řím I*). Uvedené ustanovení hovořilo o „ustanoveních, od nichž se podle práva dotyčné země nelze smlouvou odchýlit“ (*ergo* pojmově ustanoveních kogentních),³⁹⁸ a tyto nazývala legislativní zkratkou jako „imperativní ustanovení“. To je ovšem ve zjevném rozporu s konceptem imperativních ustanovení, jak byla tato definována v čl. 7 Římské úmluvy a jak tento rozpracovala doktrína mezinárodního práva soukromého.³⁹⁹

Jediným zvláštním ustanovením je § 64 ObčZ pro oblast timesharových smluv, na jehož základě je nepochybné, že veškeré ochranné normy v ustanoveních § 58 až 65 ObčZ je třeba aplikovat jako ustanovení imperativní, která musí být aplikována bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.⁴⁰⁰

Pojem a právní status imperativních ustanovení, ovšem pouze ve vztahu k právu třetí země, upravoval čl. 7 odst. 1 Římské úmluvy: „Použije-li se na základě této úmluvy právo určité země, lze použít imperativní ustanovení práva jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisí, v rozsahu, v jakém musí být podle práva této jiné země imperativní ustanovení použita bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné. Při rozhodování, zda mají být taková ustanovení použita, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití či nepoužití vyplynout. Touto úmluvou není v žádném případě dotčeno použití právních předpisů země soudu za okolností, kdy je jejich použití závazné bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.“

³⁹⁷ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 231.

³⁹⁸ K tomuto závěru dospívá i BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 40.

³⁹⁹ Kučera vymezuje imperativní normy jako nutně použitelné normy, které nemohou být v mezích svého předmětu úpravy zásadně zaměněny či nahrazeny cizím právem. KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 4. vydání. Brno : Doplněk, 1999. s. 224.

⁴⁰⁰ Odpovídající výslovná ustanovení o nemožnosti se aplikaci ochranných ustanovení vyhnout, příp. stanovit bližší podmínky a výjimky z jejich nutné aplikace, by byla v zájmu právní jistoty adresátů práva a vyloučení interpretačních nejasností velmi žádoucí i u dalších druhů spotřebitelských smluv.

Spotřebitelským smlouvám bylo věnováno zvláštní ustanovení čl. 5 Římské úmluvy, podle jehož odst. 2 „nesmí být spotřebitel v důsledku volby rozhodného práva provedené stranami zbaven ochrany, kterou mu poskytují imperativní ustanovení práva země, v níž má obvyklé bydliště, pokud

- uzavření smlouvy v této zemi předcházela nabídka určená výslovně spotřebiteli nebo reklama a spotřebitel v této zemi uskutečnil všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy, nebo
- druhá strana nebo její zmocněnec obdrželi objednávku od spotřebitele v této zemi, nebo
- smlouva je smlouvou o koupi zboží a spotřebitel cestoval z této země do jiné země, kde učinil svou objednávku, jestliže byla tato cesta organizována prodávajícím se záměrem podnítit spotřebitele ke koupi.

Odst. 3 pro tyto případy významně upřednostňoval aplikaci práva země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště. Vyňaty z pravidel tohoto článku byly přepravní smlouvy, jakož i smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště, s výhradou cestovních smluv.⁴⁰¹

Vedle aplikace příslušných (kogentních) norem jako norem imperativních připadala v úvahu ještě přímá aplikace ochranných ustanovení směrnic, a to na základě doktríny přímého, příp. nepřímého účinku unijního práva jako ustanovení, u kterých bylo opomenuto provedení do českého práva. Tomu odpovídalo i ustanovení čl. 20 Římské úmluvy, stanovící přednost práva Společenství (resp. Unie), podle kterého „touto úmluvou není dotčeno použití kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy ve zvláštních oblastech, které jsou nebo budou obsaženy v právních aktech orgánů Evropských společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech, které byly při provádění takových právních aktů harmonizovány.“⁴⁰²

⁴⁰¹ Jak je patrné, úprava v Římské úmluvě se od výše uvedených ustanovení směrnic odchylovala, zejména byla méně přísná, když např. směrnice požadují ochranu spotřebitele bezvýjimečně, i v případech, které Římská úmluva ze své úpravy vyjímala. Římská úmluva mimo jiné rovněž zcela pomíjela úpravu distančních smluv a elektronického obchodu.

⁴⁰² Tento způsob aplikace naznačen rovněž in PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 232.

6.2.3 Rozšíření ochrany spotřebitele v nařízení Řím I

S ohledem na výše uvedené k právnímu stavu podle Římské úmluvy je třeba přivítat, že dne 17. 12. 2009 nabylo účinnosti nařízení Řím I. Tato nová úprava přinesla významnou změnu v tom, že namísto aplikace ochranných norem právní úpravy spotřebitelských smluv jako ustanovení imperativních⁴⁰³ rozšiřuje povinnost aplikace výslovně na veškerá ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, tedy ve smyslu české právní doktríny na veškerá ustanovení kogentní. To odpovídá skutečnosti, že rozšíření ochrany slabších smluvních stran na současný standard byl jedním z výchozích bodů zpracování nařízení.⁴⁰⁴

Klíčové je ustanovení čl. 6 odst. 1 Řím I (Spotřebitelské smlouvy), podle kterého se (s výjimkou smlouvy o přepravě a pojistné smlouvy) smlouva uzavřená fyzickou osobou za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti („spotřebitel“), s jinou osobou, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti („obchodník“), řídí právem země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště, pokud:

- obchodník provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo
- se jakýmkoli způsobem taková činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země zaměřuje a smlouva spadá do rozsahu této činnosti.

Podle odst. 2 téhož ustanovení se strany mohou při respektování podmínek odst. 1 zvolit právo rozhodné pro smlouvu. V důsledku této volby však nesmí být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, a jež by se v případě neexistence volby práva na základě odst. 1 jinak použila. Z této striktní úpravy jsou vyňaty:

- smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště;

⁴⁰³ imperativní ustanovení jsou nově zakotveny v čl. 9 odst. 1 Řím I jako „ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.“

⁴⁰⁴ MYŠÁKOVÁ, P. Nařízení Řím I – revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv? Obchodněprávní revue. 2009, roč. 1, č. 2, s. 41.

- přepravní smlouva, která je odlišná od smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty ve smyslu SCestPobZáj;
- smlouva, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti a která je odlišná od smlouvy, jejímž předmětem je právo k užívání nemovitosti na časový úsek ve smyslu STimeshare.

Je třeba především konstatovat, že úprava v nařízení Řím I je mnohem konkrétnější a lépe reagující na aktuální potřeby právního styku než jak tomu bylo v případě Římské úmluvy. Přesto si lze povšimnout, že univerzální ochranná ustanovení směrnic jdou v některých případech ještě dál než Řím I. Na tuto situaci ovšem reaguje čl. 23 Řím I, podle kterého (s výjimkou úpravy pojistné smlouvy) „není tímto nařízením dotčeno použití ustanovení práva Společenství, které ve zvláštních oblastech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy.“

I ohledně nového nařízení zůstává zachována možnost přímé aplikace ustanovení směrnic na základě přímého, příp. nepřímého účinku z důvodu vadného (resp. vůbec žádného) provedení do českého práva.

6.3 Revize spotřebitelského *acquis*

V návaznosti na rozbor zařazení a postupnou expanzi vlivu ochrany spotřebitele v rámci pravomocí a právotvorby Unie, poskytnutý v úvodní části této práce, je třeba konstatovat, že tento proces se i nadále vyznačuje významnou dynamikou. V posledních letech v této souvislosti dochází k dalekosáhlému procesu, který bývá právní naukou nazýván jako revize spotřebitelského *acquis*.

Klíčovým dokumentem reformy spotřebitelského práva EU je zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, KOM (2006) 744 ze dne 8. 2. 2007. Jako zastřešující cíl revize spotřebitelského *acquis* Komise v oddíle 2.1. zelené knihy uvedla „dosažení skutečného spotřebitelského vnitřního trhu s nastolením správné rovnováhy mezi vysokou úrovní ochrany spotřebitele a konkurenceschopností podniků při současném zajištění přísného dodržování zásady subsidiarity. V ideálním případě by

mělo být možné na jejím konci říci spotřebitelům z EU: *Nezáleží na tom, kde se v EU nacházíte nebo kde v EU nakupujete, vaše základní práva jsou stejná.*⁴⁰⁵

Za hlavní problémy označila na základě systematického přezkumu evropského spotřebitelského práva, prováděného od roku 2004 na základě sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě „Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed“, KOM (2004) 0651 ze dne 11. 10. 2004,⁴⁰⁵ především dynamický rozvoj nových trhů, nesourodost základních definic a právních pravidel v dílčích oblastech úpravy, jakož i v jednotlivých členských státech. Za klíčový problém europeizace označila princip tzv. minimální harmonizace, který členskými státy umožňuje přijímat do svých vnitrostátních právních předpisů různorodá přísnější pravidla, což také řada z nich činí.

Vymezila pak tři základní možnosti dalšího směřování revize, a to

- vertikální přístup, založený na modernizaci a koordinaci jednotlivých dílčích směrnic, přičemž by ovšem zůstala zachována rozdílnost právní úpravy;
- smíšený přístup, Komisí upřednostňovaný a doporučovaný, kombinující existenci dílčích směrnic pro vybrané specifické oblasti s přijetím tzv. „horizontálního nástroje“, právní úpravy zastřešující více institutů či oblastí regulace;
- žádná legislativní akce jako přístup nejméně vhodný, kdy stávající nesourodost právních předpisů by zůstala stejná nebo by se mohla dále prohloubit.⁴⁰⁶

Na bázi zelené knihy vedená celounijní diskuse, jakož i další revize spotřebitelského *acquis* vedla ke zpracování návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, KOM (2008) 614 ze dne 8. 10. 2008. Jejím základním cílem je z pozice výše specifikovaného horizontálního nástroje sloučit úpravu obsaženou doposud ve čtyřech separátních směrnicích, a to SNepřPodm, SSmlDál, SMimoOP a SSpProdej. Cílem návrhu je podle bodu 3. důvodové zprávy, která je jeho inherentní součástí, „příspěk k řádnému fungování spotřebitelského vnitřního trhu a dosáhnout vysoké úrovně ochrany spotřebitele tím, že budou plně harmonizovány

⁴⁰⁵ Podrobněji k obsahu sdělení *in* SELUCKÁ, M. Přezkum a revize spotřebitelského *acquis*. In Fiala, J., Hurdík, J., Selucká, M. (ed.). *Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. s. 13-14.

⁴⁰⁶ Některé aspekty analýzy obsahu zelené knihy převzaty z SKŘIVÁNKOVÁ, K. Několik poznámek k zelené knize o revizi spotřebitelského *acquis*. In Fiala, J., Hurdík, J., Selucká, M. (ed.). *Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. s. 18.

hlavní aspekty smluvního práva týkajícího se spotřebitelů, které mají význam pro vnitřní trh.“

Návrh směrnice zavádí jednotné definice základních pojmů, když podle čl. 2 bodě 1) a 2) se rozumí spotřebitelem „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její živnost, podnikání, řemeslo nebo povolání“, obchodníkem „fyzická nebo právnická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který lze považovat za její obchodní nebo výrobní činnost, řemeslo nebo povolání, a kdokoli, kdo jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení.“ Následuje průřezová úprava, týkající se všech čtyř uvedených oblastí právní úpravy, tedy nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách, smluv uzavřených na dálku, smluv uzavřených mimo obchodní prostory a spotřebitelských kupních smluv, upravující postupně jednotlivé aspekty, např. informační povinnosti obchodníků, právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy či posuzování a klasifikace jednotlivých smluvních podmínek.

6.3.1 Přejít od minimální k úplné harmonizaci

Jak již bylo uvedeno výše, klíčovým prvkem revize spotřebitelského *acquis* je přechod od současné minimální harmonizace k harmonizaci úplné. Návrh směrnice o právech spotřebitelů obsahuje v tomto směru klíčovou normu v čl. 4: „Členské státy nesmí v rámci svého vnitrostátního práva ponechat v platnosti ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice, včetně více či méně přísných ustanovení za účelem zajištění odlišné úrovně ochrany spotřebitele.“

Jak již bylo uvedeno výše při rozboru dané problematiky, jedním z prvních faktických projevů opouštění principu minimální harmonizace, podle kterého unijní právo dosud zpravidla nebrání členským státům, aby vydávaly nebo ponechaly v platnosti přísnější normy na ochranu spotřebitele,⁴⁰⁷ je úprava SSmIFSDál, konkrétně odst. 13 její preambule.⁴⁰⁸

⁴⁰⁷ Srov. čl. 8 SMimoOP, čl. 8 SNepřPodm, čl. 14 SSmIFDál.

⁴⁰⁸ „Členské státy by v oblastech harmonizovaných touto směrnicí neměly smět přijímat jiná ustanovení, než která stanoví tato směrnice, ledaže je v této směrnicí výslovně uvedeno jinak.“

Bližší ilustraci tohoto principu nastupujícího spotřebitelského práva II. generace lze provést na základě SNekalPr,⁴⁰⁹ ve které je přechod k úplné harmonizaci jednoznačně patrný a důkladněji odůvodněný. V bodě 3 preambule se konstatuje, že „právní předpisy členských států týkající se nekalých obchodních praktik vykazují značné rozdíly, jež mohou vést k výrazným narušením hospodářské soutěže a překážkám řádného fungování vnitřního trhu. (...) Výsledkem jsou značné rozdíly v právních předpisech členských států týkajících se klamavé reklamy.“

Obhajoba úplné harmonizace je dále rozvedena v bodě 12 preambule SNekalPr: „Harmonizace značně zvýší právní jistotu spotřebitelů i podniků. Spotřebitelé i podniky se budou moci spolehnout na jednotný právní rámec vycházející z jasně vymezených právních pojmů upravujících veškerá hlediska nekalých obchodních praktik v celé Evropské unii. Výsledkem bude odstranění překážek vyplývajících z roztržiténosti předpisů o nekalých obchodních praktikách poškozujících ekonomické zájmy spotřebitele a umožnění dosažení vnitřního trhu v této oblasti.“

Přechodu z minimální na úplnou harmonizaci se věnuje bod 15 preambule SNekalPr *in fine*: „Pokud členské státy zavedly požadavky na informace nad rámec stanovený právem Společenství na základě ustanovení o minimální harmonizaci, nebude opomenutí těchto dodatečných informací pokládáno za klamavé opomenutí podle této směrnice. Členské státy však budou moci zachovat nebo zavést pro zajištění vyšší míry ochrany individuálních smluvních práv spotřebitelů přísnější předpisy v souladu s právními předpisy Společenství, pokud to ustanovení právních předpisů Společenství o minimální harmonizaci umožňují.“

Čl. 3 odst. 5 SNekalPr pak stanoví, že „po dobu šesti let ode dne 12. 6. 2007⁴¹⁰ mohou členské státy v oblasti harmonizované touto směrnicí i nadále uplatňovat vnitrostátní předpisy, které stanoví více omezení nebo požadavků než tato směrnice a kterými se provádějí směrnice obsahující ustanovení o minimální harmonizaci.“

⁴⁰⁹ Je třeba podotknout, že v zelené knize o přezkumu spotřebitelského *acquis*, poznámce pod čarou č. 3, Komise podotkla, že „to, co se obvykle rozumí pod pojmem „spotřebitelské *acquis*“, se netýká veškerých právních předpisů EU na ochranu spotřebitele. Například nedávno přijatá směrnice o nekalých obchodních praktikách do spotřebitelského *acquis* nespádá. Mimo to lze mnoho předpisů zaměřených na ochranu spotřebitele nalézt v odvětvově specifických právních předpisech EU, jako např. právní předpisy v oblasti elektronického obchodu nebo finančních služeb.“ Ačkoli je si autor této práce vědom mezní povahy SNekalPr, bude zde provedena její analýza, a to s ohledem na demonstrativnost její úpravy ve zde uváděném kontextu.

⁴¹⁰ Konce lhůty k provedení SNekalPr do vnitrostátního práva.

Tato opatření musí být zásadní pro zajištění náležité ochrany spotřebitelů před nekalými obchodními praktikami a musí být přiměřená pro dosažení tohoto cíle.“

Pro národní zákonodárce znamená přechod od minimální k úplné harmonizaci potřebu zvýšené pozornosti, resp. přesnosti a „poslušnosti“ při koncipování prováděcích právních předpisů.⁴¹¹ Jedním z aspektů úplné harmonizace je totiž také to, že lze mnohem snadněji, zpravidla bez hlubšího zkoumání kontextu národní právní úpravy, konstatovat vzájemný rozpor, jinými slovy nedostatečné provedení harmonizačního předpisu do vnitrostátního práva. Nelze pochybovat o tom, že Komise je si tohoto faktu dobře vědoma.

6.4 Práce na evropském kodexu soukromého práva

I přes zatím spíše fragmentární povahu europeizace občanského práva jsou již několik desítek let vedeny systematické snahy o sblížení chápání jednotlivých základních institutů občanského práva napříč právními řády evropských zemí, jejichž cílem je sblížení, příp. postupné sjednocování doktrinálního chápání základních institutů soukromého práva⁴¹² napříč právními kulturami a tradicemi členských států, na jehož základě bude možné směřovat k metě těchto aktivit, kterou je vytvoření jednotného evropského kodexu soukromého práva.

Hlavním iniciátorem v této oblasti byla Komise evropského smluvního práva (*Commission on European Contract Law*), založená roku 1980, nazývaná podle jejího zakladatele a vedoucího, dánského profesora Ole Lando, jako tzv. Landova komise. Za jejího následníka je považována v roce 1999 založená Studijní skupina pro evropský občanský zákoník (*Study Group on European Civil Code*), v jejímž čele stojí německý

⁴¹¹ Praktickým důsledkem úplné harmonizace je pak upřednostňování často doslovného převádění komunitárněprávních ustanovení do vnitrostátního práva. To lze z pohledu zájmu na jednotné a účinné aplikaci unijního práva napříč právními řády všech členských států pouze přivítat. Z pohledu členských států a jejich parlamentů se ovšem bezesporu jedná o významný zásah do vlastní suverenity, když zde dochází k faktické eliminaci možnosti přizpůsobit vnitrostátní úpravu specifikům a zvláštním zájmům své země a právního řádu.

⁴¹² Příkladem lze uvést pojmy právní způsobilosti fyzických osob, odpovědnosti za škodu a povinnost její náhrady nebo vymezení dědičných skupin.

profesor Christian von Bar, působící na univerzitě v Osnabrücku. Její činnost je od roku 2002 doplňována z iniciativy Komise zřízenou Evropskou skupinou pro zkoumání soukromého práva existujícího v ES (*European Research Group on Existing EC Private Law*, tzv. *Acquis Group*).⁴¹³ Za účelem zkoumání společných prvků a postupného sjednocování právní úpravy v oblasti deliktní odpovědnosti byla v roce 1992 založena rovněž Evropská skupina deliktního práva (*European Group on Tort Law*, někdy nazývaná podle místa založení též jako tzv. *Tilburg Group*). Významnou úlohu sehrála rovněž Akademie evropských privatistů (*Academy of European Private Lawyers*), založená roku 1992 na univerzitě v severoitalské Pavii pod vedením profesora Giuseppe Gandolfiho. Její vliv a činnost je ovšem v současnosti minimální.

Významnými výsledky snah o vývoj evropského kodexu civilního práva jsou především vytvoření Evropského smluvního zákoníku (*European Contract Code*, tzv. *ECC*) a zejména Principů evropského smluvního práva (*Principles of European Contract Law*, tzv. *PECL*),⁴¹⁴ jakož i Principů evropského deliktního práva (*Principles of European Tort Law*, tzv. *PETL*)⁴¹⁵ Prozatím posledním mezníkem v této oblasti bylo vypracování tzv. Konceptu společného referenčního rámce (*Draft Common Frame Reference*, tzv. *DCFR*), publikovaného počátkem roku 2008.

DCFR je mezistupněm k vytvoření tzv. Společného referenčního rámce (*Common Frame Reference*, tzv. *CFR*) jako doktrinálního základu, vymezujícího základní pojmy soukromého práva za účelem přípravy budoucího evropského kodexu soukromého práva. DFCR je rozdělen do deseti knih, věnovaných např. obecným zásadám civilního práva, vymezení právní subjektivity, prvků a obecných náležitostí právních úkonů a vztahů, obecné části závazkového práva, nabývání a pozbývání vlastnického práva k movitým věcem nebo bezdůvodnému obohacení.⁴¹⁶

⁴¹³ RABAN, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 11, s. 399.

⁴¹⁴ Bližší analýza východisek a obsahu PECL in PELIKÁNOVÁ, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 18, s. 656-669.

⁴¹⁵ Bližší rozbor institutů PETL in KŘIVOHLAVÁ, P. Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 22, s. 820-826.

⁴¹⁶ RABAN, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. *Bulletin advokacie*. 2008, roč. 18 (novodobý), č. 5, s. 60-62.

Seznam pramenů disertační práce

Seznam použité literatury

- ANDREAE, M. Die aktuelle Rechtsprechung zum Gebrauchtwagenkauf. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 48, s. 3457-3463. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- BLAHOŽ, J., KLÍMA, K., SKÁLA, J. *Ústavní právo Evropské unie*. 1. vyd. Dobrá voda : Aleš Čeněk, 2003.
- BLUMENWITZ, D. in Staudinger, J. von. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR [online]. Neubearbeitung 2003. München : Sellier/de Gruyter, 2003. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- BOBEK, M. Odpovědnost za škodu vzniklou porušením práva Evropských společenství. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 12, mimořádná příloha.
- BOBEK, M., *Porušení povinnosti zahájit řízení o předběžné otázce podle článku 234 (3) SES*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004.
- BOBEK, M., KOMÁREK, J., PASSER, J. M. et al. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha : Linde, 2005.
- BORCHARDT, K. D., *Der Europäische Gerichtshof : Kommentar zu den Art. 220-245 EGV*. 1. Auflage, Köln: Bundesanzeiger, 2000.
- BORCHARDT, K. D., *Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union : Eine systematische Darstellung für Studium und Praxis*. 2. Auflage. Heidelberg : C. F. Müller, 2002.
- BROX, H. *Allgemeiner Teil des BGB*. 27. Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München : Carl Heymanns Verlag, 2003. s. 310.
- BŘÍZA, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 39-48.

- CRAIG, P., BÚRCA, G. de. *EU Law. Text, Cases and Materials*. 4th ed. New York : Oxford University Press, 2008.
- ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.
- EFFER-UHE, D. O. Das Gebrauchtwagen-Agenturgeschäft – Teilrezeption einer umstrittenen Rechtsprechung ins europäische Sekundärrecht? *Neue Juristische Online Zeitschrift*. 2008, č. 10, s. 656-661. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- FENYK, J., SVÁK, J. *Europeizace trestního práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008.
- FIALA, J. et al. *Meritum : Občanské právo*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2006.
- FIALA, J. et al. *Občanský zákoník : komentář. I. díl*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2009.
- FISCHER, R., MIEDL, CH. A. § 312 BGB und seine richtlinienkonforme Auslegung. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2009, č. 15, s. 526-528. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- GERLOCH, A. *Teorie práva*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004.
- GROSCHÉ, N., HÖFT, J. Richtlinienkonforme Rechtsfortbildung ohne Grenzen? *Neue Juristische Wochenschrift*. 2009, č. 33, s. 2416-2417. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- GROUSSOT, X. *General Principles of Community Law*. Groningen : Europa Law Publishing, 2006.
- HARVÁNEK, J. a kol. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008.
- HERDEGEN, M. *Europarecht*. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2003.
- HOECKE, M. van. The Harmonisation of Private Law in Europe: Some Misunderstandings. In Hoecke, M. van, Ost, F. (ed.). *The Harmonisation of European Private Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000. s. 1-20.

- HÖPFNER, C. Nutzungsersatzpflicht beim Rücktritt vom Kaufvertrag. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2010, č. 3, s. 127-130. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- HULMÁK, M. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 9, s. II.
- HULMÁK, M. Ztráta radosti z dovolené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 52-54.
- HULVA, T. *Ochrana spotřebitele*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2005.
- HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010.
- HURDÍK, J. *Zásady soukromého práva*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1998.
- HURDÍK, J., FIALA, J. et al. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In Hurdík, J., Fiala, J., Selucká, M. (ed.). *Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. s. 156-185.
- JANS, J. H., LANGE, R. de, PRECHAL, S. et al. *Europeanisation of Public Law*. Groningen : Europa Law Publishing, 2007.
- JEŽEK, M., Soudní orgán ve smyslu článku 234 SES. *EMP – časopis o českém a evropském právu*. 2004, roč. 13, č. 2, s. 15.
- JOERGES, Ch. The Science of Private Law and the Nation State. In Snyder, F. (ed.). *The Europeanisation of Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2000. s. 47-82.
- KARZEL, D. *Evropský soudní dvůr : praktický průvodce*. Praha : ASPI, 2006.
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995.
- KLÖHN, L. Beweislastumkehr beim Verbrauchsgüterkauf (§ 476 BGB). *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 39, s. 2811-2815. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995.
- KNAPP, V. *Velké právní systémy: Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1996.

- KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné : Svazek 1.* 4. vyd. Praha : ASPI, 2005.
- KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné : Svazek 2.* 4. vyd. Praha : ASPI, 2005.
- KOMÁREK, J. Opravné prostředky proti rozhodnutí položit předběžnou otázku. *Soudní rozhledy*, 2009, roč. 14, č. 3, s. 117-119.
- K platnosti ujednání o místní příslušnosti soudu v případě spotřebitelské smlouvy, má-li být příslušným soud, v jehož obvodu je sídlo dodavatele. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 7, s. 257-258.
- K výkladu a aplikaci komunitárního práva – položení předběžné otázky. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 3, s. 84-86.
- KRÁL, R. K odkazům na směrnice ES v právu ČR. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 6, s. 217-223.
- KRÁL, R. *Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006.
- KRÁL, R. *Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR*, 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2002.
- KŘEPELKA, F., SKŘIVÁNKOVÁ, K. *Právo Evropské unie : multimediální učební text*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007. s. 69.
- KŘIVOHLAVÁ, P. Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 22, s. 820-826.
- KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 4. vydání. Brno : Doplněk, 1999.
- KÜHN, Z., Iura novit curia: aplikace starého principu v nových podmínkách. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 8, s. 295-299.
- KÜHN, Z., KYSELA, J. Na základě čeho bude působit komunitární právo v českém právním řádu?. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 1, s. 23-27.
- LECHELER, H., GUNDEL, J. *Einführung in das Europarecht*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003.
- LIŠKA, P. Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 3, s. 81-88.
- LORENZ, S. in *Münchener Kommentar zum BGB. § 474 Begriff des Verbrauchsgüterkaufs* [online]. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2008.

- Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- LORENZ, S. in *Münchener Kommentar zum BGB. § 476 Beweislastumkehr* [online]. 5. Auflage. München : C. H. Beck, 2008. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- MALENOVSKÝ, J. „Evropské nálezy“ a mezinárodněprávní základy práva ES/EU: Ústavní soud ČR i česká nauka pokračují v zastřelování. *Soudní rozhledy*. 2009, roč. 14, č. 8, s. 281-286.
- MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné : jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. vyd. Brno : Masarykova univerzita a Doplněk, 2004.
- MAND, E. Widerrufsrecht gegenüber Versandapotheke? *Neue Juristische Wochenschrift*. 2008, č. 4, s. 190-192. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- MANSEL, H.-P. in Jauernig, O. *Bürgerliches Gesetzbuch. § 491 Verbraucherdarlehensvertrag* [online]. 13. Auflage. München : C. H. Beck, 2009. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- MAŠTALKA, J. *Osobní údaje, právo a my*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008.
- MATOUŠOVÁ, M., HEJLÍK, L. *Osobní údaje a jejich ochrana*. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- MELZER, F. K úpravě ochrany spotřebitele ve vládním návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 21, s. 771-776.
- MITTMANN, P. *Die Rechtsfortbildung durch den Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften und die Rechtsstellung der Mitgliedstaaten der Europäischen Union*. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2000.
- MUSIL, P., FUCHS, K., FRANC, A. et al. *Ekonomie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008.
- MYŠÁKOVÁ, P. Nařízení Řím I – revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv? *Obchodněprávní revue*. 2009, roč. 1, č. 2, s. 39-43.

- Nejvyšší soud České republiky: K odstoupení od cestovní smlouvy. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 7, s. 262-264.
- Nejvyšší soud České republiky: Právo na soukromí a na rodinný život. Nezajištění bezpečného návratu jako porušení cestovní smlouvy a ochrana osobnosti pozůstalých. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 8, s. 296-298.
- OECHSLER, J. in Staudinger, J. von. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Einleitung zum Produkthaftungsgesetz [online]. Neubearbeitung 2009. München : Sellier/de Gruyter, 2009. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008.
- PELIKÁN, T. Jednostranná změna smluvních podmínek ve světle návrhu nové evropské směrnice o právech spotřebitelů. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 19 (novodobý), č. 7-8, s. 49-53.
- PELIKÁNOVÁ, I. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 18, s. 656-669.
- PETRLÍK, J. Konec bezstarostného porušování komunitárního práva v Evropě? Aneb ke zpřísnění režimu dohledu nad jeho dodržováním členskými státy. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 13, s. 473-480.
- PFEIFFER, T.: Richtlinienkonforme Auslegung gegen den Wortlaut des nationalen Gesetzes – Die Quelle-Folgeentscheidung des BGH. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2009, č. 7, s. 412-431. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora : 1. díl*. Praha : Linde, 2000.
- PÍTROVÁ, L., POMAHAČ, R. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora : 2. díl*. Praha : Linde, 2001
- POMAHAČ, R. Evropský soudní dvůr: Námitky nesprávného výkladu komunitárního práva. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 13, s. 500-502.

- POSPÍŠIL, P. Existuje povinnost informovat spotřebitele o vyřízení reklamace? *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 19 (novodobý), č. 4, s. 24-26.
- PURKYT, M. Vzor s komentářem. Cestovní smlouva. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 75-77.
- RABAN, P. Drobní dlužníci a zakázaná smluvní ujednání. *Právní rádce*. 2009, č. 11, s. 20-25.
- RABAN, P. Kodifikace smluvního práva na evropské úrovni završena. *Bulletin advokacie*. 2008, roč. 18 (novodobý), č. 5, s. 58-63.
- RABAN, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 11, s. 397-401.
- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 1. dotisk 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007.
- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V., NOVOTNÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. dotisk 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2000.
- RYŠKA, M. Krajský soud v Brně: Ochrana osobnosti při usmrcení osoby blízké. Přiznání dalších satisfakcí nad rámec zákonných náhrad. Omluva jako výraz právní odpovědnosti. Rozpor omluvy činěné vůči nezletilému se zájmy dítěte. Analogická aplikace § 421a ObčZ a zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku při ochraně osobnosti. Souběh odpovědností podle § 421a ObčZ a podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 71-75.
- SAUERESSIG, CH. Die Anwendungsvoraussetzungen der Vorschrift des § 476 BGB. *Neue Juristische Online Zeitschrift*. 2008, č. 21, s. 2072-2086. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- SELUCKÁ, M. Ochrana spotřebitele v navrhovaném občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, č. 10, s. 364-368.
- SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008.
- SELUCKÁ, M. Přezkum a revize spotřebitelského acquis. In Fiala, J., Hurdík, J., Selucká, M. (ed.). *Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. s. 10-17.

- SCHELLE, K., VEČEŘA, J., VESELÁ, R. et al. *Podíl českých zemí na integračních a unifikačních snahách v Evropě*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2009.
- SCHEPEL, H., BLANKENBURG, E. Mobilizing the European Court of Justice. In Búrca, G. de, Weiler, J. H. H. *The European Court of Justice*. New York : Oxford University Press, 2001. s. 9-42.
- SCHÖTTLE, H. Zur Bedeutung des neuen Fernabsatzrechts für die Anwaltshomepage. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2005, č. 28, s. 1979-1982. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- SCHULTE-NÖLKE, H. in Schulze, R., Dörner, H., Ebert, I. *Bürgerliches Gesetzbuch*. BGB § 312b [online]. 5. Auflage. Baden-Baden : Nomos, 2007. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- SCHULZE, R. in Schulze, R., Dörner, H., Ebert, I. *Bürgerliches Gesetzbuch*. BGB § 312 [online]. 5. Auflage. Baden-Baden : Nomos, 2007. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- SKŘIVÁNKOVÁ, K. Několik poznámek k zelené knize o revizi spotřebitelského acquis. In Fiala, J., Hurdík, J., Selucká, M. (ed.). *Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. s. 18-24.
- SLOVÁČEK, D. Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 19 (novodobý), č. 7-8, s. 46-48.
- SLOVÁČEK, D. Rozhodčí řízení a směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 331-335.
- SMITH, J. M. The Europeanisation of National Legal Systems: Some Consequences for Legal Thinking in Civil Law Countries. In Hoecke, M. van (ed.). *Epistemology and Methodology of Comparative Law*. Oxford and Portland, Oregon : Hart Publishing, 2004. s. 229-245.
- SOUKUP, M. Odpovědnost cestovní kanceláře za škodu vzniklou účastníkovi zájezdu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. 33 Odo 852/2005. *Právní rádce*. 2007, č. 7, s. 69-71.

- ŠLOSARČÍK, I., Evropa soudců a Evropa politiků. *Mezinárodní vztahy*. 2005, roč. 40, č. 1, s. 22-47.
- ŠTENGLOVÁ, I. et al. *Obchodní zákoník : komentář*. 11. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006.
- ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník I. § 1 až 459 : komentář*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009.
- ŠVESTKA, J. et al. *Občanský zákoník : komentář*. 10. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006.
- TICHÝ, L. et al. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006.
- TOKÁR, A. Lisabonská zmluva. In *Konštitucionalizácia a zákonodárstvo v podmienkach SR ako členského štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe*. 1. vyd. Bratislava : Slovak Academic Press, 2008. s. 100-115.
- TOMANČÁKOVÁ, B. *Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady*. Praha : Linde, 2008.
- TOMANČÁKOVÁ, B. Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 9, s. 368-372.
- TRIDIMAS, T. *The General Principles of EU Law*. 2nd ed. New York : Oxford University Press, 2006.
- TÝČ, V. *Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha : Linde, 1997.
- TÝČ, V. Působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu. In Hurdík, J., Fiala, J., Selucká, M. (ed.). *Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. s. 10-28.
- TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vyd. Praha : Linde, 2001.
- VALLOVÁ, M. Směrnice na ochranu spotřebitele. *Právní rádce*. 2007, roč. 15, č. 8, s. 25-27.
- VEČEŘA, J. *Evropský soudní dvůr, se zaměřením na řízení o předběžné otázce*. Rigorózní práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2005.
- VEČEŘA, J. *Řízení o předběžné otázce a jeho role při dotváření komunitárního práva*. Diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2004.
- VEČEŘA, M. Evropeizace práva a její právně teoretický kontext. In *Czech Law in the European Union : sborník prací*. Ostrava : KEY Publishing, 2007. s. 61-66.

- VEČEŘA, M., GERLOCH, A., SCHLOSSER, H. et al. *Teória práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2007.
- VEČEŘA, M., HANUŠ, L., HARVÁNEK, J. et al. *Sbírka příkladů z teorie práva*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2005.
- VOJTEK, P. Nejvyšší soud České republiky: Porušení právní povinnosti při podání nepovinné informace cestovní kanceláří. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 5, s. 183-185.
- WHELANOVÁ, M. Problémy české legislativy související s implementací práva ES/EU. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 24, s. 885.
- WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin Advokacie*. 2008, roč. 18 (novodobý), č. 10, s. 21-27.
- WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Praha : Linde, 2004.
- WITT, C.-H. Widerrufsbelehrung inklusive Information über Verbraucherrechte – Nichts Neues zur Musterbelehrung. *Neue Juristische Wochenschrift*. 2007, č. 52, s. 3759-3761. Beck-online, die Datenbank [databáze]. C. H. Beck, verze k 12. 6. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z : <<http://beck-online.beck.de/>>.
- ZEMÁNEK, J., Soudnictví v Evropské unii mezi hierarchií a dialogem. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 22-44.
- ZOUBEK, V. *Právovéda a státověda : Úvod do právního a státovědního myšlení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010.

Seznam ostatních použitých pramenů

- Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)* [online]. stav k 1. 5. 2010 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <[http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_\(ABGB\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_(ABGB).html)>.
- Bürgerliches Gesetzbuch* [online]. naposledy změněno k 28. 9. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://bundesrecht.juris.de/bgb/>>.

DOOR - Database of Origin and Registration [databáze]. *webové stránky Komise* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html>>.

Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 136/2002 Sb. Sněmovní tisk 1024/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 21. 8. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=1024&ct1=0>>.

Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 367/2000 Sb. Sněmovní tisk 465/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 16. 12. 1999 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=465&CT1=0>>.

Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona č. 56/2006 Sb. Sněmovní tisk 1061/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 26. 7. 2005 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=1061&ct1=0>>.

Důvodová zpráva k návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku. Sněmovní tisk 515/0, *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 28. 1. 2000 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=515&ct1=0>>.

Důvodová zpráva k návrhu na vydání SpotřÚ, Sněmovní tisk 875/0, *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 13. 3. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=875&ct1=0>>.

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku. Sněmovní tisk 835/0, Vl.n.z. občanský zákoník. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=835>>.

KOMÁREK, J. Harmonizace smluvního práva v Evropě a nový český občanský zákoník. *blog Jiné právo* [online]. vydáno 27. 12. 2007 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.com/>>.

- MERLI, F. Europäischer Binnenmarkt : seminář. *Aufbaustudiengang LL.M. Eur. „Gemeinsamer Rechtsraum Europa“ : Grundlagenveranstaltung, Wintersemester 2005/2006.* Právnická fakulta Technické univerzity Drážďany, Německo, 21. 11. 2005.
- MERLI, F. Rechtsangleichung in Europa : seminář. *Aufbaustudiengang LL.M. Eur. „Gemeinsamer Rechtsraum Europa“ : Grundlagenveranstaltung, Wintersemester 2005/2006.* Právnická fakulta Technické univerzity Drážďany, Německo, 9. 1. 2006.
- Monitoring legislativy EU. Speciál: Spotřebitelé v letech 2004-2006. *webové stránky Odboru informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky* [online]. vydáno 31. 7. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <www.euroskop.cz>.
- Návrh občanského zákoníku. Sněmovní tisk 835/0, VI.n.z. občanský zákoník. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 27. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=835>>.
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů, KOM (2008) 614. *Portál EUR-Lex : Přístup k právu Evropské unie* [online]. vydáno 8. 10. 2008 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0614:FIN:CS:PDF>>.
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 808/0. *webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* [online]. vydáno 17. 4. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=808>>.
- PALLA, T. Potřeba hromadných žalob ve spotřebitelských sporech. *Článek č. 56464* [online]. vydáno 21. 5. 2009 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <www.epravo.cz>.
- PALLA, T. Rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách – ano či ne? *Článek č. 55269* [online]. vydáno 23. 10. 2008. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <www.epravo.cz>.

The history of the European Union : 1970-1979 A growing community. *EUROPA – The official website of the European Union* [online]. [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: http://europa.eu/abc/history/1970-1979/1972/index_en.htm.

Věcný záměr občanského zákoníku. *Portál Juristic.cz* [online]. vydáno 18. 4. 2001 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <http://zeu.juristic.cz/download/rekodifikace/obcan/vec.rtf>.

WINKLER von MOHRENFELS, P. *Rechtsvergleichung (Vorlesung) : Rechtskreise und Rechtsfamilien* [online]. Rechtsvergleichung, Allg. Teil II (§ 6), S. 4. vydáno 13. 11. 2004 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: [http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Lehre/WS2004/WS2004_Rvgl\(2\).pdf](http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Lehre/WS2004/WS2004_Rvgl(2).pdf).

Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis, KOM (2006) 744., *Portál EUR-Lex : Přístup k právu Evropské unie* [online]. vydáno 8. 2. 2007 [cit. 12. 6. 2010]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0744:FIN:CS:PDF>.

Seznam citovaných rozhodnutí⁴¹⁷

Rozhodnutí Soudního dvora EU (resp. Soudního dvora)⁴¹⁸

Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 6. 2010, věc C-484/08 *Caja de Madrid*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 4. 2010, věc C-511/08 *Heinrich Heine*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. 12. 2009, věc C-227/08 *Martín Martín*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 6. 2009, věc C-243/08 *Pannon GSM*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. 10. 2009, věc C-40/08 *Asturcom*.

⁴¹⁷ Rozhodnutí jsou řazena dle soudní instance a data vydání rozhodnutí od nejnovějšího k nejstaršímu.

⁴¹⁸ Všechna rozhodnutí jsou dostupná z: *Soudní dvůr Evropské unie : webové stránky* [online]. http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. 12. 2008, věc C-210/06 *Cartesio*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. 4. 2008, věc C-404/06 *Quelle*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 2. 2008, věc C-2/06 *Kempter*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. 10. 2006, věc C-168/05 *Mostaza Claro*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 10. 2005, věc C-350/03 *Schulte*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 4. 2004, věc C-263/02 P *Jégo-Quéré*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 4. 2004, věc C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*

Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, věc C-224/01 *Köbler*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 7. 2002, věc C-50/00 P *Unión de Pequeños Agricultores*

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 7. 2000, věc C-387/97 *Chania II (Komise proti Řecku)*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 6. 2000, C-240/98 až C-244/98 *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 4. 1999, věc C-423/97 *Travel Vac*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 3. 1996, věc C-46/93 a C-48/93 *Brasserie du Pêcheur a Factortame III*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 4. 1992, věc C-45/91 *Chania I (Komise proti Řecku)*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 11. 1991, věc C-6/90 a C-9/90 *Francovich a Bonifaci*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. 3. 1991, věc C-361/89 *Trestní řízení proti Di Pinto*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 11. 1990, věc C-106/89 *Marleasing*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. 10. 1987, věc 314/85 *Foto-Frost*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, věci 14/83 *Von Colson a Kamann*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982, věc 283/81 *CILFIT*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 3. 1978, věc 106/77 *Simmenthal II*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 12. 1974, věc 41/74 *Van Duyn proti Home Office*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 7. 1964, věc 6/64 *Costa proti ENEL*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 2. 1963, věc 26/62 *Van Gend en Loos*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 7. 1960, věc 20/59 *Italská republika proti Vysokému úřadu ESUO*.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. 11. 1956, věc 8/55 *Fédération Charbonnière de Belgique proti Vysokému úřadu ESUO*.

Stanoviska generálních advokátů Soudního dvora

Stanovisko generálního advokáta Francise G. Jacobse ze dne 21. 3. 2002, věc C-50/00 P
Unión de Pequeños Agricultores.

Rozhodnutí Tribunálu⁴¹⁹

Rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 3. 5. 2002, věc T-177/01 *Jégo-Quéré*.

Rozhodnutí Ústavního soudu⁴²⁰

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2009, sp. zn. III. ÚS 2983/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 29/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 1009/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 626/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/01.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu⁴²¹

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2010, sp. zn. 33 Cdo 3620/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1956/2007.

⁴¹⁹ Všechna rozhodnutí jsou dostupná z: *Soudní dvůr Evropské unie : webové stránky* [online]. <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/>.

⁴²⁰ Všechna rozhodnutí jsou dostupná z: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu* [online]. <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>.

⁴²¹ Všechna rozhodnutí jsou dostupná z: *Nejvyšší soud ČR : webové stránky* [online]. <<http://www.nsoud.cz/rozhod.php>>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1394/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1738/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. 28 Cdo 171/2008.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 25 Cdo 4489/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 32 Odo 512/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 33 Odo 1714/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 33 Odo 770/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. 33 Odo 930/2006.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 4 Nd 226/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. 33 Cdo 3053/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 1173/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2777/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3577/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 33 Odo 852/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 1314/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu⁴²²

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2009, č. j. 7 As 31/2009 – 71.
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 11. 2007, č. j. 6 As 19/2006 – 61.
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2006, č. j. 3 As 60/2005 – 73.

Rozhodnutí krajských soudů

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 23. 10. 2009, č. j. 62 Ca 4/2007 – 233.
Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18. 12. 2008,
sp. zn. 15 Co 707/2008.
Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 8. 2008, sp. zn. 24 C 7/2007.
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 11. 2005, č. j. 9 Ca 7/2004 – 27.
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2005, č. j. 10 Ca 5/2004 – 27.

⁴²² Všechna rozhodnutí jsou dostupná z: *Nejvyšší správní soud : webové stránky* [online].
<<http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=AnonymZneniList&menuactive=:ml119;ml120;>>.

Zusammenfassung der Dissertation

Europäisierung der tschechischen Rechtsregelung des Verbraucherschutzes

Der Hauptzweck dieser Dissertation ist es, am Beispiel der immer intensiveren Harmonisierung des tschechischen Rechts des Verbraucherschutzes mit seinen Vorgaben im Unionsrecht den Prozess der Europäisierung der nationalen Rechtsordnungen zu demonstrieren. Es wird dabei davon ausgegangen, dass die Europäisierung des Verbraucherrechts als Beispiel der fortschreitenden vertikalen Integration im Rahmen des beispiellosen Projektes der Europäischen Gemeinschaft, resp. Union zu begreifen ist. Die Integration findet dabei ihre Ausprägung in eigenständiger und eine immer größere Rolle spielender besonderer Rechtsordnung des Europarechts, das zuerst soweit an Wirtschaftsfragen und -zusammenarbeit im Rahmen des Gemeinsamen (Binnen-) Marktes gezielt wurde, schrittweise jedoch erheblich auch in Bereichen durchgedrungen ist, die mit der Wirtschaft soweit mehr oder weniger im Zusammenhang stehen.

Einen der Bereiche, die der Kategorie der Integration „höherer Stufe“ unterzustellen sind, stellt die Europäisierung des bürgerlichen Rechts dar, die sich mit besonderer Stärke im Bereich des Verbraucherschutzes auswirkt. Die Dissertation stellt sich die Aufgabe, die entsprechenden Regelungen des tschechischen Rechts in Anknüpfung an ihre europarechtlichen Vorgaben zu analysieren. Wo es für zweckmäßig zu halten ist, wird es ebenfalls auf entsprechende Bestimmungen des deutschen Rechts, sowie Problemlösungen der deutschen Rechtsprechung und Rechtslehre hingewiesen.

Der Autor geht von der These aus, dass im Bezug auf die gegenwärtige Stufe der Europäisierung keinesfalls von einer systematischen Harmonisierung oder gar Vereinheitlichung des bürgerlichen Rechtes der Mitgliedstaaten gesprochen werden kann. Betroffen werden bisher soweit zielgerichtet ausgewählte Teilbereiche und Institute des Zivilrechts, insbesondere solche, bei denen besondere Interesse für erhöhten Schutz bestimmter rechtlich geschützten Werte bestehen (Verbraucherschutz, Diskriminierungsverbot usw.), sowie im Zusammenhang mit harmonischem Abschaffen von Barrieren des Binnenmarktes zu Zwecken ungestörter Nutzung seiner vier

Grundfreiheiten quer Mitgliedstaaten. Zugleich ist es notwendig, dass die Rechtsangleichung jeweiligen Bereiches mit Hinsicht auch unterschiedliche Rechtstraditionen, Regelungen und Interesse der Mitgliedstaaten faktisch, sowie auch politisch durchgängig ist.

Als Einführung wird eine allgemeine Übersicht der Problematik eingegliedert, mit kurzgefasster Übersicht der europäisierten Hauptgebiete und Institute des tschechischen bürgerlichen Rechts, sowie hierzu dienenden rechtlichen Rahmens des Europarechts. Besondere Aufmerksamkeit wird dabei den Mitteln und Formen der Wirkung des Unionsrechts zur Europäisierung der innerstaatlichen Rechtsordnungen auf dem Gebiet des Verbraucherrechts gewidmet. Es handelt sich dabei neben den Quellen des Primärrechts in der Regel um Richtlinien, die den Zwecken der Harmonisierung dieses Rechtgebietes deutlich mehr entsprechen, als es der Fall von Verordnungen wäre. Es werden rechtlich approbierte Weisen, sowie mögliche Folgen der mangelhaften Umsetzung ins nationale Recht analysiert. Eine hervorragende Rolle ist hier der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofes zu zuerkennen. Um seine Stellung richtig einschätzen und mit seiner Rechtsprechung ordentlich arbeiten zu können, werden neben einer kurzgefassten Übersicht der grundlegenden Verfahrensarten auch die wichtigsten, allgemein wirkenden strukturellen Prinzipien vorgestellt, die der EuGH abgeleitet hat und regelmäßig anwendet.

Im weiteren Abschnitt der Dissertation werden schrittweise einzelne Sonderarten der sog. Verbraucherverträge besprochen, die im Kapitel fünf des ersten Teiles – Bestimmungen des § 51a ff. des tschechischen Bürgerlichen Gesetzbuches verankert werden. Es handelt sich um allgemein unzulässige Vereinbarungen in Verbraucherverträgen; Fernabsatzverbraucherverträge, mit besonderer Berücksichtigung der einschlägigen Bestimmungen bezüglich Fernabsatzverbraucherverträge über Finanzdienstleistungen; Verträge, die außerhalb der Betriebsstätte abgeschlossen werden (sog. Haustürgeschäfte) und Teilzeit-Wohnrechteverträge.

Folgend wird Einfluss des Europarechtes auf ausgewählte allgemeine Vertragstypen des bürgerlichen Rechts näher betrachtet. Es ist allerdings festzustellen, dass die Harmonisierung in diesem Bereich bisher ausschließlich fragmentarisch und von erheblichem Einfluss soweit auf ein paar Vertragstypen ist. Den Umständen nach wird hier die Europäisierung entweder anhand der Regelung soweit selektiv

ausgewählten Teilelemente des Vertragstyps vorgegangen, bei dem allerdings im Übrigen der ursprüngliche Rahmen der (nationalen) Regelung erhalten bleibt. In diesem Zusammenhang kann insbesondere von Sonderregelung des Verbrauchergüterkaufs im § 612 ff. czBGB gesprochen werden. Die andere Vorgehensweise zeichnet sich durch eine komplexe Rechtsangleichung von einigen, in der Regel begrifflich eher randständigen Vertragsarten aus. Hier sind insbesondere Reise- und Verbraucherdarlehensvertrag zu nennen.

Anschließend wird die besondere Regelung der Haftung des Herstellers für fehlerhafte Produkte bearbeitet, die im Sondergesetz Nr. 85/1998 Slg. geregelt wird und einen besonderen Typ abseits allgemeiner Regelung des Schadensersatzes in § 420 ff. czBGB darstellt. Abschließend werden die Regelung der betroffenen Rechtsinstitute im Entwurf des neuen Bürgerlichen Gesetzbuches näher beleuchtet, Möglichkeiten der Rechtswahl in Verbraucherverträgen samt Umsetzungsmängel im tschechischen Recht geprüft und gegenwärtige Phase der Arbeiten auf dem Europäischen Kodex des Privatrechts vorgestellt.

Als Ziel der Dissertation stellt sich der Autor insbesondere Prüfung der Verankerung der hier behandelten Fragen in der Doktrin und Rechtsprechung der obersten tschechischen, sowie Unionsgerichten, und Analyse der Rolle der Europäisierung des Verbraucherrechts im tschechischen bürgerlichen Recht. Neben den rechts-theoretischen Erwägungen wird es allerdings ebenfalls Praxis-orientierte Darlegung der Problematik akzentuiert, gezielt auf viele Auslegung- und Anwendungsprobleme, insbesondere dann Hinweise auf Widersprüche der tschechischen Regelung mit ihren europäischen Vorgaben und Vorschläge der Meinung des Autors nach am meisten geeigneten rechtlichen Lösung.

Klíčová slova / Schlüsselwörter / Key words

Klíčová slova: europeizace práva na ochranu spotřebitele, spotřebitelské právo, sblížení práva, spotřebitelské smlouvy, nepřipustná ujednání spotřebitelských smluv, spotřebitelské smlouvy uzavírané na dálku, smlouvy uzavřené mimo provozovnu dodavatele, timesharové smlouvy, spotřebitelská kupní smlouva, cestovní smlouva, spotřebitelský úvěr, odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku, volba práva ve spotřebitelských smlouvách.

Schlüsselwörter: Europäisierung des Verbraucherrechts, Rechtsangleichung, Verbraucherschutz, Verbraucherverträge, unzulässige Vereinbarungen in Verbraucherverträgen, Fernabsatzverbraucherverträge, Haustürgeschäfte, Teilzeit-Wohnrechteverträge, Verbrauchergüterkauf, Reisevertrag, Verbraucherdarlehensvertrag, Haftung des Herstellers für fehlerhafte Produkte, Rechtswahl in Verbraucherverträgen.

Key words: europeanisation of consumer law, approximation of laws, consumer protection, consumer contracts, unfair terms in consumer contracts, consumer contracts regarding distance selling, doorstep selling, timeshare contracts, sale of consumer goods, tourist travel contract, consumer credit contract, producer's liability for damage caused by defectiveness of a products, choice of law in consumer contracts.